LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMAS

NUTARIMAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDROJO PLANO VALSTYBĖS TERITORIJOS ERDVINIO VYSTYMO KRYPČIŲ IR TERITORIJOS NAUDOJIMO FUNKCINIŲ PRIORITETŲ PATVIRTINIMO

2020 m. birželio 4 d. Nr. XIII-3021
Vilnius

Lietuvos Respublikos Seimas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo 7 straipsnio 1 dalimi, n u t a r i a:

1 straipsnis.

Patvirtinti Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano valstybės teritorijos erdvinio vystymo kryptis ir teritorijos naudojimo funkcinius prioritetus (pridedama).

2 straipsnis.

Siūlyti Lietuvos Respublikos Vyriausybei Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano valstybės teritorijos erdvinio vystymo krypčių ir teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų – koncepcijos nustatytoms regioninio planavimo nuostatoms įgyvendinti skirti ne mažiau kaip 30 procentų Europos Sąjungos fondų lėšų.

Seimo Pirmininkas Viktoras Pranckietis

PATVIRTINTA
Lietuvos Respublikos Seimo
2020 m. birželio 4 d.
nutarimu Nr. XIII-3021

LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDROJO PLANO VALSTYBĖS TERITORIJOS ERDVINIO VYSTYMO KRYPTYS IR TERITORIJOS NAUDOJIMO FUNKCINIAI PRIORITETAI

ĮVADAS

1. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrasis planas (toliau – LR BP) – pagrindinis šalies teritorijų planavimo dokumentas, kuriame numatoma ilgalaikė šalies teritorijos vystymo perspektyva. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 389 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano rengimo“ pradėtas rengti naujas šalies teritorijos bendrasis planas, kuris integruojamas į Lietuvos Respublikos strateginių dokumentų struktūrą. Tai esminiai Lietuvos teritorijos planavimo sistemos pokyčiai ir iššūkiai. Šalies teritorijos planavimo ir strateginis dokumentai (LR BP ir NPP) rengiami tuo pat metu, todėl sėkmė gali būti pasiekta abiejų dokumentų rengėjų ir vertintojų pastangomis ir sutarimu.

2. Planuojama teritorija – Lietuvos Respublikos sausumos ir jūrinės teritorijos, įskaitant Lietuvos Respublikos teritorinę jūrą, taip pat teritorijas, kuriose Lietuva įgyvendina suverenias išimtines teises – gretutinę zoną ir išskirtinę ekonominę zoną (IEZ), apimant kontinentinį šelfą, pagal ribas, patvirtintas Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. gruodžio 6 d. nutarimu Nr. 1597 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorinės jūros, gretutinės zonos, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo ribų patvirtinimo ir pavedimo ministerijoms ir Vyriausybės įstaigoms parengti reikiamus teisės aktus“.

3. Rengiant LR BP atlikus esamos būklės analizę ir įvertinimą, atliekamas koncepcijos – erdvinio vystymo krypčių ir teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų – parengimas, atliekamas strateginis pasekmių aplinkai vertinimas (toliau – SPAV). Koncepcijos etape planuojamas ne trumpesnis negu 30 metų laikotarpis, t. y. iki 2050 m. Koncepcijoje nustačius erdvinio vystymo kryptis ir funkcinius prioritetus, bus detalizuojami sprendiniai. Valstybės lygmens kompleksinio teritorijų planavimo dokumentas yra neterminuotas.

4. Koncepcijos rengimo etapas visų pirma remiasi plačia ir išsamia LR BP esamos būklės analize ir išvadomis. Esamos būklės sektorinė ir tarpsektorinė analizė, suformuota rodiklių sistema, atlikta rodiklių koreliacija sukuria prielaidas matyti bendrą Lietuvos Respublikos

teritorijos erdvinės struktūros vaizdą, prognozuoti jos vystymosi tendencijas. Suformuluotos esamos būklės išvados rodo valstybės teritorijos erdvinės raidos kryptis, tendencijas ir problemas. Tačiau to nepakanka, kad būtų įžvelgta valstybės teritorijos erdvinė raida 30 metų (iki 2050 m.) perspektyvai. Todėl svarbu suvokti, kad valstybės teritorijos raidos viziją galima sukurti tik išplėtojus plačią visuomenės, specialistų, įvairių sričių mokslo atstovų diskusiją. Valstybės poreikis sukurti, patvirtinti ir turėti pagrindinį tokio masto šalies teritorijų planavimo dokumentą gali būti realizuotas tik bendru valstybę kuriančių žmonių darbu ir sutarimu. LR BP koncepcijos dokumentas yra vizionistinis dokumentas, siekiantis pamatyti ir aprašyti valstybės erdvinę raidą trisdešimt metų į priekį. Todėl jis besąlygiškai remiasi pamatinėmis valstybės ir visuomenės vertybėmis bei turi ambiciją sukurti kuo geresnį perspektyvinį valstybės erdvinį modelį-viziją.

LR BP koncepcijos dokumentas rengiamas sudėtingų geopolitinių, ekonominių, socialinių procesų ir pasaulio klimato kaitos kontekste. Valstybės teritorijos vystymo vizija siekiama suvokti ir įvertinti šiuos sudėtingus procesus. Šiame kontekste valstybės teritorinė raida privalomai siejama su visuomenės darnaus vystymosi tikslais ir principais. LR BP vizijoje darnus Lietuvos teritorijos vystymas suvokiamas kaip visų sričių ir teritorinių komponentų visuma, veikianti bendroje sistemoje ir užtikrinanti tvarios aplinkos sukūrimą. Šis holistinis principas, kai elementų visuma yra daugiau nei jų suma, kuria prielaidą, kad šalies vystymas remsis sinergiškai atskirų struktūrų ir elementų ryšiais. Ši nuostata yra esminė LR BP koncepcijos rengimo kryptis. Nacionalinio saugumo užtikrinimo ir stiprinimo tikslas – viena esminių sąlygų, užtikrinančių darnų, gyvybingą ir visapusišką valstybės vystymąsi. Dėl to, formuojant konceptualiuosius sprendinius, įvertinami nacionaliniam saugumui stiprinti būtini poreikiai. Įgyvendinant darnaus vystymosi principus, pagrindinis LR BP uždavinys – užtikrinti sklandų šalies vidinių sistemų ir elementų funkcionavimą, išsaugoti ir išryškinti šalies tapatumą (identitetą) Europos kontekste, sukurti konkurencingos valstybės pagrindus.

5. Lietuvos erdvinio vystymo krypčių ir teminių prioritetų alternatyvos – tai skirtingi keliai Lietuvos ambicijoms ir vizijoms pasiekti. Alternatyvos kuriamos skirtingiems Lietuvos teritorijos vystymo scenarijams, kurie vienu atveju remiasi galiojančio LR BP tęstinumo idėja, tolygiai vystant visą šalies teritoriją, kitu atveju – vertinant esamą būklę ir tendencijas, kuria labiau sustambintą policentrinę struktūrą, siekiant racionaliau ir tikslingiau paskirstyti valstybės investicijas. Visais atvejais užtikrinamas darnus šalies teritorijos vystymas, leidžiantis pasiekti aukštą gyvenimo kokybę visoje šalies teritorijoje.

6. Siekiant supažindinti plačiąją visuomenę su LR BP esamos būklės analizės išvadomis ir koncepcijos rengimo kryptimis, įvyko daug renginių, kuriuose pristatyta parengta medžiaga. Iš viso įvyko trylika susitikimų, iš jų dalis – pagal LR BP projektą. Renginiuose vyko diskusijos,

kurių metu fiksuotos specialistų įžvalgos ir siūlymai formuluoti LR BP koncepciją. Diskusijų metu atskleistos vertybinės nuostatos, keltos ambicijos ir formuluotos šalies erdvinės raidos vizijos padėjo atskleisti ir išgryninti kuriamos koncepcijos principus. Platesnė informacija apie renginių eigą ir pasiektus rezultatus pateikiama 1 priede.

7. Lietuvos teritorijos erdvinio vystymo perspektyvos kontekstas.

Lietuvos laukia nemenki iššūkiai, susiję su ketvirtąja pramonės revoliucija ir neišvengiamais ekonomikos pokyčiais, regionų atskirties didėjimu, senėjančia visuomene, klimato kaita ir jos pasekmėmis. Lietuvos ekonomika po įstojimo į Europos Sąjungą pasižymėjo sparčia konvergencija su pažangiomis Europos Sąjungos valstybėmis narėmis. Jos šuolis, remiantis perkamosios galios standartais įvertinto BVP, tenkančio vienam gyventojui, santykio su Europos Sąjungos vidurkiu rodikliu, buvo vienas didžiausių Vidurio Rytų Europos regione. Tačiau dėl geopolitinių priežasčių ir struktūrinių Lietuvos darbo rinkos disbalansų iki šiol galiojęs pigia darbo jėga, masine gamyba, tarpininko tarp Rytų ir Vakarų vaidmeniu grįstas ekonomikos augimo modelis išsikvepia, o turėti konkurenciniai pranašumai nyksta. Šiuos nepalankius procesus dar labiau katalizuoja su ketvirtąja pramonės (skaitmenine) revoliucija sietini procesai, tik paaštrinantys struktūrines darbo rinkos kiekybines ir kokybines problemas bei reikalaujantys kardinalių darbo rinkos ir švietimo srities pokyčių.

eurostat

Demografinis scenarijus	Gyv. skaičius
Tikėtinas	1 957 377
Mažesnis gimstamumas	1 784 867
Mažesnis mirtingumas	1 990 384
Didesnė migracija	1 742 482
Mažesnė migracija	2 170 899
Nulinė migracija	2 598 421
Tikėtinas (pagal rengėjų įvertintas pastarųjų metų tendencijas)	**2 718 709**

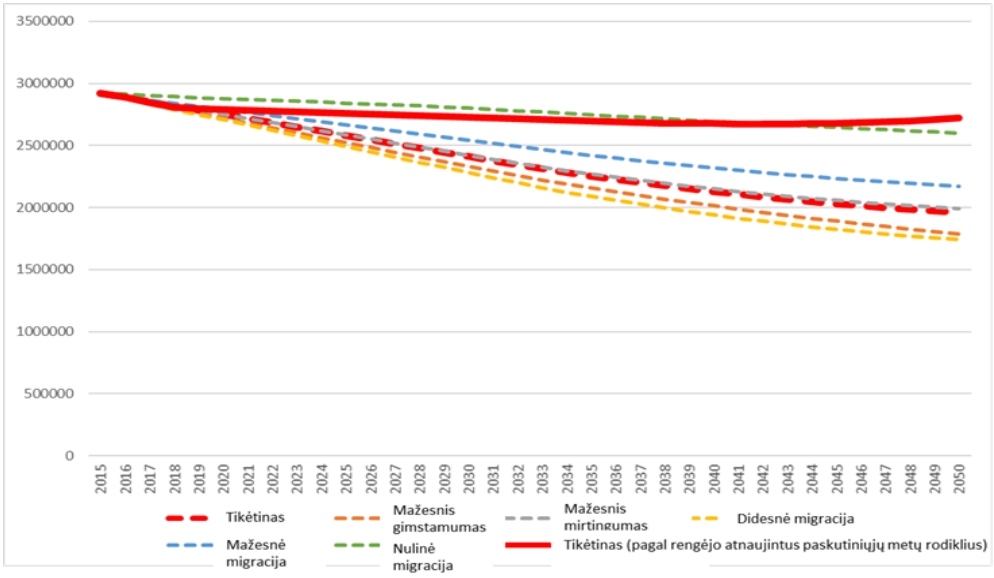

1 pav. Eurostato (pagal rodiklius iki 2015 m.) ir plano rengėjų preliminarios (pagal pastarųjų metų rodiklius) suformuluotos demografinės prognozės

Dėl šių priežasčių Lietuvos ekonomikai gresia įstrigti vadinamuosiuose vidutinių pajamų spąstuose. Norint jų išvengti ir išlaikyti spartų bei darnų ekonominį augimą, būtina struktūrinė ekonomikos transformacija, persiorientuojant nuo pigia darbo jėga grįsto masinės gamybos ir žemos pridėtinės vertės paslaugų ekonomikos augimo modelio prie tokio, kuriame vis didesnę pridėtinės vertės dalį generuotų nišinės, aukštesnių ir aukščiausių technologijų pramonės bei žemės ūkio ir daug žinių reikalaujančias paslaugas teikiančios ir eksportuojančios veiklos.

8. Lietuvos demografinė situacija. Lietuvos 2050 m. gyventojų prognozė parengta, atnaujinus 2015 m. Eurostato atliktą Lietuvos gyventojų prognozę, remiantis pagrindiniu Eurostato scenarijumi. Žvelgiant iš šiandienos perspektyvų 2015 m. Eurostato atlikta prognozė pernelyg pesimistiškai vertino tarptautinės migracijos rodiklį Lietuvoje. Lietuvos 2050 m. gyventojų prognozė remiasi prielaida, kad jau 2019 m. tarptautinės neto migracijos balansas Lietuvoje bus teigiamas ir nuosekliai augs – 2050 m. jis sieks apie 15 000 gyventojų. Teigiamą tarptautinės migracijos balansą lemia šie veiksniai: augantis emigravusių Lietuvos piliečių sugrįžimas ir didėjanti užsienio piliečių imigracija (ypač iš trečiųjų šalių: Ukrainos, Baltarusijos), augantis darbo užmokestis ir mažėjantis nedarbo lygis, mažėjantis kai kurių šalių patrauklumas emigracijai (Didžioji Britanija dėl „Brexito“ proceso). Įvertinus gyventojų skaičiaus pokyčių ir migracijos tendencijas, gimtstamumo lygį, medianinį gyventojų amžių bei galimus didelio socioekonominio poveikio projektus (pavyzdžiui, naujas oro uostas, „Rail Baltica“ vėžė), kiekvienai iš savivaldybių buvo priskirta viena iš galimų demografijos situacijos 2050 m. perspektyvų:

8.1. augimas;

8.2. stabilizacija;

8.3. traukimasis.

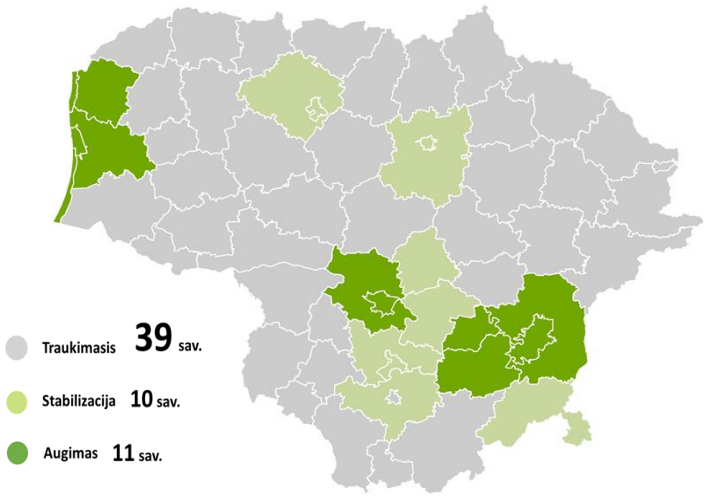

2 pav. Savivaldybių demografinė situacija (Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijos rengėjo vertinimai)

SANTRUMPOS

AEI	Atsinaujinantys energijos ištekliai
ASPĮ	Asmens sveikatos priežiūros įstaigos
EBPO	Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija
ES	Europos Sąjunga
GK	Gamtinis karkasas
JTO	Jungtinių Tautų Organizacija
JT DVT	Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslai
MTEP	Moksliniai tyrimai ir eksperimentinė plėtra
LR BP EB	Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano esama būklė
PISA	Tarptautinis penkiolikmečių mokymosi pasiekimų tyrimas, organizuojamas EBPO (angl. *Programme for International Student Assessment*)
ST	Saugomos teritorijos
SGD	Suskystintosios gamtinės dujos

VARTOJAMAMŲ TERMINŲ ŽODYNAS

Agroekosistema	Dinaminė teritorinė sistema, apimanti žemės ūkio naudmenas (pasėlius, ganyklas ir gyvulius), jose įrengtas drenažo sistemas ir natūralias gamtines teritorijas, o funkciniai ryšiai tarp jos gyvosios ir negyvosios aplinkos komponentų, energijos ir medžiagų apykaita yra palaikomi agrotechninėmis ir agrocheminėmis priemonėmis.
Bendruomenė	Žmonių grupė, kurią sieja bendra gyvenamoji teritorija, interesai ar emociniai ryšiai.
Bioprodukcinis ūkis	Ūkio materialinės gamybos šaka, susijusi su gamtinių išteklių (dirvožemio, vandens, augalijos ir gyvūnijos) naudojimu.
Darnus (tvarus) vystymasis	Visuma metodų, kuriais siekiama užtikrinti vystymąsi, tenkinantį žmonių gerovę dabartyje, nesumažinant žmonių gerovės galimybių ateityje (pagal G. H. Bruntland ataskaitą). Sąvoka „darnus vystymasis“ vartojama siekiant pabrėžti, kad vystymasis yra suderintas, „tvarus vystymasis“ – kalbant apie patvarų, nenutrūkstamą vyksmą.
Ekologinis tinklas	Gamtinio karkaso dalis, jungianti didžiausią bioekologinę svarbą turinčias buveines, jų aplinką bei gyvūnų ir augalų migracijos koridorius (Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas).
Ekosistema	Funkcinė gyvųjų ir negyvųjų aplinkos elementų, kuriuos jungia tarpusavio ryšiai, medžiagų apykaitos ir energijos pasikeitimo procesai, sistema (Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos įstatymas).
Ekosisteminės paslaugos	Ekosistemų žmogui ir visuomenei teikiamos aprūpinimo (bioprodukcijos, vandens), reguliavimo (aplinkos fizinių ir kokybinių parametrų savireguliacija (klimatas, ligų kontrolė) palaikymo (aplinkos cikliškumo ir biofizikinių procesų (augalų apdulkinimo) ir kultūrinės (dvasinio ir emocinio pasitenkinimo, rekreacinės) paslaugos (Europos aplinkos agentūra).

Gamtinis karkasas	Vientisas gamtinio ekologinio kompensavimo teritorijų tinklas, užtikrinantis ekologinę kraštovaizdžio pusiausvyrą, gamtinius ryšius tarp saugomų teritorijų, kitų aplinkosaugai svarbių teritorijų ar buveinių, taip pat augalų ir gyvūnų migraciją tarp jų (Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas).
Gamtinis kraštovaizdis	Natūralus arba subnatūralus kraštovaizdis, atsiradęs ir besiformuojantis dėl gamtinių procesų įtakos, kurio raidai gamtiniai procesai daro esminę, o žmogaus veikla – minimalią įtaką (išlikę santykinai natūralūs miškai, pelkės, vandens telkiniai) (Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio erdvinės struktūros įvairovės ir jos tipų identifikavimo studija).
Geoekologinis potencialas	Teritorijos gebėjimas atlikti bioprodukcines ir ekologinio kompensavimo funkcijas, kurių raiškos intensyvumas tiesiogiai priklauso nuo žemės naudmenų natūralumo (Gamtinio karkaso nustatymo ir praktinio taikymo metodika).
Identitetas	Savęs suvokimas, identifikavimas pagal tam tikrus apibrėžtus naratyvus.
Intensyvus miškų ūkis	Sistema, pagrįsta aktyvių miškininkystės priemonių taikymo ir santykinai trumpos rotacijos miško bioprodukcinių resursų naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas efektyvus miško bioprodukcinės funkcijos realizavimas.
Intensyvus žemės ūkis	Sistema, pagrįsta išorinių išteklių naudojimu kompensuojant vidinių išteklių trūkumą, kur tvari žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, intensyviai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.
Įvairiarūšiškumas (intermodalumas, angl. *intermodality*)	Susisiekimo sistemos savybė, kuri užtikrinama atitinkamų infrastruktūrinių sprendimų diegimu ir skirtingų transporto rūšių sąveikos kūrimu, leidžianti atlikti krovinių transportavimo paslaugas dviem ir daugiau skirtingų transporto rūšių.
ITS	Intelektinės transporto sistemos (angl. *Intelligent transport systems*) – informacinėmis ir elektroninių ryšių technologijomis grindžiamos sistemos, skirtos geležinkelių, kelių, jūrų, oro ir vidaus vandenų transporto eismui (įskaitant infrastruktūrą, transporto priemones ir naudotojus), eismo bei judumo valdymui, taip pat sąsajoms tarp įvairių transporto rūšių užtikrinti.
Junglumas	Reliatyvus susisiekimo objektų ir traukos centrų sujungimas į vientisą įvairių susisiekimo sistemos elementų tinklą, jo racionalumą užtikrinant per hierarchinę paslaugų ir infrastruktūros sistemą.
Kaimiškasis kraštovaizdis	Antropogenizuotas, agrarinis kraštovaizdis, susiformavęs dėl gamtinių procesų bei žmonių veiklos sąveikos ir išsaugojęs svarbiausius gamtinės struktūros bruožus (žemės ūkio naudmenos, ekstensyviai ir padrikai užstatyti kaimai) (Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio erdvinės

	struktūros įvairovės ir jos tipų identifikavimo studija).
Kompaktiškas miestas	Tankiai apgyvendintas miestas, kuriam būdingos daugiafunkcės urbanistinės struktūros, tvarus bei ekonomiškas išteklių naudojimas, prieinama kokybiškų paslaugų pasiūla, išvystytas viešasis transportas, judėjimas dviračiais, pėsčiomis ar kitokiu ekologišku transportu, neigiamų ekologinių pasekmių mažinimas.
Kraštovaizdis	Žmogaus suvokiama vietovė, kurios pobūdį nulėmė gamtos ir (arba) žmonijos faktorių veikimas ir sąveika (Europos kraštovaizdžio konvencija).
Kultūra	Įvairių visuomenės ar jos grupių dvasinių, materialinių, intelektinių ir emocinių ypatybių visuma, aprėpianti ne tik meną ir literatūrą, bet ir gyvenimo būdą, mokėjimą sugyventi, vertybių sistemas, tradicijas ir tikėjimus.
Kultūrinis kraštovaizdis	Kaimiškasis ir miestiškasis, žmogaus veiklos sukurtas ir jo sambūvį su aplinka atspindintis kraštovaizdis (Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio erdvinės struktūros įvairovės ir jos tipų identifikavimo studija).
Kultūros objektų įveiklinimas	Efektyvus kultūros objektų naudojimas kultūros, socialinėms ir ekonominėms veikloms.
Kultūros paveldas	Karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu.
Kultūros paveldo objektai	Pavieniai, kompleksiniai ar į kompleksą įeinantys objektai, registruoti kaip nekilnojamosios kultūros vertybės, t. y. žemės sklypuose, sklypų dalyse, vandens, miško plotuose ar jų dalyse esantys statiniai ar kiti nekilnojamieji daiktai, kurie turi vertingųjų savybių ir kartu su jiems priskirta teritorija yra atskiri daiktinės teisės objektai ar gali jais būti.
Kultūros paveldo vietovė	Teritorija, kuri pasižymi istoriškai susiformavusiais ypatumais, visumos darna ir (ar) derme su gamtine aplinka ir kurioje yra kultūros paveldo objektų.
Naudingosios iškasenos	Žemės gelmėse esančios gamtinės medžiagos, kurias galima naudoti gamyboje ar kitoms reikmėms: 1) angliavandeniliai: a) išsklaidytieji angliavandeniliai; b) tradiciniai angliavandeniliai; 2) metalų rūdos; 3) nemetalinės naudingosios iškasenos; 4) vertingieji mineralai.
Nekilnojamasis kultūros paveldas	Kultūros paveldo dalis, kurią sudaro praeities kartų pastatytos, įrengtos, sukurtos ar istorinių įvykių sureikšmintos išlikusios ar neišlikusios medžiaginės kultūros vertybės, tiesiogiai susijusios su užimama ir joms naudoti reikalinga teritorija.
Nematerialusis kultūros paveldas	Ilgainiui nusistovėjusi veikla, vaizdai, išraiškos formos, žinios, įgūdžiai, taip pat su jais susijusios priemonės, objektai, žmogaus veiklos produktai ir su jais susijusios kultūros erdvės, kuriuos bendruomenės, grupės ir kai kuriais atvejais pavieniai žmonės pripažįsta savo kultūros paveldo dalimi.

Miestiškasis kraštovaizdis	Antropogeninis, urbanizuotas, žmogaus labai pakeistas, jo veiklos veikiamas, palaikomas ir vystomas kraštovaizdis (miestai, miesteliai, kompaktiškai užstatytų kaimų ir didelių techninių inžinerinių kompleksų teritorijos) (Lietuvos Respublikos kraštovaizdžio erdvinės struktūros įvairovės ir jos tipų identifikavimo studija).
Miestas	Kompaktiškai užstatytos gyvenamosios vietovės, turinčios daugiau kaip 3 tūkst. gyventojų, kurių daugiau kaip 2/3 dirbančiųjų dirba pramonėje, verslo bei gamybinės ir socialinės infrastruktūros srityse. Mažiau kaip 3 tūkst. gyventojų turintys Lietuvos Respublikos miestai, rajonų miestai bei miesto tipo gyvenvietės, turėję miesto statusą, kaip gyvenamosios vietovės yra laikomi miestais (Lietuvos Respublikos teritorijos administracinių vienetų ir jų ribų įstatymas).
Mobilumas	Individo savybė ir galimybė susisiekti transporto priemonėmis ir kitomis formomis. Mobilumas matuojamas kelionių struktūra, sklaida, dažniu ir ilgiu.
Daugiarūšiškumas (multimodalumas, angl. *multimodality*)	Susisiekimo sistemos savybė, leidžianti pasirinkti ir (ar) kombinuoti keliones dviem ar daugiau transporto rūšimis. Sąvoka LR BP labiau siejama su keleivių vežimo procesais.
Pasaulio kultūros ir gamtos paveldas	Kiekvienos tautos ir visos žmonijos neįkainojama vertybė, atskleidžianti jos tapatumą. Vertybės, įrašytos į Pasaulio paveldo sąrašą, yra išskirtinės visuotinės vertės ir priklauso visoms pasaulio tautoms, nepriklausomai nuo teritorijos, kurioje jos yra.
Pasiekiamumas	Individo galimybė kokybiškai pasiekti kelionės tikslą. Pasiekiamumas matuojamas kelionės laiku, išlaidomis, mobilumo galimybėmis, komfortu ir keliavimo rizika.
Policentriškumas	Teritorijų planavimo koncepcija, skatinanti regionus ir miestus kurti daugiafunkcius urbanistinius darinius, užtikrinančius gyvenimo kokybės, gyventojų aptarnavimo pasiekiamumo ir judumo parametrus. Dirbant su gretimomis teritorijomis, išnaudoti bendras stipriąsias puses ir atskleisti galimus papildomus pranašumus, kurie sąveikaudami suteikia papildomą vertę bei kurios, veikiant atskirai, negalima būtų pasiekti.
Saugomos teritorijos	Sausumos ir (ar) vandens plotai nustatytomis aiškiomis ribomis, turintys pripažintą mokslinę, ekologinę, kultūrinę ir kitokią vertę ir kuriems teisės aktais nustatytas specialus apsaugos ir naudojimo režimas (tvarka) (Lietuvos Respublikos saugomų teritorijų įstatymas).
Sociokultūrinės paslaugos	Viešosios paslaugos, apimančios kompleksinį gyventojų socialinių bei kultūrinių poreikių atliepimą ir ugdymą, pasitelkiant skirtingų sektorių sinergiją.
Tausojantis miškų ūkis	Sistema, pagrįsta tradicine santykinai mažo aktyvumo miškininkystės priemonių taikymo ir ilgos rotacijos miško bioprodukcinių išteklių naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas vietovės gamtines sąlygas bei socialinius poreikius atitinkantis visų miškui priskiriamų funkcijų realizavimas.

Tausojantis žemės ūkis	Sistema, pagrįsta dominuojančiu vidinių išteklių naudojimu, kur žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu remiantis vietovės litomorfologiniu pamatu, mikroklimatu ir natūraliais procesais, bei ribotai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.
Urbanistinė sistema	Gyvenamųjų vietovių tinklas, grindžiamas skirtingų sąveikų ryšiais ir veikiantis įvairiais lygmenimis.
Urbanistinis centras	Gyvenamoji vietovė, koncentruojanti darbo vietas, paslaugas ir kitas aptarnavimo funkcijas.
Urbanistinis projektavimas	Gyventi skirtos fizinės aplinkos gyvenamosiose vietovėse įvairialypis ir sudėtinis formavimo procesas; urbanizuotų vietų kūrimo menas; projektavimas urbanistiniame kontekste. Urbanistinis projektavimas apima tiek pastatų ir jų grupių, viešų urbanistinių erdvių ir landšafto projektavimą, tiek struktūros ir procesų, veikiančių sėkmingą aplinkos vystymąsi, kūrimą. Pagal termino *urban design* reikšmę (*Cowan, R. 2005. The dictionary of urbanizm. Streetwise Press*.)
Urbanistinis planavimas	Erdvinio planavimo ir reguliavimo veikla, formuojanti aplinkos fizinę formą, kai kompleksiškai integruojami ekonominiai, socialiniai, gamtos, kraštovaizdžio, architektūros, inžineriniai, politiniai ir kiti aspektai.
Vietokūra	Pokyčių įgyvendinimo būdas, kai partneriai iš viešojo, privataus, nevyriausybinio ir bendruomeninių sektorių, atsižvelgdami į vietos kontekstą, formuoja fizinį ir socialinį kaimynystės, miesto ar regiono charakterį.
Žalioji infrastruktūra	Ekosistemų didelės gamtinės vertės plotai (salpos, šlapžemės, natūralūs miškai) ar natūralūs kraštovaizdžio elementai (miesto želdynai, vandentėkmės), kurie užtikrina biologinės įvairovės plitimą bei išsaugojimą ir kraštovaizdžio ekologinio kompensavimo funkcijas. Dirbtiniai, kraštovaizdžio biologinę įvairovę didinantys ir ekologines kompensavimo funkcijas gerinantys elementai (kanalai, ekologiniai tiltai ir pan.) (Europos Sąjungos taryba).
Žemės gelmių apsauga	Veiksmai ir priemonės, apsaugančios žemės gelmių vertingąsias savybes nuo fizinio, cheminio, biologinio ar kitokio neigiamo poveikio, atsirandančio dėl gamtinių procesų ar žmogaus veiklos, ir tų savybių visiškas ar dalinis atkūrimas, taip pat žemės gelmių išteklių racionalaus ir tvaraus naudojimo užtikrinimas.
Žemės gelmių ištekliai	Gamtos išteklių dalis, apimanti žemės gelmių sandaros ir sudėties elementus – kietuosius kūnus, skysčius, dujas ar energetinius laukus, kuriuos žmogus gali naudoti ir kurių kiekis ar kokybė dėl to keičiasi.
Teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai:	
Intensyvus žemės ūkis (Zi)	Sistema, pagrįsta išorinių išteklių naudojimu kompensuojant vidinių išteklių trūkumą, kur tvari žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, intensyviai naudojant agrotechnines, agrochemines ir

	zootechnines priemones.
Tausojamasis žemės ūkis (Zt)	Sistema, pagrįsta dominuojančiu vidinių išteklių naudojimu, kur žemės ūkio veikla grindžiama žemės ūkio naudmenų agroekologinio potencialo palaikymu ir didinimu, remiantis vietovės litomorfologiniu pamatu, mikroklimatu ir natūraliais procesais bei ribotai naudojant agrotechnines, agrochemines ir zootechnines priemones.
Intensyvus miškų ūkis (Mi)	Sistema, pagrįsta aktyvių miškininkystės priemonių taikymo ir santykinai trumpos rotacijos miško bioprodukcinių išteklių naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas efektyvus miško bioprodukcinės funkcijos realizavimas.
Tausojamasis miškų ūkis (Mt)	Sistema, pagrįsta tradicine santykinai mažo aktyvumo miškininkystės priemonių taikymo ir ilgos rotacijos miško bioprodukcinių išteklių naudojimo praktika, kuria remiantis užtikrinamas vietovės gamtines sąlygas bei socialinius poreikius atitinkantis visų miškui priskiriamų funkcijų realizavimas.
Intensyvi rekreacija (Ri)	Teritorijos rekreacinio naudojimo kryptis, susijusi su poilsinės-inžinerinės infrastruktūros ir taškinių rekreacinės infrastruktūros objektų kūrimu ir eksploatavimu, masinės įvairaus pobūdžio rekreacinės veiklos rūšių realizavimu didelį rekreacinį potencialą turinčiose teritorijos dalyse.
Ekstensyvi rekreacija (Re)	Teritorijos rekreacinio naudojimo kryptis, susijusi su rekreacinės-inžinerinės infrastruktūros ir taškinių rekreacinės infrastruktūros objektų kūrimu ir eksploatavimu, masinės ir pavienės įvairaus pobūdžio rekreacinės veiklos rūšių realizavimu santykinai žemą rekreacinį potencialą turinčiose teritorijos dalyse.
Intensyvi žuvininkystė (Vi)	Teritorijos ūkinio naudojimo kryptis susijusi su organizuota tvenkinine arba jūrine žuvininkyste specialiai tam įrengtuose plotuose.
Tausojamoji žuvininkystė (Vt)	Teritorijos ūkinio naudojimo kryptis, susijusi su mėgėjiška ir versline žvejyba natūraliuose vidaus vandenyse ir jūros akvatorijoje bei užtikrinanti tausojamąjį išteklių naudojimą.
Intensyvi (institucinėkai ir įstatymiškai organizuota) konservacija (Ci)	Teritorijos naudojimo kryptis, susijusi su institucinėkai organizuota konservacija – vertingų gamtinių ir kultūrinių kompleksų apsauga saugomose teritorijose, turinčiose organizuotą vertybių apsaugos, priežiūros ir edukacijos sistemą (pvz., yra įsteigtos institucijos konkrečioms saugomoms teritorijoms administruoti: direkcijos – nacionaliniams, regioniniams parkams).
Pritaikomoji (įstatymiškai organizuota) konservacija (Ce)	Teritorijos naudojimo kryptis, susijusi su įstatymiškai organizuota konservacija – vertingų gamtinių ir kultūrinių kompleksų apsauga teritorijose, neturinčiose institucinėkai organizuotos vertybių apsaugos, priežiūros ir edukacijos sistemos.
Jūrinė laivyba (L):	
Intensyvios jūrinės laivybos pazonė (Li)	Jūrinės teritorijos naudojimo kryptis, susijusi su pagrindinių laivybos koridorių funkcionalumo palaikymu ir vystymu.

Karinių pratybų rengimo pazonė (Lk)	Jūrinės teritorijos naudojimo kryptis, susijusi su karinių pratybų organizavimo jūros akvatorijoje funkcionalumo palaikymu ir vystymu.
Laivybos infrastruktūros plėtros pazonė (Lu)	Jūrinės teritorijos naudojimo kryptis, susijusi su uostų ir jiems funkcionuoti būtinos infrastruktūros vystymu ir funkcionalumo palaikymu.
Energetinės infrastruktūros plėtros pazonė (Le)	Jūrinės teritorijos naudojimo kryptis, susijusi su energetikos infrastruktūros vystymu ir funkcionalumo palaikymu.

I SKYRIUS
LIETUVOS ERDVINIO VYSTYMO PAMATINIAI PRINCIPAI

VERTYBĖS, AMBICIJOS, VIZIJOS

9. Tikslų valstybės gyvavimo kelią sunku nusakyti dėl daugelio tiek vidinių šalies, tiek pasaulinių veiksnių, todėl Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcija formuojama vertybiniu pagrindu, siekiant vertybes išlaikyti ir puoselėti. Visų pirma akcentuojami visuotinai pripažinti darnaus vystymosi principai, kuriuos mes, kaip šiuolaikinė valstybė, turime naudoti ir plėtoti. Šiuos bendruosius principus siejame su Lietuvos valstybės ir jos žmonių vertybėmis, įtvirtintose Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, fragmentiškai – įvairiuose strateginiuose valstybės dokumentuose. Labai svarbu vertybių skalę papildyti šių laikų aktualijomis, kurios išryškintų valstybės vystymosi siekius: pasiekti šalies gerovę, išsaugoti identitetą, būti matoma Europos ir pasaulio kontekste. Taigi, valstybės ir jos žmonių vertybės yra pamatas Lietuvos ambicijoms ir vizijai iki 2050 metų sukurti. Pažymima, kad toliau dėstomos vertybės, ambicijos ir vizijos siejamos su Lietuvos Respublikos teritorijos ir joje veikiančių erdvinių sistemų, elementų vystymu bei negali būti suprastos kaip vienintelės ir absoliučios šalies strateginių dokumentų kontekste. Ambicijos inspiruoja ilgalaikės valstybės vizijos kūrimą. Kokią valstybę mes norime matyti 30 metų perspektyvoje ir kokiais keliais mes tai galime pasiekti? Tuo remiantis sujungiamos visuotinai pripažįstama darnaus vystymo schema su vertybių, ambicijų ir vizijos piramide. Ši jungtis paaiškina valstybės vertybių sąsajas su valstybės vystymo perspektyvos kryptimi, jos žmonių gerovės siekiu ilgalaikėje perspektyvoje. Tai lyg žvilgsnis į vertybių piramidę iš viršaus, kurioje matomos visuotinai pripažinto darnaus vystymo, šalies ambicijų ir vizijų projekcijos:

9.1. pagrindą formuojančios šalies vertybės (taip pat vadovaujamasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, strateginiais šalies dokumentais, deklaruojančiais vertybinius aspektus). Vertybė – tam tikros žmonių grupės moralinės nuostatos, pagal kurias grupė gyvena, dirba, kuria šeimą, valstybę;

9.2. šalies vertybių puoselėjimo ambicijos – ko norime pasiekti. Ambicija – motyvuotas ir ryžtingas siekis;

9.3. ambicijų įgyvendinimo vizijos. Vizija – aprašymas, ką norėtume pasiekti ilgalaikėje ateityje. Ji skirta būsimiems veiksmams pasirinkti, išreiškiant norimą ateitį.

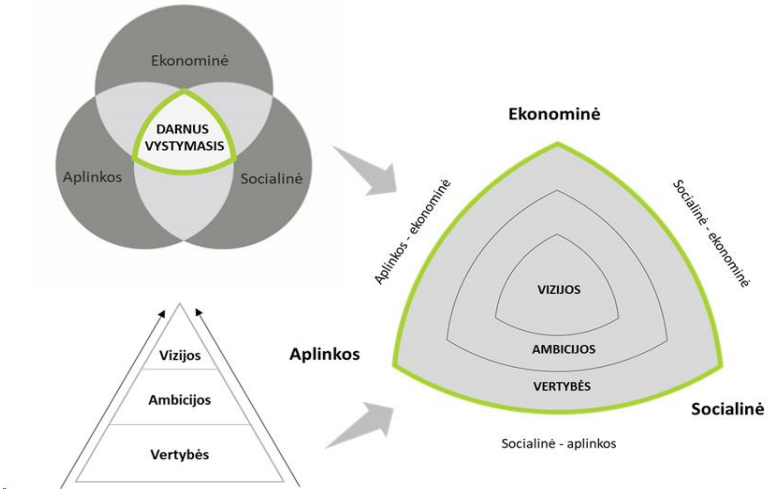

3 pav. Tvaraus vystymosi modelio detalizacijos (adaptacijos) seka.

10. **Vertybės.** Ekonominės, socialinės ir aplinkos sričių balansas, darnus jų veikimas sukuriant teigiamas sinergijas, tenkinančias žmonių gerovę dabartyje, nesumažinant žmonių gerovės galimybių ateityje, grindžiamas privačios nuosavybės teise, asmens ūkinės veiklos laisve ir iniciatyva, laikomi vienu pagrindinių šalies vystymo vertybinių dalykų. Bendrąsias vertybes papildo ir detalizuoja valstybės ir jos žmonių vertybės, atspindinčios šalies specifiką.

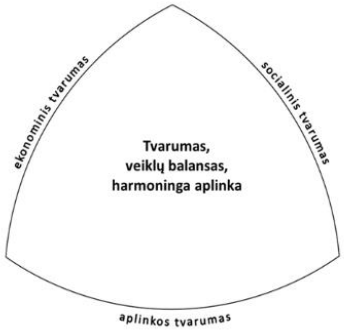

11. **Ambicijos.** Puoselėjant vertybinį pagrindą, siekiama sukurti aukštą gyvenimo kokybę, kuri atitinkamai formuotų ir aukštą gerovės lygį šalyje. Aukšta gyvenimo kokybė neatsiejamai suprantama ir įgyvendinama atsakingai vartojant / naudojant, išsaugant ir toliau kuriant savo aplinkos, krašto, valstybės identitetą. Suvokiama, kad atsakingas vartojimas / naudojimas turi būti matomas tiek iš kasdienių, tiek iš sisteminių veiksmų ir tik bendras jų sukuriamas rezultatas sudarys tvaraus šalies vystymosi prielaidas.

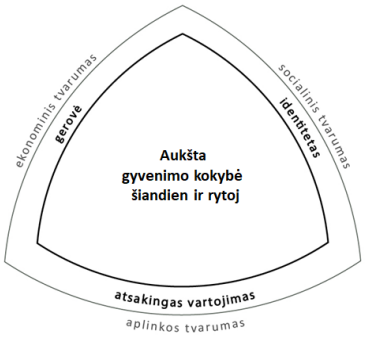

12. **Vizijos** išreiškia ambicijų realizavimą. Lietuvos teritorinės plėtros vizijos (siekiamybė) (įvertinus bendrojo plano specifiką, nagrinėjama tai, kas turi teritorinę išraišką arba labai glaudžiai susiję su teritoriniais sprendimais) apibūdinamos trimis pagrindiniais aspektais:

12.1. gyvybingos urbanistinės struktūros;

12.2. gyvybingos ekosistemos;

12.3. našios bioprodukcinės teritorijos.

Įgyvendinant minėtas vizijas tinkamomis priemonėmis, taip pat bus padidintas valstybės konkurencingumas, suformuota kokybiška gyvenamoji (plačiąja prasme) aplinka, sušvelnintos klimato kaitos pasekmės, prisitaikyta prie klimato kaitos.

13. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijoje, vadovaujantis tvaraus vystymosi modeliu, identifikuotos pagrindinės ambicijos ir vizijos detalizuojamos numatant šalies teritorinių elementų ir erdvinių sistemų vystymo kryptis.

14. Koncepcijoje išskiriamos šios svarbiausios erdvinės sistemos:

14.1. urbanistinė;

14.2. ekonominė;

14.3. mobilumo (susisiekimo sistema);

14.4. inžinerinės;

14.5. ekosistemos;

14.6. išteklių naudojimo.

15. Šalies teritoriniai elementai diferencijuojami į:

15.1. intensyvios urbanizacijos branduolius (miestus ir priemiesčius);

15.2. agrarines teritorijas;

15.3. jūrą ir pakrantę;

15.4. natūralias (santykinai) teritorijas.

16. Erdvinių sistemų ir teritorinių elementų matrica (4 pav.) sujungia į visumą erdvinį (erdvinės sistemos) ir teritorinį (teritoriniai elementai) aspektus. Erdvinės sistemos analizuojamos, tikrinamos ir planuojamos per visus teritorinius elementus, išryškinama jų įtaka, identifikuojama svarba, nustatomas poveikis. Tokiu būdu planuojami konceptualūs sprendiniai apima visą šalies teritoriją ir visas nagrinėjamas temas. Erdvinių sistemų raiška teritoriniuose elementuose lokalizuoja ir išryškina visos valstybės kokybinius parametrus, leidžia atrasti specifines išskirtines savybes, būdingas tik konkrečiai vietai, teritorijai ar valstybei. Taigi, skirtingų sistemų skirtingos reikšmės ir išraiškos skirtinguose teritoriniuose elementuose rodo jų svorį ir svarbą visoje šalies erdvinėje sąrangoje. Tokiu būdu ši sisteminė visuma sukuria prielaidas išryškinti išskirtines regionų ir valstybės savybes (šalies ir regionų identitetą), atskleisti regionų ir valstybės stipriąsias puses, leidžiančias būti matomiems ir konkuruoti aplinkoje (konkurencingi regionai, konkurencinga valstybė). Todėl nustatomos ir nagrinėjamos sujungiančios išvestinės, tačiau ypač svarbios LR BP koncepcijos temos:

16.1. valstybės ir regionų identitetas;

16.2. konkurencingi regionai, konkurencinga valstybė;

16.3. svarbūs šalies objektai.

17. Formuojant LR BP koncepcijos pagrindus ir alternatyvų sprendinius, neatsiejamai vadovaujamasi Lietuvos Respublikos nacionalinio saugumo pagrindų įstatymu, apibrėžiančiu neabejotinai svarbų šalies saugumo klausimą. Lietuvos nacionalinio saugumo užtikrinimas – tautos ir valstybės laisvos ir demokratinės raidos sąlygų sudarymas, Lietuvos valstybės nepriklausomybės, jos teritorijos vientisumo ir konstitucinės santvarkos apsauga bei gynimas. Nepriklausoma demokratinė Lietuvos valstybė privalo užtikrinti saugų tautos gyvavimą, jos savitą ir laisvą raidą, o valstybės saugumas yra būtina demokratinės raidos sąlyga. Stiprinti nacionalinį saugumą yra aukščiausias Lietuvos vidaus ir užsienio politikos tikslas, atitinkamai perteikiamas šioje koncepcijoje. Privačios nuosavybės teisės užtikrinamos už nustatomus apribojimus kompensuojant įstatymų nustatyta tvarka.

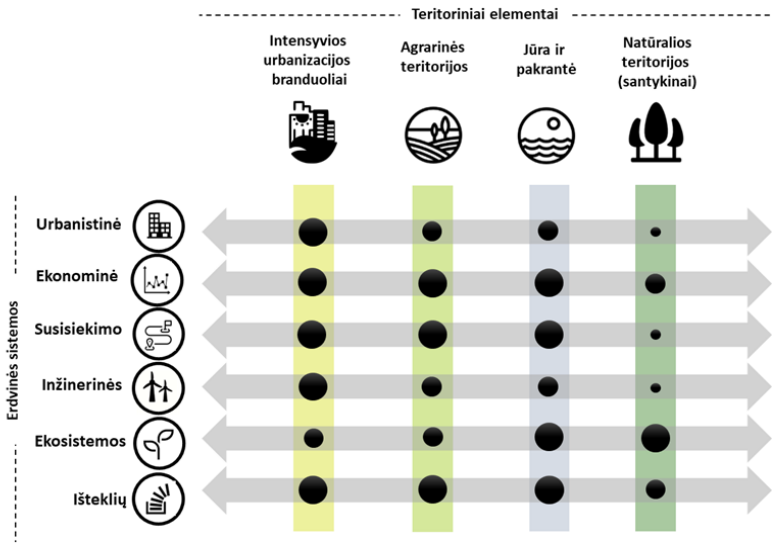

4 pav. Erdvinių sistemų ir teritorinių elementų sąveikos schema (sistemų veikimo intensyvumas teritoriniuose elementuose: ● – mažas, ● – vidutinis, ● – didelis)

18. Tvaraus vystymosi modelio detalizacijos (adaptacijos) schema, išreiškianti šalies bendrojo plano koncepcijos vizijos pamatą, sudaro galimybę suformuluoti bendruosius valstybės teritorijos vystymo principus. Erdvinėse sistemose ir teritoriniuose elementuose detalizuotos vizijos, paantrinančios ir palaikančios pagrindines tris šalies vystymosi vizijas (gyvybingos urbanistinės struktūros, našios bioprodukcinės teritorijos, gyvybingos ekosistemos), daugiau ar mažiau išreikštos, LR BP koncepcijoje įgauna ir konkrečią teritorinę lokaciją.

19. LR BP koncepcijoje suformuotos šalies vystymo nuostatos turi būti detalizuotos ne tik sprendinių konkretizavimo etape, bet ir žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentuose, projektuose, įvairaus pobūdžio strateginiuose dokumentuose. Skirtingų lygmenų dokumentai turi sąveikauti ir būti bendroje ideologinėje terpėje.

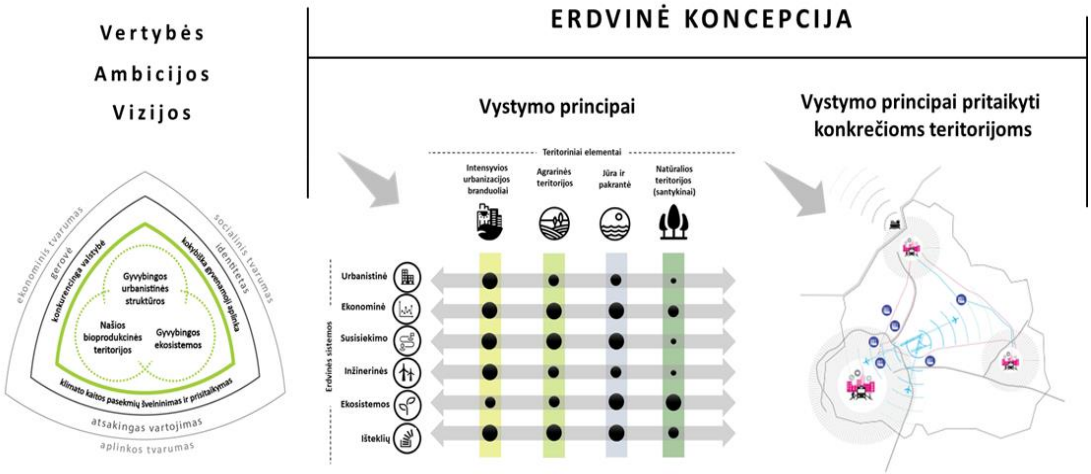

5 pav. Vertybių, ambicijų, vizijų integravimas

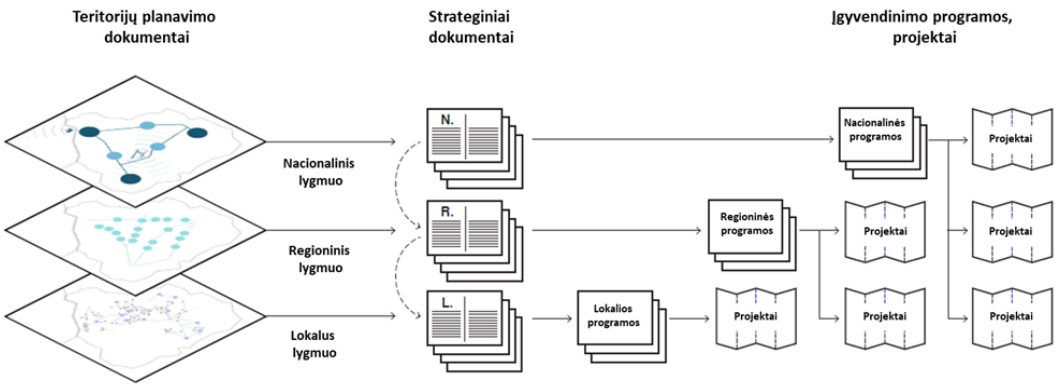

6 pav. Vertybių, ambicijų, vizijų integravimas įvairiais lygmenimis

20. LR BP koncepcijos vizijos yra ilgalaikės, jos gali būti pasiektos tam tikrais etapais, nuosekliais žingsniais, įvardijamais šio plano sprendinių konkretizavimo stadijoje.

II SKYRIUS
ERDVINIŲ SISTEMŲ VYSTYMAS

PIRMASIS SKIRSNIS
URBANISTINĖ SISTEMA

21. Gyvybingos urbanistinės struktūros formuojamos remiantis tvarumo, veiklų balanso ir harmoningos aplinkos vertybėmis, siekiant užtikrinti aukštą gyvenimo kokybę šiandien ir rytoj. LR BP koncepcijos vizija, kuriant ir įtvirtinant gyvybingas urbanistines struktūras, įgyvendinama plėtojant ir formuojant:

21.1. policentrinę urbanistinių centrų sistemą;

21.2. hierarchinę urbanistinių centrų ir jų ryšių sistemą;

21.3. centrų sinergiją ir prieinamų paslaugų bei veiklų sistemą;

21.4. kompaktišką miestų vystymą;

21.5. valstybės urbanistinės sistemos integralumą su ES.

22. **Urbanistinės sistemos vystymo principas.** Urbanistinė sistema – tai gyvenamųjų vietovių tinklas, grindžiamas skirtingų sąveikų ryšiais ir veikiantis įvairiais lygmenimis. Siekiant šioje koncepcijoje užsibrėžtų ambicijų ir vizijų, urbanistinė sistema turi sudaryti palankiausias sąlygas socialiniam, ekonominiam ir ekologiniam šalies vystymui bei aukštos žmonių gyvenimo kokybės formavimui. Koncepcijos planuojamu laikotarpiu urbanistinės sistemos tvarus plėtojimas numatomas taikant policentrinę struktūrą. Policentriškumas – tai teritorijų planavimo koncepcija, skatinanti regionus ir miestus kurti daugiafunkcius urbanistinius darinius, užtikrinančius gyvenimo kokybės, gyventojų aptarnavimo pasiekiamumo ir judumo parametrus, dirbant su gretimomis teritorijomis, išnaudoti bendras stipriąsias puses ir atskleisti galimus

papildomus pranašumus, kurie sąveikaudami suteikia papildomą vertę, kurios, veikiant atskirai, negalima būtų pasiekti. Taikant policentriškumo principą, užtikrinamas miestų, regionų, atskirų jų elementų bendradarbiavimas ir vienas kito papildymas. Sistema veikia holistiniu principu, kai elementų visuma didesnė ir efektyvesnė už jų sumą. Šis principas taip pat yra tęstinis galiojančio Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendinys. Policentrinės plėtros svarba akcentuojama ir Europoje, ES lygmens strateginiuose dokumentuose „*European Spatial Development Perspective*“ (1999 m.), „*EU Territorial Agenda 2020*“ (2011 m.), „*The Pact of Amsterdam*“, kuris įtvirtintas dokumente „*EU Urban Agenda*“ (2016 m.).

23. **Šalies urbanistinė struktūra.** Numatoma, kad šalies urbanistinė sistema veikia hierarchinėje policentrinėje urbanistinėje struktūroje, kurią sudaro urbanistiniai centrai bei jų funkciniai ryšiai. Urbanistinių centrų lygmenys siejami su atitinkama teikiamų paslaugų aprėptimi: aukščiausio lygmens urbanistiniai centrai telkia plačiausio spektro paslaugas, žemiausio lygmens – būtinųjų poreikių paslaugas (7 pav.). Urbanistiniai centrai skiriami į šiuos lygmenis:

23.1. Metropoliniai centrai – aktyvūs miestai tarptautinėje urbanistinių centrų sistemoje (siejami tarptautinio lygmens funkciniais ryšiais), telkiantys didžiausią spektrą paslaugų (nuo būtino, santykiškai dažno iki santykiškai reto poreikio), veikia kaip ekonominiai šalies varikliai.

23.2. Regioniniai centrai – miestai, kurie atlieka ypač svarbų vaidmenį regionams, telkia nuo būtino iki santykiškai vidutinio ir net iš dalies santykiškai reto poreikio paslaugas, koncentruoja dideles aptarnavimo galimybes, ekonomines veiklas, darbo vietas.

23.3. Lokaliniai centrai – miestai, kurių prioritetinis tikslas – palaikyti regionų dalių gyvybingumą veikiant kartu su regioniniais centrais, teikiant ne žemesnio lygmens nei santykiškai dažno poreikio paslaugas.

23.4. Vietiniai centrai – koncentruojantys būtinųjų poreikių paslaugas, aptarnaujantys mažiausius teritorinius vienetus (įvertinus rengiamo bendrojo plano lygmenį, vietinių centrų lygmeniui nusakomi bendrieji vystymo principai, suprantama jų reikšmė bendroje urbanistinėje sistemoje, tačiau detaliau individualiai nenagrinėjami).

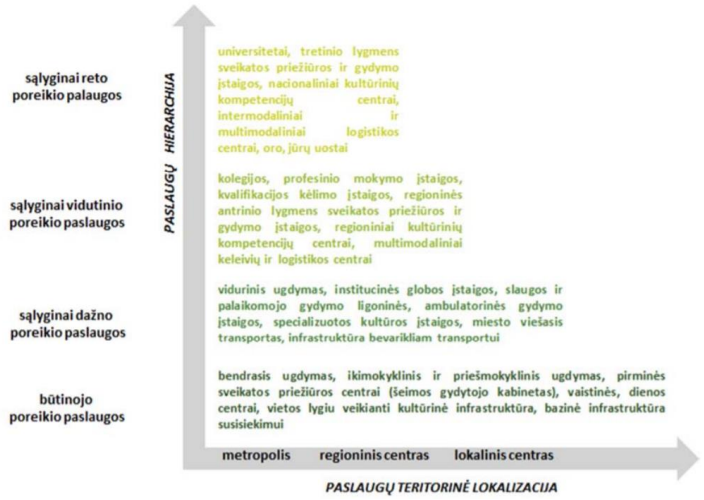

7 pav. Urbanistinių centrų ir minimalių viešųjų paslaugų teikimo sąsajos

24. Urbanistiniams centrams priskiriama poreikių grupė įvardijama kaip minimalus paslaugų paketas atitinkamam lygmeniui palaikyti ir nėra numatomi ribojimai, susiklosčius palankioms demografinėms ir ekonominėms sąlygoms, telkti aukštesnio lygmens paslaugas. Poreikių turinys yra išeitinis ir Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendinių stadijoje gali būti detalizuojamas ar tikslinamas.

25. **Urbanistinės struktūros elementai, veikiantys ES kontekste**. Tinkamai plėtojama urbanistinė sistema su gyvybingomis urbanistinės struktūros sudėtinėmis dalimis – gyvybingais urbanistiniais centrais formuoja galimybes ne tik kurti šalies gerovę, mažinti regionų atskirtį, bet ir visavertei ES narei funkcionuoti, valstybės konkurencingumui didinti. Pastarajam aspektui plėtoti ypač svarbi Lietuvos urbanistinės struktūros dalis, matoma tarptautiniame kontekste. Įtvirtinama, kad Europos urbanistinėje struktūroje integraliai veikia pagrindiniai urbanistiniai centrai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys. Šiuos urbanistinius centrus su kitų valstybių centrais atitinkamai jungia pagrindiniai tarptautiniai transporto koridoriai, išsidėstę šiaurės–pietų (I koridorius („Via Baltica“) bei planuojama „Rail Baltica“ ir koridoriaus atšaka IA („Via Hanseatica“), rytų–vakarų (IX koridorius (atšaka IXB – Kijevas–Minskas–Vilnius–Klaipėda ir atšaka IXD – Kaunas–Kaliningradas) kryptimis, bei sąsajas su jais turintys vandens ir oro keliai. Lietuvos pagrindiniai urbanistiniai centrai, išnaudojant susisiekimo, energetinės ir inžinerinės sistemų mazgus, mokslo ir inovacijų centrus ir kitus santykinius bei absoliučius pranašumus, turi įsilieti į tarptautines pridėtinės vertės grandines, transporto ir logistikos, informacinių technologijų ir telekomunikacijų (ITT), finansinių ir kitų paslaugų sistemas. Didžiausiuose šalies urbanistiniuose centruose veikiantys Lietuvos universitetai, tikslingai naudojant jų potencialą, tyrimo institutų ir inovatyvaus verslo infrastruktūrą, žinias bei gebėjimus, yra palanki aktyvaus tarptautinio bendradarbiavimo terpė, didinanti investicijas į MTEP veiklas. Numatomas urbanistinių centrų – Vilniaus ir Kauno bei Šiaulių ir Panevėžio, teritoriniu aspektu esančių santykiškai mažu atstumu vienas nuo kito (Europos kontekste) –

stiprinimas taikant partnerystės papildomumo principą. Išnaudojant turimą ir numatomą infrastruktūrą, didžiųjų miestų partneryščių sukuriama sinergija didintų bendrą šalies vaidmenį tarptautiniu lygiu, o tai atitinkamai generuotų visokeriopą naudą vidinei šalies gerovei, didintų gyvenimo kokybę regionuose. Vilniaus ir Kauno bei Šiaulių ir Panevėžio partnerystės turi būti vykdomos:

25.1. sukuriant aukšto lygio junglumą, sudarant galimybę kuo mažesnėmis laiko sąnaudomis įveikti atstumą tarp jų;

25.2. užtikrinant keleivių daugiarūšių kelionių galimybes (didinti sąveiką ir suderinamumą tarp tarptautinių ir šalies viešojo transporto paslaugų, taip pat sudarant palankias sąlygas turistams judėti);

25.3. užtikrinant galimybes daugiarūšei ir įvairiarūšei krovinių logistikai;

25.4. formuojant bendrą sąryšį turinčias inovacijų politikos sistemas;

25.5. vykdant mokslo ir inovacijos centrų bendradarbiavimą didinant ekonominės, socialinės, kultūrinės ir kitų sričių integracijos mastą tarptautinėje plotmėje;

25.6. pozicionuojant tarptautiniame kontekste save kaip platformą, pasižyminčią tinkama aplinka startuoliams, turinčią išvystytas el. paslaugas.

26. Koncepcijoje išskirtos pagrindinės Vilniaus ir Kauno bei Šiaulių ir Panevėžio partneryščių veiklos sritys detalizuojamos ir papildomos sprendinių konkretizavimo stadijoje.

8 pav. Urbanistinės struktūros, veikiančios tarptautiniu lygmeniu, schema

27. Nors akcentuojami tarptautiniu lygmeniu veikiantys pagrindiniai urbanistiniai centrai ir susisiekimo koridoriai, tačiau neužmirštama, kad taip pat svarbu formuoti regioninio ir žemesnio lygmens ryšius su kaimyninių valstybių (ypač valstybių ES valstybių narių) urbanistiniais centrais, regionais, kurie padėtų Lietuvos miestų augimui ir savitumui plėtoti.

ANTRASIS SKIRSNIS
ERDVINĖS EKONOMINĖS SISTEMOS

28. Erdvinė ekonominė sistema – tai ekonominių veiklų ir jų pridėtinės vertės grandinių, išnaudojančių urbanistinės, susisiekimo, energetinės ir inžinerinės sistemų mazgus bei gamtinius

ir žmogiškuosius išteklius, geografinis tinklas. Ekonominės veiklos rūšių įvairovei nusakyti naudojamas Ekonominės veiklos rūšių klasifikatorius (2 redakcija). Erdvinės ekonominės sistemos tikslas – užtikrinti darnų ir tvarų ekonomikos augimą, konkurencingą valstybės ūkio vystymąsi ir sveiką demografinį balansą.

Iki šiol spartų Lietuvos ekonomikos augimą daugiausia lėmė pigios darbo jėgos bei tarpininkavimui tarp Rytų ir Vakarų patogios geografinės padėties konkurenciniai pranašumai. Vis dar dominavo iš Sovietų Sąjungos epochos paveldėtas žemesnių ir žemų technologijų, masinės gamybos pramonės įmonių tinklas bei transporto, reeksporto ir logistikos paslaugos. Aukštą ir vidutiniškai aukštą pridėtinę vertę kuriančių veiklų indėlis į bendrąjį šalyje sukuriamą vidaus produktą išliko santykinai vienas prastesnių regione ir labai atsiliko nuo ES vidurkio.

Toks augimo modelis vidutinio laikotarpio perspektyvoje nėra tvarus. Dėl nepalankių migracijos tendencijų, žmogiškojo kapitalo kiekybinių ir kokybinių trūkumų spartus atlyginimų kilimas ir vangus produktyvumo didėjimas jau dabar naikina Lietuvos ekonomikos konkurencinius pranašumus ir mažina bendrojo vidaus produkto augimo potencialą. Siekiant išlikti tarptautinėje arenoje konkurencinga ekonomika, Lietuvai vidutiniu laikotarpiu būtina ekonomikos struktūros transformacija: būtina persiorientuoti nuo pigia darbo jėga grįsto masinės gamybos ir žemos pridėtinės vertės paslaugų ekonomikos augimo modelio prie tokio, kuriame vis didesnę pridėtinės vertės dalį generuotų nišinės, aukštesnių ir aukščiausiųjų technologijų pramonės ir daug žinių reikalaujančias paslaugas teikiančios ir eksportuojančios veiklos.

29. Lietuvos Respublikos bendrojo plano koncepcijoje teikiami ekonominės sistemos vystymo principai, kurie yra susiję ir (ar) turi teritorinę išraišką. Erdvinės ekonominės sistemos tikslui pasiekti būtini pamatiniai elementai (žr. 9 pav. pateiktą schemą):

29.1. žmogiškieji ištekliai / žmogiškasis kapitalas – darbo rinkos paklausą atitinkanti kvalifikuota darbo jėga. Kokybinius darbo jėgos poreikius turėtų užtikrinti efektyvi visų pakopų švietimo, profesinio rengimo ir perkvalifikavimo, mokslo ir inovacijų sistema, grįsta glaudžiu mokslo ir verslo bendradarbiavimu bei atliepianti ketvirtosios pramonės revoliucijos ateičiai keliamus uždavinius, darbo jėgos mobilumo ir pritraukimo iš išorės galimybės. Kad Lietuva taptų kvalifikuoto žmogiškojo kapitalo traukos centru, privalu užtikrinti aukštus gyvenimo kokybės standartus (švarus oras, vanduo, aplinka, lygios teisės ir galimybės, tvarkingas ir efektyvus būsto fondas, užtikrintas saugumas, patogus transporto tinklas, efektyvus sveikatos apsaugos tinklas ir kokybiškos viešosios paslaugos);

29.2. infrastruktūra ir ištekliai: patogi sausumos, oro ir vandens transporto ir efektyvi energetikos infrastruktūra; efektyviai naudojami gamtiniai ir iškastiniai ištekliai; aukštos kokybės skaitmeninė infrastruktūra, atitinkanti ketvirtosios pramonės (skaitmeninės) revoliucijos

keliamus reikalavimus perspektyvioms ekonominėms veikloms plėtoti, išmaniųjų miestų, realiais duomenimis valdomų transporto sistemų sprendimams formuoti;

29.3. palankios verslo sąlygos: privačiai iniciatyvai palanki teisinė, reguliavimo ir mokestinė aplinka, patys aukščiausi saugumo ir skaidrumo standartai, efektyvi finansų rinka ir viešasis administravimas.

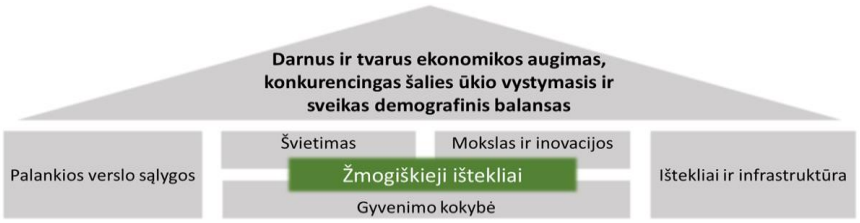

9 pav. Pamatiniai elementai, būtini ekonominės sistemos pagrindiniam tikslui pasiekti

30. **Ekonominės erdvinės sistemos sudėtinės dalys**. Ekonominių veiklų įvairovė urbanistinėse vietovėse labai priklauso nuo sąlyčio taškų su susisiekimo, energetine ir inžinerine, gamtinių ir žmogiškųjų išteklių sistemomis. Įvairaus lygmens urbanistiniai centrai, kuriuose koncentruojasi šalies namų ūkių perkamoji galia, kuria tinkamą terpę ir paklausą į vidaus rinką orientuotų ekonominių veiklų plėtotei. Siekiant mažinti regioninę ekonominę atskirtį, ypač žemesnio lygmens urbanistiniuose centruose, ekonominio vystymosi ir strateginio planavimo procesai privalo būti grindžiami specializacija, konkurencinių pranašumų išgryninimu, paskatomis kurtis ne tik vietinę paklausą tenkinančioms veikloms, bet ypač į eksportą besiorientuojančiam verslui, kompetencijų telkimu ir tarpusavio sinergijų paieškomis, jei tai geografiškai patogu.

31. Metropoliniuose ir pagrindiniuose regioniniuose centruose galimas ekonominių veiklų spektras yra gerokai platesnis dėl turimų konkurencinių pranašumų, kurie atsiranda dėl išskirtinių kompleksinių sąlyčio taškų su susisiekimo, energetinės, inžinerinės sistemų mazgais bei švietimo, mokslo ir inovacijų branduoliais.

32. Urbanistinių centrų lygmenys pagal sukuriamą ekonominę naudą ir strateginę ekonominę svarbą darniam valstybės ūkio vystymuisi gali būti suskirstyti į ekonominius donorus ir ekonominius recipientus:

32.1. Ekonominiai donorai – tai tokie urbanistiniai centrai, kurie turi reikšmingų konkurencinių pranašumų ir atitinka bent du iš šių trijų kriterijų: šalies vidurkį viršijantis sukuriamos pridėtinės vertės augimas; gyventojų skaičiaus augimas; verslo investicijų plėtra.

32.2. Ekonominiai recipientai – tai tokie urbanistiniai centrai, kurie neatitinka pirmiau išvardytų kriterijų ir kuriuose nėra reikšmingų konkurencinių pranašumų (eksportuojančio) verslo iniciatyvoms.

Ryškėjančios pasaulinės urbanizacijos ir gyventojų susikoncentravimo miestuose tendencijos, dideli struktūriniai pokyčiai agrarinėje ekonomikoje (žemės ūkių stambėjimas, technologinė pažanga ir procesų robotizacija, mažėjanti priklausomybė nuo žmogaus darbo veiksnio) šią takoskyrą tik pagilins. Dėl šių priežasčių gali gerokai pasikeisti viešųjų investicijų geografija, dėl to privalės dar labiau išaugti nacionalinio biudžeto pajamų perskirstymo ir jo efektyvumo svarba.

TREČIASIS SKIRSNIS
SUSISIEKIMO SISTEMA / MOBILUMAS

33. Įvertinus susiklosčiusią susisiekimo sistemos situaciją, ES ir Lietuvos transporto, aplinkosaugos, ekonomikos strategijas bei politines nuostatas, atsižvelgiant ir maksimaliai išpildant darnaus vystymosi tikslus ir uždavinius, susisiekimo sistemai ilgalaikėje perspektyvoje keliami šeši vertybiniai tikslai:

33.1. pervežant keleivius, užtikrinti maksimalią gyvenimo kokybę, nepriklausomai nuo teritorijos morfotipo;

33.2. pervežant keleivius ir krovinius, užtikrinti ekonominę naudą ir konkurencinį pranašumą tarptautiniame kontekste;

33.3. pervežant keleivius ir krovinius, užtikrinti daugiarūšiškumą (įvairiarūšiškumą) tarptautiniu (ir vietiniu) lygmeniu;

33.4. užtikrinti karinio mobilumo būtinuosius poreikius;

33.5. planuojant ir įgyvendinant susisiekimo sistemos koncepciją, siekti maksimalaus efektyvumo:

33.5.1. poreikiu grįsto išlaidų ir naudos balanso;

33.5.2. trumpesnių kelionių (atstumo ir laiko atžvilgiu) per mobilumo valdymą ir 33.5.1.

33.5.3. išmanųjį eismo organizavimą;

33.5.4. savaeigio, autonominio, automatizuoto transporto paslaugų operavimo;

33.5.5. junglumo remiantis ITS;

33.6. planuojant ir įgyvendinant susisiekimo sistemos koncepciją, siekti maksimalios darnos:

33.6.1. eismo saugos ir keleivių (prekių) saugumo;

33.6.2. minimalaus neigiamo poveikio aplinkai ir žmonių sveikatai;

33.6.3. efektyvaus alternatyvių energijos išteklių naudojimo transporte (atsisakant iškastinio kuro);

33.6.4. gyvybingų viešųjų erdvių ir racionalaus žemės naudojimo;

33.6.5. teigiamo poveikio vietos ekonomikai;

33.6.6. darnios kelionių struktūros, prioritetizuojant sudedamąsias sistemos dalis taip:

34. Ambicijos. Lietuva dėl savo geografinės padėties iki šiol visuomet buvo pozicionuojama kaip tranzitui palanki teritorija. Rengiamu LR BP siekiama, kad tarptautiniame kontekste šalis būtų matoma ne tik tranzitinių srautų procesų atžvilgiu. Pagrindinės ambicijos tarptautinėje erdvėje yra susijusios su keleivių ir krovinių logistika: siekiama, kad šalis taptų lydere Baltijos šalyse vežant keleivius ir krovinius. Ambicijai įgyvendinti būtina:

34.1. didinti tarptautinį konkurencingumą jūrų, oro transportu: didinti veiklos pajėgumus, užtikrinti uostų pasiekiamumą ir sinergiją su geležinkelių transportu, kurio perspektyvos pastaruoju metu tarptautinėje erdvėje itin stipriai akcentuojamos. Ambicijos, susijusios su logistikos procesais šalyje, siejamos su išmaniąja, konsoliduota krovinių logistika bei daugiarūšėmis keleivių vežimo perspektyvomis;

34.2. užbaigti vientiso, atitinkančio tarptautinius reikalavimus ir standartus, kelių, geležinkelių tinklo suformavimą, įgyvendinti racionalią stočių, logistikos centrų sistemos plėtrą. Turi būti laiku vykdoma racionali, į perspektyvinius migracijos ir ekonomikos procesus proaktyviai reaguojanti infrastruktūros plėtra visoje šalyje;

34.3. sudaryti palankias sąlygas geležinkelio transporto aktyviai veiklai 2050 m. vidutiniais ir tolimaisiais nuotoliais pervežant mažiausiai 50 proc. keleivių ir krovinių;

34.4. sukurti sąlygas susisiekimo sistemai funkcionuoti alternatyvios energijos pagrindu (elektra ir (ar) kitais alternatyviais, ŠESD negeneruojančiais energijos šaltiniais). Prieinamumas naudoti alternatyvius degalus turi būti užtikrinamas racionaliu alternatyvaus kuro papildymo stotelių išdėstymu pagrindiniuose tarptautiniuose, nacionalinės, regioninės svarbos koridoriuose, logistikos traukos teritorijose. Iki 2050 m. visas šalies geležinkelio tinklas turi būti elektrifikuotas.

35. LR BP koncepcija siekiama užtikrinti būtinuosius erdvinius, teritorinius ir mobilumo poreikius šalies gynybai ir saugumui, sudaryti prielaidas formuoti darnią kelionių struktūrą šalyje, mažinant automobiliais atliekamų kelionių proporcijas, užtikrinant efektyvias ir ekonomiškai racionalias susisiekimo paslaugas, atitinkančias partnerystės tarp urbanistinių centrų formas, užtikrinti eismo saugos ir saugumo priemonių diegimą, leisiantį pasiekti, kad šalyje eismo įvykiuose nebūtų žūvančių.

36. Susisiekimo sistemos sudedamosios dalys. Bendrą šalies susisiekimo sistemą sudaro sausumos, jūros, vidaus vandenų ir oro transportas bei būtinoji infrastruktūra efektyviai jo veiklai ir paskirčiai užtikrinti. Transporto efektyvumas priklauso ne tik nuo atskirų susisiekimo sistemos sudedamųjų dalių infrastruktūrinio išpildymo ir kokybės, bet ir nuo atskirų sudedamųjų dalių tarpusavio sąveikos, todėl tolesnis susisiekimo sistemos plėtros, efektyvumo ir saugos joje užtikrinimo uždavinys turėtų būti visų transporto sistemos sudedamųjų dalių sinergija, garantuojanti minimalų neigiamą poveikį aplinkai ir žmonių sveikatai (užtikrinant daugiarūšių kelionių galimybes, įvairiarūšiškumą gabenant krovinius, naudojant atsinaujinančius energijos išteklius transporte, išnaudojant ITS galimybes, dalijimosi ekonomiką ir kt.).

37. LR BP išskiriami trijų lygmenų (tarptautinio, šalies ir regioninio reikšmingumo) susisiekimo sistemos infrastruktūros elementai. Šie elementai svarbūs tiek visavertei šalies integracijai į tarptautinį kontekstą, tiek šalies ir regioninio susisiekimo bei ekonomikos procesuose. Tai pagrindinės susisiekimo arterijos (koridoriai), kuriose, be kita ko, užtikrinama ir alternatyvios energijos transporte vartojimo pasiūla. Pagrindinis susisiekimo sistemos ir sudedamųjų jos dalių efektyvumo siekis – sinergija, daugiarūšiškumas, užtikrinantis nepertraukiamą junglumą (angl. *connectivity*) tarp miestų, regionų, šalių per racionaliai išdėstytus susisiekimo objektus (uostus, stotis, logistikos centrus, traukos objektus) ir efektyvius ryšius tarp jų (taip pat per ITS ir kt. organizacines / vadybos priemones ir paslaugas). Konkrečios transporto rūšys ar pavienės infrastruktūros jungtys tokioje sistemoje neturi prasmės, kol nėra užtikrinama sąveika su kitomis.

1 lentelė. Susisiekimo sistemos elementai

Tarptautiniai susisiekimo koridoriai	Pagrindinės tarptautinės jungtys, skirtos didžiausioms tarptautinėms keleivių ir krovinių apimtims pervežti bei tarptautines susisiekimo paslaugas teikiantiems Lietuvos ir kaimyninių šalių miestams bei objektams sujungti. Šiuose koridoriuose dideliu mastu inicijuojamos šalies konkurencingumą didinančios susisiekimo ekonomikos veiklos.
Tarptautines logistikos paslaugas teikiantys miestai	Miestai, kurie teikia tarptautines keleivių ir krovinių logistikos paslaugas ne mažiau kaip trimis skirtingomis transporto rūšimis: sausumos kelių, geležinkelio, jūros, vidaus vandenų ar oro transportu. Juose vykdomos ir tranzitinio keleivių vežimo ir krovinių gabenimo paslaugos. Šie miestai turi užtikrinti aukštas daugiarūšiškumo ir įvairiarūšiškumo paslaugas.
Tarptautiniai susisiekimo objektai	Susisiekimo infrastruktūros objektai (uostai, stotys, centrai), tarptautiniu mastu užtikrinantys nacionalinius ir tranzitinius keleivių bei krovinių logistikos poreikius. Priklausomai nuo rūšies, objektai turi turėti gerų daugiarūšiškumo ir (ar) įvairiarūšiškumo savybių.
Nacionaliniai susisiekimo koridoriai	Pagrindinės šalies jungtys, užtikrinančios nacionalinio poreikio susisiekimo paslaugų efektyvumą per nacionalines

	susisiekimo paslaugas teikiančių miestų junglumą šalyje ir už jos ribų, pervežančios daug keleivių ir krovinių bei tokiu būdu didinančios šalies ekonomiką.
Nacionalines logistikos paslaugas teikiantys miestai	Miestai, kurie teikia šaliai svarbias keleivių ir krovinių logistikos paslaugas ne mažiau kaip dviem skirtingomis transporto rūšimis: sausumos kelių, geležinkelio, jūros, vidaus vandenų ar oro transportu. Juose gali būti vykdomos vežimo ir krovinių gabenimo paslaugos į kaimynines šalis.
Nacionaliniai susisiekimo objektai	Susisiekimo infrastruktūros objektai (stotys, centrai), šalies teritorijoje ir tarptautiniu mastu užtikrinantys nacionalinius keleivių ir krovinių logistikos poreikius.
Regioniniai susisiekimo koridoriai	Pagrindinės jungtys, užtikrinančios regioninio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančių miestų junglumą su aukštesnio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančiais centrais. Šios jungtys taip pat gali užtikrinti ryšius su kaimyninėmis šalimis ar atlikti specializuotas funkcijas, jungti rekreacinėmis savybėmis išsiskiriančius centrus, pvz., rekreacinio susisiekimo koridoriai.
Regionines susisiekimo paslaugas teikiantys miestai	Miestai, kurie teikia keleivių, krovinių logistikos paslaugas viena ar daugiau transporto rūšių: sausumos kelių, geležinkelio, vidaus vandenų transportu. Tai miestai, kurių trauka regiono mastu didelė, todėl būtina sąlyga – efektyvus viešasis transportas.

38. Transporto jungtys ir infrastruktūra sausumoje (geležinkeliais, keliais). **Tarptautinės svarbos jungtys ir infrastruktūra sausumoje**. Pagrindinės sausumos transporto tarptautinio lygmens jungtys numatomos šiaurės–pietų (Latvijos siena–Panevėžys–Kaunas–Marijampolė–Lenkijos siena bei geležinkelio transportu: Kaunas–Kybartai–Rusijos Federacijos siena) ir rytų–vakarų (Baltarusijos siena–Vilnius–Kaunas–Klaipėda, o geležinkelio transportu: Baltarusijos siena–Vilnius–Kaunas–Šiauliai–Klaipėda) kryptimis. Šios jungtys užtikrina visų kaimyninių šalių (Latvijos, Lenkijos, Baltarusijos ir Rusijos Federacijos) bei šalies oro ir jūrų uostų pasiekiamumą. Planuojant, kad šie koridoriai ir toliau išliktų pagrindinėmis tarptautinėmis jungtimis, čia vyks didžiausi tiek kelių, tiek geležinkelių tarptautiniai srautai, bus organizuojamos susisiekimo veiklos paslaugos. Siekiant išlaikyti minėtų jungčių tarptautinį reikšmingumą, būtina visose pagrindinėse tarptautinėse jungtyse užtikrinti atitiktį tarptautiniams standartams (taip pat įdiegti atitinkamas eismo saugos ir saugumo priemones):

38.1. užtikrinti ir nuolat palaikyti pagrindinių tarptautinių jungčių (ypač pietinės „Via Baltica“ kelio atkarpos (Kaunas–Marijampolė–Lenkijos siena) atitiktį tarptautinių standartų reikalavimams;

38.2. įgyvendinti tarptautinių standartų reikalavimus atitinkančią geležinkelio transporto sistemos plėtrą šiaurės–pietų kryptimi („Rail Baltica“), gerinti pagrindinių šalies centrų, teikiančių tarptautinio ir nacionalinio lygmens susisiekimo paslaugas, junglumą geležinkelio transportu;

38.3. stiprinti ryšį ir junglumą tarp tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančių centrų, sudarant galimybę kuo mažesnėmis laiko sąnaudomis įveikti atstumą tarp jų;

38.4. užtikrinti galimybes daugiarūšei ir įvairiarūšei krovinių logistikai (viešieji logistikos centrai, įvairiarūšiai terminalai, kelių ir geležinkelių transporto sąveika, geležinkelio transporto jungtys su oro transporto, jūrų transporto infrastruktūros objektais (jūrų, oro uostais);

38.5. užtikrinti keleivių daugiarūšių kelionių galimybes (didinti sąveiką ir suderinamumą tarp šalies viešojo transporto paslaugų (oro, kelių ir geležinkelių transporto), įskaitant kasdienio aptarnavimo viešąjį transportą, veikiantį artimiausioje centro (miesto) traukos / įtakos zonoje, stiprinant sąveiką tarp kasdienio aptarnavimo viešojo transporto ir asmeninio transporto (daugiarūšėms kelionėms atlikti).

39. **Nacionalinio (šalies) reikšmingumo jungtys ir infrastruktūra sausumoje**. Šalies reikšmingumo jungtims priskiriamos tos jungtys, kurios užtikrina nacionalinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančių centrų junglumą su tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančiais centrais bei gali būti jungtimis su kaimyninėmis šalimis. Nacionalinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiantys centrai (miestai) turi veikiančias sausumos transporto sistemas (tiek kelių, tiek geležinkelių), teikia kasdienio ir epizodinio aptarnavimo viešuoju transportu (taip pat oro transportu) paslaugas ir yra išsidėstę pagrindinių tarptautinių jungčių gretimybėje. Šiuose centruose (miestuose) veikiant geležinkelių transporto paslaugoms, vyksta tarptautiniai keleivių ir krovinių vežimai geležinkelių ir kelių transportu, todėl itin svarbu užtikrinti daugiarūšių keleivių logistikos paslaugas. Šio lygmens centrams priskirtini miestai Šiauliai, Marijampolė. Įgyvendinus „Rail Baltica“ projektą, nacionalinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančio centro savybes atitiks Panevėžio miestas, todėl siūlytina stiprinti miesto svarbą, vykdant logistikos paslaugų plėtrą šalies ir tarptautiniame kontekste. Nacionalinio reikšmingumo jungtims įprasminti siūloma stiprinti krovinių ir keleivių logistikos vykdymo priemones:

39.1. užtikrinti ir nuolat palaikyti pagrindinių jungčių aukštą kokybinį standartą;

39.2. racionaliai suplanuoti ir išdėstyti naujus logistikos koridorius, teritorijas, užtikrinant galimybę logistikai vykdyti pasitelkti tiek kelių, tiek geležinkelių transportą;

39.3. užtikrinti kelių ir geležinkelio transporto sąveiką (pvz., jungtis tarp „Rail Baltica“ tarpinės stoties ir Panevėžio miesto);

39.4. stiprinti Panevėžio ir Šiaulių miestų junglumą sausumos transportu;

39.5. užtikrinti nacionalinio ir kasdienio aptarnavimo viešuoju transportu paslaugų sąveiką;

39.6. užtikrinti efektyvias kasdienio aptarnavimo viešojo transporto paslaugas, veikiančias artimiausioje nacionalines susisiekimo paslaugas teikiančio miesto traukos / įtakos

zonoje bei kasdienio aptarnavimo viešojo transporto ir asmeninio transporto sąveiką (daugiarūšėms kelionėms atlikti).

40. **Regioninės svarbos jungtys ir infrastruktūra sausumoje**. Regioninės svarbos jungtimis užtikrinamas regioninio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančių centrų junglumas su aukštesnio lygmens susisiekimo paslaugų centrais. Regioninio lygmens paslaugas teikiantys centrai pasiekiami bent viena kokybiška susisiekimo infrastruktūra (pvz., aukščiausios kategorijos sausumos transporto keliais). Gali būti vykdoma keleivių ir (arba) krovinių logistika geležinkelio transportu, todėl ten, kur veikia geležinkelio transporto paslaugos, svarbi sąveika ir sinergija tarp kelių ir geležinkelio transporto. Šiuose centruose (miestuose) būtinos:

40.1. efektyvios kasdienio aptarnavimo viešojo transporto paslaugos, veikiančios artimiausioje centro (miesto) įtakos zonoje (regioninio aptarnavimo principu);

40.2. stiprinama epizodinio ir kasdienio aptarnavimo viešojo transporto sinergija, plėtojama būtinoji infrastruktūra regioninės ir vietinės reikšmės keleivių ir krovinių logistikai vykdyti.

41. **Tarptautinės / šalies transporto jungtys ir infrastruktūra oro bei vandens keliais.** Svarbi savalaikė, į pasaulinę rinką ir paklausą orientuota lanksti jungčių plėtra. Oro transporto logistika yra ir ateityje daugiau siejama su keleivių logistikos paslaugomis, priešingai nei jūrų transporto veikla, kuri daugiau orientuota į krovinių logistiką.

42. **Transporto jungtys ir oro transporto infrastruktūra**. Tarptautinių logistikos oro transportu paslaugų perspektyvinėmis jungtimis siūloma užtikrinti junglumą su didžiausią paklausą keleivių (ir dalies krovinių) logistikai turinčiais Europos (neapsiribojant) urbanistiniais centrais. Vienas svarbiausių uždavinių – spręsti tarptautinio lygmens paslaugas teikiančių oro uostų pasiekiamumo šalyje problematiką sausumos transportu (itin aktuali geležinkelio paslaugų plėtra ir sinergija su oro transporto logistikos paslaugomis). LR BP koncepcijoje akcentuojama tarptautinio lygmens oro transporto infrastruktūros svarba, investuojant į esamų tarptautines paslaugas teikiančių oro uostų (Vilniaus ir Kauno) plėtrą ar (ir) įrengiant naują oro uostą, atokiau nuo esamų urbanistinių centrų (tarp Vilniaus ir Kauno miestų). Naujas oro uostas ne tik perimtų dalį oro transporto paslaugų, bet ir sudarytų galimybes šaliai teikti naujas tarptautinio susisiekimo oro transportu paslaugas, kartu spręsdamas triukšmo ir taršos problematiką Vilniaus ir Kauno miestuose, jų gretimybėje. Įgyvendinant šią priemonę, tuo pat metu turi būti sprendžiama viešojo transporto paslaugų plėtra (pvz., keleivių vežimo iki oro uostų geležinkeliu paslauga).

43. **Transporto jungtys ir jūrų transporto infrastruktūra**. Tarptautinių logistikos jūrų transportu paslaugų perspektyvinėmis jungtimis siūloma užtikrinti junglumą su Baltijos ir kitų šalių uostais, ypač trumpųjų nuotolių krovinių ir keleivių logistikai vykdyti (neapsiribojant).

Vienas svarbiausių uždavinių – spręsti tarptautinio lygmens paslaugas teikiančio valstybinio jūros uosto Klaipėdoje matomumą ir paslaugų spektro didinimą tarptautiniame kontekste, taip pat jūrų uostų pasiekiamumo ir aptarnavimo sausumos transportu problematiką. Itin aktuali geležinkelio paslaugų plėtra ir sinergija su jūrų transporto logistikos paslaugomis svarstant giliavandenio jūrų uosto alternatyvą.

44. Logistikos vidaus vandenimis perspektyva gabenti krovinius siejama su tarptautiniame kontekste matomu vidaus vandenų keliu E41, kuriuo užtikrinamas tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančių centrų Kauno–Klaipėdos junglumas Nemuno upe, Kauno junglumas Neries, Nevėžio upėmis su kitais logistikos procesuose aktyviais artimiausiais miestais (pvz., Jonava, Kėdainiais). Įvertinus perspektyvinius krovinių srautus ir ekonominės naudos (įskaitant ir globalią naudą – kuriamos mažesnės taršos ir avaringumo, krovinių gabenimo laiko aspektus) bei investicijų balansą, svarstytina tarptautiniam krovinių gabenimui atkarpa Kaunas–Baltarusijos siena (Gardino kryptimi). Keleivių vežimo vidaus vandenimis perspektyva labiausiai siejama su pramogine rekreacine paslauga, kuri gali būti vykdoma visuose teisės aktais patvirtintuose valstybinės ir vietinės reikšmės vidaus vandenų keliuose.

45. Neatsiejama efektyvaus ir sklandaus logistikos proceso dalis – racionali uostų vidaus vandenyse plėtra, nukreipta į ekonomiškai aktyvių miestų aptarnavimą krovinių logistikos procesuose, bei keleivinių uostų / prieplaukų plėtra pagrindiniuose rekreacines paslaugas teikiančiuose centruose.

46. **Karinis mobilumas**. Išvystyta susisiekimo infrastruktūra su ES, NATO narėmis yra ypač svarbi ir nacionaliniam saugumui užtikrinti. Karinio mobilumo vystymo jungtys, kryptys ir prioritetai sutampa su šalies civilinio sektoriaus vystymo jungtimis, kryptimis ir prioritetais, tačiau šalies transporto sistemų pralaidumas turi užtikrinti karinį mobilumą ir tranzitą (vandens, oro, žemės susisiekimo komunikacijų linijose), infrastruktūrą pritaikant nepertraukiamam ir operatyviam karinės sunkiasvorės technikos vienetų judėjimui ir transportavimui.

47. **Vietinio transporto sausumoje organizavimo teoriniai modeliai**. Šalies miestuose skatinamas vietinio transporto eismas, grindžiamas darnios kelionių struktūros principu. Miestuose darnios kelionių struktūros samprata pirmiausia apima keliones pėsčiomis, bevarikliu ir kur aktualu – viešuoju transportu (kelionių struktūros ir susisiekimo sistemos sudedamųjų dalių prioritetai nustatomi individualiai). Kuriama saugi aplinka išvardytoms susisiekimo formoms bei išorinis miestų pasiekiamumas efektyviu viešuoju transportu. Regioninio, nacionalinio ir tarptautinio lygmenų susisiekimo paslaugas teikiančiuose centruose vietinio susisiekimo sąlygos turi būti įtvirtinamos teikiant prioritetus viešojo, bevariklio transporto naudojimui, kelionių pėsčiomis skatinimui teritorijų planavimo principais ir nuostatomis, formuojant trumpus kelionių atstumus. Siektinas tikslas, kad viešojo transporto paslaugas

užtikrintų tik savo eiga nekuriantis taršos ir CO_2 emisijų viešasis transportas. Nacionalinio ir tarptautinio lygmens paslaugas teikiančiuose centruose turi būti užtikrinamos sąlygos daugiarūšių kelionių galimybėms, skiriama daug dėmesio centrų oro taršos, CO_2 emisijų mažinimo veiksmams.

48. **Rekreacinės paskirties susisiekimo infrastruktūra**. Rekreacinės paskirties susisiekimo infrastruktūra priklauso nuo šalies teritorijos rekreacinių savybių ir išteklių, todėl pagrindinis dėmesys LR BP skiriamas rekreacinių išteklių turinčių teritorijų pasiekiamumo klausimams bei rekreacinio potencialo, įgyvendinant susisiekimo priemones pačiose teritorijose, didinimui. Bendrajame plane planuojamos ir analizuojamos rekreacinės jungtys (Druskininkai–Trakai–Zarasai ir Druskininkai–Palanga) rekreacinio potencialo teritorijoms įprasminti, išskiriant regioninius / rekreacinius koridorius. Rekreacinėse teritorijose, kurios savo gamtinėmis savybėmis yra palankios sveikatinimo turizmui, siūloma plėtoti ėjimo pėsčiomis ir bevariklio transporto naudojimo trasas, taip pat vidaus vandenų rekreacinei logistikai. Rekreacinio potencialo susisiekimo trasos šalyje priskirtinos tarptautinio, nacionalinio ir regioninio reikšmingumo lygmenims. Itin svarbus šių teritorijų pasiekiamumui yra geležinkelio transportas, kuris savo veikimo savybėmis nebūtų savaiminis taršos skleidėjas. Šalies vidaus vandenų keleivių logistika priskirtina labiau rekreacinių paslaugų prioritetinei plėtrai, ypač trumpojo nuotolio vidaus vandenų logistikos paslaugoms.

49. 10 pav. pateikiama principinė šalies vertybines nuostatas, transporto politiką ir matomumą tarptautiniame kontekste atitinkanti schema. Čia pateiktas tik pagrindinių jungčių ir traukos bei svarbiausias susisiekimo paslaugas teikiančių centrų / objektų karkasas. Alternatyvūs būdai (ypač regioninio lygmens susisiekimo infrastruktūrai ir mobilumui), laikantis šio karkaso, aptariami detaliau Teritorijos erdvinio vystymo ir naudojimo funkcinių prioritetų skyriuje.

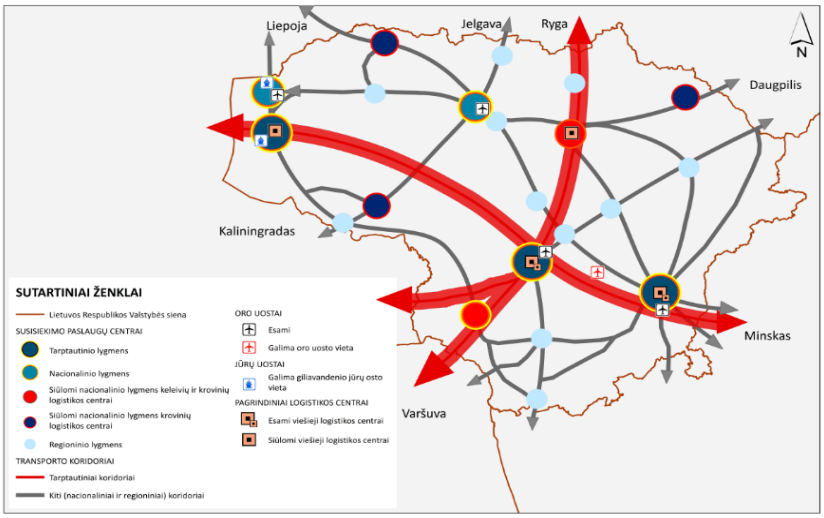

10 pav. Principinės susisiekimo vystymo kryptys

KETVIRTASIS SKIRSNIS
EKOSISTEMOS IR GEOEKOLOGINIO KOMPENSAVIMO SISTEMA

50. Pagrindinis numatomų vystyti gamtinių (geoekologinio kompensavimo) sistemų tikslas – užtikrinti Lietuvos Respublikos teritorijos ir atskirų jos struktūrinių dalių ekologinio stabilumo, biologinės įvairovės raiškos sąlygų išsaugojimą bei efektyviai neutralizuoti įvairaus pobūdžio ir intensyvumo antropogeninį poveikį. Sistemą formuoja esami natūralūs ar santykinai natūralūs žemėnaudos komponentai (miškai, pelkės, vandens telkiniai ir pievos), kurie geoekologiniu požiūriu svarbiausiose vietose sutampa su gamtinio karkaso teritorijomis, o didžiausios biologinės vertės ir kraštovaizdžio įvairovės vietose – su ekologinį tinklą formuojančiais komponentais, taip pat su teisiškai ir instituciškai organizuotomis įvairių tipų ir lygmens saugomomis teritorijomis. Visavertė, gyvybinga, atspari ir funkcionali ekologinio kompensavimo sistema (žalioji infrastruktūra) perspektyvoje turėtų užtikrinti visos LR teritorijos ir skirtingas prioritetines funkcijas atliekančių jos dalių (urboekosistemų, agroekosistemų ir gamtinių ekosistemų) ekologinį stabilizavimą, kuris savo ruožtu sudarytų realias prielaidas vystyti tvarų (tausojamąjį) bioprodukcinį ūkį, užtikrintų sveikas gyvenimo ir visavertes rekreacijos sąlygas urbanizuotame, agrariniame, jūriniame ir gamtiniame kraštovaizdyje.

51. **Gamtinis karkasas**. Šalies ekologinio kompensavimo teritorijų tinklo principas suformuotas remiantis geoekologinės migracijos principais, o išskirtas remiantis objektyviais žemės paviršiaus požymiais. Tinklo pagrindinis tikslas – kompensuoti antropogeninį poveikį, užtikrinti sąlygas, palankias biologinės įvairovės raiškai, atskirų gyvūnų ir augalų rūšių migracijai, didinti gamtinių ekosistemų atsparumą, užtikrinti palankias žmogaus gyvenimo, darbo ir poilsio sąlygas. Preliminarių sprendinių galiojimo perspektyvoje numatoma gamtinio karkaso (GK) teritorijų ploto dalis turėtų sudaryti ne mažiau kaip 65 proc. šalies teritorijos. Tai fiksuotas ir santykinai stabilus dydis, galintis kisti keliais procentiniais punktais, atliekant lokalizuotų GK dalių ribų tikslinimus. Numatoma nuosekliai gerinti GK sistemos dalių vidinės struktūros kokybę, dirbtinėmis ar natūraliomis priemonėmis didinti jų geoekologinį potencialą, kuris gamtiniu ir ūkinio naudojimo požiūriu skirtingose LR teritorijos dalyse yra nevienodas. Perspektyvoje numatoma pagerinti GK vidinę struktūrą, didinant jo geoekologinį potencialą dirbtinėmis ar natūraliomis priemonėmis (sudarant sąlygas reikštis renatūralizacijai), kurios sykiu diferencijuojamos atsižvelgiant į GK komponentų padėtį agrarinių ir urbanizuotų teritorijų atžvilgiu. Tai lemia santykinį jų reikšmingumą ir atliekamų ekosisteminių paslaugų svarbą ir vertę. Perspektyvoje numatomos kelios GK teritorijų geoekologinio potencialo didinimo kryptys, glaudžiai susietos su skirtingo antropogeninio įsavinimo ir ūkinio naudojimo teritorijomis:

a) esamo natūralių teritorijų geoekologinio potencialo išlaikymas, vykdant tausojamąjį,

ekonomiškai ir ekologiškai racionalų juose esančių išteklių naudojimą; b) pažeisto ir stipriai pažeisto agrarinių teritorijų geoekologinio potencialo natūralumo atkūrimas pasitelkiant dirbtines ir (arba) natūralias (savaiminės renatūralizacijos) priemones; c) stipriai pažeistų ir degraduotų GK teritorijų geoekologinio potencialo atkūrimas urbanizuotose teritorijose, pasitelkiant alternatyvias (natūralias arba dirbtines) ekologinio kompensavimo priemones.

52. **Saugomų teritorijų tinklas**. Lietuvos saugomų teritorijų sistema yra suformuota ir susidedanti iš nacionalinės saugomų teritorijų sistemos, į kurią yra integruotos ir „NATURA 2000“ teritorijos. Ją sudaro konservacinio, ekologinės apsaugos, atkuriamosios apsaugos, kompleksinės apsaugos ir „NATURA 2000“ teritorijos. Ši saugomų teritorijų sistema užima 17,64 proc. šalies ploto. Pagal Europos Sąjungos rekomendacijas (strategija „ES 2020“) siektinas saugomų teritorijų sistemos plotas – 18 proc. Pagal šio plano koncepciją numatomi sprendiniai yra susiję su saugomų teritorijų steigimu ir pertvarkymu:

52.1. įteisinti ir į saugomų teritorijų sistemą integruoti 2016 metais išskirtas „NATURA 2000“ teritorijas;

52.2. inicijuoti Sūduvos (Suvalkijos) nacionalinio parko steigimą, kuris reprezentuotų vienintelio iki šiol neatstovauto Sūduvos etnokultūrinio regiono gamtines ir kultūrines vertybes ir jas jungiančius kraštovaizdžio kompleksus;

52.3. inicijuoti esamos valstybinių parkų sistemos papildymą rekreacinio pobūdžio regioniniais parkais, kurie užtikrintų racionalų ir tausojamąjį rekreacinių išteklių naudojimą;

52.4. papildyti esamų valstybinių parkų sistemą rekreacinio pobūdžio regioniniais parkais;

52.5. inicijuoti valstybinių ir savivaldybės draustinių sistemos papildymą, konceptualiai naujai plėtoti saugomų teritorijų sistemos vystymo idėjas, kuris būtų susijusios su saugomų teritorijų (draustinių arba gamtinių apyrubių) steigimu ir apsaugos režimo palaikymu visuomeninių organizacijų ir privačios žemės savininkų iniciatyva.

Juos įgyvendinus, saugomų teritorijų plotas Lietuvoje padidėtų 2,71 proc. ir sudarytų 20,35 proc. šalies teritorijos ploto.

53. Užtikrinant ankstesnio bendrojo plano sprendinių tęstinumą, rekomenduojama steigti naujus valstybinius kraštovaizdžio, hidrografinius, geomorfologinius, telmologinius ir botaninius draustinius, ypatingą dėmesį skirti foninių dirvožemių apsaugai vystant pedologinių draustinių tinklą.

11 pav. Agroekosistemų schema

PENKTASIS SKIRSNIS
IŠTEKLIŲ SISTEMA

54. **Gamtiniai ir kultūriniai ištekliai**. Teritorijos išteklių sistemą formuoja natūralių, savaime susiformavusių neatsinaujinančių ir atsinaujinančių gamtinių veiksnių ir žmogaus, naudojančio gamtinius išteklius, suformuoti, karta iš kartos paveldimi, perimami materialūs objektai, svarbūs etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriais. Šių objektų pobūdis ir vertė (tiek pamatuojama, tiek nepamatuojama) sukuria skirtingas teritorijos naudojimo (ūkinio, rekreacinio, konservacinio) prielaidas, lemia bendrąjį kraštovaizdžio pobūdį, jo ekonominį naudingumą bei atitinkamą vizualinę ir estetinę kokybę. Pagrindinius gamtinius išteklius sudaro: žemės gelmių ištekliai, dirvožemis (žemės ūkio teritorijų bioprodukcinis potencialas), miškų ištekliai, kraštovaizdžio gamtinių ir kultūrinių komponentų visumos generuojamas rekreacinis ir kultūrinis potencialas. Kultūrinius išteklius formuoja kilnojamasis ir nekilnojamasis kultūros paveldas (pavieniai objektai, kompleksai, vietovės), taip pat visa tai integruojantis kultūrinis kraštovaizdis, kultūros keliai bei nematerialusis kultūros paveldas, kuris suvokiamas kaip vertingas išteklius. Formuojant preliminarius sprendinius, numatomas visų šių išteklių tipų subalansuotas naudojimas siekiant, jog vieno iš išteklių naudojimas nedarytų neigiamo poveikio kitų išteklių išlikimui, kokybei, potencialui ar jų naudojimo galimybėms ateityje. Siekiama, kad minėtų rūšių išteklių naudojimas būtų teritoriškai diferencijuotas ir prioritetizuotas atsižvelgiant į jų gamtinę ir kultūrinę vertę, potencialią ekonominę naudą.

55. Žemės gelmių ištekliai. Šio tipo išteklius sudaro žemės gelmėse susiformavusios naudingųjų iškasenų sankaupos, naudingosios žemės gelmių fizinės, įskaitant ir talpines,

savybės, kurios gali būti išgaunamos ar naudojamos ekonominei ar kitokiai žmogaus naudai gauti. Žemės gelmių išteklių sąvoka šiuo atveju suprantama platesne, nei įprasta, prasme ir apima ne tik šiuo terminu tradiciškai įvardijamas iškastines naudingąsias iškasenas, jų išteklius, bet ir kitas potencialiai naudingąsias žemės gelmių savybes: geotermines, talpines ir t. t. Jų naudojimas grindžiamas tvariu, atsakingu ir subalansuotu žemės gelmių potencialo ir įvairių jų išteklių naudojimo planavimu. Žemės gelmių ištekliai vertintini kaip tarpsektorinė komponentė, tiesiogiai susijusi su sveikos aplinkos, gyvybingų urbanizuotų struktūrų, tvarios ekonomikos, klimato kaitos švelninimo priemonių planavimu ir diegimu, apimanti tiek tvarią miestų plėtrą, tiek švarios energijos, atsinaujinančių energinių (geoterminių: sekliųjų, hidro- ar petroterminių) išteklių naudojimo vystymą, klimato kaitos mažinimą skatinančių priemonių diegimą, panaudojant didelį potencialą turinčias žemės gelmių talpines savybes (saugant šilumą, suslėgtąjį orą, dujas (tokias kaip, H, H_2S, etc.), kartu garantuojant patikimą žemės gelmių (litosferos ir požeminės hidrosferos) ir kitų aplinkos komponentų (sferų) apsaugą nuo antropogeninės taršos. Atsižvelgiant į Europos Komisijos dokumento „Tvarios Europos kūrimas iki 2030 m.“ nurodomą būtinybę nuo iškastinio kuro (angl. *fossill fuel*) naudojimo pereiti prie žaliosios energijos, siekti ūkio „dekarbonatizacijos“ (angl. *Low-Carbon*), smarkiai praplečiami ir žemės gelmių tausojamojo naudojimo, jų apsaugos nuo galimos taršos klausimai.

56. Siekiant išsaugoti švarias žemės gelmes ir požeminį vandenį, tvariai naudojant jų išteklius, žemės gelmių potencialo kompleksiškas ir tvarus naudojimas turi tapti ateities siekių neatitinkančios, šiandiena vyraujančios koncepcijos, daugiau orientuotos tik į naudingųjų iškasenų gavybą, alternatyva.

57. Rengiant kompleksinius Žemės gelmių potencialo tvaraus naudojimo planus, būtina pradėti diegti 3D žemės gelmių planavimą (angl. 3D *subsurface planning / management*), šio metodo taikomas technologijas ir pasinaudoti jų suteikiamomis galimybėmis siekiant, jog tai virstų įprasta planavimo praktika.

58. Bioprodukciniai žemės ūkio teritorijų ištekliai. Bioprodukcinių žemės ūkio teritorijų išteklių valdymas pagrįstas ES nustatytais tvaraus žemės ūkio vystymo principais, geoekologiniu ir agroekologiniu teritorijų potencialu (gebėjimu produkuoti žemės ūkio produkciją), jų atsparumu antropogeniniam poveikiui bei gebėjimu tą poveikį asimiliuoti arba neutralizuoti. Žemės ūkio teritorijų našumo palaikymas ir ilgalaikis derlingumo užtikrinimas sprendžiamas nustatant prioritetines žemės ūkio veiklos vystymo kryptis. Išskirtos prioritetinės intensyvaus ir tausojamojo ūkinio naudojimo teritorijos (žr. Vartojamų terminų žodynėlį). Taip pat numatomos teritorijos, kuriose prioritetine kryptimi turėtų tapti ekologinis žemės ūkis.

59. Koncepcijoje numatoma visas Lietuvos agroekosistemas pagal jų žemės ūkio teritorijų našumą suskirstyti į molingųjų žemumų, moreninių plynaukščių, moreninių aukštumų,

smėlingųjų žemumų ir karstinio regiono. Moreninių žemumų žemės ūkio teritorijų agroekologinis potencialas yra didžiausias, todėl koncepcija jose numato intensyvaus žemės ūkio naudojimą. Plynaukščių ekologinis jautrumas yra didesnis, todėl jose rekomenduojama vystyti intensyvų ir tausojamąjį žemės ūkį. Moreninių aukštumų ekologinis jautrumas ir dirvožemių erozija yra dideli, todėl koncepcijoje rekomenduojama šios agroekosistemos žemės ūkio naudmenose vystyti tausojamąjį žemės ūkį. Smėlingosios lygumos yra vienos jautriausių žmogaus ūkinės veiklos poveikiui, todėl koncepcijoje numatyta šio tipo žemės ūkio naudmenose skatinti tausojamąjį žemės ūkį. Karstinis regionas išsiskiria ypatingu jautrumu žmogaus ūkinės veiklos poveikiui, todėl jame numatoma prioritetinė tausojamojo ekologinio žemės ūkio kryptis bei specifinės tvaraus ūkininkavimo iniciatyvas skatinančios priemonės.

60. **Bioprodukciniai miškų ištekliai**. Miškai, be pagrindinės jiems priskirtos bioprodukcinės funkcijos, atlieka ne mažiau svarbią ekologinio kompensavimo (aplinkosauginę) ir rekreacinę funkciją. Todėl priešingai nei agrarinėse teritorijose, čia ypač svarbiu ir neišvengiamu uždaviniu išlieka daugiatikslio jo naudojimo teritorinis pagrindimas, kurį lemia teritorijos gamtinės sąlygos, bendras teritorijos rekreacinis potencialas, teritorijos dalių institucinės ir teisinės apsaugos statusas, miško geografinė padėties intensyviai urbanizuotų teritorijų atžvilgiu bei vidinės paties miško savybės. Miškas, kaip pirminis Lietuvos teritorijai būdingos gamtinės zonos augalų bendrijos tipas, atlieka pagrindinį ekologinio kompensavimo vaidmenį, todėl jame sukauptų išteklių (medienos) eksploatavimas privalo būti racionalus, moksliškai pagrįstas, kad nebūtų daroma nepataisoma žala vietos ekosistemoms ir ten esančioms augalų ir gyvūnų bendrijoms. Būtina siekti padidinti LR teritorijos miškingumą iki 38 proc. Siektino miškingumo normas tikslinga diferencijuoti atsižvelgiant į kraštovaizdžio morfologinių rajonų gamtinio pagrindo, ūkinio naudojimo pobūdį ir intensyvumą, ekologinės rizikos laipsnį, kad siektinas bendras rezultatas suteiktų apčiuopiamą ekologinę naudą intensyviai agrariškai įsavintose teritorijose ir nepablogintų kraštovaizdžio vaizdingumo miškingose kalvotose teritorijose. Miškuose generuojamų bioprodukcinių išteklių naudojimas privalo būti tolydus, kad būtų užtikrintas nepertraukiamas medienos tiekimas, nebūtų sudaromos prielaidos biologinės įvairovės mažėjimui, miško kaip ekologinio ir rekreacinio veiksnio funkcijų silpnėjimui. Miško eksploatacijos intensyvumas ir racionalumas turi būti tiksliai ekonomiškai pagrįsti, įvertinant jų teikiamas ekosistemines paslaugas. Taip pat būtina teritoriškai diferencijuoti miško kaip daugiatikslio objekto funkcijas, konkrečiame gamtiniu požiūriu skirtingame kraštovaizdžio komplekse išskiriant saugotinas (etaloninėms augavietėms ir biologinės įvairovės apsaugai būdingas), rekreacijai pritaikomas ir intensyviam ūkiniam naudojimui priskiriamas medynų dalis.

61. **Rekreaciniai ištekliai**. Lietuvos Respublikos teritorijos rekreacinių išteklių potencialą formuoja gamtinės ar santykinai gamtinės įvairiu laipsniu sukultūrintos teritorijos, kartu su atskirai išsidėsčiusiais gamtos ir kultūros paveldo objektais. Papildomai įvertinus teritorijos reljefo raiškumo ir hidrografinio tinklo natūralumo bei tankumo rodiklius, išryškėja vaizdingos įvairaus pobūdžio rekreacinėms veiklos tinkamos teritorijos dalys, kurių rekreacinis potencialas gerokai didesnis nei bioprodukcinis. Akivaizdu tai, kad LR teritorija, būdama gamtiniu ir ūkinio įsavinimo požiūriu nevienalytė, lemia skirtingą bendrąjį jos dalių rekreacinį potencialą ir galimų rekreacijos rūšių raiškos galimybes. Palankiausios įvairių rūšių (pažintinės, poilsinės, pramoginės, verslinės) rekreacinės veiklos raiškos galimybės yra teritorijos dalyse, išlaikiusiose didžiausią natūralių ar santykinai natūralių teritorijų ploto dalį, kuriose koncentruojasi gamtos ir kultūros paveldo objektai, vaizdingiausias gamtinis ir organiškai susiformavęs kultūrinis kraštovaizdis, atstovaujantis skirtingiems etnografiniams regionams. Įvertinus bendrą teritorijos rekreacinį potencialą, numatoma didinti rekreacijos svarbą bendroje teritorijų naudojimo struktūroje, tam tikslui išskiriant prioritetines – didžiausią rekreacinį potencialą turinčias – teritorijos dalis. Siektinas tikslas – natūralumą ir vietos kultūrinį identitetą išsaugojusios teritorijos taptų ne tik vietinių, bet ir iš užsienio atvykstančių rekreantų poilsio, pažinimo vieta, kartu siekiant padidinti kaimo gyvenviečių socialinį ir ekonominį gyvybingumą. Taip pat numatomas rekreaciniu požiūriu patrauklių teritorijos dalių potencialo (rekreacinių išteklių prieinamumo) didinimas, pasitelkiant technines ir organizacines priemones (linijinės rekreacinės infrastruktūros formavimas, pritaikymas ar parengimas lankyti). Tuo pačiu tikslu siūlytinas gamtiniu ir kultūriniu požiūriu išskirtinės vertės ir rekreaciniu požiūriu patrauklių kraštovaizdžio arealų, vaizdingų pakelių ir organiškai reljefo pobūdį atkartojančių kelių atkarpų identifikavimas, kuris padidintų kraštovaizdžio vertės suvokimą bei atskirų teritorijų rekreacinį patrauklumą.

12 pav. Numatomo gamtinio karkaso (ekologinio kompensavimo sistemos) schema

62. **Kultūros paveldas**. Kultūros paveldas – karta iš kartos paveldimos, perimamos, sukurtos ir perduodamos kultūros vertybės, svarbios etniniu, istoriniu, estetiniu ar moksliniu požiūriu. Kultūros paveldo sąvoka labai plati. Šiandien visuotinai pripažįstama, kad visą aplinką paveikė jos sąveika su žmonija, todėl bet kuri jos dalis gali būti pripažinta paveldu. Paveldo sąrašai nuolat pildomi įtraukiant naujas vertybes. Neišvengiamai šis paveldo sąvokos ir sąrašų išplėtimas lemia didžiulę paveldo struktūrų ir rūšių įvairovę. Sukurta plati tipologija, įtraukianti kilnojamąjį ir nekilnojamąjį kultūros paveldą (pavienius objektus, kompleksus, vietoves), taip pat kultūrinius kraštovaizdžius, kultūros kelius ir nematerialųjį kultūros paveldą. Kultūros paveldas apima urbanizuotų, agrarinių ir gamtinių kraštovaizdžių, jūros ir pakrantės teritorijas.

63. Šalies ir tarptautiniuose strateginiuose dokumentuose kultūros paveldas įvardijamas ne tik kaip ilgalaikė vertybė, bet ir kaip vienas iš darnaus vystymosi veiksnių. Darnaus vystymosi strategijose kultūros paveldas traktuojamas kaip pagrindinė priemonė, padedanti siekti išvengti kultūrinės globalizacijos, taip pat akcentuojamas teigiamas paveldo poveikis tvarių bendruomenių kūrimo ir ekonominio vystymosi procesuose. Integralios paveldo apsaugos principams, nustatytiems šalies ir tarptautiniuose strateginiuose dokumentuose, įgyvendinti trūksta praktinių gairių ir teisinių priemonių.

64. Koncepcijoje kultūros paveldas vertintinas kaip išteklius, padedantis kurti kokybišką, tvarią aplinką, formuoti vietos identitetą, socialinį ir ekonominį patrauklumą. Siekiant kultūros paveldą išsaugoti, efektyviai ir tvariai naudoti, būtina jį integruoti į planavimo ir valdymo sistemas. Būtina skatinti glaudesnį institucijų bendradarbiavimą paveldo išsaugojimo, pritaikymo, finansavimo ir kt. srityse, įtraukiant ir privačias iniciatyvas. Šiam tikslui pasiekti siūloma pasitelkti įvairias visuomenės įtraukimo, tikslinių tyrimų, planavimo ir reglamentavimo bei finansines priemones.

65. Skirtingai nei galiojančiame bendrajame plane, kultūros paveldas traktuojamas ne tik kaip kraštovaizdžio naudojimo ir apsaugos, bet kaip integrali kompleksinio LR teritorijos planavimo dalis.

66. Rengiant koncepciją vadovautasi Lietuvos Respublikos nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano (patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703) sprendiniais, kurie ypač svarbūs kaimo vietovių (agrarinio) kultūrinio kraštovaizdžio ir kultūros paveldo išsaugojimui, išskirtinės vertės kultūrinio kraštovaizdžio puoselėjimui. Vadovautasi esamos būklės analizėje nustatytais kultūros paveldo koncentracijos arealais – didžiųjų miestų istoriniais centrais, siūlant priemones ir principus išsaugoti kultūros paveldą ir integruoti jį į urbanistines (miestiškojo kraštovaizdžio) struktūras pagal darnaus vystymosi principus. Pateikti konceptualūs šalies identiteto išsaugojimo ir atskleidimo

tarptautiniame kontekste sprendiniai. Aktualizuojamas kultūros naudojamo paveldo išsaugojimas.

ŠEŠTASIS SKIRSNIS
INŽINIERINĖS SISTEMOS

67. Inžinerinės sistemos tikslas – Lietuvos valstybės tvarios energetikos sistemos, geriamojo vandens, ryšių poreikių užtikrinimas, nuotekų ir atliekų tvarkymo paslaugų užtikrinimas.

68. Energetikos sistemos (elektra, šiluma ir dujos). 2020–2030 m. laikotarpio energetikos sektoriaus strateginis prioritetas – konkurencinga energetika. Siekdama šio tikslo Lietuva:

68.1. didins energijos vartojimo efektyvumą;

68.2. skatins AEI plėtrą, daugiausia dėmesio skiriant energiją gaminančių vartotojų ir vėjo energetikos plėtrai ir tolesniam atsinaujinančių energijos išteklių naudojimui centralizuotai tiekiamai šilumai gaminti, diegiant efektyvią biokuro kogeneraciją ir šilumos gamybai namų ūkiuose;

68.3. didins alternatyvių degalų vartojimą ir elektrifikaciją transporto sektoriuje;

68.4. kurs sąlygas, reikalingas netaršios energijos gamybos būdų plėtrai, mažų ir lanksčių vietinės energijos generacijos vienetų plėtotei.

69. 2030–2050 m. laikotarpio strateginis prioritetas – energiškai darni ir savarankiška valstybė. Tam tikslui Lietuvoje bus selektyviai pritaikytos naujos technologijos, ypatingą dėmesį skiriant toms technologijoms, kurios prisidės prie aplinką tausojančios energijos gamybos ir aplinką tausojančio vartojimo plėtros.

70. Pereinant prie mažai anglies dioksido išmetančios ekonomikos, AEI dalis, palyginti su šalies bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, bus padidinta iki 45 proc. iki 2030 m. bei 80 proc. iki 2050 m. Šių tikslų bus siekiama skatinant atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą elektros, šilumos ir transporto sektoriuose, taip pat didinant elektros energiją gaminančių vartotojų (individualiuose namuose ir daugiabučiuose) dalį iki 30 proc., palyginti su visų elektros energijos vartotojų skaičiumi, šilumos sektoriuje ir toliau bus skatinamas biokuro deginimo įrenginių diegimas bei modernizavimas; vertinamos saulės šviesos ir šilumos energiją naudojančių technologijų ir šilumos saugyklų centralizuotai tiekiamos šilumos gamyboje naudojimo galimybės; apsirūpinimo šiluma, pagaminta centralizuoto šilumos tiekimo būdu, pastatuose skatinimas ir prioriteto teikimas intensyviai urbanizuojamose teritorijose. Transporto sektoriuje bus siekiama paskatinti elektrinių transporto priemonių bei alternatyvių degalų naudojimą. Ilgalaikėje perspektyvoje siekiama, kad iki 2050 m. 50 proc. transporto sektoriaus suvartojamos energijos sudarytų energija iš atsinaujinančių energijos išteklių ir 100 proc.

sumažėtų įprastais degalais (benzinu ir dyzelinu) varomų automobilių naudojimo apimtis miestuose (detaliau apie AEI plėtrą žr. skyrių 3.4.3 AEI).

71. Perėjimas prie AEI didesnio naudojimo energijos gamybai vartojimo vietose (pavyzdžiui, geoterminės energijos vartojimas pastatams, prijungtiems prie centralizuoto šilumos tiekimo sistemos, šildyti, saulės jėgainių naudojimas elektrai gaminti), lems tai, jog vartotojai, prijungti prie centralizuotų energijos tiekimo sistemų, jomis nesinaudos. Tačiau pastovieji kaštai (sistemų aptarnavimo, remonto ir kt.) paskirstomi visiems tinklo vartotojams ir tokia situacija gali lemti energijos kainų didėjimą visiems vartotojams. Todėl ateityje turi būti užtikrintas tokios kainodaros taikymas, kai mokama pastovioji dalis už galimybę pasinaudoti tinklu bei kintamoji dalis už faktiškai suvartotą energiją.

72. Energetikos sistemų prioritetas tarptautiniu lygmeniu – Lietuvos energetikos sistema, sujungta su kontinentine Europa (elektros ir gamtinių dujų sistemos) bei suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) infrastruktūros plėtra (detaliau žr. Tarptautinės jungtys).

73. Šalies mastu 2016 m. centralizuotai tiekiama šiluma pasiekė apie 25 proc. visų šalies gyventojų. Laikotarpiu nuo 2000 m. iki 2016 m. prie centralizuotai tiekiamos šilumos tinklų prisijungusių gyventojų skaičius stabiliai augo. Klimato kaita, atskirose savivaldybėse mažėjantis gyventojų skaičius, pastatų modernizavimas yra veiksniai, kurie gali lemti šilumos vartojimo sumažėjimą atskirose savivaldybėse. Todėl ilgalaikėje perspektyvoje sprendžiant, kaip bus plėtojamas centralizuotas šilumos tiekimo tinklas, turi būti vadovaujamasi šiais principais:

73.1. užtikrinti centralizuotų sistemų išlaikymą ir plėtrą intensyviai urbanizuojamose teritorijose;

73.2. skatinti centralizuotų sistemų plėtrą kitose teritorijose, jei tai ekonomiškai naudinga;

73.3. nuolat didinti šilumos gamybos, perdavimo ir vartojimo efektyvumą;

73.4. plėtoti didelio naudingumo kogeneraciją CŠT sistemose, kai tai ekonomiškai naudinga;

73.5. užtikrinant vietinių ir atsinaujinančių išteklių naudojimą šilumos gamybai, taip pat šių išteklių pagamintos energijos kaupimą ir laikinąjį saugojimą atitinkamose saugyklose;

73.6. palaipsniui vystyti šalčio ir vėsumos centralizuotą gamybą ir tiekimą, taip pat išnaudojant žemės gelmių talpines savybes saugant šilumą.

74. **Geriamojo vandens tiekimas ir nuotekų tvarkymas**. Nuo 2010 m. šalyje vykdyta intensyvi geriamojo vandens tiekimo ir buitinių nuotekų šalinimo tinklų plėtra sudarė galimybes didesniam gyventojų skaičiui gauti prieigą prie saugaus geriamojo vandens išteklių bei sukūrė sąlygas mažinti į aplinką išleidžiamų nevalytų nuotekų kiekius. Tačiau pagal savivaldybių demografines prognozes 2050 m. numatomas gyventojų skaičiaus traukimasis 39 savivaldybėse,

stabilizacija – 10, o augimas – tik 11 savivaldybių. Toks gyventojų skaičiaus mažėjimas iš esmės darys įtaką geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo kainoms dėl pastoviųjų kaštų padalijimo mažesniam skaičiui vartotojų. Todėl ilgalaikėje perspektyvoje turi būti sprendžiama, kaip bus vystomas centralizuotas geriamojo vandens tiekimo ir nuotekų tvarkymo tinklas, centralizuotų sistemų išlaikymą ir plėtrą užtikrinant tik intensyviai urbanizuojamose teritorijose. Kitose teritorijose turėtų būti siūlomi alternatyvūs techniniai sprendimai arba alternatyvi kainodara.

75. **Atliekų prevencija ir tvarkymas.** Ilgalaikėje perspektyvoje numatomas perėjimas prie žiedinės ekonomikos modelio, kurio pagrindiniai principai yra šie: 1) kuo ilgiau išlaikoma produktų vertė; 2) atliekų susidarymo vengimas. Bus skatinama mažinti procesų / produktų / paslaugų poveikį aplinkai ir atliekų susidarymą gamybos ir tolesnio produktų naudojimo procese. Bus kuriama tokia teisinė ir ekonominė aplinka, kuri skatintų produktų, kurie ne tik yra techniškai patvarūs, bet ir tapę atliekomis, tinkami pakartotinai naudoti ir perdirbti, kūrimą, gamybą ir naudojimą. Daugkartinis produktų naudojimas – siekis ilgiau naudoti, taisyti, atnaujinti, pergaminti ir perdirbti (atliekų vertimas ištekliais) – yra svarbus pradinis žingsnis link žiedinės ekonomikos. Į žiedinę ekonomiką integruojant urbanizacijos procesus, tikslinga skatinti užstatytų teritorijų konversiją (angl. *brownfield redevelopment*).

76. Atliekos bus tvarkomos vadovaujantis atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumu (atliekų hierarchija). Pirmiausia taikoma atliekų prevencija, paruošimas naudoti pakartotinai prieš tai atskyrus produktus ar jų sudedamąsias dalis, netinkamus pakartotiniam naudojimui. Susidariusios atliekos perdirbamos, prieš tai atskyrus netinkamas perdirbti atliekas. Netinkamas perdirbimui ar kitokiam naudojimui atliekas numatoma naudoti energijai gauti (kitaip naudoti). Šalinamos turėtų būti tik tokios atliekos, kurios negali būti sutvarkytos aukštesniais atliekų tvarkymo prioritetais. Atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumas taikomas atsižvelgiant į bendruosius aplinkos apsaugos principus – atsargumą ir tvarumą, technines galimybes ir ekonominį pagrįstumą, išteklių apsaugą, taip pat į bendrą poveikį aplinkai, visuomenės sveikatai, ekonomikai ir socialinei aplinkai.

77. Po rūšiavimo likusias netinkamas pakartotinai naudoti ir perdirbti energinę vertę turinčias komunalines atliekas, įskaitant kietąjį atgautąjį kurą, numatoma naudoti energijai gauti atliekų deginimo jėgainėse Klaipėdoje, Kaune ir Vilniuje.

78. Siekiama, kad nuo 2030 m. visos perdirbti ar kitaip naudoti tinkamos atliekos, ypač komunalinės, nebūtų priimamos sąvartynuose, išskyrus tas, kurių šalinimas sąvartynuose duoda geriausią bendrą rezultatą aplinkosaugos požiūriu. Papildomai siekiama, kad ne vėliau kaip 2035 m. sąvartynuose šalinamų komunalinių atliekų kiekis būtų sumažintas ir sudarytų ne daugiau kaip 10 proc. ar mažiau visų susidarančių komunalinių atliekų (svorio).

79. Siekiama iki 2030 m. padidinti pakartotiniam naudojimui parengiamų ir perdirbamų komunalinių atliekų kiekį tiek, kad jos sudarytų bent 60 proc. visų komunalinių atliekų (pagal svorį), iki 2035 m. padidinti pakartotiniam naudojimui parengiamų ir perdirbamų komunalinių atliekų kiekį tiek, kad jos sudarytų bent 65 proc. visų komunalinių atliekų (pagal svorį).

80. Siekiama didinti rinkai patiektų daugkartinių pakuočių ir kartotinio pakuočių naudojimo sistemų procentinę dalį aplinkai saugiu būdu, nesukeliant pavojaus maisto higienai ir vartotojų saugai. Numatoma, kad ne vėliau kaip 2030 m. gruodžio 31 d. palaipsniui turi būti pasiekti minimalūs medžiagų, esančių tam tikrų pakuočių atliekose, perdirbimo tikslai.

81. **Ryšiai**. Ilgalaikėje perspektyvoje siekiama sukurti kokybišką elektroninių ryšių paslaugą, užtikrinti plėtrą visoje šalies teritorijoje, garantuoti universaliosios pašto paslaugos pasiekiamumą, atsižvelgiant į gyventojų mažėjimo tendencijas atskiruose regionuose, ir sąlygas dalijimosi ekonomikai plėtoti.

III SKYRIUS
TERITORINIŲ ELEMENTŲ VYSTYMAS

PIRMASIS SKIRSNIS
SĖKMINGI, SOCIALŪS IR TVARŪS MIESTAI

82. Lietuva, kaip ir daugiau ar mažiau kitos pasaulio šalys, susiduria su keliomis pagrindinėmis miestų problemomis: dispersiškai augančiais miestais ir besitraukiančiais miestais. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano esamos būklės analizėje matyti, kad šalyje vyksta didžiųjų miestų augimas, formuojantis tam tikrą spektrą papildomų problemų: dispersiniai monofunkciai priemiesčiai, infrastruktūros trūkumas šiose teritorijose, kai dar ne visu pajėgumu išnaudota miestų rajonuose esanti infrastruktūra bei dėl to didėjanti socialinė atskirtis, dideli automobilių srautai iš miesto ir į jį, reikalaujantys didesnių kelionės laiko sąnaudų, didinantys oro taršą. Besitraukiančiuose miestuose formuojasi esamos infrastruktūros perteklius, didėja jos išlaikymo sąnaudos gyventojams, blogėja gyvenimo kokybė ir tuomet atitinkamai sunku išlaikyti jaunus ir darbingo amžiaus žmones, kurie daugiausia ir kuria miestų gyvenamąją aplinką. Turime nepamiršti, kad sėkmingi funkcionuojantys miestai yra regionų, kuriuose jie veikia, vienas pagrindinių gyvybingumo veiksnių. Šiam gyvybingumui – sėkmingam, socialiam ir tvariam miestų plėtojimui – vystyti pabrėžiama kompaktiškų miestų svarba.

83. **Kompaktiškų miestų formavimas**. Pagrindiniai kompaktiško miesto vystymo principai. Formuojamos kompaktiškos užstatymo struktūros, optimalaus užstatymo tankio siekimas pagal miesto struktūros specifiką (užstatymo principus ir mastelį), taupus žemės

naudojimas (sumažinti neigiamas ekologines pasekmes mažinant žemės naudojimo mastą), subalansuota skirtingo žemės naudojimo įvairovė (daugiafunkciškumas), poilsio vietų pasiekiamumas pėsčiomis ir viešuoju transportu (bendruomeniškumo ir socialinių sąveikų per viešąsias erdves stiprinimas, eismo raminimas ir pėsčiųjų zonų prioritetizavimas), prioritetas viešajam transportui miesto susisiekimo sistemoje, aiškiai identifikuojamos miesto ribos.

84. **Pagrindinės kompaktiškų miestų formavimo priemonės**. Priemiesčių struktūrų konsolidacija, daugiafunkciškumas siekiant trumpų kelionių mieste, prioritetinis miestų centrinių dalių intensyvinimas, konversija, apleistų teritorijų ir kitų vidinių teritorinių rezervų įsisavinimas, aukštos architektūros kokybės siekimas, žmogiško mastelio kūrimas – funkciškai ir estetiškai žmonėms pritaikytų erdvių formavimas.

85. Kompaktiško miesto struktūroje gali veikti papildančios strategijos (pvz., *Smart city*, *Green city* ir pan.), prisidedančios prie darnaus miesto vystymo, tvariai naudojamų išteklių, išmetamų ŠESD kiekių mažinimo.

2 lentelė. Kompatiško miesto reikšmė tvariam vystymuisi

Kompaktiško miesto charakteristika	Reikšmė tvariam vystymuisi		
	aplinkos aspektas	socialinis aspektas	ekonominis aspektas
Trumpesnės miesto kelionės	Mažesnė CO_2 emisija Mažesnė tarša iš automobilių transporto	Geresnis pasiekiamumas mažesnėmis sąnaudomis (kainos)	Didesnis darbinis produktyvumas mažiau sugaištant laiko miesto kelionėje
Mažesnė priklausomybė nuo automobilių	Mažesnė CO_2 emisija Mažesnė tarša iš automobilių transporto	Mažesnės kelionės sąnaudos Didesnis mobilumas žmonėms be automobilio Nauda sveikatai važiuojant dviračiu ar einant pėsčiomis	Ekonominių darbo vietų / technologijų kūrimas
Daugiau centralizuoto energijos vartojimo ir vietinės energijos gamybos	Mažesnis energijos suvartojimas vienam gyventojui Mažesnė CO_2 emisija	–	Ekonominių darbo vietų / technologijų kūrimas Didesnė energetinė nepriklausomybė

Kompaktiško miesto charakteristika	Reikšmė tvariam vystymuisi		
	aplinkos aspektas	socialinis aspektas	ekonominis aspektas
Racionalus žemės naudojimas	Natūralios biologinės įvairovės išsaugojimas Mažesnė CO2 emisija	Aukštesnė gyvenimo kokybė	Sudaromos sąlygos vystyti kaimo teritorijas (plėtoti žemės ūkio veiklą, atsinaujinančius šaltinius)
Efektyvesnis viešųjų paslaugų teikimas	–	Socialinė gerovė, formuojama aukštesnio lygio paslaugų (dėl efektyvaus jų naudojimo)	Mažesnės infrastruktūros investicijos ir priežiūros sąnaudos
Didesnė paslaugų ir darbo vietų įvairovė (daugiafunkcišumas)	–	Aukštesnė gyvenimo kokybė dėl įvairių paslaugų pasiekiamumo	Aukštos kvalifikacijos darbo jėga dėl geros gyvenimo kokybės Didesnis našumas dėl platesnės įvairovės, gyvybingumo, naujovių ir kūrybiškumo

Parengta pagal EBPO „Compact City Policies: A Comparative Assessment“.

86. **Miestų plėtros kompleksiškumas ir prioritetai**. Miestų kompaktiškumą ir tvarų vystymąsi galima pasiekti su sąlyga, kad miestų teritorijos bus tvarkomos kompleksiškai. Įsisavinant naujos plėtros teritorijas bei siekiant jų kokybės, miestų urbanistinę struktūrą būtina plėtoti privalomai taikant konsolidavimo principus. Renovuojamos ir (ar) naujai statomos teritorijos turi būti užbaigiamos ir pradedamos eksploatuoti tik visiškai įrengus susisiekimo ir inžinerinę infrastruktūrą, pastačius reikiamus socialinius, kitus aptarnavimo objektus bei iki galo įrengus viešąsias erdves, sutvarkius želdynus ir aplinką.

87. Rengiant miestų kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritetinės renovavimo ir plėtros teritorijos, numatomos lėšos šioms teritorijoms vystyti. Investicijos turi būti koncentruojamos kompleksiškam ir kompaktiškam teritorijos sutvarkymo rezultatui pasiekti.

88. **Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas miestuose**. Daugiausia kultūros paveldo vertybių ir didžiausia jų koncentracija yra didžiųjų miestų savivaldybėse, todėl paveldas daro reikšmingą įtaką šių urbanizuotų teritorijų vystymui. Nekilnojamasis kultūros paveldas vertintinas kaip išteklius, padedantis kurti kokybišką, tvarią

aplinką, formuoti vietos identitetą, socialinį ir ekonominį patrauklumą, yra vienas iš tvaraus vystymosi veiksnių. Nekilnojamojo kultūros paveldui išsaugoti, įveiklinti ir integruoti į šiuolaikines urbanistines struktūras turi būti pasitelkiamos įvairios visuomenės įtraukimo, tikslinių tyrimų ir planavimo, reglamentavimo ir finansinės priemonės.

89. **Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose).** Darniai išplėtotas švietimo infrastruktūros tinklas. LR BP esamos būklės analizė atskleidė, kad švietimo infrastruktūra yra netolygiai išplėtota. Didžiųjų miestų urbanistinės plėtros teritorijose (daugiausia priemiestinėse teritorijose) nėra pakankamai ikimokyklinio ugdymo įstaigų ir mokyklų.

90. Prioritetinėse urbanistinės plėtros teritorijose, atsižvelgiant į gyventojų skaičiaus tendencijas, sukuriama ikimokyklinio ugdymo ir bendrojo ugdymo infrastruktūra, ji darniai planuojama ir efektyviai valdoma. Išaugus pasiekiamumui ir priėmimą į švietimo įstaigas siejant su gyvenamąja vieta, vaikai lanko arti namų esančias ikimokyklinio ugdymo įstaigas ir mokyklas.

91. Siekiama, kad veiktų pasiekiamas, prieinamas ir į rezultatus bei ugdymo kokybę orientuotas ikimokyklinio ugdymo ir švietimo infrastruktūros tinklas. Mokinių pasiekimų įvertinimai nuosekliai gerėja ir nėra žemesni už ES / EBPO šalių pasiekimų vidurkius (pavyzdžiui, pagal EBPO vykdomų penkiolikmečių gebėjimų ir žinių vertinimo tyrimus PISA).

92. **Modernus ir prieinamas sveikatos paslaugų infrastruktūros tinklas.** Svarbiausią šalies sveikatos paslaugų infrastruktūrą sudaro pagrindiniuose urbanistiniuose centruose išsidėstęs valstybės ir regioninio lygmens ASPĮ tinklas (tretinio ir antrinio lygmens sveikatos priežiūros ir gydymo paslaugos). Pagrindinėse šalies ASPĮ naudojamos modernios sveikatos priežiūros technologijos ir taikomi inovatyvūs gydymo metodai užtikrina aukštą paslaugų kokybę ir didelę pacientų saugą. Atsižvelgiant į tai, kad valstybės ir regioninio lygmens ASPĮ naudojasi kitų regionų / savivaldybių gyventojai, su šiomis ASPĮ būtina užtikrinti patogų susisiekimą, sukuriant tam būtiną infrastruktūrą. Sveikatos paslaugų prieinamumas veiksmingai ir skaidriai valdomas išmaniaisiais e. sprendimais (e. registracija, e. konsultacija ir pan.).

Išaugusi sveikatos paslaugų kokybė lemia ilgėjančią gyvenimo trukmę ir mažėjantį mirtingumą nuo pagrindinių ligų.

Pirminės sveikatos priežiūros paslaugos tolygiai išplėtotos miesto ir priemiestinėse gyvenamosiose teritorijose.

93. **Aktyvaus senėjimo sąlygos.** Lietuva yra viena sparčiausiai senstančių valstybių Europos Sąjungoje. Remiantis EK prognozėmis, išlaikomo amžiaus žmonių koeficientas, rodantis 65 metų ir vyresnio amžiaus žmonių procentinę dalį, tenkančią šimtui 15–64 metų amžiaus žmonių grupei, padidės nuo 29 proc. (2016 m.) iki 60,2 proc. (2050 m.). Dėl šios

priežasties socialinių paslaugų vyresniems žmonėms poreikis gerokai didės ir joms suteikti reikės skirti daugiau finansinių ir žmogiškųjų išteklių.

94. Socialinių paslaugų vyresniems žmonėms sistema remiasi efektyviu integruotų socialinių paslaugų modeliu, t. y. vyresnių žmonių socialinius poreikius užtikrinant koordinuotai, pasitelkus sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos specialistus, sujungiant turimas kompetencijas, įgūdžius, išteklius ir naudojant bendrą infrastruktūrą.

95. Socialinės paslaugos orientuojamos į vyresnio amžiaus žmonių ir neįgalių žmonių integraciją, aktyvumą ir socialinę įtrauktį. Prioritetas teikiamas dienos paslaugoms ir socialinėms paslaugoms namuose. Dienos paslaugos teikiamos plėtojant dienos centrų tinklą gyvenamosiose teritorijose, įtraukiant savivaldybes, NVO ir privačias organizacijas. Institucinė globa teikiama išnaudojus visas kitas galimybes ir ne visada teikiama miesto ar priemiestinėse teritorijose, o kitose, tam labiau tinkamose savivaldybėse, kurios turi infrastruktūrą, tinkamas gamtines sąlygas. Kuriant infrastruktūrą, diegiami universalaus dizaino principai, siekiant užtikrinti vyresnio amžiaus ir visavertį neįgalių žmonių judėjimą.

96. **Įtrauki kultūra**. Tankus kultūros paslaugų teikėjų tinklas neužtikrina galimybės teikti aukštos kokybės paslaugas bei negarantuoja vienodo paslaugų prieinamumo Lietuvos gyventojams. Sutvarkyti kultūros (paveldo) objektai dažnai nėra įveiklinami įtraukiant visuomenę į kultūrines veiklas, neišnaudojamos kūrybiškos vietokūros galimybės. Neretai kultūros (paveldo) objektai yra vietos bendruomenių identiteto dalis, tad parama šių bendruomenių iniciatyvoms, susijusioms su paveldo išsaugojimu ir naudojimu kultūros paslaugoms teikti, gali lemti didesnį paveldo kaip ištekliaus naudojimą ir socialinių pridėtinių verčių sukūrimą. Lietuvos kultūros politikos strategijos „Kultūra 2030“ strateginis tikslas numato įtraukią kultūrą darniai visuomenei ir gerovės kūrybai. Veiklos kultūros objektuose gali įtraukti gyventojus, sudaryti sąlygas vystyti bendruomenines kultūrines ir kūrybines kompetencijas. Kultūros įtrauktis taip pat turi apimti kitų sektorių, tokių kaip NVO ir privataus, įjungimą į tolygų kultūros paslaugų teikėjų tinklo mobilizavimą visoje šalies teritorijoje.

97. **Kokybiškos viešosios erdvės ir lengvai pasiekiamos rekreacinės teritorijos.** Viešosios erdvės turi turėti aiškų savo identitetą ir integraliai jungtis su aplinka. Viešosios erdvės turi funkcionuoti kaip socialinės sanglaudos užtikrinimo galimybės ir vietinės kultūros reiškimosi vietos. Viešųjų erdvių vystymas prisideda prie miesto gyvybingumo, formuojant patrauklias periferines ar urbanistines zonas. Integralumo klausimas yra itin aktualus išlaikant kultūrinį identitetą ir skatinant kūrybiškumą tiek vietiniu, tiek valstybiniu lygmeniu.

98. **Prieinamas būstas**. Būsto prieinamumą ir įperkamumą lemia rinka. Valstybės taikomos būsto paramos intervencinės priemonės turi būti ribotos apimties, vengiant rinkos iškraipymų ir aiškiai nustatant objektyvius kriterijus galimiems pareiškėjams. Svarbu akcentuoti,

kad būsto paramos priemonių strategija turi atitikti urbanistinio karkaso vystymo strategiją, apimančią ir teikiamų viešųjų paslaugų spektrą. Jaunos šeimos negali būti skatinamos kurtis ten, kur neišvystyta socialinė, inžinerinė ir susisiekimo infrastruktūra ir nenumatoma jos vystyti.

99. **Švarus miestų oras**. Be pagrindinio miestų oro taršos šaltinio mažinimo – transporto sistemos optimizavimo ir pertvarkymo, ne mažiau svarbiu miesto kaip urbanistinės struktūros komponentu, veikiančiu oro kokybę, išlieka gyvosios gamtos fragmentai su jiems būdingais, skirtingai išreikštais natūraliais procesais. Jie savo ruožtu efektyviai ir nemokamai realizuoja visą spektrą vadinamųjų ekosisteminių paslaugų, atlieka oro apvalymo, deguonies produkavimo, drėgmės ir žmogaus sveikatingumui palankaus mikroklimato režimo palaikymo bei kitas funkcijas. Dėl to miestų ir priemiesčių teritorijose, siekiant mažiausiomis sąnaudomis išlaikyti gerą oro kokybę, būtinas išlikusių gyvosios gamtos komponentų (želdynų) išsaugojimas ir gausinimas, kuo tolygiau juos paskirstant teritorijoje.

100. **Efektyvi kritulių vandens tvarkymo sistema**. Efektyvus kritulių vandens tvarkymas ir naudojimas urbanizuotose teritorijose sukuria realias prisitaikymo prie klimato kaitos pasekmių prielaidas. Nelaidžia technogenine danga padengtų plotų mažinimas ir moksliškai pagrįsto optimalaus nelaidžių ir efektyviai infiltracijos funkciją atliekančių dangų santykio išlaikymas naujai užstatomose teritorijose sudarytų sąlygas kritulių vandeniui neutralizuoti jo formavimosi vietoje, antriniam jo naudojimui sausringu laikotarpiu, o kartu urbanizuotų teritorijų mikroklimatui reguliuoti.

101. **Biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistemos formavimas**. Efektyvus buityje susidarančių organinių atliekų surinkimas, perdirbimas ir naudojimas miesto aplinkotvarkos darbuose padėtų reikšmingai pailginti atliekų deponavimo vietų naudojimo laiką, sumažinti atliekų surinkimo, gabenimo ir perdirbimo kaštus, taip pat reikšmingai prisidėtų prie miesto gyvenamosios aplinkos kokybę palaikančių ir gerinančių želdynų būklės formavimo.

102. **Darni miestų ekonomika**. Sukuriamos pridėtinės vertės struktūriniai pokyčiai. Ryškėjančios pasaulinės urbanizacijos ir gyventojų susikoncentravimo miestuose tendencijos, skaitmeninė revoliucija, naujų technologijų ir verslo modelių plėtra ir reikšmingi struktūriniai pokyčiai agrarinėje ekonomikoje (žemės ūkių stambėjimas, technologinė pažanga ir procesų robotizacija, mažėjanti priklausomybė nuo žmogaus darbo veiksnio) iš esmės pakeis ir Lietuvos ekonominio aktyvumo geografiją. Dėl šių priežasčių dar labiau išryškės pagrindinių urbanistinių centrų svarba šalies ekonomikai. Juose telksis sparčiai kylančios aukštesnių ir aukščiausių technologijų pramonės ir daug žinių reikalaujančias paslaugas teikiančios ir eksportuojančios ekonominės veiklos, kurios turėtų ilgainiui sumažinti šiuo metu dominuojančių žemos ir vidutiniškai žemos pridėtinės vertės apdirbamosios pramonės, didmeninės ir mažmeninės prekybos, transporto ir logistikos veiklų lyginamąją dalį sukuriamoje šalies bendrojoje

pridėtinėje vertėje. Šie struktūriniai Lietuvos ūkio pokyčiai yra būtini siekiant išsaugoti spartų ir konkurencingą ekonomikos augimą ir išvengti vadinamųjų vidutinių pajamų spąstų.

103. Šiam tikslui pasiekti privalu vystyti patogų gyventi, efektyvų, lengvai pasiekiamą, visomis svarbiausiomis gyvenimo kokybės charakteristikomis pasižymintį urbanistinių-ekonominių centrų tinklą. Skatinant tvarų ekonomikos vystymąsi miestuose, svarbu siūlyti infrastruktūrą ekonominei veiklai (LEZ, pramonės ir paslaugų parkai, viešieji logistikos centrai).

104. **Gyvybingi ekonominiai židiniai – sveikam šalies demografiniam balansui pasiekti**. Siekiant išlaikyti kvalifikuotos darbo jėgos trauką, kertiniuose urbanistiniuose ekonominiuose židiniuose būtina sukurti palankią terpę veikti: gyventi, kurti, dirbti ir mokytis. Tam turi veikti tiek darnaus ir patogaus urbanistinio planavimo principai, tiek vidinio susisiekimo ir tarptautinio pasiekiamumo, viešųjų paslaugų, mokslo ir švietimo, ekosistemų ir kitos struktūros. Tik sėkmingai, patogiai ir efektyviai sutelkus jų mazgus Lietuvos urbanistiniame tinkle, pavyks pritraukti privačias investicijas, įveikti pirmiau išvardytus struktūrinius iššūkius, palaikyti aukštą verslo pulsą ir aktyvią darbo rinką. Visa tai – vienintelis būdas sveikam demografiniam balansui pasiekti.

105. **Mobilumas. Darni kelionių struktūra**. Itin ryškus ir tendencingai augantis automobilių naudojimo mastas ir asmeninių transporto priemonių kelionėse dominavimas tampa svarbia tema sprendžiant gretutines triukšmo ir taršos, eismo saugos problemas. Siekiama, kad darni kelionių struktūra būtų formuojama pasiūlos įvairiems keliavimo būdams pagrindu. Vienas pagrindinių uždavinių – absoliutus prioritetinių sąlygų viešajam transportui miestuose įgyvendinimas, viešojo transporto konkurencingumo asmeniniam transportui kelionės trukmės atžvilgiu didinimas bei racionali, kelionių struktūros siekius atitinkanti ir absoliučius SPTŽ poreikius atitinkanti infrastruktūros visuma (pėsčiųjų, dviračių infrastruktūros sistema, viešojo transporto (kelių, geležinkelių) sistema, pastatai, statiniai, viešosios erdvės ir pan., tarptautines paslaugas teikiantys objektai ir jų infrastruktūra). Būtina darnios kelionių struktūros prielaida ir sąlyga – miestų planavimas turi generuoti trumpas, pėsčiomis arba bemotoriu transportu atliekamas keliones.

106. **Kasdienių objektų pasiekiamumas**. Kasdienių objektų prieinamumas ir faktinis pasiekiamumas yra vienas iš svarbiausių veiksnių, skatinančių keliavimo įpročių formavimąsi. Pagrindiniams kasdieniams traukos objektams, kurių pasiekiamumas itin aktualus siekiant automobilio alternatyvų, priskiriamos ugdymo ir švietimo įstaigos, pirminės sveikatos priežiūros įstaigos, prekybos ir paslaugų objektai, darbo vietų koncentravimo teritorijos. Siekiama sukurti prielaidas, kad asmeninių automobilių naudojimas kasdieniams objektams pasiekti būtų tik išskirtinius atvejus atitinkantis reiškinys.

107. **Išmanioji miestų krovinių logistika (konsolidavimo centrai) ir alternatyvių degalų naudojimas transporte**. LR BP esamos būklės analizės metu buvo nagrinėjama šalies krovinių logistikos situacija ir tendencijos, kurios parodė teigiamus rezultatus ir tam tikrų ES tikslų įgyvendinimą laiku. Integruojant miestų krovinių logistikos klausimus į bendrojo plano turinį, siekiama, kad lokalioji logistika būtų paremta išmaniosiomis technologijomis, vyktų krovinių perskirstymo ir konsolidavimo principu. Laukiamas rezultatas: optimizuojami krovinių / siuntų vežimo maršrutai, pristatymo laikas, mažinami reikiami nuvažiuoti atstumai (pristatant tą patį kiekį krovinių / siuntų), parenkami racionalūs transporto priemonių matmenys ir naudojama degalų rūšis, vykdomas bendras krovinių srautų miestuose monitoringas.

Alternatyvių degalų naudojimo prieinamumas turi būti užtikrinamas alternatyvaus kuro papildymo stotelių racionalaus išdėstymo ir patogaus pasiekiamumo urbanizuotose teritorijose (miestuose) ir jų įtakos zonose principu.

108. **Eismo sauga ir saugumas**. Eismo saugos atžvilgiu šalyje buvo pasiekti gana esminiai rezultatai – eismo įvykių ir žuvusių eismo įvykiuose skaičiai sumažėjo perpus. Deja, Lietuva pagal eismo įvykiuose žuvusiųjų skaičių, vertinant ES šalių pasiektų rezultatų kontekstą, užima tik 21 vietą. Eismo saugos priemonių taikymas tarptautinės svarbos keliuose leido pasiekti didelį progresą, mažinant juodąsias dėmes šiuose keliuose, tačiau būtinas tęstinis eismo saugos priemonių diegimas ir gerėjančios eismo sąlygos likusiuose avaringuose tarptautinės, nacionalinės svarbos kelių ruožuose, žemesnės kategorijos keliuose ir kituose sausumos keliuose bei daugiausia eismo įvykių koncentruojančiose teritorijose – miestuose, kuriuose saugaus eismo priemonių diegimas neturi apsiriboti tik ženklinimo ir (ar) dalies inžinerinių priemonių taikymu, ypač svarbus saugios aplinkos kūrimas ir saugaus eismo užtikrinimas, įrengiant gatves joms priskirtų kategorijų atitikčiai, kuriant saugias viešąsias erdves ir zonas jautriausių eismo dalyvių (pėsčiųjų, dviratininkų) srautais išsiskiriančiose teritorijose (pvz., miestų centrai, švietimo, ugdymo įstaigų aplinka) ir pan.

109. **Tvariai naudojami ištekliai**. Atsinaujinantys energijos ištekliai. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai prisidės prie nacionalinių AEI didinimo tikslų pasiekimo, taip pat AEI dalį, palyginti su šalies bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, padidinti iki 45 proc. iki 2030 m. bei 80 proc. iki 2050 m. Šių tikslų bus siekiama skatinant AEI plėtrą elektros, šilumos ir transporto sektoriuose, taip pat didinant elektros energiją gaminančių vartotojų (individualiuose namuose ir daugiabučiuose) dalį iki 30 proc., palyginti su visų elektros energijos vartotojų skaičiumi, šilumos sektoriuje ir toliau bus skatinamas biokuro deginimo įrenginių diegimas bei modernizavimas; vertinamos saulės šviesos ir šilumos energiją naudojančių technologijų ir šilumos saugyklų centralizuotai tiekiamos šilumos gamyboje naudojimo galimybės; apsirūpinimo šiluma, pagaminta centralizuoto šilumos tiekimo būdu, pastatuose skatinimas ir

prioriteto teikimas urbanizuotose teritorijose. Transporto sektoriuje bus siekiama paskatinti elektrinių transporto priemonių bei alternatyvių degalų naudojimą. Ilgalaikėje perspektyvoje siekiama, jog iki 2050 metų 50 proc. transporto sektoriaus suvartojamos energijos sudarytų energija iš atsinaujinančių energijos išteklių ir 100 proc. sumažėtų įprastais degalais (benzinu ir dyzelinu) varomų automobilių naudojimas miestuose. Didesnis AEI naudojimas mažina ŠESD išmetamus kiekius.

110. **Energijos vartojimo efektyvumo didinimas**. Energijos vartojimo efektyvumo didinimas (energijos intensyvumas neviršys ES valstybių narių energijos vartojimo vidurkio) yra vienas iš ilgalaikių nacionalinių šalies tikslų. Tvari urbanizacija tiesiogiai prisideda prie energijos vartojimo efektyvumo didinimo tikslų įgyvendinimo.

111. **Perėjimas prie žiedinės ekonomikos**. Tvari urbanizacija gali prisidėti prie perėjimo prie žiedinės ekonomikos modelio, kurios pagrindiniai principai yra šie: 1) kuo ilgiau išlaikyti produktų vertę; 2) vengti atliekų susidarymo. Turėtų būti skatinama mažinti procesų / produktų / paslaugų poveikį aplinkai ir atliekų susidarymą gamybos ir tolesnio produktų naudojimo procese. Kurti tokią teisinę ir ekonominę aplinką, kuri skatintų produktų, kurie yra ne tik techniškai patvarūs, bet ir tapę atliekomis, tinkami pakartotinai naudoti ir perdirbti, kūrimą, gamybą ir naudojimą. Daugkartinis produktų naudojimas – siekis ilgiau naudoti, taisyti, atnaujinti, pergaminti ir perdirbti (atliekų vertimas ištekliais) – yra svarbus pradinis žingsnis link žiedinės ekonomikos. Į žiedinę ekonomiką integruojant urbanizacijos procesus, tikslinga skatinti užstatytų teritorijų konversiją (angl. *brownfield redevelopment*).

112. **Efektyvus inžinerinės infrastruktūros tinklas**. Efektyvus inžinerinės infrastruktūros tinklas – būtina tvarios miestų plėtros sąlyga. Nevaldoma miestų drieka neleidžia sukurti efektyvaus inžinerinės infrastruktūros tinklo, nes didina energijos nuostolius dėl santykiškai didesnių energijos tiekimo atstumų, didina kaštus visiems inžinerinės infrastruktūros vartotojams, o už nutolusių vartotojų naudojimąsi infrastruktūra iš dalies apmoka visi vartotojai. Infrastruktūros diegimas tankiai apgyvendintose vietovėse ir priemiesčiuose turėtų būti sprendžiamas skirtingais lygmenimis, aiškiai nustatant: a) skirtingas aprūpinimo inžinerine infrastruktūra apimtis (komforto sąlygas); b) skirtingą kainodarą; c) kitas sąlygas.

113. **Prisitaikymas prie klimato kaitos**. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai geba prisitaikyti prie besikeičiančio klimato iššūkių: šiltėjančios aplinkos oro temperatūros, oro temperatūros ekstremumų didėjimo, kritulių kiekio didėjimo ir gausių kritulių atvejų didėjimo, sausrų skaičiaus didėjimo, audrų ir uraganinių vėjų pasikartojimo, vėjo gūsingumo augimo, pavojingų hidrometereologinių reiškinių, tokių kaip kruša, škvalas ir kt., skaičiaus, trukmės ir intensyvumo didėjimo, sezoninio įšalo trukmės ir gylio mažėjimo, visiško atitirpimo ir pakartotinio užšalimo, upių potvynių pokyčių. Keli iš tikėtinų poveikių yra šilumos salos

susidarymas (angl. *Urban heat Island*), transporto sistemos sutrikimai, lietaus nuotekų infrastruktūros nepakankama apimtis, pastatų elektros energijos sąnaudos dėl padidėjusio vėsinimo poreikio, kartu energijos sąnaudų sumažėjimas dėl sumažėjusio šildymo poreikio, pastatų ir statinių fizinės pažaidos.

114. Miestų lygmeniu numatoma vykdyti klimato elementų stebėseną (monitoringą), užtikrinti perspėjimo apie ekstremaliąsias situacijas sistemų išdėstymą užtikrinant tinkamą reagavimo greitį.

115. **Atsakingas požiūris į urbanizuotų teritorijų geologinės sąrangos ypatumus**. Urbanizuotų teritorijų plėtra, statybos, ypač daugiaaukštės, objektų vystymas Šiaurės Lietuvos karstiniame rajone, upių slėnių šlaituose (Kaunas, Vilnius, etc.) planuojamas itin atsakingai, atsižvelgiant į esamas inžinerines geologines-geotechnines, hidrogeologines sąlygas ir jų tyrimų rezultatus. Šitai garantuotų patikimą tiek gyventojų, tiek materialiojo turto saugą.

116. **Kietųjų naudingųjų iškasenų naudojimo plėtotė ir optimizavimas**. Statybos poreikių aprūpinimo vietinėmis mineralinėmis žaliavomis iš miestų teritorijoje ar jų paribiuose esančių iššvalgytų telkinių skatinimas, nepažeidžiant aplinkosaugos reikalavimų, poveikio aplinkai vertinimo principų, išeksploatuotus telkinius operatyviai rekultivuojant bei pertvarkant į įvairios paskirties urbanizuotas ar kitokias, pvz., rekreacijai tinkamas, teritorijas.

117. **Žemės gelmių išteklių apsauga**. Urbanizuojamose teritorijose detaliai ar parengtinai iššvalgyti kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniai privalo likti apsaugoti nuo užstatymo, iki ištekliai iki galo neišeksploatuoti. Intensyvi urbanizacija, pramonės objektai neplanuotini ir teritorijose, perspektyviose naudingųjų iškasenų telkiniams iššvalgyti, t. y. prognoziniuose plotuose ar teritorijose, kurie tinkami žemės gelmių talpinių savybių, esamų struktūrų ertmių naudojimui, giliajai geotermijai.

118. **Gyvybinga gamtinė aplinka**. Želdynų sistemos natūralumo ir junglumo didinimas. Urbanizuotose teritorijose siekiant pagerinti gyvenamosios aplinkos kokybę, būtinos biologinės įvairovės raiškos, gyvenimo ir migracijos sąlygos, išlikusių salos tipo gamtinių elementų junglumo didinimas formuojant žaliąsias jungtis – koridorius. Pasitelkiant žaliosios infrastruktūros priemones, susiejami po atskiras miesto teritorijas pasklidę gyvosios gamtos elementai į bendrą, organiškai funkcionuojančią, miesto gamtinio karkaso struktūrą. Šios teritorijos turi formuoti moksliškai pagrįstą urbanizuotų ir gamtinių plotų santykį, kuris priklausytų nuo urbanizuotos teritorijos pobūdžio ir funkcijos. Tokio tipo sistemos suformavimas sudarytų realias prielaidas urbanizuotų teritorijų prisitaikymo prie klimato pokyčių galimybėms išplėsti, miesto mikroklimatui ir estetiniam patrauklumui gerinti.

119. **Dirvožemio ir augalijos geoekologinio potencialo stiprinimas**. Urbanizuotose teritorijose esančių natūralių ar santykinai natūralių erdvių (medynų, pievų, vandens telkinių,

pelkaičių) priežiūra ir tvarkymas turėtų maksimaliai atitikti ar atkartoti natūraliai – savaime jose vykstančius procesus, kurie savo ruožtu didina jų geoekologinį potencialą (taršos absorbavimo, kritulių sugėrimo, deguonies produkavimo ir t. t.). Sąlygų sudarymas natūralių procesų raiškai urbanizuotose teritorijose užtikrintų geresnes miestų mikroklimato reguliavimo prielaidas, realiai padidintų urbanizuotų teritorijų prisitaikymo prie ekstremalių klimatinių reiškinių galimybes bei smarkiai pagerintų gyvenimo sąlygas. Dirvožemis naudojamas jo gyvybingumui bei našumui palaikyti, taip pat technogeninei taršai mažinti.

120. **Optimali kraštovaizdžio struktūra**. Urbanizuoto kraštovaizdžio apsaugos. Sudaryti sąlygas išskirtinės vertės urbanizuotų teritorijų kraštovaizdžiui identifikuoti, palaikyti, puoselėti ir eksponuoti. Tikslinga būtų vertingąsias urbanizuoto kraštovaizdžio savybes nagrinėti keliais kiek skirtingais principais: 1) žemės naudmenų pagrindu išskiriant vertingus organiškai susiformavusio urbanistinio kraštovaizdžio fragmentus – teritorinius vienetus, kuriems būdingas savitas užstatytų ir atvirų erdvių santykis; 2) remiantis semantine kraštovaizdžio samprata – išskirtines istorinio ir jam nepriskirtino kraštovaizdžio panoraminius vaizdus; 3) istoriniu urbanistiniu ir gamtiniu aspektu vertingo ir vaizdingo kraštovaizdžio plotus.

121. Įtvirtinti istorinio-urbanistinio kraštovaizdžio sampratą (angl. *Historic Urban Landscape*) – urbanistinės teritorijos, suprantamos kaip istorinių sluoksnių darinio, suformuoto sujungiant kultūros ir gamtos vertes ir savybes, bei suvokiamos plačiau nei kultūros paveldo vietovė ar kompleksas ir apimančios urbanistinį kontekstą bei jo geografinę apsuptį.

122. **Funkcionalaus, socialaus, gyvybingo ir vaizdingo kraštovaizdžio formavimas**. Suformuoti teisines prielaidas ir technines galimybes, socialiai atsakingai formuoti optimalią moksliškai pagrįstą urbanistinio kraštovaizdžio struktūrą, tuo užtikrinant ekonominių veiklų tęstinumą, formuojant socialiniu ir aplinkos kokybės požiūriu palankias gyvenimo sąlygas, įvairių gyvosios gamtos elementų ir biologinės įvairovės palaikymo galimybes.

123. **Gamtinio karkaso sistemos funkcionalumo užtikrinimas**. Didinti gamtiniam karkasui priklausančių teritorijų natūralumą (geoekologinį potencialą), ypač vyraujančio žemo potencialo teritorijose, tuo sudarant palankias sąlygas gamtinių medžiagų bei biologinių organizmų gyvenimui ir migracijai, moksliškai pagrįstose didelio poreikio vietose formuojant inžinerinius žaliosios infrastruktūros objektus (pralaidas, žaliuosius tiltus ir t. t.).

124. **Gamtinio karkaso vystymas urbanizuotose teritorijose**. Svarbiausiu urbanizuotų teritorijų gamtinio karkaso vystymo tikslu išlieka visavertis jo integravimas į urbanistinę struktūrą, junglumo ir sąsajų tarp atskirų jo komponentų didinimas, natūralumo ir natūralių procesų raiškos palaikymas bei skatinimas, probleminių teritorijų (gamtinio karkaso ir urbanizuotų teritorijų sankirtos arealų) kompromisinių-alternatyvių vystymo variantų

parinkimas. Šių tikslų realizavimas iš esmės turėtų prisidėti prie sėkmingo urbanizuotos aplinkos kokybės gerinimo, miesto estetinio patrauklumo ir atskirų jo dalių ekonominės vertės didinimo.

ANTRASIS SKIRSNIS
TVARUS ŽEMĖS ŪKIS IR GYVYBINGOS KAIMO VIETOVĖS

125. **Gyvybinga gamtinė aplinka**. Paviršinių ir gruntinių vandenų būklės gerinimas. Sukurti teisines prielaidas, ribojančias paviršinių ir gruntinių vandenų taršą iš urbanizuotų ir žemės ūkio teritorijų. Tobulinti moksliškai pagrįstas maisto medžiagų balansavimo priemones ir jų realizavimo instrumentus, padėsiančius sumažinti azoto, fosforo ir kitų cheminių medžiagų emisiją į paviršinius ir gruntinius vandenis. Daugeliu atvejų paviršinių vandens telkinių taršos prevencijos priemonė yra apsauginiai želdiniai (medžių, krūmų, žolynų juostos), kurių integravimas į agrarinių teritorijų struktūrą, įvertinus technines galimybes, būtų itin svarbus uždavinys, kurio realizavimas padėtų atkurti vandens telkinių (ypač vandentėkmių) vandens kokybę, sudarytų palankias sąlygas atsikurti hidroekosistemų biologinei įvairovei. Užtikrinti sistemingą ir nuolatinę valstybei priklausančių melioracijos infrastruktūros priežiūrą.

126. **Dirvožemio gyvybingumo didinimas**. Sukurti tvaraus dirvožemio naudojimo, jo gyvybingumo palaikymo ir atsistatymo pažeistose teritorijose teisines prielaidas ir finansines priemones, didinant humuso medžiagų kiekį dirvožemyje, gerinant jo kokybę, biogenų ir kitų vandens ekosistemoms pavojingų cheminių medžiagų efektyvaus absorbavimo galimybes, sudarant palankias sąlygas naudingųjų dirvos mikroorganizmų raiškai, tuo prevenciškai mažinant dirvožemio erozijos, sutankinimo galimybes ir stabilizuojant jo būklę.

127. **Išsklaidytosios taršos prevencija ir pasekmių mažinimas**. Tikslinti mineralinių trąšų žemės ūkyje reglamentavimą ir azoto junginių išsiplovimo kontrolės teisines prielaidas ir kraštotvarkos priemones (agroželdynų planavimas ir kitų fitoreguliavimo priemonių taikymas). Sudaryti sąlygas geoekologiškai jautriose vietose ariamos žemės pavertimui pievomis ir ganyklomis, taikyti sėjomainas, kuriose įvedama daugiau daugiamečių žolių, numatyti apsauginių želdinių juostų įveisimą arba savaiminį atsikūrimą prie natūralių vandentėkmių ir žmogaus sukurtų paviršinio drenažo sistemų. Šios priemonės suformuotų realias prielaidas atsikurti stipriai agrariškai degraduotų teritorijų biologinei įvairovei.

128. **Gamtinio karkaso geoekologinio potencialo atkūrimas ir didinimas.** Sukurti pažeistų ir stipriai pažeistų agrarinių teritorijų gamtinio karkaso dalių savaiminio atsikūrimo arba dirbtinio atkūrimo teisines prielaidas, tikslingai didinant geoekologinį jo dalių potencialą (įveisiant laukų apsaugines juostas, renatūralizuojant pažeistas ir mažai efektyvias melioracijos infrastruktūrų dalis, didinant apsauginės paskirties miškų plotus), kartu sukuriant biologinės

įvairovės atsikūrimo ir gausėjimo prielaidas, formuojant geresnes žemės ūkio naudmenų derlingumo išsaugojimo sąlygas.

129. **Ekologiškai ir ekonomiškai pagrįsta žemės ūkio naudmenų ir specializacijų struktūra.** Vadovaujantis tvarios raidos principais ir atsižvelgiant į kraštovaizdžio geoekologinį potencialą ir konkrečios vietos gamtinių sąlygų jautrumą antropogeniniam poveikiui, diferencijuoti žemės ūkio veiklas pagal ūkinio naudojimo intensyvumą, tuo užtikrinant žemės ūkio išteklių apsaugą bei prisidedant prie tvaraus žemės ūkio sistemos kūrimo.

130. **Optimali kraštovaizdžio struktūra.** Ekologiškai tvaraus agrarinio kraštovaizdžio formavimas. Sukurti degraduotų agrarinio kraštovaizdžio teritorijų (agrarinės dykros – teritorijos, kuriose žemės ūkio naudmenos sudaro daugiau kaip 80 proc. visos teritorijos), kuriose reiškiasi neigiami dirvožemio, paviršinio ir požeminio vandens, biologinės įvairovės kokybės pokyčiai, savaiminio ar dirbtinio atsikūrimo teisines prielaidas. Tai realizuojama tikslingai didinant agrarinio kraštovaizdžio geoekologinio potencialą, sykiu sukuriant sąlygas žemės ūkio naudmenų ir dirvožemio derlingumą užtikrinančių savybių apsaugai.

131. **Agrarinio kraštovaizdžio apsauga**. Sudaryti sąlygas išskirtinės vertės agrarinių teritorijų kraštovaizdžiui identifikuoti, palaikyti, puoselėti ir eksponuoti. Tikslinga būtų vertingąsias agrarinio kraštovaizdžio savybes nagrinėti keliais skirtingais pjūviais:

131.1. žemės naudmenų pagrindu išskiriant vertingus tikslingai (žemės reformų metu) suformuoto ir organiškai susiformavusio agrarinio kraštovaizdžio fragmentus su jam būdinga gyvenviečių sistema bei savita žemėnaudos ir žemėvaldos struktūra;

131.2. remiantis semantine kraštovaizdžio samprata, išskirti istorinio agrarinio kraštovaizdžio arealus bei juos reprezentuojančius panoraminius vaizdus;

131.3. išskirti tipingus ir unikalius agrarinio kraštovaizdžio fragmentus reprezentuojančius kelius bei pakeles.

132. **Gamtinio karkaso funkcionalumo didinimas agrarinėse teritorijose**. Žinant, kad intensyviai agrariškai įsisavintose teritorijose lokalizuoto gamtinio karkaso plotų geoekologinis potencialas yra pažeistas arba stipriai pažeistas, svarbiausiu uždaviniu išlieka jo natūralumo atkūrimas, kuris padėtų kompensuoti neigiamą išsklaidytosios taršos poveikį dirvožemiui ir vandens ekosistemoms ar netgi efektyviai prisidėti prie šių aplinkos komponentų būklės gerinimo. Vandens telkinių apsauginių želdinių įveisimas, laukų apsauginių želdinių juostų sukūrimas, apsauginės paskirties miškų plotų didinimas, savaiminių renatūralizacijos procesų skatinimas agrarinėse teritorijose sudarytų galimybes didinti GK potencialą bei atitinkamai gerinti agrarinių teritorijų bendrą ekologinę būklę.

133. **Kraštovaizdžio kultūrinio identiteto išsaugojimas**. Beveik visa Lietuvos kraštovaizdžio įvairovė yra tarpusavyje nuolat sąveikaujančių gamtinių ir kultūrinių elementų

suformuota visuma, suvokiama kaip kultūrinis kraštovaizdis, todėl jis turi būti saugomas, tvarkomas ir planuojamas neatsiejamai nuo kultūros paveldo ir jam taikomų atitinkamų apsaugos reikalavimų.

134. Integruoti Lietuvos Respublikos nacionalinis kraštovaizdžio tvarkymo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703, sprendinius: nustatytas teritorijas ir joms taikytinus prioritetinius tvarkymo tikslus bei kryptis, kompleksines apsaugos priemones.

135. **Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės** (taip pat miesteliai ir maži miestai). Maži miestai, miesteliai ir kaimai, kurie atlieka kaimo teritorijų centrų funkcijas, telkia būtiniausias paslaugas. Kaimo gyvenamosios vietovės – kaimai ir miesteliai bei labai maži miestai, kurie koncentruoja administracines, paslaugų ir aptarnavimo funkcijas – veikia kaip kaimo teritorijų lokalūs centrai, suteikiantys būtiniausias paslaugas. Itin svarbu didinti šių centrų ir aukštesnio lygmens urbanistinių centrų rišlumą, nekasdienių paslaugų pasiekiamumą.

136. **Mažų miestų ir kaimo gyvenamųjų vietovių savitumo išsaugojimas ir plėtojimas**. Skatinant veiklą agrarinėse teritorijose, kaimo gyvenamosiose vietovėse, o ypač miestelių ir mažų miestų vystymo perspektyvoje itin svarbu neprarasti jų savitumą, autentiškumą formuojančios urbanistinės struktūros, puoselėti skirtingiems etnografiniams regionams būdingus bruožus.

137. Taip pat būtina stiprinti kultūrinio kraštovaizdžio, nekilnojamojo kultūros paveldo ir nematerialiojo kultūros paveldo sinergiją. Tvariai naudoti ir įveiklinti kultūros paveldo objektus, vietoves, pritaikant juos visuomenės ir ypač vietos bendruomenių reikmėms. Skatinti pažinti ir vertinti kasdienę etnoarchitektūrą kaip tūrinę ir erdvinę etnokultūros formą, plėtoti amatininkystės tradicijas. Skatinti vietos bendruomenes aktyviai dalyvauti kultūros paveldo išsaugojimo ir puoselėjimo procesuose. Skatinti kultūrinį turizmą.

138. **Visavertės gyvenimo sąlygos. Kultūros objektų įveiklinimas**. Koncentracija į „kietąsias“ investicijas gali būti viena pagrindinių priežasčių, kodėl, sukūrus tankų kultūros infrastruktūros tinklą, vis dėlto nepavyko pasiekti efektyvaus jo pritaikymo kultūrinėms, socialinėms ir ekonominėms reikmėms, ryškaus kultūros vartojimo augimo, kuo įvairesnių visuomenės grupių ir kuo didesnės visuomenės dalies dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūra lygio. Tad ateities finansavimo prioritetu turėtų tapti būtent „minkštosios“ investicijos, planuojant ir nukreipiant lėšas į turinio kūrimą, kompetencijų kėlimą ir visuomenės įtraukimą. Lietuvos kultūros politikos strategija „Kultūra 2030“ numato, jog kultūros paveldo objektams įveiklinti ir tradicijos gyvybingumui užtikrinti turėtų būti derinamos tradicinės bei šiuolaikinės priemonės, kurios padėtų suvokti paveldo autentiškumą įvairiais, taip pat novatoriškais būdais (skaitmeninimas, kinas, šiuolaikinis menas, dizainas, interaktyvus pažinimas ir pan.).

139. **Efektyviai ir kokybiškai veikianti kultūros infrastruktūra**. Regionuose aukštos kokybės kultūrines paslaugas galima plėtoti pritraukiant kultūrinį turinį iš urbanistinių centrų, bet tam ne visur pritaikyta infrastruktūra. Pritaikant infrastruktūrą svarbu, jog kultūros įstaigos orientuotųsi ne tik į tiesiogines kultūros sklaidos funkcijas, bet ir universalesnius socialinės aplinkos gerinimo tikslus. Lietuvos kultūros politikos strategijos „Kultūra 2030“ 1.1 uždaviniu keliamas tikslas užtikrinti lyderystę ir funkcijų proporcingumą kultūros įstaigų tinkle. Besikeičianti kultūros tinklo misija ir demografinė šalies padėtis lemia teikiamų kultūros paslaugų koncentracijos būtinybę – atskirų objektų sujungimą į kompleksines sociokultūrines paslaugas teikiantį tinklą – paslaugų sistemą. Regionų centrų kultūrinė infrastruktūra turėtų būti siekiama pritaikyti kokybiško kultūrinio turinio sklaidai, tačiau reikėtų panaudoti ir alternatyvias erdves, paveldo objektus, viešąsias erdves.

140. **Aukštas kultūros vartojimo lygis**. Mokiniai regionuose turi ribotą kultūros paslaugų pasirinkimą, o tai turi įtakos ne tik švietimo proceso patrauklumui, bet ir vaikų bei jaunimo kūrybiškumui ugdyti bei dalyvauti kultūriniame gyvenime ateityje. Kaip pabrėžiama Lietuvos kultūros politikos strategijoje „Kultūra 2030“, Lietuvoje pastebimi dideli kultūrinio turinio vartojimo skirtumai skirtingose geografinėse vietovėse ir tarp skirtingų visuomenės grupių. Regionuose kokybiškas kultūrines paslaugas įmanoma plėtoti pritraukiant kultūrinį turinį iš didžiųjų miestų, tačiau tam ne visur pritaikyta infrastruktūra. Nepakankamai išnaudojamas kultūros paslaugų teikėjų potencialas ir regionuose lemia tai, jog ima trūkti tinkamos kvalifikacijos specialistų, todėl nuo rajonų centrų labiau nutolusiose savivaldybėse, kaimo vietovėse tampa sudėtinga užtikrinti net bendrųjų kultūros edukacijos paslaugų prieinamumą. Taigi, siekiant didinti kultūros vertės sąmoningumą ir kelti kultūros vartojimo lygį, itin svarbu skatinti kultūros paslaugų ir edukacijos regionuose prieinamumą, sudarant vienodas galimybes gyventojams, ypač vaikams ir jaunimui, gauti kultūros paslaugas.

141. **Stiprios vietos bendruomenės**. Vietos bendruomenės yra labai vertingas kultūrinės sklaidos bei socialinio ir kultūrinio kapitalo išteklius. Lietuvos kultūros politikos strategijoje „Kultūra 2030“ vienas pagrindinių vertybinių orientyrų, kurį skatinama diegti ir įvairių sričių kultūrinėje veikloje, – įgalinti bendruomenes. Strategijoje teigiama, jog suinteresuotos ir dinamiškos bendruomenės, kūrėjų ir dalyvių tinklai yra kultūros procesų variklis, tad institucijos turi teikti pagrindą ir stimulą jų veiklai, būti bendruomenių partnerėmis. Bendruomenių įgalinimas naudoti vietos kultūros turinį ir išteklius konkrečioms problemoms spręsti bei identitetui kurti ir palaikyti sudarytų sąlygas teikti pagrindines viešąsias paslaugas vietos lygmeniu. Kokybiškos paslaugos daro įtaką vietos gyvenimo kokybei, o jų plėtotė gali būti pasitelkiama viešosioms erdvėms atnaujinti, vietovių gyvybingumui stiprinti. Būtina išnaudoti

Lietuvos bendruomeniškumo potencialą, sukurti paskatas ir pritaikyti priemones vietos bendruomenėms stiprinti, sudaryti sąlygas joms naudotis vietos ištekliais.

142. **Optimalus švietimo infrastruktūros tinklas**. LR BP esamos būklės analizė parodė, kad švietimo infrastruktūros apimtis kaimo vietovėse yra perteklinė. Tai vyksta švietimo infrastruktūros optimizacijos tempams atsiliekant nuo mokyklinio amžiaus vaikų mažėjimo tendencijų. Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos duomenimis, mokymosi pasiekimų lygis kaimo vietovėse yra mažesnis, lyginant su miesto mokyklas lankančių vaikų. Švietimo paslaugų teikimo sistema grindžiama pagal formuojamą šalies urbanistinę sistemą, t. y. įtvirtinant Lietuvos hierarchinį policentrinį gyvenamųjų vietovių tinklą. Kaimo vietovėse veikia demografinę būklę atitinkantis darnus ikimokyklinio ir bendrojo ugdymo infrastruktūros tinklas. Mokyklų tinklas optimizuojamas užtikrinant patogią mokinių pavėžėjimo sistemą. Veikianti infrastruktūra valdoma efektyviai (pavyzdžiui, mokyklą ir vaikų darželį įkuriant viename pastate) ir yra orientuota į pasiekimus bei ugdymo kokybę. Išaugęs kaimo vietovėse gyvenančių vaikų dalyvavimo ikimokyklinio ugdymo sistemoje mastas. Siekiama sukurti optimalų ir efektyviai valdomą švietimo infrastruktūros tinklą, sumažinti mokymosi pasiekimų skirtumus tarp miesto ir kaimo vietovėse esančių mokyklų.

143. **Kompaktiškas būtinų sveikatos paslaugų infrastruktūros tinklas**. Pagal stacionare esamų lovų skaičiaus rodiklį Lietuva yra viena iš pirmaujančių ES valstybių narių, tačiau tai neužtikrina sveikatos paslaugų kokybės. Daugelyje savivaldybių sumažėjus gyventojų skaičiui, sveikatos infrastruktūros tinklas tapo perteklinis, teikiamos sveikatos paslaugos neužtikrina reikiamos kokybės.

Kaimo vietovėse veikia kompaktiškas pasikeitusią demografinę situaciją atitinkantis pagrindinių sveikatos priežiūros paslaugų tinklas. Rajoninio lygmens ASPĮ infrastruktūros tinklas pertvarkytas, efektyviai valdomas ir atitinkantis savivaldybės gyventojų sveikatos poreikius (rajono lygmens ASPĮ struktūra, kiekis ir teikiamų sveikatos priežiūros paslaugų pobūdis bus nustatytas Sveikatos apsaugos ministerijai įvykdžius ASPĮ tinklo pertvarką).

Užtikrinamos nestacionarios pirminės sveikatos (šeimos gydytojų) paslaugos, prireikus teikiamas palaikomasis gydymas ir slauga, operatyviai prieinama skubi pagalba. Prieinamumas didinamas diegiant išmanius e. sveikatos sprendimus (pavyzdžiui, e. konsultacijos). Didelis dėmesys teikiamas ligų profilaktikai, prevencijai ir sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymui.

Siekiama optimalaus, efektyviai veikiančio ir kompaktiško sveikatos paslaugų infrastruktūros tinklo. Išaugusi sveikatos paslaugų kokybė lemia sumažėjusius mirtingumo nuo pagrindinių ligų rodiklių skirtumus tarp miesto ir kaimo vietovių gyventojų.

144. **Vyresnio amžiaus žmonių integracija**. Dėl kaimo vietovėse augančio vyresnio amžiaus žmonių skaičiaus ir didėjančio jų medianinio amžiaus didėja efektyvių, kokybiškų ir integruotų socialinių paslaugų poreikis.

Socialinės paslaugos orientuotos į vyresnio amžiaus žmonių ir neįgalių žmonių integraciją, aktyvumą bei socialinę įtrauktį. Prioritetas teikiamas paslaugų namuose ir esant galimybei dienos paslaugų teikimui (dienos paslaugos galėtų būtų diegiamos panaudojant dalį kultūros – bendruomenės – patalpų). Institucinė globa naudojama išnaudojus visas galimybes. Socialinių paslaugų vyresniems žmonėms sistema remiasi efektyviu integruotų socialinių paslaugų modeliu, vyresnių žmonių socialinius poreikius koordinuotai užtikrinant sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos specialistų, sujungiant turimas kompetencijas, įgūdžius, išteklius bei naudojant bendrą infrastruktūrą. Siekiant užtikrinti vyresnio amžiaus ir neįgalių žmonių visavertį judėjimą, diegiami universalaus dizaino principai.

145. **Švarus oras**. Sukurti teisines prielaidas, padėsiančias kietųjų dalelių emisiją agrarinėse teritorijose lokalizuoti jose esančiuose pramonės objektuose, jų žaliavos gavybos bei atliekų deponavimo vietose. Oro kokybės gerinimą agrarinėse teritorijose esančiose gyvenvietėse sieti su inžinerinės infrastruktūros ir žemės ūkio pramonės vystymo uždaviniais, teikiant kompleksines kraštotvarkos priemones teršalų emisijai į atmosferą riboti ir kontroliuoti. Klimato kaitos kontekste oro kokybę sieti su tvariu žemės ūkio teritorijų naudojimu ir anglies dvideginio emisijos iš dirvožemio optimizavimu.

146. **Tvari agrarinė ekonomika**. Žemės ūkis istoriškai yra itin svarbi Lietuvai ekonomikos sritis, padėjusi išlaikyti itin decentralizuotą periferinį urbanistinį tinklą. Vertinant ilgalaikę perspektyvą šis verslas išliks reikšmingas. To priežastys yra šios: pirmojo būtinumo produkcijos gamyba bei auganti maisto paklausa pasaulyje. Itin ekonomiškai reikšmingas gyvulininkystės vystymas. Tai vienas pamatinių sektorių, teikiančių žaliavą kurtis ilgesnei pridėtinės vertės grandinei šalies viduje.

Tačiau šiandien ši ekonominė veikla vis dar nėra savarankiška, priklauso nuo ES ir vietos valdžios dotacijų. Be to, itin gausios smulkiųjų sektoriaus dalyvių gretos yra finansiškai nuostolingos, neturinčios derybinės galios su stambia maisto perdirbimo pramone, pažeidžiamos ir jautrios tiek iš anksto nevaldomoms rizikoms, tiek konkurenciniam spaudimui. Taigi, vertinant vidutinio laikotarpio perspektyvas, ši veikla bus priversta prisitaikyti ir transformuotis. Tiek vidaus, tiek išorės konkurencija privers ūkininkus ieškoti būdų didinti efektyvumą, o, įsibėgėjant modernizavimosi, automatizavimo ir robotizacijos procesams, tikėtinas ūkių stambėjimas, akivaizdus užimtųjų skaičiaus sektoriuje mažėjimas.

Dėl šių priežasčių, siekiant išlaikyti gyvybingas kaimo vietoves ir mažus miestelius, privalu sudaryti sąlygas kitų ekonominių veiklų regionuose plėtotei, stengtis pritraukti tiek

vietinio, tiek užsienio verslo investicijas, sukurti kokybišką ryšių infrastruktūrą, tinkamą nuotoliniam darbui.

147. **Infrastruktūros pasiūla ekonominei veiklai**:

147.1. darbo vietų pasiekiamumas (nedarbo ir ilgalaikio nedarbo problemų sprendimas regionuose, nelygybės mažinimas tarp miestų ir regionų);

147.2. infrastruktūra ir investicijų pritraukimas. Miestų ir gyvenviečių infrastruktūra turi plėtotis / būti plėtojama, viena vertus, atliepiant vietinės bendruomenės poreikius, kita vertus, skatinant investicijų pritraukimą, intensyvią ekonomikos plėtrą, prioritetą esant būtinybei skiriant pastarajai;

147.3. išteklių naudojimas ekonomiškai prislėgtose savivaldybėse (išteklių išgavimo ribojimų ir aplinkosaugos ribojimų sumažinimas sudarytų prielaidas ekonominių rodiklių gerėjimui, ypač probleminiuose regionuose);

147.4. išteklių išgavimo ribojimų ir aplinkosauginių ribojimų sumažinimas leistų naudoti statybose vietinę žaliavą, kurios nereikėtų atsivežti iš kitur, galėtų didėti vietinės energijos gamybos apimtys.

148. Aukštesnės pridėtinės vertės regionuose kūrimas (LEZ, viešieji logistikos centrai) – industrializacijos skatinimas.

Viena vertus, dėl ekonominio ir technologinio progreso vienam ekonominės gerovės vienetui sukurti reikia vis mažiau išteklių. Kita vertus, dėl to, kad Lietuvos ekonomika dar atsilieka nuo ES valstybių narių vidurkio, tikėtina, kad vienas Lietuvos pilietis vartotojas sunaudoja mažiau ekonominių gėrybių (o kartu ir išteklių) nei vidutinis ES pilietis. Tikėtina, kad augant ekonominei gerovei ir vartojimui pastarasis veiksnys bus stipresnis nei pirmasis. Tokiu būdu reikia tikėtis, kad, nepaisant efektyvumo augimo, vidutinis Lietuvos pilietis artimoje ateityje suvartos daugiau išteklių nei dabar. Abejotina, ar įmanoma šią tendenciją sustabdyti reikšmingai nesumažinant ekonominės gerovės ir gyventojų pasitenkinimo.

149. **Mobilumas**:

149.1. Partnerystės tarp gyvenamųjų teritorijų. Optimizuojant infrastruktūros objektų visumą, siekiama sukurti ir stiprinti racionalius, teritorijoms būdingos partnerystės formą ir principus atitinkančius specifinius susisiekimo ryšius tarp gyvenamųjų ir kitų savitų teritorijų.

149.2. Mobilumas kaip paslauga ir teisė. Siekiama sukurti, optimizuoti ir užtikrinti regioninio viešojo transporto prieinamumą ir efektyvias paslaugas, atitinkančias šalies urbanistinę politiką ir kuriančią darnią kelionių struktūrą, didinti įvairiarūšio transporto, privataus ir viešojo transporto sąveiką kasdienių kelionių reikmėms, užtikrinti paprastos ir bendros mokėjimo sistemos funkcionavimą.

Akcentuojama absoliuti SPTŽ poreikius atitinkanti infrastruktūros visuma (pėsčiųjų, dviračių infrastruktūros sistema, viešojo transporto (kelių, geležinkelių) sistema, pastatai, statiniai, viešosios erdvės ir pan., tarptautines paslaugas teikiantys objektai ir jų infrastruktūra).

150. **Tvariai naudojami ištekliai**. Atsinaujinantys energijos ištekliai. Ekologiškas ir ekonomiškas (tausojamasis) žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės prisidės prie nacionalinių AEI didinimo tikslų pasiekimo, taip pat AEI dalį, palyginti su šalies bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, padidinti iki 45 proc. iki 2030 m. bei 80 proc. iki 2050 m. Šių tikslų bus siekiama skatinant atsinaujinančių energijos išteklių plėtrą elektros, šilumos ir transporto sektoriuose, didinant elektros energiją gaminančių vartotojų (individualiuose namuose ir daugiabučiuose) dalį iki 30 proc., palyginti su visų elektros energijos vartotojų skaičiumi, šilumos sektoriuje ir toliau bus skatinamas biokuro deginimo įrenginių diegimas bei modernizavimas. Transporto sektoriuje bus siekiama paskatinti elektrinių transporto priemonių bei alternatyvių degalų naudojimą. Didesnis AEI naudojimas mažina ŠESD išmetamus kiekius.

151. **Perėjimas prie žiedinės ekonomikos** (žr. 111 punktą).

152. **Inžinerinės infrastruktūros atitiktis poreikiams**. Vykstant gyventojų migracijai į didesnius miestus, inžinerinės infrastruktūros kaštai mažiau apgyvendintose teritorijose didėja, infrastruktūra iki galo neišnaudojama. Tai didina kaštus visiems inžinerinės infrastruktūros vartotojams, nes už nutolusių vartotojų naudojimąsi infrastruktūra iš dalies apmoka visi vartotojai. Infrastruktūros optimizavimas ir išlaikymas tankiai apgyvendintose ir mažiau apgyvendintose vietovėse turėtų būti sprendžiamas skirtingais lygmenimis, aiškiai nustatant:

152.1. skirtingas aprūpinimo inžinerine infrastruktūra apimtis (komforto sąlygas);

152.2. skirtingą kainodarą;

152.3. kitas sąlygas.

153. **Prisitaikymas prie klimato kaitos**. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės geba prisitaikyti prie besikeičiančio klimato iššūkių: šiltėjančios aplinkos oro temperatūros, oro temperatūros ekstremumų didėjimo, kritulių kiekio didėjimo ir gausių kritulių atvejų didėjimo, sausrų skaičiaus didėjimo, audrų ir uraganinių vėjų pasikartojimo, vėjo gūsingumo augimo, pavojingų hidrometereologinių reiškinių, tokių kaip kruša, škvalas ir kt., skaičiaus, trukmės ir intensyvumo didėjimo, sezoninio įšalo trukmės ir gylio mažėjimo, visiško atitirpimo ir pakartotinio užšalimo, upių potvynių pokyčių, dienų su sniego danga mažesnis skaičius, sezonų pradžios / pabaigos pokyčiai. Keli iš tikėtinų poveikių yra auginamų kultūrų pakeitimas kitomis, nes tradicinės nesugebės prisitaikyti, elektros tiekimo sutrikimai, lietaus nuotekų infrastruktūros, melioracijos infrastruktūros nepakankama apimtis, pastatų ir statinių fiziniai pažeidimai.

Numatoma užtikrinti tinkamą melioracijos infrastruktūrą, vykdyti klimato elementų stebėseną (monitoringą), užtikrinti perspėjimo apie ekstremaliąsias situacijas sistemų išdėstymą, užtikrinant tinkamą reagavimo greitį.

154. **Tvarus žemės gelmių naudojimas**. Aplinkosaugos požiūriu švarios sekliosios geoterminės energetikos kaimo vietovėse aktyvesnio vystymo galimybių bei potencialo, jo ekonominio pagrįstumo įvertinimas ir valstybinio skatinimo mechanizmo (įtraukiant ir kitas alternatyvios energetikos rūšis) sukūrimas lemtų klimato atšilimą lemiančių dujų patekimo į atmosferą mažinimo proveržį, bendrą oro taršos šalyje mažėjimą, klimato kaitos problemų sprendimą. Teisinių, techninių, technologinių sprendinių geoterminės energijos ištekliams naudoti perspektyvoje numatymas taptų ambicingu proveržiu ne tik Europos, bet ir pasauliniame kontekste. Įvertinus investicijų į įrangą poreikius bei šių investicijų grąžą, tai turi būti sprendžiama valstybiniu mastu, kuriant palankią ekonominę aplinką žaliai vizijai įgyvendinti.

155. **Atsakingas požiūris į teritorijų geologinės sąrangos ypatumus**. Kaimo teritorijose, patenkančiose į Šiaurės Lietuvos karstinį rajoną, esančiose giliai įsirėžusių upių slėnių šlaituose, požeminio vandens galimo proveržio teritorijose, užstatymas ir ūkinės veiklos, infrastruktūros objektų plėtra planuojama atsižvelgiant į konkrečios vietos inžinerines geologines-geotechnines, hidrogeologines sąlygas. Tai garantuotų gyventojų, materialiojo turto, o ir pačių žemės gelmių patikimą apsaugą.

156. **Tausojamasis žemės gelmių išteklių naudojimas**. Įgyvendinant valstybės politiką žemės gelmių ir jų išteklių tausojamojo naudojimo srityje, siekiama pagrindinio strateginio tikslo – užtikrinti darnaus šalies ekonominio vystymosi principus atitinkantį, ekonomiškai ir aplinkosaugos požiūriu pagrįstą žemės gelmių naudojimą ir jų apsaugą.

157. Šalies ekonomikos apsirūpinimo vietinėmis iškastinėmis žaliavomis vystymas, skatinant naudoti šiuo metu nenaudojamas naudingųjų iškasenų rūšis, suderintas su galiojančiais šalies bei ES aplinkosaugos teisės aktų reikalavimais, pagrįstas visuomenės, aplinkos ir skirtingų ūkio šakų interesų derinimu. Teisinės bazės, reglamentuojančios naudingųjų iškasenų gavybą, kasybą, pažeistų žemių operatyvią ir racionalią rekultivaciją, tobulinimas visuomenės bei šalies pramonės interesų tenkinimo ir derinimo tikslais.

Neplanuoti bei nevykdyti aprobuotų nenaudojamų žemės gelmių išteklių, išgaunamų atvirais kasiniais, telkinių pagrindinės žemės naudojimo paskirties ir būdo keitimo procedūrų, nebent žemės naudojimo paskirtis ir būdas keičiamas į naudingųjų iškasenų teritorijas.

158. **Žemės gelmių talpinių savybių naudojimas**. Siekiant didinti šalies energetinę nepriklausomybę ir užtikrinant Europos Sąjungos reikalavimus, jog šalys EB narės turėtų patikimą dujų rezervą ne mažiau kaip dviejų mėnesių laikotarpiui, aktualu įvertinti bei numatyti teritorijas, potencialiai tinkamas požeminių gamtinių dujų saugyklų žemės gelmių ertmėse

įrengimui bei žemės gelmių ertmių naudojimo šiam tikslui potencialą. Žemės gelmių ertmės, skirtingai nei kiti žemės gelmių ištekliai ar naudingosios savybės, jas naudojant nekeičia savo kiekybinių parametrų, jų ištekliai nėra sunaudojami, todėl ir jų naudojimo potencialas yra didelis. Tačiau žemės gelmių ertmių potencialo naudojimas yra tiesiogiai susijęs su kita, paprastai žemės paviršiuje esančia infrastruktūra, teritorijų urbanizacija, įvairiomis kitomis (gamtinėmis) sąlygomis, todėl teritorijų saugykloms įrengti žemės gelmių ertmėse parinkimas turi būti sprendžiamas kompleksiškai, iš anksto numatant bei rezervuojant tam tinkamas teritorijas, planavimo etapuose nustatant atitinkamą teritorijos paviršiaus naudojimo režimą.

159. Vystant „švarią“ energetiką bei atsinaujinančių energijos išteklių naudojimą, jų priklausomybės nuo šalies gamtinių sąlygų bei sezoninių hidrometeorologinių sąlygų svyravimų sumažinimas tampa iššūkiu. Energijos trūkumą nepalankių gamtinių sąlygų periodu tikslinga kompensuoti papildomais nenuolatiniais šaltiniais, o palankiuoju periodu atsirasiantį energijos perteklių sukaupti bei saugoti, iki jam atsiras poreikis. Tuo tikslu būtina numatyti žemės gelmių talpinių savybių naudojimo šilumai, įvairioms dujoms, naftai ar suslėgtajam orui, vandeniliui saugoti žemės gelmėse vystymo principines gaires.

160. **Žemės gelmių naudojimo planavimas pasienio teritorijose**. Planuojant pasienio teritorijų (angl. *trans–boundary*) žemės gelmių naudojimą, ypač jei numatomos veiklos gali turėti įtakos ir kaimyninių šalių teritorijoms (ir atvirkščiai, kaimynų planų atveju), turi būti atsižvelgta į šių šalių esamas bei planuojamas veiklas, nes gelmių potencialo ir išteklių naudojimo pasekmės neretai peržengia politinio ir administracinio teritorijų suskirstymo ribas (taip pat ir valstybių sienas). Tai aktualu įvertinant tiek Astravo AE kaiminystę, tiek naftos gavybos jūroje ar kitos veiklos atvejais. Kalbant apie Vilniaus kaimynystėje statomą Astravo AE, būtinas alternatyvaus (dabar esamam) šalies sostinės aprūpinimo geriamuoju vandeniu planas: įvykus avariniam Neries upės vandens užterštumui radionuklidais, šiuo metu eksploatuojamų pagrindinių Vilniaus miesto infiltracinių vandenviečių tiekiamo vandens kokybė per kelias paras gali tapti nebetinkama naudoti. Kauno miesto vandenviečių atveju šis laikotarpis kiek ilgesnis.

161. **Teritorijų su vertingomis žemės gelmių savybėmis išsaugojimas**. Nustatant teritorijų vystymo ir naudojimo funkcinius prioritetus, turi būti siekiama įvairiais objektais neužstatyti geologinių sąlygų požiūriu išskirtinių teritorijų, kurių savybės tinkamos naudojant žemės gelmes, jų išteklius, ertmes, laukus visuomeniniams poreikiams tenkinti. Tam, remiantis esama geologine informacija, būtinas išankstinis planavimas bei strateginių žemės gelmių ir jų potencialo naudojimo krypčių, atitinkančių valstybės interesus bei prioritetus, nustatymas. Sprendinių lygmeniu identifikuojamos veiklos, kurioms suteikiami prioritetai (pvz., giliosios geotermikos naudojimas energetikoje ar balneologijoje bei SPA): numatomos, kurios jų bus

vystomos (pvz., naftos gavyba jūros akvatorijoje) ar laikinai atidedamos, kol bus pasiekti nauji techniniai, technologiniai, ekonominiai sprendiniai, o kurių nereikėtų vystyti jokiomis sąlygomis (pvz., CO_2 ar kitų dujų laidojimo atsisakymas monoklininiuose giliuosiuose vandeninguosiuose horizontuose) dėl technologinių, ekonominių, techninių sprendinių kontroversiškumo, atsirandančių kitų su žemės gelmių potencialo naudojimu susijusių veiklų suvaržymų.

162. **Pagrįsta žemės ūkio veiklų teritorinė diferenciacija**.

Siekiama suformuoti tvarų žemės ūkį, kurio ūkinės veiklos būtų ekonomiškos ir kartu tausojančios pagrindinį žemės ūkio objektą – dirvožemį. Teritorinę žemės ūkio veiklą diferencijuoti atsižvelgiant į nenašių ir kitų gamtinių kliūčių turinčių žemių paplitimą ir jo našumo balą. Numatyti priemones, padedančias padidinti dirvožemio organinės medžiagos (humuso medžiagų) kiekį.

Karstinis regionas išsiskiria ypatingu jautrumu žmogaus ūkinės veiklos poveikiui, todėl jame yra numatomos specifinės tvaraus ūkininkavimo iniciatyvas skatinančios priemonės.

TREČIASIS SKIRSNIS
GAMTINĖS TERITORIJOS – EKOLOGINIO BALANSO PAGRINDAS

163. **Gyvybinga gamtinė aplinka**.

Geoekologinio potencialo didinimas. Sukurti prielaidas ir galimybes savaime reikštis natūraliems kraštovaizdį stabilizuojantiems procesams, kurie užtikrintų santykinai natūralaus kraštovaizdžio, taip pat ir gamtiniam karkasui priskiriamų teritorijų natūralumo išsaugojimą, o silpno geoekologinio potencialo teritorijose jo savaiminio atsistatymo arba tikslingos renatūralizacijos galimybes.

164. Užtikrinti ir formuoti optimalias biologinės įvairovės raiškos sąlygas.

Sudaryti galimybes tvariam, tolydžiam ir teritoriškai pagal naudojimo normas ir kirtimo būdus diferencijuotam miško ūkiui, siekiant išlaikyti ir didinti miškų ekosistemų biologinę įvairovę bei ekologinį-kompensacinį potencialą.

165. Natūralių teritorijų etalonų išsaugojimas.

Suformuoti teisines prielaidas ir paskatos priemones skirtingų miško, pievų, pelkių augaviečių etalonams išsaugoti, palaikant esamą tradiciškai nusistovėjusį ūkinį režimą.

166. **Valdoma urbanizacija**.

Minimali urbanizacijos invazija į itin jautrias gamtines teritorijas (kompleksiniai, gamtiniai draustiniai ir rezervatai). Pagal poreikį palaikomas esamas užstatymas, o naujas užstatymas plėtojamas tiek, kiek reikalingas santykinai natūralioms teritorijoms tvarkyti, pažinti,

pritaikyti rekreacijai, turizmui ir ieškant kompromiso tarp ST planavimo dokumentų ir savininko poreikių. Skatinamas vietos konteksto natūralių statybinių medžiagų naudojimas.

167. **Darni ekonomika.**

Pasiekti natūralių išteklių įveiklinimo ir naudojimo ekonominei vertei kurti, gyvenimo kokybei didinti, neigiamam žmogaus veiklos poveikiui aplinkai kompensuoti.

168. Gamtos išteklių kuriamos naudos (ar poveikio) įvertinimo sistema, leidžianti lanksčiai derinti ekonomikos plėtrą ir gamtos išteklių kuriamą naudą teritoriniu požiūriu. Teritorinio planavimo sistema, leidžianti perkelti įmanomus gamtos elementus į kitą teritoriją, siekiant ekonomikos plėtros (ir atvirkščiai, t. y. galimų perkelti infrastruktūros objektų perkėlimas, siekiant naudos gamtai ar gamtos išteklių kuriamos ekonominės naudos pritaikymo).

169. Ekonomiškai pagrįsti sprendimai, leidžiantys didinti išteklių naudojimo efektyvumą, kelti ekonomikos sukuriamos vertės ir energijos sąnaudų santykį.

170. Teritorinio planavimo sprendiniai, leidžiantys panaudoti ekonomiškai pagrįstus, vietinius, atsinaujinančius ir neatsinaujinančius gamtos išteklius, iškasenas.

171. Efektyvus gamtinių teritorijų rekreacinio potencialo naudojimas. Realizuoti miškų ir kitų rekreacinių teritorijų potencialo didinimą turizmo ir sveikatinimo tikslais, plėtojant linijinę rekreacinę infrastruktūrą (sausumos (pėsčiųjų, dviračių, automobilių kelių trasos) ir vidaus vandenų ar jūrų keliais rekreacijai), susietą su šalies identiteto akcentavimu.

172. **Visavertės gyvenimo sąlygos.**

Santykinai natūralių gamtinių išteklių kokybės palaikymas. Užtikrinti, kad dėl tiesioginio ar netiesioginio antropogeninio poveikio, lokalių taršos židinių neblogėtų retai apgyvendintų teritorijų aplinkos komponentų kokybė.

173. **Tvariai naudojami ištekliai.**

Tolygus miškų išteklių naudojimas. Suformuoti principus ir sąlygas, kurios padėtų išsaugoti ir didinti esamą natūralių teritorijų bioprodukcinį potencialą, užtikrinti moksliškai pagrįstą bei teritoriškai diferencijuotą pagrindinį ir šalutinį jo naudojimą, greito ir efektyvaus prisitaikymo prie kintančio klimato sąlygų galimybes.

174. Naudingųjų iškasenų naudojimas. Santykinai natūraliose teritorijose sudaryti sąlygas ekonomiškai ir ekologiškai pagrįstam naudingųjų iškasenų eksploatavimui, nesukuriant trumpalaikių ir ilgalaikių prielaidų biologinių išteklių ir biologinės įvairovės kokybei blogėti.

175. Efektyvus rekreacinių išteklių naudojimas. Sudaryti sąlygas efektyviam potencialių gamtinių ir rekreacinių išteklių įvairiapusiam naudojimui nesudarant prielaidų jų kokybei blogėti.

176. Prisitaikymas prie klimato kaitos. Gamtinės teritorijos geba prisitaikyti prie besikeičiančio klimato iššūkių: šiltėjančios aplinkos oro temperatūros, oro temperatūros

ekstremumų didėjimo, kritulių kiekio didėjimo ir gausių kritulių atvejų didėjimo, sausrų skaičiaus didėjimo, audrų ir uraganinių vėjų pasikartojimo, vėjo gūsingumo augimo, pavojingų hidrometereologinių reiškinių, tokių kaip kruša, škvalas ir kt., skaičiaus, trukmės ir intensyvumo didėjimo, sezoninio įšalo trukmės ir gylio mažėjimo, visiško atitirpimo ir pakartotinio užšalimo, upių potvynių pokyčių, dienų su sniego danga mažesnis skaičius, sezonų pradžios / pabaigos pokyčiai. Keli iš tikėtinų poveikių yra poveikis biologinei įvairovei.

177. Numatoma vykdyti klimato elementų stebėseną (monitoringą), užtikrinti perspėjimo apie ekstremaliąsias situacijas sistemų išdėstymą užtikrinant tinkamą reagavimo greitį.

178. **Optimali kraštovaizdžio struktūra**. Ekologiškai tvaraus santykinai natūralaus (miškingo, pelkėto, ežeringo) kraštovaizdžio formavimas.

179. Sukurti teisines prielaidas ir fizines sąlygas agrariškai degraduotų teritorijų, kuriose reiškiasi neigiami dirvožemio struktūros ir sudėties pokyčiai ir kuriose esama žemėnaudos struktūra sudaro sąlygas intensyviai paviršinių ir požeminių vandenų cheminei taršai, biologinės įvairovės nykimui, savaiminiam atsikūrimui arba dirbtiniam atkūrimui, tikslingai didinant jo dalių geoekologinį potencialą, kartu sukuriant sąlygas saugoti žemės ūkio naudmenų ir dirvožemio derlingumą užtikrinančias savybes.

180. Santykinai natūralaus kraštovaizdžio apsauga.

Sudaryti sąlygas išskirtinės vertės santykinai natūralių teritorijų kraštovaizdžio identifikavimui, palaikymui, puoselėjimui ir eksponavimui. Tikslinga būtų vertingąsias miškingo, pelkėto-ežeringo kraštovaizdžio savybes nagrinėti keliais kiek skirtingais principais: 1) žemės naudmenų pagrindu išskiriant vertingus tikslingai (žemės reformų metu) suformuotus ir organiškai susiformavusio santykinai natūralaus kraštovaizdžio fragmentus su jiems būdinga reto apgyvendinimo sistema bei savita žemėnaudos ir žemėvaldos struktūra; 2) remiantis semantine kraštovaizdžio samprata – išskirtinius gamtiniu ir paveldosauginiu aspektu vertingus natūralaus kraštovaizdžio arealus bei juos reprezentuojančius panoraminius vaizdus; 3) išskirti tipingus ir unikalius natūralaus (miškingo, pelkėto-ežeringo) kraštovaizdžio fragmentus ir juose esančius kultūros paveldo objektus reprezentuojančius kelius bei pakeles.

181. Gamtinio karkaso funkcionalumo išsaugojimas santykinai natūraliose teritorijose.

Vertinant tai, kad vyraujantis gamtinio karkaso sistemos geoekologinis potencialas santykinai natūraliose teritorijose yra patikimas, rečiau ribotas ir silpnas, todėl jo funkcionalumą daugiausia lemia natūralių teritorijų žemėnaudos elementų (miškų, pelkių ir pievų) naudojimo pobūdis ir intensyvumas. Todėl, siekiant išlaikyti ir gerinti bendrą šių teritorijų būklę, būtinas tausojamasis biologinių išteklių (ypač miškų) naudojimas.

KETVIRTAS SKIRSNIS
ATSAKINGAI NAUDOJAMA JŪRA IR PAKRANTĖ

182. **Jūrinių sprendinių koncepcijos formavimo principai**.

LR BP jūrinių sprendinių koncepcija formuojama atsižvelgiant į bendrus Jūrinių teritorijų planavimo principus, kaip numato 2014 m. liepos 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2014/89/ES, kuria nustatoma jūrinių teritorijų planavimo sistema. Pagrindinius jūrinių teritorijų planavimo principus UNESCO tarpvalstybinės okeanografijos komisija suformulavo dar 2009 m. Baltijos jūros regione jūrinis planavimas, kaip darnų (suderinti ekonominiai, socialiniai ir gamtiniai interesai) jūrinių veiklų vystymą ir tvarų išteklių naudojimą užtikrinanti priemonė, pripažinta jungtinės VASAB-HELCOM darbo grupės jūrinių teritorijų planavimo klausimais, kuri taip pat parengė plataus masto jūrinio planavimo principus Baltijos jūrai. Be to, jūrinių teritorijų planavimo veikla įvardyta kaip viena iš horizontalių veiklų ES Baltijos jūros regiono strategijos veiksmų plane.

183. Pagrindiniai planavimo principai, kuriais vadovautasi koncepcijos formavimo etape:

183.1. Darnumas – siekiama užtikrinti, kad žmogaus veiklos Baltijos jūroje tuo pat metu skatintų ekonominį regiono klestėjimą, socialinę gerovę ir išsaugotų sveiką ir (arba) galinčią greitai atsikurti Baltijos jūros ekosistemą. Planuojant jūrines teritorijas, privalu užtikrinti ekosistemos vientisumą, mažinant jūrinių veiklų poveikį visai Baltijai, paliekant kuo daugiau erdvės ateities veikloms bei užtikrinant darnią uosto ir miesto plėtrą.

183.2. Visos Baltijos matymas – Baltijos jūra suprantama kaip vientisa erdvė ir nepertraukiama ekosistema. Planuojamos veiklos organizuojamos taip, kad atitiktų bendrus ekonominius siekius aplinkos ir socialinės kokybės kriterijus, kurie formuluojami visam Baltijos jūros regionui. Planuojama nustatant ir derinant ilgalaikius kokybinius ir kiekybinius tikslus, kurie atitinka aplinkos, ekonominius ir socialinius siekius viso Baltijos jūros regiono mastu ir yra suderinami su Baltijos jūros ekosistemos galimybėmis. Naudojimo prioritetai Baltijos jūroje skirstomi atsižvelgiant į natūralias (prigimtines) skirtingų jūros rajonų savybes ir vertybes (sumanaus erdvės naudojimo principas).

183.3. Erdvinis efektyvumas – Baltijos jūra vertinama kaip vertingas visuomeninis turtas. Jūros erdvė privalo būti naudojama taupiai, veiklos maksimaliai koncentruojamos erdvėje tam, kad būtų palikta daugiau neužimtos vietos naudoti ateityje. Skirtingų veiklų suderinamumas toje pačioje erdvėje yra viena pagrindinių siekiamybių. Tam tikros „nepajudinamos“ jūros vertybės (biologiniai ir mineraliniai ištekliai) bei egzistuojanti infrastruktūra ar vertingi biotopai turi tam tikrą pirmumo teisę, įgauna prioriteto statusą.

183.4. Jungiamumo (ryšių) supratimas – planuojami susijusių veiklų elementai išdėstomi nuosekliai erdvėje ir laike, kad būtų užtikrintas tarpusavio ryšys – funkcinis ir erdvinis integralumas. Laivybos keliai ir uostai, infrastruktūros elementai (kabeliai ir vamzdynai), dugno biotopai ir veisimosi bei maitinimosi arealai, esamas naudojimas ir ateities vystymo perspektyvos privalo sudaryti vientisus erdvinius koridorius ir (arba) plotus. Transnacionalinių linijinių struktūrų (laivybos keliai, elektros perdavimo linijos ir kt.) išdėstymas planuojamas, atsižvelgiant į visos Baltijos jūros plėtros strategiją. Būtina sausumos ir jūros veiklų bei infrastruktūros integracija.

184. Svarbiausi transnacionaliniai siekiai, į kuriuos būtina atsižvelgti, norint užtikrinti regiono plėtros darną, tikslai, kurių neįmanoma užtikrinti, vykdant jūrinių teritorijų planavimą išskirtinai nacionaliniu lygmeniu:

184.1. Saugus, švarus ir efektyvus jūrinis transportas. Jūrinis transportas ir laivyba yra regiono ekonominio vystymosi ir socialinės gerovės atspindys. Nuoseklus laivybos sektoriaus krypčių planavimas privalo būti integruotas į bendrą Baltijos jūros sistemą, atitikti esamus ir numatomus poreikius, užtikrinti transporto jungčių efektyvumą, ekonomiškumą ir saugumą.

184.2. Nuosekli visos Baltijos jūros energijos politika. Jūrinės energetikos vystymas ir jos efektyvumo užtikrinimas yra neįmanomas be tarpvalstybinio infrastruktūros ir energijos perdavimo jungčių plėtros platesniame regione arba visos Baltijos jūros regiono mastu. Energijos gamyba, perdavimas ir poreikis privalo būti derinami tarpvalstybiniu lygmeniu, užtikrinant efektyvią ir saugią energijos sistemos veiklą.

184.3. Sveika jūrinė aplinka. Gera aplinkos būklė yra viena iš esminių sąlygų, užtikrinant turimų gamtinių išteklių kokybę. Atsižvelgiant į tai, jog Baltijos jūra – ypač jautri ekosistema, svarbu saugoti gamtines vertybes bei siekti geros jūros aplinkos būklės kaip būtinos sąlygos su išteklių naudojimu susijusių ūkinių veiklų plėtrai. Teritorijų planavimo stebėsena, saugomų vertybių monitoringas bei moksliniai tyrimai sukurs prielaidas kontroliuoti ir koreguoti darnios plėtros kryptis ir mastą.

184.4. Tvari žuvininkystė ir akvakultūra. Žuvininkystė glaudžiai susijusi su visos Baltijos jūros ekosistemos būkle, yra svarbi jūrinių valstybių kultūros ir tradicijų dalis, išskirtinė tarpvalstybinio sutarimo reikalaujanti jūrinės ekonomikos sritis. Akvakultūros vystymas – nauja, vis sparčiau besivystanti ekonomikos sritis, kurios vystymas neatsiejamas nuo tiesioginės įtakos ekosistemai ir žuvų ištekliams.

184.5. Atsparumas klimato kaitos poveikiams. Klimato kaita veikia Baltijos jūroje ir jos pakrantėje vykstančius procesus. Sprendiniai atsižvelgia į pastebimas galimas klimato kaitos reiškinių kitimo tendencijas ir pasekmių grėsmes.

185. **Jūros naudojimo funkciniai prioritetai**.

Jūrinės aplinkos planavimo prioritetai formuojami, vadovaujantis Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano nuostatomis, taip pat pagal Lietuvos įsipareigojimus vykdyti ES integruotą jūros politiką, Jūrų strategijos pagrindų direktyvą, Helsinkio komisijos rekomendacijas, poziciją dėl ES Baltijos jūros regiono strategijos, VASAB Baltijos jūros regiono teritorijos ilgalaikio vystymo perspektyvos (iki 2030 m.) nuostatas, Nacionalinę darnaus vystymo strategiją, Nacionalinę saugumo strategiją, Lietuvos Respublikos aplinkos apsaugos strategiją, Nacionalinę susisiekimo plėtros 2014–2022 m. programą, Lietuvos žuvininkystės sektoriaus veiksmų programas, Nacionalinę energetikos strategiją, Nacionalinę klimato kaitos valdymo politikos strategiją, Krašto apsaugos sistemos organizavimo ir karo tarnybos įstatymą, kitus susijusių Lietuvos Respublikos įstatymų reikalavimus.

186. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano funkcinio zonavimo vienetų sistemoje išskiriamos dvi funkcinio prioriteto sritys:

186.1. pajūrio, apimanti Lietuvos Respublikos teritorinius vandenis Baltijos jūroje, Kuršių marias ir Pajūrio žemumos ruožą. Esamą naudojimą formuoja rekreacija, tausojamasis miškų ir žemės ūkis bei žvejyba, prioritetinės naudojimo formos – rekreacija, konservacija ir žvejyba, taip pat transportas;

186.2. atviros jūros funkcinio prioriteto sritis, apimanti išskirtinę ekonominę zoną, kurioje susikerta gamtosauginiai interesai ir galimybė plėsti kitas veiklos sritis, prioritetas teikiamas gamtos apsaugai ir tausojamajam naudojimui.

187. Lietuvos jūrinės teritorijos koncepciniai sprendiniai nuosekliai papildo, integruoja ir užtikrina ryšius su Lietuvos sausumos teritorijos funkciniais prioritetais, numato jų tęstinumą teritorinėje jūroje ir išskirtinėje ekonominėje zonoje. Lietuvos jūrinės teritorijos vystymu siekiama krašto ir viso Baltijos regiono gyventojų gyvenimo kokybės ir ekonominio patrauklumo užtikrinimo, didinant regiono šalių ekonominį konkurencinį pranašumą, sukuriami pagrindai ir sąlygos ilgalaikiam ekonominiam, aplinką tausojančiam augimui išlaikant valstybės jūrinių teritorijų ekonominio ir ekologinio vystymo pusiausvyrą, formuoti darnią įvairių veiklos sričių plėtojimo politiką.

188. **Svarbiausios jūrinės teritorijos raidos prielaidos ir strateginių tikslų sistema**.

Jūrų erdvės planavimas kaip horizontali kryptis sujungia, yra tiesiogiai arba netiesiogiai susijęs su visomis Lietuvos Respublikos Vyriausybės nustatytomis (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. spalio 24 d. nutarimas Nr. 1280) Lietuvos Respublikos integruotos jūrų politikos įgyvendinimo kryptimis: jūros aplinkos apsaugos stebėjimu ir kontrole; Lietuvos Respublikos teritorinės jūros stebėjimu, kontrole ir gynyba, išskirtinės ekonominės zonos ir kontinentinio šelfo stebėjimu ir kontrole; Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir gretutinės zonos kontrole; žuvininkystės veiklų organizavimu ir kontrole; žmonių paieškos ir gelbėjimo bei

taršos incidentų jūroje likvidavimo darbų organizavimu, koordinavimu ir vykdymu; jūrinio sektoriaus mokslinių tyrimų, eksperimentinės (socialinės, kultūrinės) plėtros ir studijų koordinavimu; Lietuvos Respublikos kontinentiniame šelfe statomų, rekonstruojamų ir remontuojamų statinių projektavimo ir statybos proceso normavimu ir priežiūra; saugios laivybos ir taršos iš laivų prevencijos užtikrinimu; laivų statybos, remonto ir laivų įrenginių pramonės sektoriaus konkurencingumo didinimo ir palankios aplinkos jūriniam verslui sukūrimo koordinavimu; jūrų uostų veiklos ir plėtros užtikrinimu; jūrininkų ir uostų specialistų rengimo užtikrinimu; jūrininkų darbo ir socialinės saugos užtikrinimu; jūrininkų sveikatos užtikrinimu; jūrinio turizmo plėtros užtikrinimu; jūrinio paveldo išsaugojimu.

189. **Ekologija ir aplinkosauga**.

Ekologinės pusiausvyros ir aplinkosaugos tvarumo išsaugojimas yra viena svarbiausių Baltijos jūros problemų, su kuriomis susiduria visos Baltijos jūros regiono šalys, tarp jų ir Lietuva. Baltijos jūros regiono strategijoje pateikiamas konkrečių veiksmų sąrašas: biologinės įvairovės jūroje išsaugojimas, ekosistemų apsauga ir kenksmingųjų bei pavojingųjų medžiagų grėsmių sumažinimas. Savo ruožtu, vykdydama ES jūrų strategijos pagrindų direktyvą, Lietuva prisiėmė įsipareigojimus ir numato veiksmus gerai jūros aplinkos būklei pasiekti iki 2020 m. Didžiausią susirūpinimą kelia ekologinio tvarumo iššūkiai: eutrofikacija, biologinės įvairovės išsaugojimas, tarša iš laivų, tarša pavojingomis cheminėmis medžiagomis, klimato kaita, jūroje nuskandintos Pirmojo ir Antrojo pasaulinių karų cheminių medžiagų atsargos.

Gera aplinkos būklė – viena esminių sąlygų, užtikrinanti turimų gamtinių išteklių kokybę. Atsižvelgiant į tai, jog Baltijos jūra yra ypač jautri ekosistema, svarbu saugoti gamtines vertybes ir siekti geros jūros aplinkos būklės kaip būtinos sąlygos su išteklių naudojimu susijusių ūkinių veiklų plėtrai. Atsižvelgiant į ES aplinkosaugos politiką, teikiančią prioritetą saugomų jūrinių teritorijų plėtrai, Lietuva sėkmingai pradėjo užtikrinti vertingiausių jūrinių teritorijų apsaugą, formuojant europinės svarbos teritorijų tinklą „NATURA 2000“ tiek teritorinėje jūroje, tiek išskirtinėje ekonominėje zonoje. Naujų „Natura 2000“ teritorijų steigimas, saugomų vertybių apsauga ir monitoringas bei nauji moksliniai tyrimai bus vienos svarbiausių veiklų, kurios sukurs prielaidas kontroliuoti ir koreguoti darnios plėtros kryptis ir mastus.

190. **Kultūros ir gamtos paveldo apsauga po vandeniu**.

Po vandeniu yra daug atrastų ir dar nežinomų žmogaus veiklos pėdsakų, kurie iš dalies arba visiškai, su pertraukomis arba nepertraukiamai po vandeniu yra išbuvę ne mažiau kaip 100 metų. Valstybės – Povandeninio kultūros paveldo konvencijos šalys (tarp jų yra Lietuvos Respublika) – bendradarbiauja saugodamos povandeninį kultūros ir gamtos paveldą.

Povandeninio kultūros paveldo apsauga leidžia išsaugoti vietovės tapatybę, jūrinio kraštovaizdžio įvairovę ir istorinę atmintį. Atitinkamai jūroje toleruojama tokia su kultūros

vertybėmis susijusi veikla, kuri derinasi su povandeninio kultūros ir gamtos paveldo apsauga, didina apie jį žinias ir gerina jo būklę, sudaro visuomenei galimybes povandeninį kultūros paveldą pažinti jo buvimo vietoje.

Povandeninio kultūros paveldo pažinimas skatinamas tarptautiniu bendradarbiavimu, archeologų ir kitų povandeninio kultūros ir gamtos paveldo specialistų keitimusi, naujų mokslinių tyrimų metodų taikymu. Valstybės – Povandeninio kultūros paveldo konvencijos šalys, vykdydamos savo suverenias teises, turi išimtinę teisę reguliuoti ir suteikti leidimą vykdyti su povandeniniu kultūros paveldu, esančiu savo vidaus vandenyse, salynų vandenyse ir teritorinėje jūroje, susijusią veiklą. Konvencijos šalys yra atsakingos už povandeninio kultūros paveldo apsaugą išskirtinėje ekonominėje zonoje ir kontinentiniame šelfe.

Siekiant užtikrinti povandeninio paveldo objektų išsaugojimą, ypatingas dėmesys skiriamas moksliniams tyrimams, rastų objektų atrankai, vertinimui ir registravimui Kultūros vertybių registre, apsaugos priemonėms.

191. **Ekonominė integracija ir konkurencingumas.**

Jūrinių teritorijų planavimas turi paskatinti Lietuvos ekonominę integraciją su ES ir ypač Baltijos jūros regiono šalimis, taip pat padidinti viso jūrinio sektoriaus konkurencines galimybes ES ir pasaulinėse rinkose vystant mėlynąją ekonomiką (angl. *Blue economy*). Jūros teritorija yra ne tik patogiausias kelias pasiekti kitų valstybių rinkas, bet ir erdvė tradicinėms ir naujoms jūrinės ekonomikos veikloms plėtoti.

Tradicinių ir naujų jūrinių veiklų konkurencingumas tiesiogiai priklauso nuo ES Lisabonos strategijos iškeltų tikslų įgyvendinimo. Inovacijomis, moksliniais tyrimais ir žiniomis pagrįstas tradicinės jūrinės ekonomikos transformavimas leidžia išplėsti jūrinių teritorijų naudojimo galimybes, pritraukti naujas investicijas. Klaipėdoje įkurtas integruotas jūrinio mokslo, studijų ir verslo centras Lietuvos jūrinio slėnio plėtrai, stiprinantis ne tik jūrinio verslo ir mokslo ryšius, bet ir įgyvendinantis Lietuvos interesus bei įsipareigojimus, prisiimtus vykdant ES integruotą jūrų politiką aplinkosaugos, jūrinių inovacijų ir kitose srityse. Siūlomos plėtoti šias proveržio kryptys: 1) jūros aplinka: gamtiniai ištekliai ir akvakultūra, aplinkos apsauga ir krantotvarka, rekreaciniai ištekliai ir turizmas; 2) jūros technologijos: jūrų transportas ir uostai, jūrinės konstrukcijos ir technologijos, jūrinės mechatroninės sistemos. Jūrinėms teritorijoms ypač svarbi nauja veikla – atsinaujinančių energijos išteklių naudojimas; 3) jūros ir sausumos integracija: sausumos transporto jungtys, uosto infrastruktūra, logistikos centrai, krovinių daugiarūšiai vežimai.

192. **Jūros išteklių naudojimas.**

Racionalus ir efektyvus energinių ir kitų gamtinių išteklių naudojimas yra viena iš strateginių Baltijos jūros regiono veiklų. Lietuva, kaip ir daugelis kitų Baltijos jūros regiono

valstybių, turi gausius savo atsinaujinančių energijos išteklius, tačiau jie naudojami nepakankamai. Siekiant sutvirtinti valstybės ir sykiu viso regiono pozicijas energetikos ir kitose ūkio šakose, susijusiose su turimų naudingųjų išteklių gavyba ir naudojimu, būtina identifikuoti valstybės turimus gamtinius išteklius jūroje ir suformuluoti prielaidas, skatinančias jų tausojamąjį naudojimą.

Lietuvos jūrinės teritorijos planavimas atvers galimybes sudaryti sąlygas naudingųjų iškasenų jūroje paieškoms ir žvalgybai bei atsinaujinančių energijos išteklių jūroje naudojimui. Lietuvos Respublikos atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme numatyta užtikrinti, kad atsinaujinančių išteklių energijos dalis, palyginti su šalies bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, 2020 m. sudarytų ne mažiau kaip 23 proc., ir ši dalis toliau būtų didinama, tam naudojant naujausias ir veiksmingiausias atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo technologijas, skatinant energijos vartojimo efektyvumą.

193. **Jūrų transportas ir ryšiai.**

Lietuvos teritorija, Pajūrio arealas ir jūros teritorija yra itin svarbi Baltijos jūros regiono dalis, užtikrinanti sklandų tranzito krovinių judėjimą Vakarų–Rytų ir Rytų–Vakarų kryptimis. Baltijos jūros regiono transporto infrastruktūra turi svarbią reikšmę pasaulio ekonomikai. Jūrinės teritorijos planavimas turi užtikrinti Lietuvos konkurencingumo didėjimą Rytų–Vakarų ir Šiaurės–Pietų transporto koridoriais. Be to, regionas yra svarbūs Europos ir Azijos rinkas jungiantys europinio lygio vartai.

Svarbu didinti Lietuvos jūrų transporto veiksmingumą, užtikrinti ilgalaikį jo konkurencingumą, šalies pasiekiamumą jūra, įsiliejant į bendrą integruotą Europos jūrų transporto erdvę. Itin svarbu išlaikyti Klaipėdos uostą kaip strateginį Pietryčių Baltijos logistikos ir Rytų–Vakarų tranzito mazgą. Stebint uostų veiklos ir laivybos dinamiką, matomas objektyvus poreikis ne tik plėsti esamo Klaipėdos uosto infrastruktūrą, bet ir įrengti giliavandenį uostą Melnragėje arba Būtingėje, rekonstruoti Šventosios uostą.

Uostų plėtra neišvengiamai darys įtaką laivybos kelių kryptims ir skatins laivybos intensyvumą. Planuojamos uostų plėtros, esamų ir naujų laivybos linijų krypčių pagrindu būtina optimizuoti laivybos koridorių išdėstymą.

Jau dabar Lietuva užima pirmaujančią vietą visame Baltijos jūros regione plėtojant ryšių tinklų ir modernią interneto infrastruktūrą, tarp jų plačiajuostį internetą. Lietuvos teritorine jūra eina optinis kabelis į Švediją. Būtina užtikrinti naujų ryšių ir komunikacinių koridorių plėtojimo galimybę jūrinėje teritorijoje.

194. **Žuvininkystė ir akvakultūra.**

Žuvininkystės sektoriaus efektyvumo stiprinimas – viena iš Baltijos jūros regiono prioritetinių sričių. Bendroji žuvininkystės politika (BŽP) grindžiama bendru rinkų

organizavimu. Siekiama išlaikyti tinkamą pasiūlos ir paklausos pusiausvyrą, kuri būtų naudinga tiek Europos žvejams, tiek vartotojams. BŽP tikslai yra šie: apsaugoti išteklius nuo pereikvojimo, užtikrinti pajamas žvejams, nuolat aprūpinti vartotojus ir perdirbimo pramonę jūros gėrybėmis už priimtiną kainą, biologiniu, aplinkos ir ekonominiu požiūriu tausiai naudoti gyvuosius jūros išteklius.

Lietuva, turėdama palyginti gausius žuvies išteklius ir senas žvejybos tradicijas tiek Baltijos jūroje, tiek Atlanto vandenyne, privalo modernizuoti ir taip išsaugoti priekrantės ir verslinę žvejybą kaip tradicinį žvejybos verslą. Valstybė privalės sudaryti galimybes pritaikyti ir (arba) naujai įrengti žvejams reikalingą infrastruktūrą, žvejybos laivyną pritaikyti pagal esamus žuvies išteklius.

Verslinė žvejyba vystoma jūros priekrantėje ir atviroje jūroje. Vis populiaresnė tampa rekreacinė žvejyba. Tačiau dėl intensyvėjančių kitų jūrinių veiklų tradiciniam žvejybos verslui lieka vis mažiau jūrinės erdvės, todėl svarbu užtikrinti verslinės žvejybos galimybes žuvų išteklių gausiausiuose ir žvejybai patogiausiuose jūros rajonuose. Siekiant išsaugoti galimybes plėtoti žvejybos verslą, teikti verslinės rekreacijos paslaugas, Lietuvos jūriniame krante ir priekrantės zonoje tikslinga plėtoti mažųjų uostų, marinų, prieplaukų infrastruktūrą jūros pakrantėje nuo Klaipėdos iki Šventosios.

Senkant natūraliems žuvų ištekliams ir siekiant juos išsaugoti, plečiamos jūrinės akvakultūros galimybės, numatoma išplėsti jūrinės akvakultūros galimybes Lietuvos teritoriniuose vandenyse ir išskirtinėje ekonominėje zonoje, Klaipėdoje įkurta Žuvininkystės ir jūrinės akvakultūros laboratorija.

195. **Energetinis saugumas.**

Baltijos jūros regiono valstybėse yra labai aktualu įgyvendinti tarpvalstybinių energetikos jungčių, kurios turi padidinti valstybių ir vartotojų energetinį saugumą, planus. Lietuva ypač suinteresuota sparčiu ir veiksmingu regiono energetikos iššūkių sprendimu. Pagrindiniai Baltijos energetikos rinkos jungčių plano tikslai yra tokie: visiška trijų Baltijos valstybių integracija į Europos energetikos rinką; jungčių stiprinimas tarp Baltijos valstybių ir jų kaimyninių valstybių. Pagal ES priimtą energetikos infrastruktūros projektų finansavimo planą Lietuva kartu su Švedija įgyvendino elektros jungties „NordBalt“ projektą – Baltijos jūros dugne nutiestas elektros kabelis tarp Lietuvos ir Švedijos, planuojamas ir elektros kabelis, jūra sujungsiantis Lietuvos ir Lenkijos energetikos sistemas.

Lietuvai ypač svarbus sėkmingai užbaigtas ir veikiantis Suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) terminalas Klaipėdoje ir tolesnis SGD sektoriaus vystymas, Lietuvai galimai tampant SGD paskirstymo centru Pietryčių Baltijoje.

Atsižvelgiant į bendrai Europoje, o kartu ir Baltijos jūroje sparčiai besivystančio jūrinio vėjo energetikos sektoriaus augimo tempus, būtina numatyti vėjo elektrinių parkų jūroje įrengimo plotus ir šių parkų prijungimo prie sausumos tinklų koridorius. Tikslinga inicijuoti Baltijos jūros regiono integruoto vėjo elektrinių tinklo sukūrimą, sudarant galimybę prie ES finansuojamo Danijos, Lenkijos, Švedijos ir Vokietijos vėjo elektrinių tinko prijungti ir Lietuvos bei kitų Baltijos šalių jūros teritorijose planuojamus parkus.

196. **Rekreacija ir turizmas**.

Turizmas, kaip laisvo paslaugų judėjimo dalis, turi didelį potencialą Baltijos jūros regione. Ypač didelių rekreacinių išteklių turi Kuršių nerijos ir žemyninis krantas bei visa Baltijos jūros priekrantė. Vienas iš Baltijos jūros regiono strateginių siekių – plėtoti ir tobulinti turizmo sektorių, užtikrinant regiono patrauklumą ir pasiekiamumą; skatinti konkurencingumą, pasiūlant naujas turizmo plėtros kryptis, didinant iki šiol neatskleistų, sunkiai pasiekiamų vietovių pasiekiamumą. Turizmo ir pripažinto rekreacinio potencialo išnaudojimas ir iki šiol Lietuvoje naujos – jūrinės – rekreacijos ir jūrinio kultūrinio bei gamtinio paveldo skatinimas yra vieni iš kertinių tikslų, siekiant užtikrinti Lietuvos patrauklumą šioje srityje. Greta jau vystomo Klaipėdoje kruizinio turizmo būtina sudaryti sąlygas ir kito jūrinio turizmo augimui ir su tuo susijusios infrastruktūros plėtrai. Visų pirma, reikia užtikrinti bendrų europinių nuostatų laikymąsi dėl nedidelių marinų tinklo visoje Baltijos jūros pakrantėje, išlaikant minimalų 50 km atstumą tarp jų, įrengimo. Tokiu būdu turėtų būti kuriamas jachtų ir mažųjų laivų uostelių tinklas Lietuvos jūros pakrantėje, įrengiant juos prie Karklės ir Šventosios.

Lietuvai identifikuojant save kaip jūrinę valstybę, turi būti skatinamas pažintinis turizmas ir jūrinių pramogų paslaugos, tam aktyviai naudojant jūrinės kultūros ir gamtos paveldo objektų teikiamas galimybes. Todėl būtina plėsti jūrinės kultūros ir gamtos paveldo objektų mokslinius tyrimus, užtikrinti objektų apsaugą ir prieinamumą visuomenei.

Siekiant užtikrinti geros kokybės rekreacinę erdvę, turi būti atsižvelgta į jūros vandens taršos mažinimo būtinybę ir sprendžiama jūros šiukšlių problema.

Būtina tinkamai reaguoti į galimus klimato kaitos pokyčius ir krantų erozijos intensyvėjimą. Tuo tikslu turi būti užtikrinta nuolatinė jūros paplūdimių ir apsauginio kopagūbrio priežiūra bei krantosaugos priemonių taikymas, sudarant galimybę paplūdimiams atkurti naudoti jūroje esančius smėlio šaltinius ir uostuose iškasamą švarų gruntą.

197. **Sauga ir saugumas.**

Nuo saugos ir saugumo labai priklauso visi kiti regiono klestėjimo veiksniai. Užtikrinant saugą ir saugumą, jūros teritorija užima svarbią vietą. Palanki ir strateginė padėtis, ypač susisiekimo aspektu, kuris apžvelgiamas toliau, skatina intensyvią Baltijos jūros laivybą. Jūrų keliais nuolat gabenami dideli kiekiai pavojingųjų krovinių. Lietuvoje per Klaipėdos uostą ir

Būtingės naftos terminalą gabenama nafta ir naftos produktai, nuo 2015 m. pradėtas SGD transportavimas. Rusija greta jūrinės sienos su Lietuva vykdo naftos gavybą telkinyje D-6. Perspektyvoje galima naftos darbų plėtra ne tik kaimyninėse, bet ir Lietuvos akvatorijoje. Būtina suaktyvinti poziciją dėl kaimyninių šalių įtraukimo į bendrus ir dvišalius veiksmus, sprendžiant ekologinius jūros klausimus, rengiant reagavimo į naftos išsiliejimą planus ir likviduojant padarinius, kompensuojant taršos padarytą žalą.

Neužtikrinus tinkamo saugumo, tokia veikla gali kelti didelę grėsmę. Lietuva prisideda prie Baltijos jūros regiono strategijos įgyvendinimo veiksmų plane išskirtų prioritetų. Pavyzdinės laivybos saugos užtikrinimas – veiksmų koordinavimas diegiant aukštus navigacijos ir laivų saugos standartus bei kuriant jūros stebėjimo, paieškos ir gelbėjimo sistemas. Bendradarbiavimo plėtojimas tarp reagavimo į nelaimingus atsitikimus tarnybų, jų pajėgumų modernizavimas, veiksmų didelių katastrofų scenarijams parengimas, pasirengimo planų derinimas ir pratybų organizavimas. Įvykus saugos priemonių katastrofoms jūroje ir krante, grėsmių analizė ir potencialių katastrofų jūroje ir krante vietų nustatymas, atitinkamų reagavimo planų ir žmonių saugumo užtikrinimas.

Lietuvos jūrinė teritorija turi valstybinę sieną ne tik su ES valstybėmis narėmis, kurioms galioja Šengeno susitarimas, bet ir išorinę ES sieną su Rusijos Federacija. Todėl būtina užtikrinti valstybės sienos apsaugą ir stebėjimą Baltijos jūroje.

198. **Bendrųjų jūros teritorijos struktūrų formavimas.**

Jūros teritorijos naudojimo struktūrų formavimąsi lemia jos ryšiai su sausumos urbanistiniais centrais ir visų pirma ryšiai su Klaipėda, valstybinės kategorijos palaikomojo tipo metropoliniu centru ir Klaipėdos uostu. Per Klaipėdą eina ir toliau jūros teritorijoje formuojama pagrindinė Rytų–Vakarų krypties I A kategorijos šalies urbanistinės integracijos ašis. Antros urbanistinės integracijos ašies formavimosi prielaidos yra Šventosios–Būtingės rajone, kuriame jau dabar veikia naftos terminalas, pradedamas Šventosios uosto atstatymas, nagrinėjama viena iš išorinio giliavandenio uosto įrengimo galimybių.

Jūroje, kaip ir sausumos teritorijoje, formuojamas ekologinio stabilizavimo pagrindas – gamtinis karkasas. Gamtinis karkasas jūroje formuojamas atsižvelgiant į akvalandšaftų ypatumus, vertingiausių biologinės įvairovės rajonų pasiskirstymą, sedimentacines ir hidrodinamines sąlygas.

199. Jūrinio gamtinio karkaso pagrindą sudaro Lietuvos jūros akvatoriją suskaidančios pakilumos, įdaubos, Kuršių nerijos ir žemyninio kranto povandeniniai šlaitai. Toks padalijimas leidžia išskirti keturias geomorfologiškai skirtingas zonas, kurios lemia gamtinius procesus, turi įtakos gamtinių vertybių pasiskirstymui ir jautrumui, lemia ūkinės veiklos pobūdį ir plėtros galimybes, tai:

199.1. Kuršių nerijos ir žemyninio kranto priekrantė – povandeninis šlaitas ir seklioji jūros akvatorijos dalis (iki 20 m gylio) yra svarbi jūros ir sausumos sąveikos zona, kurioje koncentruojasi specifinės ūkinės veiklos (uostai, priekrantės žvejyba ir laivyba, rekreacija), paplitusios pagrindinės gamtinės vertybės. Priekrantė yra hidrodinamiškai aktyviausia zona, kurios būklė lemia krantų stabilumą ir pokyčių dinamiką.

199.2. Pakilumos – Klaipėdos–Ventspilio pakiluma kartu su Klaipėdos banka šiaurinėje dalyje, besiribojančioje su Latvija, ir Kuršių–Sambijos pakiluma pietinėje dalyje – lemia santykinai mažesnius jūros gylius atokesnėse nuo kranto jūros akvatorijos dalyse. Čia galimai susiformuoja palankesnės sąlygos su jūrinės infrastruktūros plėtra susijusiems projektams vystyti (naftos platformoms ar vėjo elektrinių parkams įrengti, naudingosioms iškasenoms eksploatuoti), taip pat susiformuoja palankesnės gamtinės prielaidos vertingoms dugno buveinėms formuotis.

199.3. Įdaubos ir jų šlaitai – tarp pakilumų esanti Gdansko įduba kartu su į ją įsiliejančiu Nemuno proslėniu bei Gotlando įdubos šlaitas, ties IEZ riba su Švedija, yra giliausios Lietuvos akvatorijos dalys, kuriose netrukdomai gali vykti laivybos kelių plėtra, susidaro palankios sąlygos tam tikrų žuvies rūšių maitinimuisi, prieaugiui, kartu ir žvejybai.

200. **Specializuotos jūros teritorijos struktūros**.

Uostai ir jų infrastruktūra. Besivystantis jūros transporto sektorius ir naujos tendencijos laivininkystėje, kai rinkoje pradeda dominuoti didesnės keliamosios galios ir grimzlės laivai, nustato naujus reikalavimus šiuolaikiniams uostams. Siekiant išsaugoti Klaipėdos uosto strateginį vaidmenį Pietryčių Baltijos regione, būtina nuolat modernizuoti infrastruktūrą ir pasiekti Baltijos jūrai maksimalius projektinius gylius. Be to, būtina papildomai plėtoti uostų infrastruktūrą ir formuoti naujas teritorijas, tinkamas krovos darbams ir galimai aptarnauti naujų jūrinių veiklų (pvz., vėjo elektrinių jūroje plėtra, akvakultūra, naftos gavyba), įrengiant giliavandenį uostą jūroje ties Melnrage arba Būtinge. Siekiant didinti krovinių pralaidumą per Lietuvos jūrų uostus, būtina vystyti esamas ir (ar) formuoti naujas transporto jungtis su pagrindinėmis geležinkelio ir automobilių kelių transporto arterijomis bei oro uostais.

Su uostų vystymu yra susijęs uostų akvatorijų bei jūros dugno gilinimas ir iškasto grunto tvarkymas. Todėl reikės ir toliau šalinti gruntą jūroje esamose ir naujose grunto šalinimo vietose (dampingo rajonuose) arba pradėti taikyti naujas technologijas, leidžiančias panaudoti iškastą gruntą infrastruktūros plėtros (pvz., naujoms teritorijoms formuoti, keliams tiesti ar kt.) projektuose.

Kitas siekis – vystyti mažųjų uostų arba prieplaukų tinklą Baltijos jūros priekrantėje. Šis siekis pagrįstas regioninės politikos tikslais – būtinybė vystyti pakrančių bendruomenių gerovę, patrauklumą ir pasiekiamumą, pritaikant naujus uostelius tiek priekrantės žvejų, tiek turizmo

poreikiams, sutampa su strateginiais valstybės tikslais, užtikrinant šalies pasiekiamumą jūra bei įsiliejant į bendrą integruotą Europos jūrų transporto erdvę.

201. **Bendro naudojimo vandens keliai**.

Atsižvelgiant į esamą laivybos intensyvumą ir galimus pokyčius dėl pasirinktos išorinio giliavandenio uosto statybos alternatyvos bei kitų uostelių plėtros, tikslinga išsaugoti esamus ir numatyti galimų laivybos koridorių išdėstymą. O, atsižvelgiant į tai, jog laivybos koridoriuose taikomi apribojimai kai kurioms ūkinėms veikloms bei infrastruktūrai, optimizuoti laivybos koridorius yra būtina.

202. **Techninė infrastruktūra**.

Integracija į bendrą europinę energetikos ir telekomunikacijos sistemą bei atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas skatina povandeninės infrastruktūros plėtrą jūroje. Siekdami optimizuoti būtinų jungčių erdvinį išdėstymą ir maksimaliai racionaliai išnaudoti jūros akvatorijos naudojimą, numatoma įsteigti infrastruktūros koridorius, kuriuose bus įrengti esamų ir numatomų objektų linijinės infrastruktūros elementai (elektros perdavimo ir telekomunikacijų kabeliai, vamzdynai).

203. **Išteklių gavyba ir naudojimas**.

Nepaisant to, kad mineralinių išteklių paieška ir gavyba Lietuvos IEZ dar nepradėta, poreikis naudoti turimus išteklius nuolat auga. To pagrindas – esama informacija apie perspektyvias naftos paieškoms struktūras, dabartinis jūrinio smėlio naudojimas krantų tvarkymo tikslais, vėjo ir bangų energinio potencialo tyrimų duomenys. Atsinaujinančių energijos išteklių (vėjo, saulės, bangų, srovių) naudojimas Lietuvos IEZ – nauja Lietuvoje, bet labai aktyviai vystoma Europoje bei EK skatinama ūkinės veiklos sritis. Šiuo metu vadovaujantis Lietuvos Respublikos energetikos ministro 2017 m. gruodžio 11 d. įsakymu Nr. 1-317 „Dėl Lietuvos Respublikos teritorinės jūros, Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje tyrimų ir kitų veiksmų, reikalingų Lietuvos Respublikos teritorinės jūros ir (ar) Lietuvos Respublikos išskirtinės ekonominės zonos Baltijos jūroje dalims, kuriose tikslinga organizuoti konkursą (konkursus) atsinaujinančius energijos išteklius naudojančių elektrinių plėtrai ir eksploatacijai, ir šių elektrinių įrengtosioms galioms nustatyti, atlikimo ir jų rezultatų skelbimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ rengiama ir tolesnė vėjo elektrinių parkų statybos jūroje projektų vystymo tvarka.

204. **Bioprodukcinio ūkio plėtra ir naudojimas**.

Žuvininkystės sektorius yra svarbus ekonomikos ir kultūrinio identiteto sektorius, jį būtina išsaugoti ir plėtoti, užtikrinant regioninės politikos siekius ir bendrus Baltijos jūros regiono ir specifinius valstybės ekonominius interesus bei čia gyvenančių bendruomenių gerovę. Siekiant plėtoti Lietuvos žuvininkystės sektorių pagal Bendrą žuvininkystės politiką, privaloma

suderinti žvejybos pajėgumus su žvejybos galimybėmis ir sukurti modernų, konkurencingą bei efektyvų žvejybos laivyną. Skatinama plėtoti akvakultūrą, suderinti žvejybos pajėgumus su esamais žuvų ištekliais, suderinti konkurencingą vidaus vandenų žvejybos laivyną; plėtoti žuvų perdirbimą didinant sektoriaus produktų konkurencingumą rinkoje; užtikrinti žvejybos uostų, prieplaukų ir kitų infrastruktūros objektų plėtrą.

Biologiniai ištekliai naudojami visoje Lietuvos akvatorijoje, todėl erdvinis skirstymas sietinas tik su skirtingu žvejybos pobūdžiu priekrantėje ir atviroje jūroje. Svarbiausias tikslas – išsaugoti žvejybą kaip tradicinį verslą, užtikrinant būtiną infrastruktūrą verslinei bei sudarant palankias sąlygas rekreacinei žvejybai.

205. **Rekreacijos ir turizmo plėtra**.

Vystomas jūrinio verslo sektorius, naujų uostelių statyba ir esamų uostų plėtra sudaro palankias sąlygas ir turizmo plėtrai regione. Unikalus kraštovaizdis ir konservacinė politika suformavo Lietuvos kaip pasyvaus turizmo ir poilsio arealo įvaizdį. Naujų turizmo paslaugų asortimento ir kokybės trūkumas riboja efektyvesnį turimų gamtinių išteklių naudojimą. Be to, išlieka visiškai neišnaudotas jūrinio turizmo potencialas. Naujų ir rekonstruojamų mažųjų uostų ir uostelių plėtra sudarys papildomas sąlygas įgyvendinti regioninės politikos tikslus rekreacijos srityje vystant turizmą visoje Lietuvos priekrantėje, užtikrinti pakrantės bendruomenės gerovę ir formuoti Lietuvos kaip jūrinės valstybės įvaizdį.

206. **Kitos akvatorijos funkcinės struktūros**.

Pagal savo specifinę paskirtį būtina išskirti pavojingas arba turinčias veiklos ribojimų akvatorijos dalis, rezervines teritorijas nenumatytiems valstybės poreikiams ir karinių pratybų zonas.

IV SKYRIUS
SPECIALIŲJŲ TEMŲ PLĖTOTĖ

PIRMASIS SKIRSNIS
STIPRUS LIETUVOS TERITORINIS IDENTITETAS

207. **Vietos identitetas**.

Keliami teritorijų planavimo principai turi užtikrinti ne tik glaudesnius skirtingų teritorijų ryšius, bet ir puoselėti vietos kultūrą ir identitetą. Vietos identiteto išlaikymas ir puoselėjimas labai svarbus formuojant visavertę gyvenamąją aplinką. Neretai kultūros objektai yra vietos bendruomenių identiteto dalis, tad šių bendruomenių iniciatyvų skatinimas gali lemti geresnį kultūros išteklių naudojimą bei socialinių pridėtinių verčių sukūrimą. Matomas augantis potencialas išnaudoti skirtingas vietines kultūras, kurti vietinius „ženklus“ (identitetą). Vietos

identitetas turi būti vystomas atsižvelgiant į vietos kontekstą. Tai negali būti primestas iš išorės veiksmas, susiję sprendimai negali būti nulemti vienpusiško požiūrio į regioną. Vietos identitetas turi būti tvarus, nepaisant pokyčių regiono viduje, ir integralus, nesikoncentruojant tik į trumpalaikes naudas. Pavyzdžiui, vietos identitetas neturėtų būti grindžiamas tik ekonominiu pagrindu, kuris kartais neapima sociokultūrinių erdvės vystymosi aspektų ir dėl to būna mažiau pastovus ar netvarus. Vietos identitetas turėtų būti grindžiamas stipriais skirtingų sektorių, savivaldos ir vietinių bendruomenių ryšiais, atsižvelgiant į teritorijos socialinę, kultūrinę ir istorinę sanklodą.

208. **Regioninis identitetas.**

Lietuva, turėdama skirtingus ir unikalius etnografinius regionus, gali kurti ne tik lokalią ar nacionalinę, bet ir regioninę kultūrinę tapatybę. Tapatybės kūrimas gali prisidėti prie gerovės valstybės kūrimo kuriant pilietiškumo raiškos formas. Materialiojo ir nematerialiojo kultūros paveldo puoselėjimas, nauji naratyvai, grįsti regioniniu išskirtinumu (vietos savivalda, amatais, tradicinių įgūdžių produktais, šventėmis ir papročiais), prisideda prie šalies gerovės, siūlo vietos žmonėms ir atvykstantiems autentišką kultūrinę patirtį ir stiprina identitetą bei tapatumo jausmą. Kaip teigiama Lietuvos kultūros politikos strategijoje „Kultūra 2030“, vienas vertingiausių socialinio kapitalo auginimo šaltinių – vietos bendruomenių įgalinimas naudoti kultūros turinį ir išteklius socialinėms problemoms spręsti, o kartu ir vietos, regiono identitetui sukurti bei stiprinti, didinant regiono patrauklumą vietos gyventojams ir turistams.

209. **Šalies identitetas.**

Kultūrinės veiklos stiprina visuomenės įsitraukimą į viešąjį diskursą, padeda išsaugoti ir aktualizuoti šalies istoriją, grindžiamą naujausiais istoriniais dokumentais ir istoriniais tyrimais, kuriant ir stiprinant daugiakultūrės Lietuvos tapatybę ir tradicijas. Visuomenės nariai nebūtinai naudojasi prieiga prie kultūros sektoriaus paslaugų, tačiau bendras jų žinomumas kuria tautos identitetą, pasididžiavimą nacionaline kultūra ir skatina išsaugoti ją ateities kartoms. Tapatybės formavimasis sukuria bendrumo, priklausymo socialiniams dariniams, aplinkai ar tautai jausmą. Kultūros ištekliai liudija kiekvienos šalies identitetą, iškilias asmenybes ir istorinius įvykius, atlikusius svarbų vaidmenį istorijos ir kultūros raidoje. Kultūros paveldas teikia tapatybės ir tęstinumo pojūtį, tokiu būdu skatindamas pagarbą kultūros įvairovei ir žmogaus kūrybingumui.

210. **Šalies ir regionų identitetą puoselėjanti saugomų teritorijų sistema.**

Saugomų teritorijų vertybių apsaugos užtikrinimas. Suformuoti lygiavertes gamtos ir kultūros objektų apsaugos galimybes, kurios užtikrintų proporcingai vienodą atskirų etnografinių ir gamtinių regionų atstovavimą tarp institucinės apsaugos teritorijų ir atskirai funkcionuojančių saugomų teritorijų. Sukurti didesnes galimybes saugomoms vertybėms pažinti ir jų apsaugos reikšmei pabrėžti, taip pat skatinti visuomenės sąmoningumą saugomų teritorijų aspektu.

211. **Saugomų teritorijų sistemos vystymas**.

Įvertinti ir moksliškai pagrįsti naujų saugomų teritorijų steigimo ir vystymo galimybę ir optimizuoti esamą saugomų teritorijų sistemą, papildyti atskirus etnografinius regionus reprezentuojančiomis kompleksinės apsaugos teritorijomis, nacionalinės svarbos rekreacinių teritorijų priežiūrai ir tvarkymui sustiprinti – ST sistemą rekomenduojama papildyti rekreaciniais regioniniais parkais. Vietinės svarbos savivaldybės saugomų teritorijų tinklo formavimas ir valstybinių saugomų teritorijų sistemos papildymas privačiomis saugomomis teritorijomis, prieš tai sukuriant moksliškai pagrįstą jų steigimo, tvarkymo, reprezentavimo ir integravimo į valstybinę saugomų teritorijų sistemą tvarką.

212. **Išskirtinės vertės kultūrinio kraštovaizdžio puoselėjimas**.

Siekti geresnio skirtingų etnokultūrinių regionų etaloninio kraštovaizdžio vertės suvokimo, kuris užtikrintų vietos bendruomenių gyvybingumą, vietovių rekreacinio ir ekonominio potencialo augimą, tikslingai siekti išskirtinės vertės (valstybės ir (arba) kaimyninių valstybių atžvilgiu) kultūrinio kraštovaizdžio arealų reprezentavimo, jiems būdingo ūkinio naudojimo režimo palaikymo, tradicinių konkretiems etnografiniams regionams įprastų kraštovaizdžio komponentų puoselėjimo ir išsaugojimo, skatinant ne griežtą apsaugą, bet tikslingai nukreiptą ir sąmoningą naudojimą.

Nacionalinės ir regioninės reikšmės kultūros paveldo arealai, reikšmingi nustatant veiksmų prioritetus, nustatyti Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2015 m. spalio 2 d. įsakymu Nr. D1-703 „Dėl Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano“, sprendiniuose.

ANTRASIS SKIRSNIS
LIETUVOS STRATEGINIAI OBJEKTAI

213. Pagal Teritorijų planavimo įstatymą valstybei svarbus projektas – Lietuvos Respublikos Seimo nutarimu pripažintas ypatingos valstybinės svarbos projektas, Seimo ir (ar) Vyriausybės nutarimu valstybei svarbiu pripažintas ekonominis ar kultūrinis projektas.

Pagal Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisykles valstybei svarbių projektų objektai nustatomi konkretizuojant sprendinius.

Valstybei svarbių ekonominių projektų pripažinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 13 d. nutarimas Nr. 136 „Dėl Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais tvarkos aprašo patvirtinimo“ (su vėlesniais jo pakeitimais). Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais tvarkos aprašas netaikomas ypatingos valstybinės svarbos projektams, kuriuos Seimas tokiais

pripažįsta Lietuvos Respublikos žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo nustatyta tvarka.

Valstybei svarbaus ekonominio projekto statusą suteikia Vyriausybė ar Seimas projektams, kuriais numatomi įgyvendinti valstybės strateginiai interesai, valstybės vykdomos sektorinės ir (ar) regioninės politikos tikslai, jeigu jų įgyvendinimas turės didelę įtaką Lietuvos Respublikos ekonominiam, socialiniam, politiniam gyvenimui ir (ar) konkrečios visuomeninių santykių srities būklei.

Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo 3 straipsnis numato, kad ypatingos valstybinės svarbos projektų svarbą visuomenės poreikiams pripažįsta Seimas. Vyriausybės teikimu Seimas šio įstatymo nustatyta tvarka ypatingos valstybinės svarbos projektais pripažįsta valstybei svarbius ekonominius ar strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčius energetikos infrastruktūros, transporto infrastruktūros ar krašto apsaugos sričių projektus.

214. Lietuvos Respublikos Seimo nutarimais ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimais pripažinti valstybei svarbiais ekonominiai projektai:

214.1. mokslo ir studijų įstaigų infrastruktūros ir mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bazės atnaujinimas ir plėtra (pagal parengtą programą);

214.2. mokymosi visą gyvenimą programos parengimas ir jos projektų įgyvendinimas;

214.3. mokslo, studijų ir verslo integravimo tinklo sukūrimas;

214.4. rizikos kapitalo fondo įkūrimas;

214.5. protų susigrąžinimo ir pritraukimo iš kitų šalių programos parengimas (numatant kiekybinius rodiklius) ir įgyvendinimas;

214.6. Vilniaus ir Kauno miestų centralizuoto šilumos tiekimo ūkio modernizavimo, įrengiant vietinius ir atsinaujinančius energijos išteklius naudojančias kogeneracines elektrines, projektai;

214.7. investicijų skatinimo programos parengimas ir įgyvendinimas. Pramonės parkų (Šiauliuose, Kėdainiuose, Visagine, Marijampolėje, Panevėžyje, Alytuje, Naujojoje Akmenėje ir kitur) įrengimas;

214.8. pramonės parko Kruonio HAE teritorijoje sukūrimas;

214.9. laisvųjų ekonominių zonų (Kaune ir Klaipėdoje) plėtra;

214.10. kompleksinių programų, kurios bus skirtos konkrečios mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros srities ir jai gimininго mokslui imlaus verslo sektoriaus kompleksinei plėtrai bei specialistų rengimui užtikrinti, įgyvendinimas;

214.11. aukštojo mokslo ir studijų reforma;

214.12. projektų grupė „Jūros vartai“ (iš viso 8 projektai);

214.13. viešosios įstaigos Vilniaus futbolo akademijos vykdomas futbolo aikštynų, Karklų g. 35, Vilniuje, projektas;

214.14. Vilniaus ir Kauno viešojo logistikos centro projektas;

214.15. projekto „Dujotiekių jungtis tarp Lenkijos ir Lietuvos“ dalis Lietuvos Respublikos teritorijoje;

214.16. Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, kelių, geležinkelių infrastruktūros kompleksas);

214.17. plačiajuosčių elektroninių ryšių tinklų plėtra Lietuvos kaimo vietovėse;

214.18. projektas „Rail Baltica“;

214.19. susisiekimo komunikacijų, reikalingų sunkiasvoriams ir didžiagabaričiams kroviniams vežti naujos branduolinės (atominės) elektrinės statybai, parengimo valstybinės ir vietinės reikšmės keliuose projektas maršrutu Klaipėda–Telšiai–Šiauliai–Panevėžys–Visaginas;

214.20. Šiaurės Rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimo ir paruošimo sujungti su kontinentinės Europos tinklais darbui sinchroniniu režimu projektas;

214.21. projektas „Klaipėdos miesto baseinas (50 m) su sveikatingumo centru“;

214.22. daugiafunkcio Lazdynų sveikatinimo centro projektas Vilniuje;

214.23. Vilniaus koncertų ir sporto rūmų rekonstrukcijos ir pritaikymo kongresams, konferencijoms ir kultūriniams renginiams projektas;

214.24. LITGRID AB elektros perdavimo sistemos valdymo ir duomenų centro saugos projektas;

214.25. projektų grupė „Vismaliukų investicinės inovacijų zonos (VIZI) infrastruktūros parengimas teritorijos sukūrimui ir plėtrai. I etapas“ ir „Vismaliukų investicinės inovacijų zonos (VIZI) infrastruktūros parengimas teritorijos sukūrimui ir plėtrai. II etapas“ įgyvendinamas Vilniaus mieste, Antakalnio seniūnijoje, buvusioje Kairėnų poligono teritorijoje.

215. Vyriausybės nutarimais pripažinti valstybei svarbiais kultūriniai projektai:

215.1. viešosios įstaigos „Europos parkas“ vykdoma muziejaus veikla;

215.2. Vilniaus koncertų ir sporto rūmų pritaikymo kongresų centrui projektas;

215.3. projektų grupė „Bernardinų takais“ (iš viso 3 projektai);

215.4. Modernaus meno centro projektas.

216. Seimo nutarimais pripažinti ypatingos valstybinės svarbos projektai:

216.1. projektas „Via Baltica“;

216.2. projektas „Rail Baltica“;

216.3. Rytų–Vakarų transporto koridoriaus Lietuvos dalies projektas (Klaipėdos valstybinio jūrų uosto, kelių, geležinkelių infrastruktūros kompleksas);

216.4. Lietuvos kariuomenės karinių poligonų ir karinio mokymo teritorijų, esančių Jonavos rajono savivaldybės Ruklos seniūnijoje ir Švenčionių rajono savivaldybės Pabradės seniūnijoje, plėtros projektas.

217. Valstybei svarbių projektų objektai, įtraukti į valstybei svarbių projektų objektų išdėstymo schemą:

217.1. projektas „Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu“ (pripažintas ypatingos valstybinės svarbos projektu Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. birželio 12 d. nutarimu Nr. XI-2052) (rengiant LR BP koncepciją įgijo valstybei svarbaus objekto statusą nuo 2019 m. birželio 13 d.);

217.2. vėjo jėgainių jūroje prijungimo prie žemyninės dalies projektas;

217.3. apie 12 000 ha rezervinės teritorijos krašto apsaugos sistemos tikslams vakarinėje Lietuvos teritorijos dalyje (pirmenybę teikiant Šilalės, Kelmės, Telšių ar Rietavo r. savivaldybių teritorijoms);

217.4. iki 900 ha rezervinės teritorijos krašto apsaugos sistemos tikslams Klaipėdos apskrityje, Kairiuose;

217.5. planuojamas oro uostas;

217.6. išorinis giliavandenis jūrų uostas.

218. Pažymėtina, kad koncepcijos stadijoje valstybei svarbių projektų objektų išdėstymo schemoje pateiktų objektų sąrašas nėra baigtinis, prireikus gali būti įtraukti nauji objektai (pvz., panaudoto branduolinio kuro ir ilgaamžių radioaktyviųjų atliekų giluminis atliekynas). Dėl kiekvieno iš objektų pripažinimo valstybei svarbiu projektu sprendžiama teisės aktų nustatyta tvarka. Konkrečios objektų vietos detalizuojamos teisės aktų nustatyta tvarka.

TREČIASIS SKIRSNIS
KONKURENCINGA VALSTYBĖ

219. Konkurencingos valstybės esminiai bruožai – darnus, tvarus ir subalansuotas ekonomikos augimas, ekonominio konkurencingumo tarptautinėje arenoje išlaikymas ir sveikas demografinis bei tarptautinės migracijos balansas.

Siekiant tapti tarptautinio masto konkurencinga ekonomika, Lietuvai vidutiniu laikotarpiu būtina ekonomikos struktūros transformacija: būtina persiorientuoti nuo pigia darbo jėga grįsto masinės gamybos ir žemos pridėtinės vertės paslaugų ekonomikos augimo modelio prie tokio, kuriame vis didesnę pridėtinės vertės dalį generuotų nišinės, aukštesnių ir aukščiausių

technologijų pramonės šakos ir daug žinių reikalaujančias paslaugas teikiančios ir eksportuojančios veiklos.

220. Darnios, tvarios, sparčios ir konkurencingos ekonominės raidos tikslui pasiekti būtini šie pamatiniai elementai (žr. skyrių „Erdvinės ekonominės sistemos“, 9 pav. pateiktą schemą):

220.1. žmogiškieji ištekliai;

220.2. infrastruktūra ir ištekliai;

220.3. palankios verslo sąlygos.

221. **Žmogiškieji ištekliai.** Žmogiškieji ištekliai / žmogiškasis kapitalas – darbo rinkos paklausą atitinkanti kvalifikuota darbo jėga. Darbo jėgos kokybinius poreikius turėtų užtikrinti efektyvi visų pakopų švietimo, profesinio rengimo ir perkvalifikavimo, mokslo ir inovacijų sistema, grįsta glaudžiu mokslo ir verslo bendradarbiavimu bei atliepianti IV pramonės revoliucijos ateičiai keliamus uždavinius. Žmogiškojo kapitalo mobilumo ir pritraukimo iš išorės galimybės.

Kad Lietuva taptų verslo ir kvalifikuotos darbo jėgos traukos centru, privalu užtikrinti aukštus gyvenimo kokybės standartus (patogūs urbanistiniai sprendiniai, švarus oras, vanduo, aplinka, lygios teisės ir galimybės, tvarkingas ir efektyvus būsto fondas, užtikrintas saugumas, patogus transporto tinklas, efektyvus sveikatos apsaugos tinklas ir kokybiškos visos viešosios paslaugos).

222. **Ekonominei veiklai ir kvalifikuotam žmogiškajam kapitalui patraukli urbanistinė struktūra**:

222.1. Didžiųjų urbanistinių centrų vystymas ir jų reikšmės didinimas tarptautiniame kontekste. Lietuva tarptautiniame kontekste pirmiausia matoma ir suvokiama demonstruojant šalies sėkmingiausius miestus – pagrindinius urbanistinius centrus: Vilnių, Kauną, Klaipėdą, Šiaulius ir Panevėžį. Jie koncentruoja didelį vidinį valstybės potencialą ir jį atskleidžia įvairiomis formomis. Šalies interesas – būti aktyviems ir konkurencingiems Baltijos jūros regione, Europoje ir dėl to akcentuojama Vilniaus–Kauno, Šiaulių–Panevėžio partneryščių svarba teikiant tarptautinio lygmens paslaugas.

222.2. Efektyvios ir kokybiškos viešosios paslaugos. Viešųjų paslaugų teikimo sistema grindžiama pagal formuojamą šalies urbanistinę sistemą, įtvirtinant Lietuvos hierarchinį policentrinį gyvenamųjų vietovių tinklą. Viešųjų paslaugų infrastruktūros ir jos teikiamų paslaugų pasiūla atitinka paklausą ir yra pagrįsta hierarchiniu principu – žemiausio lygmens urbanistiniuose centruose teikiamos pačios būtiniausios ir dažno naudojimo paslaugos, o aukštesnio lygmens urbanistiniuose centruose – santykinai reto naudojimo ir sudėtingesnės paslaugos.

Sveikatos sistemoje naudojamos modernios sveikatos priežiūros technologijos ir taikomi inovatyvūs gydymo metodai užtikrina aukštą paslaugų kokybę ir didelę pacientų saugą. Centralizuotai teikiamos sveikatos priežiūros paslaugas, kurioms teikti reikia sudėtingos technologinės įrangos ir siauros specializacijos aukštos kvalifikacijos specialistų. Išaugusi sveikatos paslaugų kokybė lemia ilgėjančią gyvenimo trukmę ir mažėjantį mirtingumą nuo pagrindinių ligų, taip pat netolygumų tarp kaimo ir miesto gyventojų mažėjimą. Daug dėmesio teikiama ligų profilaktikai, prevencijai ir sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymui.

Socialinės apsaugos paslaugos orientuojamos į vyresnio amžiaus žmonių integraciją, aktyvumą ir socialinę įtrauktį. Prioritetas teikiamas dienos paslaugoms ir socialinėms paslaugoms namuose. Socialinių paslaugų vyresniems žmonėms sistema remiasi efektyviu integruotų socialinių paslaugų modeliu, kai socialinės paslaugos teikiamos koordinuotai sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos specialistų, sujungiant turimas kompetencijas, įgūdžius, išteklius ir naudojant bendrą infostruktūrą.

223. **Efektyvi švietimo sistema, stiprūs mokslo ir inovacijų centrai.**

Visų lygmenų švietimo infrastruktūros sistemą sudaro darnus, modernus, kompaktiškas ir į pasiekimus bei ugdymo kokybę orientuotas įstaigų tinklas. Pagrindinis švietimo sistemos tikslas – paversti Lietuvos švietimą darniu pagrindu puoselėti klestinčią ir konkurencingą valstybę bei ugdyti veržlų, savarankišką ir kuriantį žmogų.

Darnus ir efektyviai veikiantis bendrojo ugdymo mokyklų infrastruktūros tinklas atitinka demografines šalies tendencijas. Sėkmingai įgyvendinama geros mokyklos koncepcija, orientuota į asmenybės ugdymą, pasiekimus ir mokymosi pažangą. Ugdymo kokybės ir pasiekimų skirtumai nėra reikšmingi tarp miestuose ir regionuose esančių mokyklų. Atviros ir šiuolaikiškos mokyklos aktyviai įsitraukia į regioninio lygmens iniciatyvas kaip, pavyzdžiui, atvirosios prieigos gamtos mokslų, technologijų, inžinerijos ir matematikos modulį stiprinančius STEAM tinklus. Lietuvos mokinių pasiekimų įvertinimai nuosekliai gerėja, palyginti su kitomis valstybėmis (pagal EBPO atliekamus penkiolikmečių gebėjimų ir žinių vertinimo tyrimus PISA Lietuvos moksleivių pasiekimai yra ne žemesni už ES / EBPO šalių vidurkį).

Didžiausiuose šalies urbanistiniuose centruose veikiantys Lietuvos universitetai, tikslingai panaudojant jų potencialą, žinias bei gebėjimus, ugdo aukštos kvalifikacijos specialistus, atitinkančius šiuolaikinės darbo rinkos poreikius. Glaudžiai bendradarbiaujant universitetams, tyrimų institutams ir inovatyviam verslui, kuriamos aukštos pridėtinės vertės produktai ir paslaugos, vystomos inovatyvios idėjos – visa tai didina investicijas į MTEP veiklas, taip pat ir šalies konkurencinį pranašumą.

Siekiant prisitaikyti prie besikeičiančios darbo rinkos poreikių, sudarytos sąlygos suaugusių asmenų kvalifikacijai kelti bei persikvalifikuoti, tobulintis, ugdyti įgūdžius ir

kompetencijas. Remiantis Eurostato duomenis, pagal 25–64 metų amžiaus asmenų dalyvavimą švietimo bei mokymosi veiklose Lietuvos rodiklis šiuo metu beveik per pusę mažesnis, palyginti su ES vidurkiu.

224. Identiteto atskleidimas, esamų kultūrinių ir gamtinių vertybių potencialo įveiklinimas:

224.1. Lietuva – žalioji oazė. Mažas vidutinis gyventojų tankis, santykinai didelė natūralumą išlaikiusių teritorijų dalis kalvotųjų aukštumų zonoje, Baltijos jūros žemyninėje pakrantėje ir Kuršių nerijoje, mažo mastelio erdvės ir itin didelė iškilusių gamtinių ir etnokultūrinių kraštovaizdį formuojančių komponentų įvairovė jose formuoja realias galimybes Lietuvai tarptautiniu mastu pasireikšti kaip poilsio ir, galbūt, gydomosios rekreacijos paslaugas teikiančiai valstybei. Šiam tikslui pasiekti būtina aiškiai identifikuoti ir pritaikyti naudoti autentiškumą išlaikiusius gamtinius ir kultūrinius kraštovaizdžio komponentus, kartu formuojant ir vystant juos sujungiančią įvairaus pobūdžio transportui pritaikytą linijinę rekreacinę infrastruktūrą. Gamtiniu ir kultūriniu požiūriu patraukliose teritorijose potencialią ekonominę naudą turėtų generuoti ne intensyvaus žemės gelmių (naudingosios iškasenos) ir bioprodukcinių išteklių (žemės ir miškų ūkio produkcija) naudojimas, bet netiesiogiai – rekreacinių išteklių tausojamasis naudojimas bei gamtinių teritorijų teikiamos potencialios ekosisteminės paslaugos (oro ir vandens kokybės gerinimas, biologinės įvairovės palaikymas) šalies ir ypač Europos mastu.

224.2. Pasaulio kultūros ir gamtos paveldas – identiteto atskleidimas ES kontekste. Kultūros kuriamos vertės yra svarbūs atspirties taškai vertinant valstybės kuriamos aukštos pridėtinės vertės situaciją ir šalies gerovės vystymąsi. Kultūros sektoriaus kuriamų verčių analizė identifikuoja aukštą potencialą. Augant globalizacijos, ketvirtosios pramonės revoliucijos ir dirbtinio intelekto įtakai, kultūros gamyba ir vartojimas tampa vis svarbesnis veiksnys, lemiantis visuomenės pasaulio suvokimą, pamatų formavimą inovacijoms ir naujoms sociokultūrinėms reikšmėms bei struktūruojant kitus kasdienio gyvenimo elementus. Gerindama kultūros vystymosi sąlygas, valstybė tiesiogiai augintų savo konkurencinį pranašumą tarptautinėje arenoje ir didintų gerovę šalyje.

Suvokiant išskirtinę Lietuvoje esančio pasaulio paveldo vertę, svarbu įtvirtinti prioritetinį požiūrį į kultūros ir gamtos paveldo vertybes, įtrauktas į tarptautinį sąrašą, suformuojant tinkamas sąlygas jas išsaugoti, apsaugoti ir pažinti. Numatyti šių kultūros ir gamtos paveldo vertybių išsaugojimo bendrą valstybinę atsakomybę, taip pat valdymo funkcijų ir pareigų paskirstymą šių objektų apsaugos srityje tarp valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, nekilnojamojo turto savininkų, valdytojų ir naudotojų, užtikrinti visuomenės dalyvavimą šių objektų naudojimo, apsaugos ir plėtros srityse. Pripažinti ir propaguoti neatsiejamą pasaulio

paveldo vertybių indėlį į visas darnaus vystymosi sritis. Skatinti sektorių, institucijų bendradarbiavimą, didinti visuomenės suinteresuotumą, įtraukumą ir švietimą kultūros paveldo srityje.

225. **Infrastruktūra ir ištekliai**.

Patogi žemės, oro ir vandens transporto ir susisiekimo, efektyvi energetikos ir inžinerinė infrastruktūra. Efektyviai naudojami gamtiniai ir žemės gelmių ištekliai. Aukštos kokybės skaitmeninė infrastruktūra, atitinkanti IV pramonės (skaitmeninės) revoliucijos keliamus reikalavimus perspektyvioms ekonominėms veikloms plėtoti, išmaniesiems miestams, realiais duomenimis valdomų transporto sistemų sprendimams formuoti.

226. **Susisiekimo ryšių su užsienio valstybėmis plėtojimas – patraukli logistikai šalis**.

Tarptautinių ryšių tęstinė plėtra ir išbaigtumas. Išbaigtas ir palaikomas tarptautinius reikalavimus ir standartus atitinkantis tarptautinis kelių tinklas. Išbaigtas, alternatyvios energijos vartojimu paremtas, greitą susisiekimą šiaurės–pietų ir rytų–vakarų kryptimis užtikrinantis geležinkelio tinklas, perimantis daugiau nei 50 proc. keleivių ir krovinių vežimą vidutiniais ir tolimaisiais atstumais.

227. **Šalies konkurencingumo prielaidos logistikoje**. Didinamas šalies jūrų, oro uostų tarptautinis konkurencingumas, didinamas keleivių vežamosios veiklos pajėgumas, didinamas uostų pasiekiamumas greitojo geležinkelio transportu. Bent vienas šalies oro uostų ir jūrų uostas – lyderiai Baltijos šalyse. Vykdoma atsinaujinančios energijos išteklių vartojimo transporte infrastruktūros plėtra visoje šalyje, reaguojant į tarptautinėje erdvėje vykstančius švarios logistikos procesus. Prieinamumas vartoti alternatyvius degalus turi būti užtikrinamas alternatyvaus kuro papildymo stotelių racionaliu išdėstymu pagrindiniuose tarptautiniuose, nacionalinės, regioninės svarbos koridoriuose, logistikos traukos teritorijose.

228. **Efektyvi, patogi ir ekonomiška inžinerinė infrastruktūra**.

Tarptautinės jungtys. 2019 m. Lietuvos elektros energetikos sistema tiesiogiai sujungta su penkiomis kaimyninėmis (Švedijos, Lenkijos, Baltarusijos, Latvijos, Rusijos) elektros energetikos sistemomis (toliau – EES):

228.1. su Švedijos EES jungia nuolatinės srovės jungtis, kurios pralaidumas iš / į Lietuvos EES – 700 MW;

228.2. su Lenkijos EES jungia 400 kV dvigrandė elektros perdavimo linija, kuri veikia per nuolatinės srovės keitiklį. Šio keitiklio galia – 500 MW, pjūvio pralaidumas siekia nuo 0 iki 500 MW į Lietuvos EES ir 500 MW iš Lietuvos EES;

228.3. su Latvijos EES jungia keturios 330 kV ir trys 110 kV linijos. Pjūvio pralaidumas siekia 1500 MW į Lietuvos EES ir 1200 MW iš Lietuvos EES;

228.4. su Baltarusijos EES jungia penkios 330 kV ir septynios 110 kV linijos. Pjūvio pralaidumas siekia 1300 MW į Lietuvos EES ir 1350 MW iš Lietuvos EES;

228.5. su Rusijos (Kaliningrado) EES jungia trys 330 kV ir trys 110 kV linijos. Pjūvio pralaidumas siekia 600 MW į Lietuvos EES ir 680 MW iš Lietuvos EES.

229. Pagrindinis elektros energetikos sektoriui numatytas tikslas – Baltijos šalių (Lietuvos, Latvijos, Estijos) energetikos sistemų sujungimas su kontinentine Europa dirbti sinchroniniu režimu ir visavertė integracija į Šiaurės šalių elektros rinką.

230. Lietuvos EES sujungti su KET dirbti sinchroniniu režimu reikės įgyvendinti šiuos projektus:

230.1. LitPol Link jungties išplėtimas;

230.2. 330 kV elektros perdavimo linijos Lietuvos elektrinė–Vilnius rekonstravimas;

230.3. Šiaurės Rytų Lietuvos elektros perdavimo tinklo optimizavimas ir paruošimas sinchroniniam darbui su kontinentinės Europos energetikos sistema;

230.4. 110 kV elektros energijos perdavimo linijos Pagėgiai–Bitėnai statyba;

230.5. 330 kV Bitėnų transformatorių pastotės išplėtimas;

230.6. 330 kV elektros perdavimo linijos Vilnius–Neris statyba;

230.7. 330 kV elektros perdavimo linijos Kruonio HAE–Bitėnai statyba;

230.8. 330 kV elektros perdavimo linijos Darbėnai–Bitėnai statyba;

230.9. 330 kV skirstyklos „Mūša“ statyba;

230.10. „Harmony Link“ jungties statyba (tai nuolatinės srovės jūrinė jungtis iš Lietuvos į Lenkiją, kurios prijungimui bus statoma ir nuolatinės srovės keitiklių stotis Darbėnuose);

230.11. 330 kV skirstyklos „Darbėnai“ statyba;

230.12. naujų sinchroninių kompensatorių įrengimas;

230.13. elektros energetikos sistemos dažnio stabilumo vertinimo (FSAS) sistemos įrengimas;

230.14. automatinio generacijos valdymo sistemos įdiegimas.

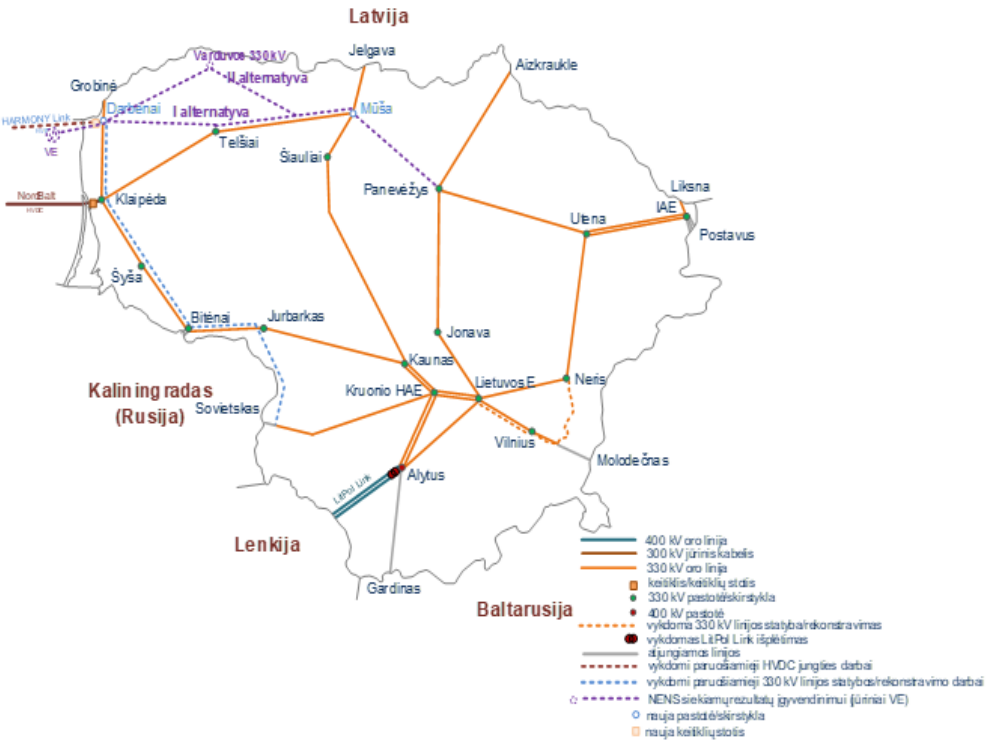

13 pav. 400–330 kV perdavimo tinklų schema, įvertinus sinchronizacijai būtinų projektų ir jūrinių vėjo elektrinių parkų integracijai reikalingų projektų poreikį

231. Desinchronizavus Baltijos EES nuo IPS/UPS (Baltijos ir Nepriklausomų valstybių sandraugos šalių sinchroniškai veikianti elektros energetikos sistema), 2025 m. bus nutraukta tam tikrų 330 ir 110 kV linijų eksploatacija.

232. Lietuvos ir Lenkijos dujotiekių jungtis (GIPL). Lietuvos dujų perdavimo sistema sujungta su SGD terminalo infrastruktūra Klaipėdoje bei Rusijos Federacijos (Kaliningrado srities), Baltarusijos ir Latvijos dujų perdavimo sistemomis. Dujos į Lietuvos perdavimo sistemą tiekiamos iš Rusijos (iš Baltarusijos ateinančiu dujotiekiu per Kotlovkos DAS) ir per SGD terminalą Klaipėdoje, taip pat gali būti transportuojamos ir iš Latvijos pusės einančiu dujotiekiu.

Siekiant integruoti Baltijos šalių ir Suomijos dujų rinkas į bendrą ES dujų rinką, diversifikuoti dujų tiekimo šaltinius, efektyviau panaudoti Lenkijos bei Lietuvos SGD terminalus bei padidinti dujų tiekimo saugumą, numatoma gamtinių dujų infrastruktūros, sujungsiančios Lenkijos bei Lietuvos dujotiekius, plėtra (dujotiekio statybos darbai pradedami 2019 m.). Gamtinės dujos jungtimi galės tekėti abiem kryptimis.

14 pav. Lietuvos gamtinių dujų perdavimo sistema su numatytais įgyvendinti perdavimo sistemos plėtros projektais 2027 m. [gamtinių dujų PSO dešimties metų plėtros planas]

233. **SGD**. Ilguoju laikotarpiu planuojama, kad Klaipėdos suskystintųjų gamtinių dujų terminalas užtikrins regiono SGD poreikius. Numatoma pasitelkiant SGD terminalo, verslo įmonių, organizacijų ir šalies mokslo ir studijų institucijų (įskaitant mokslinių tyrimų institutus ir universitetus) bendradarbiavimą, išplėtoti regioninės reikšmės dujų infrastruktūros, SGD technologijų, paskirstymo ir kompetencijos centro potencialą.

234. **AEI.** Numatoma, kad elektros energijos iš AEI dalis, palyginti su galutiniu elektros energijos suvartojimu sieks 45 proc. 2030 m. ir 100 proc. – 2050 m.

Vertinant technologijų vystymosi tendencijas numatoma, kad iki 2030 m., gaminant elektros energiją iš AEI, iš vėjo energijos galėtų būti gaminama didžioji dalis – ne mažiau kaip 53 proc. – elektros energijos, iš saulės šviesos energijos – 22 proc., iš biokuro energijos, gaunamos didelio efektyvumo kogeneracinėse jėgainėse, – 16 proc., o iš hidroenergijos – 8 proc. elektros energijos. Iš biodujų galėtų būti gaminama apie 1 proc. elektros energijos.

235. Vėjo elektrinių parkai vystomi tiek sausumoje, tiek jūroje. Galiojančiame BP jūrinėje dalyje suplanuotos teritorijos vėjo energetikai plėtoti išlieka aktualios, tačiau detalesnės vėjo jėgainių parko vietos turi būti parenkamos atliekant reikiamus tyrimus. 15 pav. pateiktos vėjo elektrinių parkų jūroje vystymo kryptys pagal galiojančio BP papildymo jūrinėje dalyje techninį brėžinį. Patikslintas teritorijas žr. 37 pav. bei erdvinės koncepcijos brėžiniuose.

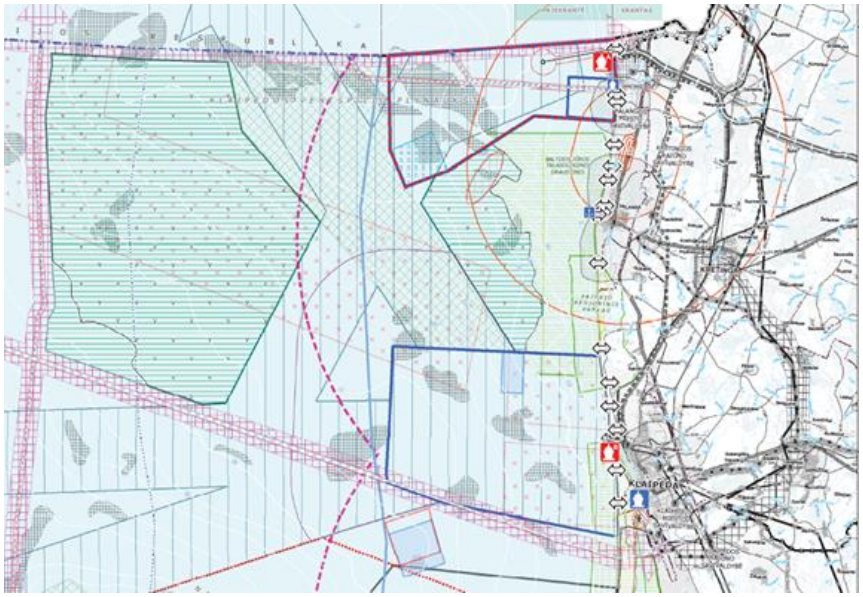

15 pav. Galimos vėjo elektrinių parkų jūroje vystymo kryptys pagal galiojančio BP papildymo jūrinėje dalyje techninį brėžinį

236. Vėjo elektrinių parkui prijungti prie sausumos teritorijos numatomi specialaus naudojimo infrastruktūros koridoriai. Jūrinių vėjo elektrinių parkų integracijai bus reikalinga elektros perdavimo tinklo plėtra (13 pav. pažymėti violetine spalva). Pažymėtina, kad detaliau alternatyvos bus parinktos atsižvelgiant į statomų vėjo elektrinių galingumus, atlikus techninius ir elektros rinkos skaičiavimus, perdavimo tinklo stiprinimo alternatyvų analizę.

Sausumoje vėjo elektrinių parkų statyba galima visoje Lietuvos teritorijoje, atsižvelgiant į ribojimus, galiojančius tam tikrai teritorijai, technines galimybes prisijungti prie tinklo bei galiojančias teisines normas.

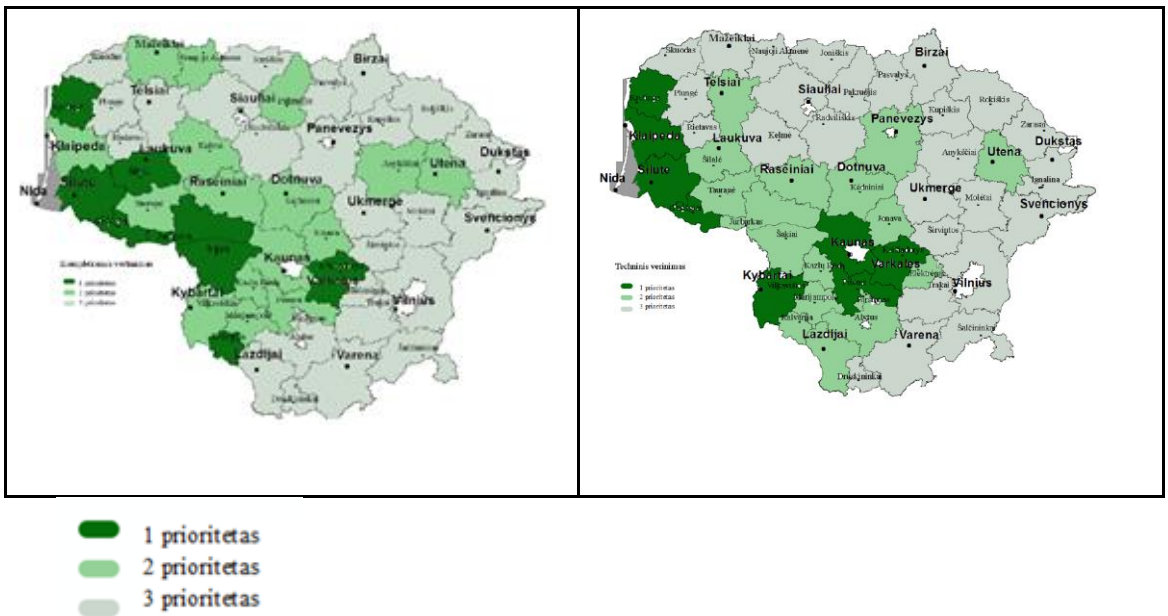

16 pav. Savivaldybės, kuriose vėjo elektrinių plėtrai palankios perspektyvos pagal skirtingus vertinimus [Venbis, LEI]

237. Saulės energiją, kitus AEI naudojančių elektrinių statyba galima visoje Lietuvos teritorijoje, atsižvelgiant į aplinkosaugos ir (ar) techninius ribojimus galiojančius tam tikrai teritorijai, technines galimybes prisijungti prie tinklo bei galiojančias teisines normas.

Kartu su AEI plėtra efektyviausiu būdu turi būti užtikrintos elektros energijos sistemos balansavimo, rezervavimo ir kitos sisteminės tinklo paslaugos, o jas teikti turėtų ir energijos iš atsinaujinančių energijos išteklių gamintojai.

238. Mažinant iškastinio kuro naudojimo mastą, kartu sprendžiant atmosferos taršos, klimato kaitos problemas šalyje tikslinga intensyvinti atsinaujinančios Žemės gelmių šiluminės energijos vartojimą. Praktiškai visa Lietuvos teritorija palanki sekliajai geotermijai (kai uolienų ir požeminio vandens temperatūra siekia 3–10 ^{o}C), o didžioji šalies teritorijos dalis – ir giliajai geotermijai (šiluminės energijos tiekimui, kai uolienų ir požeminio vandens temperatūra siekia 30–80 ^{o}C) vystyti. Vakarų Lietuvoje fiksuotas geotermines anomalijas, kur gelmių temperatūra viršija 120 ^{o}C, vystant giliąją geotermiją, galima išnaudoti elektros energijos gamybai (17 pav.).

239. 2019 m. kovo mėn. pabaigoje, Žemės gelmių registro duomenimis, Lietuvos Respublikos teritorijoje buvo įregistruotos 673 geoterminių grįžinių sistemos (Geonaujienos Nr. 111, 2019 m. balandžio mėn., LGT), nors turimas žemės gelmių geoterminis potencialas yra kur kas didesnis, nei jo išnaudojama.

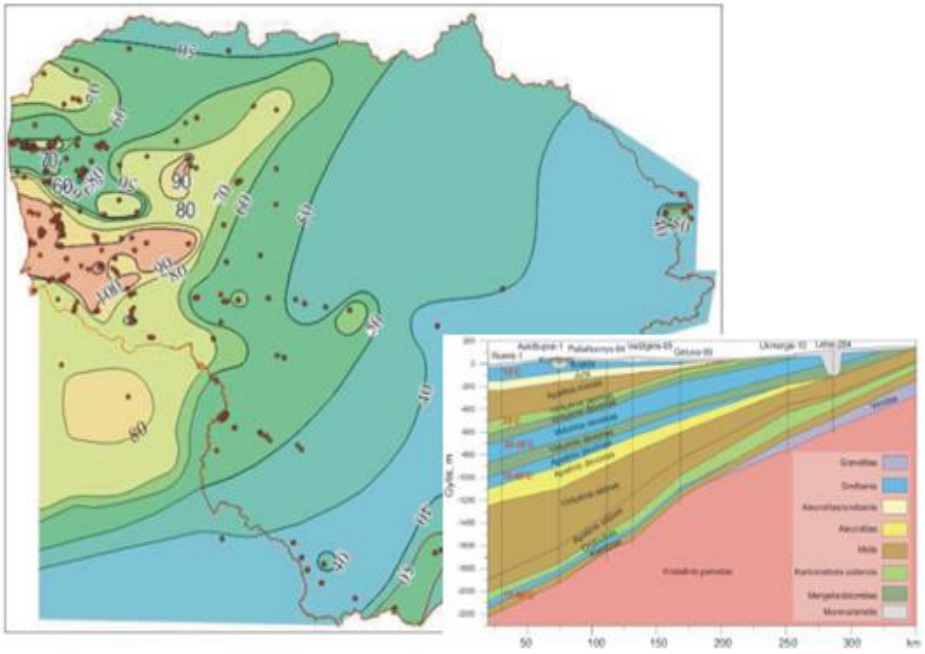

17 pav. Lietuvos žemės gelmių šilumos srauto žemėlapis (mW/m2) (S. Šliaupa, VU, LGT, 2018)

240. Sekliąją geoterminę energiją naudoti galima visoje Lietuvos teritorijoje, atsižvelgiant į ribojimus, galiojančius tam tikrai teritorijai, technines galimybes ir galiojančias teisines normas.

Lietuvos Vakarų regiono geologinė sandara leidžia naudoti giluminę geoterminę energiją. Atsižvelgiant į tobulėjančias technologijas, ilguoju laikotarpiu tikslinga sudaryti sąlygas pasinaudoti geoterminės energijos teikiamomis galimybėmis.

Atsižvelgiant į vis didėjančias gamybos iš AEI apimtis bei į tobulėjančias technines galimybes, reikia numatyti žemės gelmių talpinių savybių naudojimo, saugant šilumą, suslėgtąjį orą, įvairias dujas ir vandenilį žemės gelmėse, vystymosi gaires.

241. Gaminantys vartotojai. Ilgalaikėje perspektyvoje numatoma, kad daug dėmesio bus skiriama decentralizuotos elektros energijos, pagamintos iš atsinaujinančių energijos išteklių, gamybai. Palaipsniui bus didinamas elektros energijos vartotojų, galinčių pasigaminti elektros energiją savo reikmėms, skaičius.

242. Elektroninių ryšių infrastruktūra. Ilgalaikis tikslas – elektroninių ryšių paslaugos kokybės ir plėtros užtikrinimas 100 proc. šalies teritorijoje.

243. Efektyviai valdomi gamtiniai ir iškastiniai ištekliai. Vietiniai, šalyje išgaunami žemės gelmių ir užauginami / augantys ištekliai yra vienas konkurencinių pranašumų, suteikiantis pagrindą formuotis ilgesnei vietinei pridėtinės vertės grandinei ir leidžiantis šiuos vietos išteklius naudojančioms ūkinėms veikloms sumažinti transportavimo sąnaudas. Siekiant neprarasti šio konkurencinio pranašumo, privalu itin apgalvotai nustatyti šių išteklių naudojimo ekonominėms reikmėms ribojimus.

244. Iškastinių išteklių naudojimo potencialas. Apsirūpinimas vietinėmis iškastinėmis žaliavomis (iš jų pagaminta produkcija) šalims suteikia konkurencinį pranašumą prieš kaimynes šalis. Šis pranašumas įgyjamas ir tokias žaliavas ar jų produkciją eksportuojant. Pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją žemės gelmės bei jų ištekliai yra valstybės nuosavybė. Kasybos pramonė įvairių mokesčių pavidalu, įskaitant ir mokestį už žemės gelmių išteklių naudojimą, prisideda prie šalies bei savivaldybių, kuriose vykdoma išteklių gavyba, biudžetų formavimo. Tačiau gyvenamosiose teritorijose, kurortų ir jų apsaugos zonų teritorijose, gamtinių rezervatų, draustinių, valstybinių parkų ir jų buferinių apsaugos zonų, Europos ekologinio tinklo „NATURA 2000“ teritorijose, EB svarbos natūralių gamtinių buveinių, gamtos paminklų ir jų apsaugos zonų teritorijose, nekilnojamojo kultūros paveldo vertybių ir jų vizualinės apsaugos zonų teritorijose, saugomų biologinės įvairovės rūšių radavietėse, paviršinio vandens telkinių ir jų pakrančių apsaugos juostų, pelkių bei šaltinynų, potvynių užliejamose teritorijose, požeminio vandens vandenviečių ir jų apsaugos zonų teritorijose, miško paskirties žemėse, kietųjų buitinių atliekų sąvartynų ir jų apsaugos zonų teritorijose, kelių ir kitų infrastruktūros objektų bei jų apsaugos zonų, karinių objektų teritorijose pagal Specialiųjų žemės ir miško naudojimo sąlygų, Saugomų teritorijų įstatymo bei įvairių kitų teisės aktų reikalavimus su žemės gelmių išteklių kasyba susijusių sprendinių įgyvendinimas iš viso negalimas ar iš dalies apribotas. Taip pat

žemės valdų privati nuosavybė, įvairūs aplinkosaugos aspektai, neretu atveju neigiamas visuomenės požiūris į karjerų eksploataciją smarkiai apriboja žemės gelmių išteklių gavybą. UAB „Sweco Lietuva“ 2017 m. atliktu preliminariu vertinimu, atsižvelgiant į šiuo metu galiojančią teisinę bazę, visiškai, t. y. be jokių apribojimų, galima būtų pradėti naudoti tik apie 23 proc. detaliai išžvalgytų bei 21 proc. parengtinai išžvalgytų kietųjų naudingųjų iškasenų telkinių. Dalį likusių telkinių galima būtų pradėti naudoti tik iš dalies arba tai visiškai neįmanoma. Įvertinus žaliavos nuostolius, dėl kasybos technologijų, saugos reikalavimų neišvengiamai susidarančius telkinių eksploatacijos metu, šalyje turimas realiai išgaunamų išteklių kiekis dar sumažėja. Nors detaliai išžvalgytų kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių kiekiai šalyje nemaži, tačiau jų pasiekiamumas dažnu atveju dėl įvairių tarpinstitucinių nesutarimų bei skirtingo požiūrio (įvertinant ir neigiamą visuomenės požiūrį) į šių išteklių vertę yra pernelyg apsunkintas. Kartu valstybės pasienio rajonuose statomiems objektams žaliava neretai dėl kainų skirtumų dideliais kiekiais atvežama iš Lenkijos ar Latvijos Respublikų, ar dėl trukdymų eksploatuoti vietoje išžvalgytus telkinius vežama 80 km ir daugiau siekiančiais atstumais, per kelis administracinius rajonus. Šiuo aspektu rengiamo LR BP sprendiniai valstybei (jos institucijoms) bei visuomenei turi padėti keisti požiūrį į žemės gelmių išteklių gavybą, jos naudą, ją reglamentuojančius teisės aktus, taip pat nulemti jų pataisas ateityje. Reikiamų teisės aktų ar specifinių profesijų specialistų trūkumas šalyje negali stabdyti unikalių, regione konkurencingų išteklių naudojimo.

245. **Kitų gamtinių išteklių naudojimo potencialas**.

Dėl itin didelės privačių interesų gausos ir įvairovės atskirų teritorijų naudojimo ir apsaugos režimo subalansavimas formuojant konkrečiai teritorijai nustatytus vystymo tikslus ir tvarkymo reglamentus išlieka vienu iš sunkiausiai sprendžiamų ir daugiaplanių teritorijų planavimo uždavinių.

246. Bioprodukcinių išteklių naudojimo (miškų ūkis) ar gamybos (žemės ūkis) intensyvumą lemia jų atsikūrimo sparta, t. y. išteklių naudojimas yra subalansuotas, kai miškų metinės eksploatacijos mastai yra ne didesni negu metinis prieaugis, arba kiek iš dirvožemio paimama maisto medžiagų užauginant produkciją, tiek į jį grąžinama organinių ir mineralinių trąšų pavidalu, nepabloginant cheminių ir fizinių jo savybių. Kartu turi būti siekiama, kad nebūtų suformuotos prielaidos mažėti potencialiai ekonominei naudai, gaunamai juos eksploatuojant. Tačiau papildomų tikslų nustatymas (rekreaciniai, aplinkosaugos, biologinės įvairovės apsaugos ir kt.) bioprodukcinių sistemų atžvilgiu iš jų gaunamą tiesioginę ekonominę naudą gali sumažinti, bet tai, kita vertus, yra sutaupytos lėšos šiems ištekliams atkurti iki to lygio, kuris būtinas užsibrėžtiems tikslams įgyvendinti. Todėl naudojimo ir apsaugos balansas tiesiogiai priklauso nuo konkrečiam teritoriniam vienetui, konkrečiai ekosistemai, kuri yra potenciali

tiesioginę ekonominę naudą generuojanti teritorija, keliamų tikslų, kurie savo ruožtu yra ir ateityje turi būti pagrįstai ir aiškiai teritoriškai diferencijuoti. Priklausomai nuo gamtinio pagrindo savybių, santykinai natūralių bioprodukcinių teritorijų padėties urbanizuotų teritorijų ir inžinerinių tinklų atžvilgiu teritorijų naudojimo ir apsaugos santykis turi būti skirtingas, kai vienu atveju bus numatytos galimybės nepažeidžiant bioprodukcinio potencialo gauti maksimalią tiesioginę ekonominę naudą, o kitose vietose prioritetas bus teikiamas kitiems aplinkosaugos ir rekreaciniams tikslams įgyvendinti ir netiesioginei ekonominei naudai gauti.

247. **Palankios verslo sąlygos ir efektyvus reguliavimas**.

Palankios verslo sąlygos: privačiai iniciatyvai palanki teisinė, reguliavimo ir mokestinė aplinka, patys aukščiausi saugumo ir skaidrumo standartai, efektyvi finansų rinka ir viešasis administravimas.

Pagal urbanistinio planavimo principus – lanksti, greitai prie ūkio subjektų poreikių pritaikoma planavimo dokumentų ir procedūrų sistema.

Teritoriniai sprendiniai, leidžiantys greitą planavimo procedūrų ir sprendinių pritaikymo ūkio subjektų poreikiams procesą. Teritorinio planavimo sistema, kuri įgalintų investicijas, plėtrą, statybas su mažiausia administracine / biurokratine našta ES per trumpiausią laiką tarp ES šalių. Prie ekonomikos poreikių sparčiai prisitaikanti teritorinio planavimo sistema ir procedūros.

Siekiant paskatinti pramonės ir verslo plėtrą, naujų darbo vietų kūrimą, sutelkti ir pritraukti tiek vidaus, tiek užsienio investicijas, pasitelkiamos tokios ekonominės sistemos teritorinio planavimo formos kaip laisvosios ekonominės zonos ir pramonės parkai.

248. **Laisvoji ekonominė zona** (LEZ) – ūkinei, komercinei ir finansinei veiklai skirta teritorija, kurioje įstatymu nustatytos ypatingos ekonominės ir teisinės ūkio subjektų funkcionavimo sąlygos. Rengiant bendrojo plano koncepciją, Lietuvoje funkcionuoja septynios LEZ:

248.1. Kauno LEZ;

248.2. Klaipėdos LEZ;

248.3. Šiaulių LEZ;

248.4. Kėdainių LEZ;

248.5. Panevėžio LEZ;

248.6. Akmenės LEZ;

248.7. Marijampolės LEZ.

249. Juose įsikūrusios įmonės naudojasi tokiomis lengvatinėmis sąlygomis:

249.1. 0 proc. tarifas pelno mokesčiui pirmuosius šešerius metus (investavus daugiau negu 1 mln. eurų);

249.2. kitiems dešimčiai metų – pelno mokestis tik 7,5 proc.;

249.3. nėra nekilnojamojo turto mokesčio;

249.4. neapmokestinami užsienio investuotojų dividendai.

250. Viešieji ir privatūs pramonės / paslaugų parkai – palankias technines, teisines, socialines ir ekonomines sąlygas suteikiančios teritorijos, skirtos panašaus sektorinio pobūdžio gamybinės / paslaugų paskirties įmonių steigimuisi ir vystymuisi. Rengiant bendrojo plano koncepciją Lietuvoje funkcionuoja šie pramonės parkai:

250.1. Vilniaus regione:

250.1.1. Ukmergės pramonės parkas;

250.1.2. Saulėtekio slėnis;

250.1.3. Santaros slėnis;

250.1.4. Vilniaus miesto inovacijų pramonės parkas;

250.1.5. Visorių informacinių technologijų parkas;

250.1.6. „Vilnius Tech Park“;

250.1.7. „Rise Vilnius“.

250.2. Kauno regione:

250.2.1. Santakos slėnis;

250.2.2. Nemuno slėnis;

250.2.3. Kauno mokslo ir technologijų parkas;

250.2.4. KTU regioninis verslo inkubatorius.

250.3. Tauragės pramonės parkas.

250.4. Panevėžio regione:

250.4.1. Panevėžio mechatronikos centras;

250.4.2. Panevėžio mokslų ir technologijų centras;

250.4.3. Norvegijos pramonės parkas „Siva Scan“.

250.5. Alytaus pramonės parkas.

250.6. Šiaulių pramonės parkas.

250.7. Klaipėdos regione:

250.7.1. Klaipėdos mokslo ir technologijų parkas;

250.7.2. Jūrinis slėnis.

251. Viešieji logistikos centrai (VLC) – nepriklausomų kompanijų ir įstaigų, užsiimančių krovinių vežimu ir pagalbine su tuo susijusia veikla, teritoriniai susivienijimai, į kurių sudėtį įeina bent vienas įvairiarūšio transporto terminalas.

252. Jie valstybiniu ir tarptautiniu lygiais vykdo su transporto sektoriumi susijusią veiklą bei didina transporto paslaugų ir logistikos koncentraciją jų numatytoje teritorijoje. VLC privalo užtikrinti įvairiarūšiškumą, t. y. aptarnauti mažiausiai dvi transporto rūšis ir būti transeuropinio

tinklo dalimi. Rengiant šią koncepciją Lietuvoje veikia Vilniaus ir Kauno VLC. Nacionalinėje susisiekimo plėtros programoje yra suplanuoti Klaipėdos ir Šiaulių VLC.

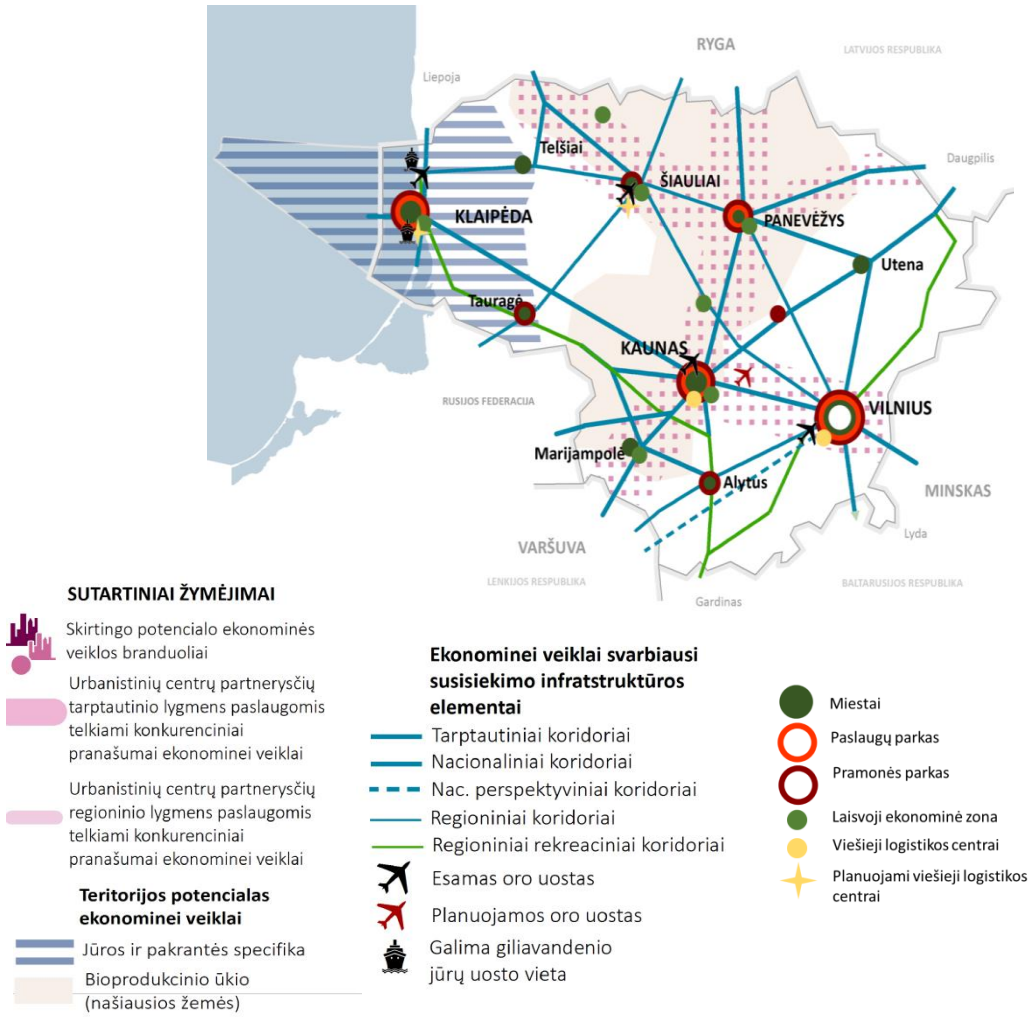

18 pav. Ekonominiam potencialui telkti ir šalies konkurencingumui didinti naudojamų ekonominės sistemos teritorinio planavimo formų tinklas rengiant Lietuvos bendrąjį planą 2050

253. Šalies konkurencingumo didinimas bendradarbiaujant su kaimyninėmis šalimis. Koncepcijoje, nagrinėjant tarptautinį, dažniausiai Europos, kontekstą, nepamirštama ir santykio su kaimyninėmis valstybėmis, Baltijos jūros regionu. Plėtojat Baltijos jūros regioną sprendžiama ne tik šio regiono teritorinė integracija (vidinė), bet ir jos integracija su kitomis Europos sritimis (išorinė), yra kaip priemonė teritorinei sanglaudai pasiekti. Bendradarbiavimas su Baltijos jūros regiono valstybėmis ir aktyvus šalies veikimas šiame regione taip pat prisideda prie visapusiškos valstybės gerovės.

254. Tvarus ekonomikos augimas neįmanomas be socialinės ir teritorinės pasienio regiono sanglaudos, o ji pasiekiama tik nuosekliai integruojant vietos, socialinio ir aplinkos vystymo aspektus. Priklausomai nuo regiono unikalumo ir turimų konkurencinių pranašumų (gamtinių ir rekreacinių, pramonės, paslaugų ar logistikos), būtina išnaudoti jų ekonominį potencialą, didinant jų junglumą, skatinant dvišalę verslo partnerystę, plėtojant fizinę ir socialinę regiono infrastruktūrą, didinant regiono žmogiškųjų išteklių kompetenciją, gerinant aplinką

darbo vietoms kurti ir verslo investicijoms. Pramonei ir logistikai patraukliose teritorijose būtina remti pramonės klasterizacijos procesus, skatinti smulkiojo ir vidutinio verslo iniciatyvas.

255. Visos sanglaudą tarp ES priklausančių kaimyninių šalių pasienio regionų didinančios priemonės turi būti vykdomos abipus sienos, bendradarbiaujant abiejų šalių valstybės ir savivaldybių institucijoms bei rengiant ir įgyvendinant specialiąsias programas (Investicijų pasienio regione skatinimo, SVV rėmimo pasienio regione programa, pasienio regiono bendros darbo rinkos informacinės sistemos kūrimo ir kt.). Pavyzdžiui, siekiant stiprinti Lietuvos bendradarbiavimo su Latvija ir Lenkija galimybes sveikatos ir švietimo srityse, tikslinga aktyviau naudoti egzistuojančias ES lygmens iniciatyvas – kad ir pagal jau minėtą Baltijos jūros regiono strategiją egzistuojančias iniciatyvas švietimo ir sveikatos srityse. Švietimo srityje skatinama didinti moksleivių ir studentų mobilumą bei mainus, sveikatos srityje – mažinti ankstyvą išvengiamą mirtingumą. Taip pat turi būti pašalintos fizinės bendradarbiavimo per sieną kliūtys, t. y. gerinama susisiekimo, taip pat ir viešojo transporto infrastruktūra, stiprinamas pasienio regiono teritorijų bendradarbiavimas socialinėje srityje ir gerinama aplinkos kokybė.

256. Kartu su kaimyninėmis šalimis Lietuva taip pat turėtų palaikyti bei vystyti kultūros, turizmo ir rekreacijos veiklas. Kultūrinis bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis sukuria sąlygas dalyvauti regiono kultūriniame gyvenime, dalytis patirtimi, išplėsti kūrybos ir kultūrinių tradicijų pristatymo rinkas, kurti ir reprezentuoti Lietuvos identitetą, kelti šalies konkurencingumą. Europos Komisija ir kaimyninės šalys investuoja į kaimynystės politiką ir jos įgyvendinimo priemones, tad yra palankios sąlygos stipriems kultūriniams ryšiams palaikyti ir taip siekti ne tik kultūrinių, bet ir socialinių, ekonominių, diplomatinių tikslų, didinančių ir tarptautinį šalies konkurencingumą.

257. Ypač svarbu plėtoti kultūrinius ryšius su kaimyninėmis valstybėmis, kuriose saugomi bendri kultūros paveldo objektai, su kuriomis sieja kultūrinė ir istorinė bendrystė. Šie geografiniai prioritetai gali papildyti ir palaikyti jau nustatytas prioritetines ūkio eksporto kryptis. Rekreacijos ir turizmo srityje tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir turistų srautai yra nulemti istorinių aplinkybių ir susiklosčiusių tradicijų, kurios turi būti puoselėjamos, siekiant užtikrinti šio sektoriaus vystymosi tęstinumą. Siekiant plėtoti konkurencingą rekreacijos ir turizmo sektorių, svarbu stiprinti tarpvalstybinį pasienio regionų (įskaitant ir savivaldybių lygmenį) bendradarbiavimą, ypač daug dėmesio skiriant didelį rekreacinį potencialą turintiems pasienio regionų centrams: Vilniui, Druskininkams, Klaipėdai, Palangai ir Biržams.

258. Ekosistemų apsaugos aspektu Lietuvos teritorija yra susieta svarbiais gamtiniais ryšiais su kaimyninėmis valstybėmis. Baltiškųjų aukštumų geoekologinė takoskyra Lietuvą jungia su Latvija ir Lenkija. Per Lietuvą teka svarbios tarpvalstybinės upės: Nemunas, Neris,

Šešupė, Nemunėlis ir pan. Šios tarptautinės ir regioninės gamtinės jungtys įpareigoja Lietuvos aplinkosaugos politiką derinti su kaimyninėmis šalimis ir vystyti bendrą teritorinę aplinkosaugą.

259. Kraštovaizdžio ir ekosistemų apsaugos srityje bendradarbiavimas su kaimyninėmis šalimis stiprina ne tik šalies teritorinę aplinkosaugą, bet ir prisideda prie bendros regiono aplinkos būklės gerinimo ir palaikymo. Šiuo metu Lietuva turi tik vieną saugomą teritoriją, kuri turi savo tęstinumą kaimyninėje valstybėje – tai Kuršių nerijos nacionalinis parkas. Nepaisant to, bendradarbiavimas tarp šių parkų yra labai apsunkintas. Su kitomis kaimyninėmis šalimis bendrų saugomų teritorijų nėra.

260. Kraštovaizdžio ir ekosistemų apsaugos srityje bendradarbiavimas turėtų būti orientuojamas į europinių ir besiribojančių šalių aplinkosaugos interesų suderinamumą: ekosistemoms svarbių buveinių tarpvalstybinį identifikavimą ir tarpvalstybinio apsaugos režimo suderinimą pasienio regionuose; bendrų tarpvalstybinių (kertančių valstybių sienas) kraštovaizdžio vertybių ir gamtinio karkaso (ar kitų ekologinio kompensavimo) elementų identifikavimą, tęstinumo užtikrinimą bei tarpvalstybinę jų apsaugą; ekosisteminių paslaugų tęstinumo kertant valstybių sienas užtikrinimą; tarptautinių susitarimų kraštovaizdžio ir ekosistemų apsaugos srityje suderinimą bei atnaujinimą.

261. Pasienio ne su ES valstybėmis narėmis regionų bendradarbiavimo su besiribojančiais regionais kaimyninėse šalyse aktyvumą, būdus ir priemones lemia Lietuvos vykdoma užsienio politika dėl tų šalių.

V SKYRIUS
TERITORIJOS ERDVINIO VYSTYMO IR NAUDOJIMO FUNKCINIAI PRIORITETAI

PIRMASIS SKIRSNIS
TERITORIJOS ERDVINIO VYSTYMO IR NAUDOJIMO FUNKCINIŲ PRIORITETŲ PRINCIPAI

262. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijos vizija formuojama remiantis trimis pagrindiniais atraminiais valstybės teritorijos erdvinio formavimo siekiais:

262.1. gyvybingos urbanistinės struktūros;

262.2. gyvybingos ekosistemos;

262.3. našios bioprodukcinės teritorijos.

19 pav. Vertybės, ambicijos, vizijos

263. Būtina sąlyga vizijai įgyvendinti ir kitas koncepcijos rengimo žingsnis – nagrinėjamos ir plėtojamos alternatyvios erdvinės struktūros, siūlomi funkciniai Lietuvos teritorijos prioritetai.

264. Laikantis nuostatos, kad pagrindiniai vizijos metmenys lieka nepakitę, erdvinės koncepcijos formavimas prasideda nuo diskusijos, kurią vystymo strategiją pasirinkti. Alternatyva formuojama išnagrinėjus ir įvertinus daugelį galimų Lietuvos teritorijos erdvinio plėtojimo scenarijų, nuo labai radikalių optimistinių iki labai pragmatiškų, tiesiog fiksuojančių esamą būklę ir dabartines tendencijas. Alternatyvos sprendinius nulėmė suvokimas, kad dabartinė regioninio planavimo sistema, įtvirtinta galiojančiame LR BP, atlaikė laiko išbandymus ir užtikrino besikuriančios valstybės stabilumą, tačiau negali atsakyti į daugelį šiandienos klausimų, nes iš esmės pasikeitė valstybės geopolitinė situacija bei atsirado naujų iššūkių, kurių pirmuoju valstybės kūrimo etapu nebuvo galima numatyti. Šios naujos aplinkybės ir tendencijos užduoda klausimą: ar valstybė pajėgi vienodai centralizuotai skirstyti investicijas tolygiai visos šalies teritorijoje, ar reikia kitokios regionų politikos, kuri leistų atsiskleisti regionams, duoti jiems impulsą veikti. Pagrindinis valstybės siekis privalo išlikti tas pats – užtikrinti visos šalies gyventojų vienodas galimybes turėti aukštą gyvenimo kokybę. Būtina galvoti apie kitokią regioninio planavimo sistemą, kuri, nustačius regionų centrų hierarchiją, leidžiant jiems veikti savarankiškai, sistemiškai pagal svarbą ir atsiperkamumą diferencijuojant investicijas, kartu užtikrintų jų bendrą veikimą, išryškintų jų išskirtines savybes ir sudarytų sąlygas regionų ir regionų centrų bendradarbiavimui. Europos patirtis ir praktika rodo, kad tik toks modernus požiūris ir kelio pasirinkimas leistų sukurti šalyje bendrą planavimo sistemą, apibrėžtą dviejuose pagrindiniuose valstybės planavimo dokumentuose – LRBP ir NPP.

265. Lietuvos jūrinės teritorijos planavimo koncepcijos sprendiniai nuosekliai papildo šalies plėtojimo principus, užtikrina ryšius su Lietuvos sausumos teritorija, tęstinumą teritorinėje jūroje ir išskirtinėje ekonominėje zonoje.

266. II alternatyvos atveju užsibrėžtų Lietuvos vystymo ambicijų ir vizijų (žr. 19 pav. schemą „Vertybės, ambicijos, vizijos“) siekiama prioritetu laikant potencialų sujungimo principą. Antroji Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano alternatyva remiasi išsamia Europos ir pasaulio valstybių, regionų teritorijų planavimo tendencijų analize, tarptautinių konsultantų patirtimi, siūlymais ir pokyčių būtinybe. Esminis pokytis, siūlomas antrojoje alternatyvoje – efektyviausias valstybės investicijų koncentravimas į sritis ir teritorijas, duodančias didžiausią naudą (pridėtinę vertę). Regionai ir savivaldybės turi būti stiprinami suteikiant jiems laisvę veikti, konkuruoti, išryškinti specifines gerąsias savybes, kartu sukurti prielaidas jų bendradarbiavimui ir sinergijai. Tuo tikslu siūloma koncentruoti valstybės išgales optimizuojant šalies erdvinę struktūrą.

267. Bendrojo plano koncepcijoje numatomi teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai / kryptys formuojami atsižvelgiant į teritorijos dalies gamtinio pagrindo pobūdį, jo atsparumą įvairaus pobūdžio antropogeninei apkrovai, esamą ir numatomą antropoekologiškai optimalų žemės dangos ir jūrinių teritorijų naudojimo pobūdį.

268. Įvadas į alternatyvą. Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijos antrojoje alternatyvoje siūlomi partnerystės principai, kurie veikia susiklosčiusioje šalies struktūroje, sudaro sąlygas jai lanksčiau prisitaikyti pagal besikeičiančią demografinę situaciją, optimizuoti išteklius ir finansinius išteklius jai išlaikyti, aukštai gyvenimo kokybei visoje šalies teritorijoje pasiekti. Sudarant bendradarbiavimo sąlygas, sustiprinami ne tik urbanistiniai centrai, bet ir regionai. Pagal šios alternatyvos principus turėtų būti skiriamas tikslinis sisteminis šalies investicijų koncentravimas partnerystę plėtojantiems subjektams į sritis ir teritorijas, kurios, įvertinant jų pranašumus ir specifiką, gali duoti didžiausią naudą ir grąžą ne tik konkrečiai vietai, bet ir regionui, valstybei.

269. Įvertinus esamą erdvinę struktūrą ir joje veikiančias sistemas, modeliuojamos teritorinį pagrindą turinčios, naujas sinergijas kuriančios, šalies stabilumą užtikrinančios penkios nacionaliniu lygmeniu veikiančios partneryščių grupės:

269.1. Vilniaus–Utenos–Ukmergės;

269.2. Kauno–Marijampolės–Alytaus;

269.3. Klaipėdos–Tauragės–Telšių;

269.4. Šiaulių–Mažeikių;

269.5. Panevėžio–Biržų–Rokiškio.

270. Partnerystės formuojamos pagal įvairaus pobūdžio sąsajų visumą. Identifikuojant šias sąsajas ir tam tikrą bendrumą, vertinami aspektai, turintys teritorinę išraišką ir nusakantys tiek esamas priklausomybes, tiek potencialias galimybes (20 pav.):

270.1. fiziomorfologinis – nusakantis turimą gamtinį pagrindą;

270.2. teritorijos formuojamas potencialas veiklai, pvz., našios žemės suponuoja agrarinę veiklą, o vaizdingas kraštovaizdis – rekreacijos ir turizmo;

270.3. ekonominių-funkcinių regionų ribos pagal darbuotojų GPM perlaidas (pagal „Investuok Lietuvoje“ informaciją);

270.4. susisiekimo potencialas – kai urbanistinius centrus ir kitas ekonominės veiklos zonas gali jungti ne mažiau kaip dvi aukštos kokybės alternatyvios susisiekimo sistemos (esama ir planuojama);

270.5. fizinė gretimybė – žemesnio lygmens centrų teritorinė gretimybė su aukštesnio lygmens centrais.

271. Būtent tam tikrų aspektų, interesų, potencialo teritorinis bendrumo išnaudojimas sudaro sąlygas sustiprinti esamas struktūras ir sukurti sinergijas, naujas vertes, kurių atskirai veikiant negalima būtų pasiekti.

272. Partneryščių veikloje sukuriamos sinergijos, teikiant tarptautinio, nacionalinio ar regioninio lygmens paslaugas, padėtų efektyviau naudoti viešuosius finansinius, administracinius ir žmogiškuosius išteklius, išvengti viešųjų funkcijų dubliavimo gretimose teritorijose ir palaikytų tvarų bei konkurencingą valstybės vystymąsi. Pasitelkiant suminį partneriaujančių miestų susisiekimo ir kitų išteklių potencialą, tampa įmanoma ir siūloma organizuoti aukšto efektyvumo mobilumo paslaugas didelėje Lietuvos dalyje. Regionų aprūpinimas inžinerine infrastruktūra, atliekų tvarkymas, ryšių paslaugos būtų teikiamos taip pat formuojant prioritetines partnerystes, pvz., numatant žiedinės ekonomikos įgyvendinimo užduotis regioniniu lygmeniu, partnerystės leistų efektyviau išnaudoti turimus išteklius. Nauji naratyvai, grįsti ne vien vietovių išskirtinumu, bet ir jų bendryste, stiprintų priklausymo tai pačiai kultūrai ir bendros tapatybės jausmą.

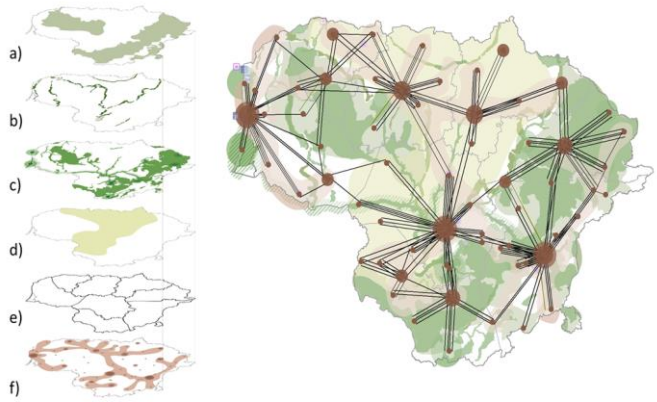

20 pav. Galimo teritorinio bendro potencialo identifikavimo schema: mažas didelis urbanistinių centrų bendrumas vertinimo aspektų bei teritorinės gretimybės atžvilgiu (a – fiziomorfologinis pagrindas / kalvos; b – fiziomorfologinis pagrindas / gūbriai; c – vaizdingas kraštovaizdis, kurortai, kurortinės teritorijos, rekreacijai tinkami vandens keliai; d – našiausios

žemės; e – funkcinių regionų ribos pagal darbuotojų GPM perlaidas; f – arealai, kuriuose urbanistinius centrus ir kitas ekonominės veiklos zonas jungia ne mažiau kaip dvi aukštos kokybės alternatyvios susisiekimo sistemos (esama ir planuojama).

273. Šia alternatyva siekiama paprastesnio ir efektyvesnio valdymo, investicijų paskirstymo. Savivaldybių sinergija ir regionų vystymas vyksta nekeičiant nusistovėjusios administracinės sistemos. Sistemos pokyčių poreikis išryškės proceso metu ir galės būti atitinkamai keičiamas. II alternatyvos sprendiniai gali būti įgyvendinami etapais, detalizuojant juos sprendinių konkretizavimo stadijoje. Įgyvendinant šio bendrojo plano sprendinius, gali būti vykdomi tam tikri bandomieji projektai, identifikuojantys realizavimo problematikas ir patvirtinantys geriausias praktikas.

ANTRASIS SKIRSNIS
ERDVINĖS STRUKTŪROS

274. **Urbanistinė sistema ir jos struktūra.** Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijos antroje alternatyvoje, plėtojant urbanistinę sistemą, taip pat siekiama užtikrinti palankiausias socialinio, ekonominio ir ekologinio šalies vystymosi sąlygas, sukurti aukštos žmonių gyvenimo kokybės prielaidas. Įvertinus neigiamas demografines prognozes 2050 m. 39 savivaldybėse – stabilizavimąsi dešimtyje savivaldybių ir augimą tik vienuolikoje – būtina racionaliai ir optimaliai naudoti turimus išteklius bei formuoti sistemas, sudarančias prielaidas kokybiškoms gyvenimo sąlygoms visoje šalies teritorijoje. Dėl to turime veikdami kartu išnaudoti bendras stipriąsias puses ir atskleisti galimus papildomus pranašumus. Tam tikslui įgyvendinti plėtojama policentrinė hierarchinė urbanistinė struktūra, kuri remiasi išvystyto tinklo modeliu, kai išlaikoma susiklosčiusi tolygi gyvenamųjų vietovių struktūra ir ypač sustiprinami funkciniai ryšiai tarp tam tikrų elementų grupių. Įvedus į šią struktūrą partneryščių principą, sudaromos prielaidos sukurti kur kas palankesnes vertes, negu tai būtų galima pasiekti veikiant atskirai ar santykinai individualiai.

21 pav. Antrojoje alternatyvoje urbanistinei struktūrai taikomas išvystyto tinko modelis

275. Antrojoje alternatyvoje, kaip ir pirmojoje, numatomas policentrinis hierarchinis gyvenamųjų vietovių tinklas, veikiantis visais lygmenimis: tarptautiniu, nacionaliniu, regioniniu, vietovės. Tariama, kad šioje alternatyvoje aktyviausios partnerystės turėtų būti plėtojamos

urbanistinės struktūros tarptautiniu ir nacionaliniu lygmenimis, o jų poveikis būtų perteikiamas žemesniems lygmenims. Antrosios alternatyvos urbanistiniai centrai yra šių kategorijų:

275.1. Metropoliniai centrai – aktyvūs miestai tarptautinėje urbanistinių centrų sistemoje, telkiantys didžiausią spektrą paslaugų (nuo būtino, santykinai dažno iki santykinai reto poreikio), veikia kaip šalies ekonominiai varikliai. Šio tipo centrai diferencijuojami pagal jų specifiką:

275.1.1. sostinės – Vilnius;

275.1.2. transnacionalinių ryšių – Kaunas;

275.1.3. pajūrio – Klaipėda.

275.2. Regioniniai centrai skirstomi į šiuos tipus:

275.2.1. plėtojamojo tipo – miestai, kurie atlieka ypač svarbų vaidmenį regionų arealuose bei veikia tarptautiniu lygmeniu, telkia nuo būtino iki santykinai vidutinio ir net iš dalies santykinai reto poreikio paslaugas, koncentruoja dideles aptarnavimo galimybes, darbo vietas ir yra ekonominiai branduoliai. Identifikuojami plėtojamojo tipo centrai: Šiauliai ir Panevėžys. Šių centrų funkcionavimas, sustiprintas tarpusavio partneryste, sudarytų reikšmingas prielaidas Šiaurės, Šiaurės Rytų Lietuvos gyvybingumo palaikymui;

275.2.2. palaikomojo tipo – miestai, kurie atlieka ypač svarbų vaidmenį gyvenimo kokybei palaikyti regione, telkia ne žemesnio lygmens nei santykinai vidutinio poreikio paslaugas. Identifikuojami palaikomojo tipo centrai: Alytus, Utena, Marijampolė, Tauragė, Telšiai, Mažeikiai;

275.2.3. papildomojo tipo – miestai, kurie atlieka svarbų vaidmenį regionų arealuose, telkia dalį santykinai vidutinio poreikio paslaugų, atitinkamo lygmens aptarnavimo galimybes, darbo vietas. Identifikuojami papildomojo tipo centrai: Ukmergė, Rokiškis, Biržai.

275.3. Lokalūs regionų centrai – miestai, kurių prioritetinis tikslas – palaikyti regionų dalių gyvybingumą veikiant kartu su regioniniais centrais ir orientuoti į santykinai dažno poreikio paslaugų teikimą.

275.4. Vietiniai centrai – užtikrinantys būtino poreikio paslaugas ir aptarnaujantys mažiausius teritorinius vienetus.

276. Įvairių lygmenų urbanistinius centrus sieja funkciniai – susisiekimo, ekonominiai ir laisvos darbo jėgos judėjimo, viešųjų paslaugų sistemos, kultūros sklaidos – ne tik vertikalūs, bet ir horizontalūs ryšiai. Formuojami kur kas stipresni ryšiai tarp partneriaujančių urbanistinių centrų.

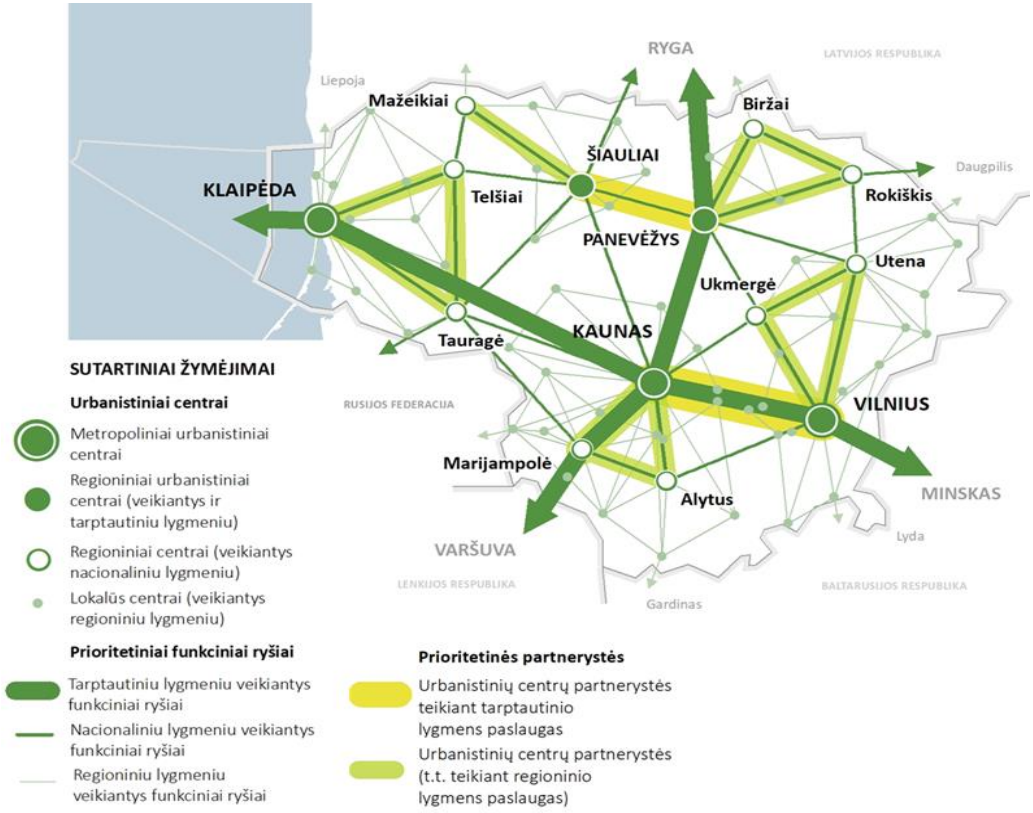

22 pav. II alternatyva. Šalies urbanistinė struktūra

277. Urbanistinių centrų partnerystės nekuria bendros urbanizacijos, neskatinama drieka tarp jų, urbanistiniai centrai – kompaktiški miestai.

278. Koncepcijoje išskiriama atraminė urbanistinė struktūra, kuri bus detalizuojama sprendinių konkretizavimo stadijoje. Kiekvienas lygmuo tiek urbanistinių centrų, tiek funkcinių ryšių apima skirtingo potencialo, stipresnių ar silpnesnių požymių turinčius objektus. Šiems objektams kitoje bendrojo plano rengimo stadijoje bus nustatomos individualios vystymo priemonės. Palankiomis sąlygomis urbanistinės struktūros elementų – urbanistinių centrų – augimas neribojamas, tik pažymima, kad jis turi būti darnus, atitinkantis LR BP nurodytas ambicijas ir vizijas. Urbanistinių centrų partneryščių veiklos arealams siūloma rengti bendrus projektus, teritorijų planavimo dokumentus.

279. Įvertinus rengiamo bendrojo plano lygmenį, nustatomi vietinio lygmens elementų bendrieji vystymo principai, jų reikšmė bendroje urbanistinėje sistemoje, tačiau detaliau individualiai jie nenagrinėjami.

280. **Tarptautinio lygmens urbanistinė struktūra.** Identifikuojant ir formuojant Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano vertybes, ambicijas, vizijas, užsibrėžtas siekis turėti valstybės konkurencingumo didinimo, visavertės ES narės funkcionavimo galimybes per stipresnę, aiškiau išreikštą tarptautiniu lygmeniu veikiančią Lietuvos urbanistinės struktūros dalį. Aukščiausio lygmens struktūrą šalyje formuoja pagrindiniai urbanistiniai centrai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, ir tarptautiniai transporto koridoriai išsidėstę Šiaurės

Pietų (I koridorius („Via Baltica“) bei planuojama „Rail Baltica“ ir koridoriaus atšaka IA („Via Hanseatica“), Rytų Vakarų (IX koridorius (atšaka IXB Kijevas–Minskas–Vilnius–Klaipėda ir atšaka IXD Kaunas– Kaliningradas) kryptimis bei sąsajas su jais turintys vandens ir oro keliai. Pagrindinius urbanistinius centrus – Vilniaus ir Kauno bei Šiaulių ir Panevėžio, teritoriniu aspektu (Europos kontekste) esančius santykinai mažu atstumu vienas nuo kito, numatoma stiprinti taikant partnerystės papildomumo principą. Išnaudojant turimą bei numatomą infrastruktūrą, didžiųjų miestų partneryščių sukuriama sinergija didintų bendrą šalies vaidmenį tarptautiniu lygmeniu, o tai atitinkamai generuotų visokeriopą naudą šalies vidaus gerovei, didintų gyvenimo kokybę regionuose.

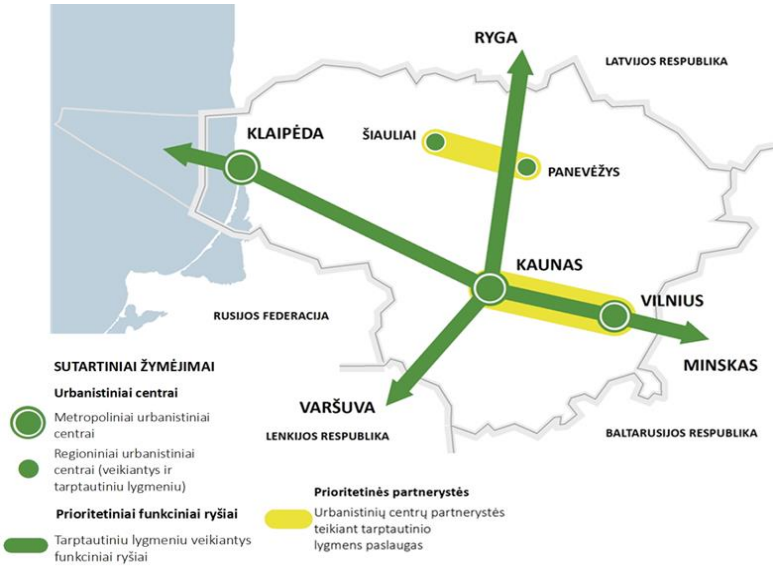

23 pav. Tarptautinio lygmens urbanistinė struktūra

281. **Nacionalinio lygmens urbanistinė struktūra**. Gyvybingi regioniniai urbanistiniai centrai – regionų augimo, stabilumo veiksniai, šalies gerovės pamatas. Regioninių centrų partnerystės sudaro prielaidas, pasinaudojant turimais ištekliais, turima / kuriama infrastruktūra (nuo socialinės iki inžinerinės), sukurti aukštesnę vertę ir gyvenimo kokybę mažesniais ištekliais. Urbanistinių centrų tarpusavio papildomumo, bendro paslaugų paskirstymo veiksniai partneriaujant leidžia išlikti konkurencingiems, lanksčiau prisitaikyti prie besikeičiančių demografinių realijų ir urbanizacijos iššūkių. Taip pat akcentuojamas funkcinių vertikaliųjų ir horizontaliųjų ryšių tarp įvairaus lygmens urbanistinių centrų stiprinimas, o ypač jie išvystomi tarp partneriaujančių vienetų. Vykdoma skirtingų viešojo transporto rūšių sinerginė paslauga. Ypač aktyviai tęsiama geležinkelių tinklo rišli plėtra, sujungiant pagrindinius urbanistinius centrus. Įvertinus galimą teritorinio potencialo bendrumą, keturiolikai nacionaliniu lygmeniu veikiančių urbanistinių centrų siūlomos šios partnerystės:

281.1. Vilniaus–Utenos–Ukmergės – prioritetas teikiamas mobilumo, paslaugų teikimo, rekreacijos ir turizmo partnerystėms.

281.2. Kauno–Marijampolės–Alytaus – prioritetas teikiamas mobilumo, paslaugų teikimo, pramonės ir logistikos vystymo partnerystėms.

281.3. Klaipėdos–Tauragės–Telšių – prioritetas teikiamas mobilumo, paslaugų teikimo, jūros ir pakrantės teikiamam ekonominiam potencialui įsisavinti;

281.4. Šiaulių–Mažeikių – prioritetas teikiamas mobilumo, paslaugų teikimo, pramonės ir logistikos vystymo partnerystėms;

281.5. Panevėžio–Biržų–Rokiškio – prioritetas teikiamas mobilumo, paslaugų teikimo, pramonės ir logistikos vystymo partnerystėms.

282. Sėkmingai veikiančios partnerystės tarp Šiaulių–Mažeikių, Panevėžio–Biržų–Rokiškio bei Šiaulių–Panevėžio tarptautiniame kontekste mažintų šios dienos didėjančią atskirtį šalies šiaurinėje, šiaurės rytų dalyse ir sudarytų teritoriniu aspektu atsvarą, lygiagrečią su ašimi, kurioje dominuoja Klaipėda, Kaunas ir Vilnius.

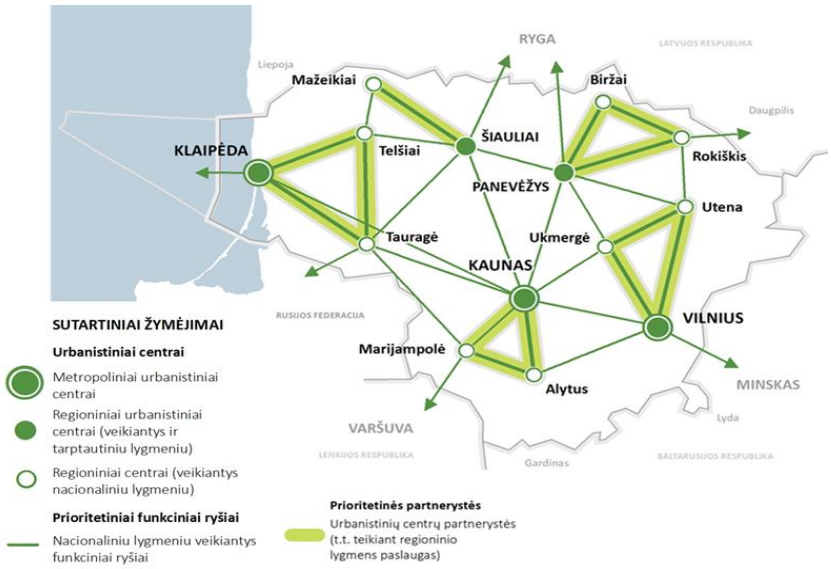

24 pav. Nacionalinio lygmens urbanistinė struktūra

283. **Regioninio lygmens urbanistinė struktūra.** Šiuo lygmeniu veikia visų lygmenų urbanistiniai centrai, formuodami atitinkamai savo svorį. Regioninių centrų partneryščių principai perteikiami žemesnio lygmens lokaliems regionų centrams. Atitinkamai suformuojami glaudūs ryšiai ne tik su regione dominuojančiais urbanistiniais centrais, bet ir kitais centrais, veikiamais regioninių centrų partneryščių. Lokalūs regionų centrai – bendros valstybės regioninės sistemos dalis, taip pat turintys bendryščių ir sinerginių ryšių. Vertikalieji ir horizontalieji ryšiai išnaudojami siekiant viešųjų paslaugų teikimo, regioninių susisiekimo, energetinių, inžinerinių ir kt. sistemų mazgų ir išteklių naudojimo sinergijos.

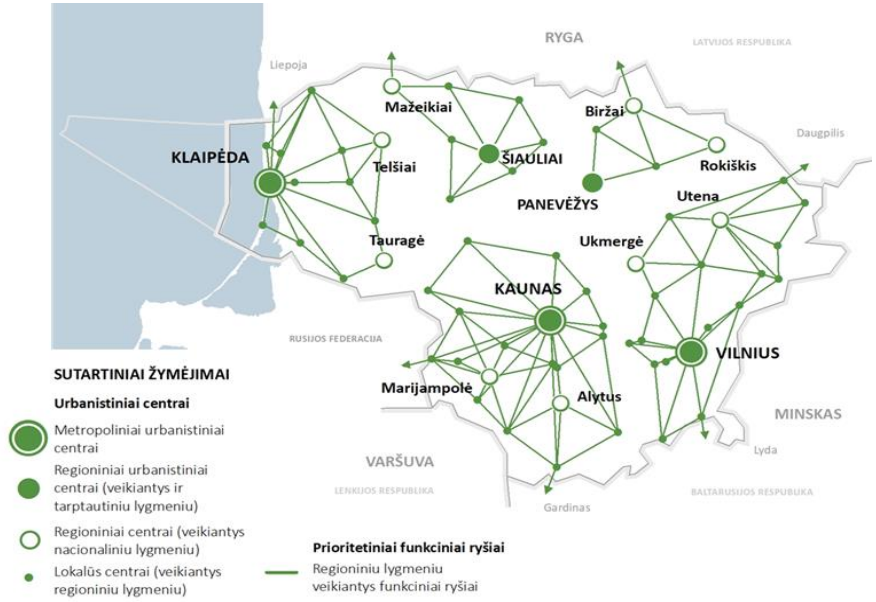

25 pav. Regioninio lygmens urbanistinė struktūra

284. **Vietovės lygmens urbanistinė struktūra.** Vietovės lygmens centrai yra žemiausia, tačiau ne mažiau svarbi urbanistinės sistemos grandis, užtikrinanti gyvenimo kokybę visoje šalies teritorijoje. Antrojoje alternatyvoje numatoma, kad šie centrai taip pat turi optimizuoti paslaugų teikimo kokybei reikalingą infrastruktūrą, taikyti partnerystės principą jai išlaikyti / vystyti. Itin svarbu užtikrinti mobilumą, paslaugų pasiekiamumą tarp vietinių ir aukštesnio lygmens urbanistinių centrų.

285. Urbanistinių centrų lokalizavimas taip pat teikiamas antrosios alternatyvos Erdvinio vystymo brėžinyje.

286. **Kultūros paveldo apsauga urbanistiniuose centruose**. Planuojamuose metropoliniuose ir regioniniuose urbanistiniuose centruose (didžiųjų miestų savivaldybėse) yra daugiausia kultūros paveldo vertybių ir didžiausia jų koncentracija, todėl paveldas daro reikšmingą įtaka šių urbanizuotų teritorijų vystymui. Kultūros paveldo išsaugojimui, įveiklinimui ir integravimui į šiuolaikines urbanistines struktūras turi būti pasitelkiamos tikslinių tyrimų ir planavimo (reglamentavimo), visuomenės įtraukimo, finansinės priemonės. Rekomenduojama įteisinti istorinio urbanistinio kraštovaizdžio sampratą ir ja pagrįstą istorinių urbanistinių centrų vystymo koncepciją: integruoti vietovės vertingųjų savybių išsaugojimo, socialinius ir ekonominio vystymosi tikslus, siekiant gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę ir darnų miesto erdvių naudojimą.

287. Antros alternatyvos konceptualiųjų Urbanistinė sistemos ir jos struktūrų sprendinių apibendrinimas:

287.1. Formuojama hierarchinė policentrinė urbanistinė struktūra, atitinkanti išvystyto tinklo modelį, kai išlaikoma susiklosčiusi tolygi gyvenamųjų vietovių struktūra ir ypač

sustiprinami funkciniai ryšiai tarp tam tikrų elementų grupių. Ši struktūra veikia tarptautiniu, nacionaliniu, regioniniu, vietovės lygmenimis.

287.2. Tarptautinio lygmens urbanistinėje struktūroje veikia penki didžiausi urbanistiniai centrai: Vilnius, Kaunas, Klaipėda, Šiauliai, Panevėžys, ir tarptautiniai transporto koridoriai bei sąsajas su jais turintys vandens ir oro keliai. Stiprinant Lietuvos urbanistinių centrų vaidmenį Europos urbanistinėje struktūroje, numatomos Vilniaus–Kauno bei Šiaulių–Panevėžio partnerystės papildomumo principu tarptautinėms paslaugoms plėtoti. Tiek pirmojoje, tiek antrojoje alternatyvose aukščiausio lygmens urbanistinės struktūros sprendiniai yra tapatūs.

287.3. Nacionalinio lygmens urbanistinėje struktūroje dominuoja keturiolika urbanistinių centrų, kurie veikia šiomis grupėmis: Vilniaus–Utenos–Ukmergės; Kauno–Marijampolės–Alytaus; Klaipėdos–Tauragės–Telšių; Šiaulių–Mažeikių; Panevėžio–Biržų–Rokiškio. Nacionaliniu lygmeniu veikiančių urbanistinių centrų partnerystės sudaro prielaidas, pasinaudojant turimais ištekliais, turima / kuriama infrastruktūra (nuo socialinės iki inžinerinės), formuoti aukštesnę vertę ir gyvenimo kokybę mažesniais ištekliais. Urbanistinių centrų tarpusavio papildomumo, bendro paslaugų paskirstymo veiksniai plėtojant partnerystę leidžia išlikti konkurencingiems, lanksčiau prisitaikyti prie besikeičiančių demografinių realijų ir urbanizacijos iššūkių – atitinkamai vienodoms gyvenimo sąlygoms šalyje palaikyti.

287.4. Regioninio lygmens urbanistinėje struktūroje veikia visų lygmenų urbanistiniai centrai, formuodami atitinkamai savo reikšmę šalies erdvinėje struktūroje. Be minėtų keturiolikos centrų, numatoma 50 lokalių regioninių centrų (skiriasi nuo pirmosios alternatyvos, nes antrojoje keturi lokalūs regionų centrai priskirti aukštesnio lygmens urbanistiniams centrams). Taip pat formuojami glaudūs ryšiai ne tik su regione dominuojančiais urbanistiniais centrais, bet ir kitais centrais, veikiamais regioninių centrų partneryščių.

287.5. Nors vietovės lygmuo nedetalizuojamas, tačiau pažymima, kad vietovės lygmens urbanistiniai centrai taip pat turi optimizuoti paslaugų teikimo kokybei reikalingą infrastruktūrą, taikyti partnerystės principą jai išlaikyti / vystyti, prisidėti užtikrinant mobilumą, paslaugų pasiekiamumą tarp vietinių ir aukštesnio lygmens urbanistinių centrų.

288. **Paslaugų pasiskirstymas urbanistinėje struktūroje.**

Šioje alternatyvoje viešųjų paslaugų teikimo sistema grindžiama pasiūlytu urbanistinės sistemos modeliu, taikančiu galimų potencialų sujungimo principą ir sudarančiu sąlygas plėtoti partnerystes, teikiant paslaugas ir telkiant gyventojus teritorijoje. Viešosios infrastruktūros ir jos teikiamų paslaugų pasiūla atitinka paklausą ir yra pagrįsta poreikių hierarchijos logine samprata. Žemiausio lygmens urbanistiniuose centruose teikiamos pačios būtiniausios ir dažnai naudojamos paslaugos, o aukštesnio lygmens urbanistiniuose centruose – sudėtingesnės

santykinai reto ir santykinai vidutinio poreikio naudojimo paslaugos, kurių kokybiškam teikimui būtina skirti daugiau išteklių ir naudoti aukštesnę kvalifikaciją.

289. Urbanistiniams centrams priskiriama paslaugų poreikių grupė yra įvardijama kaip bendrųjų paslaugų paketas gyvenimo kokybei palaikyti. Toliau pavaizduota bendrųjų viešųjų paslaugų grupavimo schema, įvertinant žmonių poreikių hierarchiją, paslaugų naudojimo dažnį ir paslaugos gavėjų gebėjimą judėti bei šioms paslaugoms pateikiama teritorinė lokalizacija pagal urbanistinių centrų lygmenis. Pažymėtina, kad šioje alternatyvoje bendrųjų viešųjų paslaugų teritorinė lokalizacija nėra tokia griežta – paslaugų hierarchijos grandyje atsiranda „dalis santykinai reto poreikio paslaugų“ ir „dalis santykinai vidutinio poreikio paslaugų“. Didžiausias dėmesys skiriamas galimų potencialų sujungimui naudojant turimą specializaciją ir iš to kylančioms urbanistinių centrų bendradarbiavimo sinergijoms – visa tai leidžia sukurti efektyviai veikiančią viešųjų paslaugų teikimo sistemą.

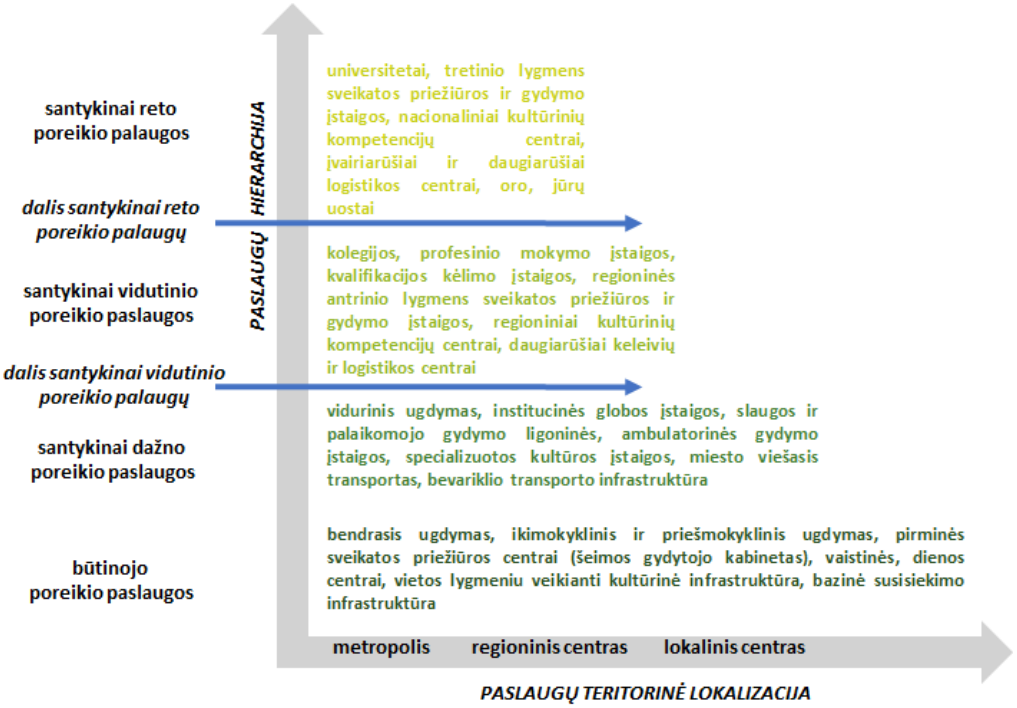

26 pav. Bendrųjų viešųjų paslaugų skirstymo ir jų teritorinės lokalizacijos pagal urbanistinių centrų lygmenis schema

290. Šioje alternatyvoje viešųjų paslaugų paketas dar turi būti įvertintas atsižvelgus į gyventojų skaičiaus koncentraciją pagal atitinkas paslaugas. Kadangi šis rodiklis yra greičiau kintantis nei tam tikros sistemos, o ir numatyti planuojamam laikotarpiui detalius prognozuojamus gyventojų skaičius atitinkamose teritorijose praktiškai neįmanoma, konceptualiuosiuose sprendiniuose šiuo aspektu grafiniai sprendiniai neteikiami. Viešųjų paslaugų pasiūla turi būti greitai reaguojanti į demografinius pokyčius. Susiklosčius palankioms demografinėms ir ekonominėms sąlygoms, urbanistiniams centrams būtų galima teikti aukštesnio lygmens paslaugas, nei pavaizduota schemoje.

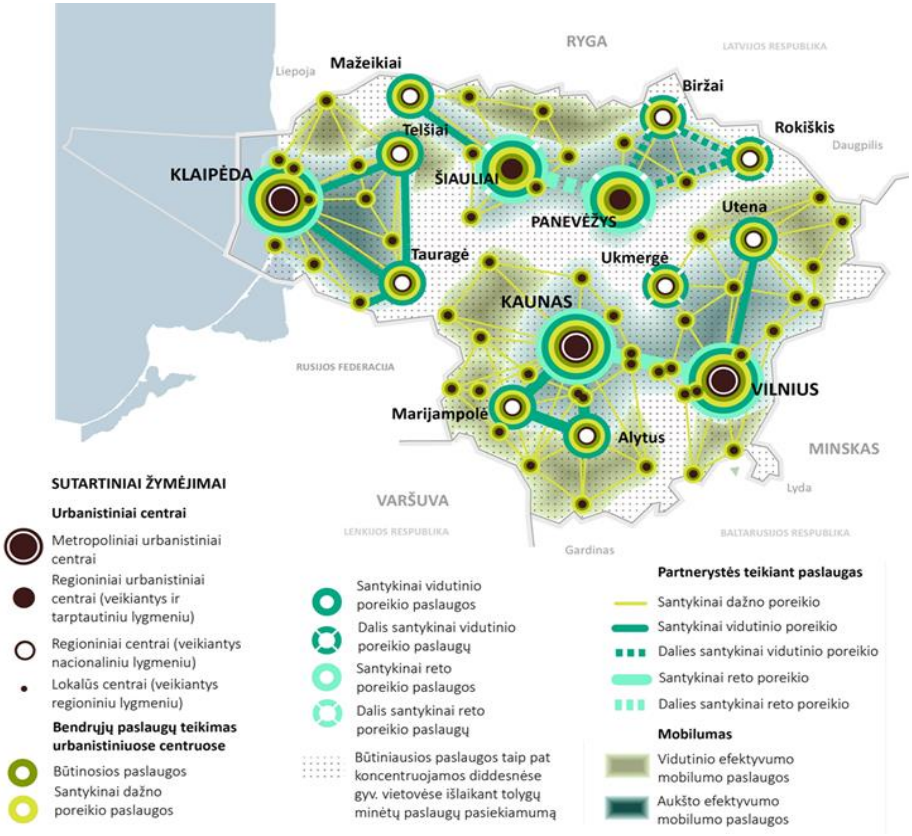

27 pav. Bendrųjų viešųjų paslaugų pasiskirstymas pagal urbanistinių centrų lygmenis

291. Šioje alternatyvoje viešųjų paslaugų teikimo sistemai itin svarbus urbanistinių centrų partnerystės principas, ja grindžiama formuojama šalies urbanistinė sistema. Pagrindinis paslaugų teikimo sistemos tikslas – plėtojant urbanistinės struktūros partnerystes, pasitelkiant specializacijas ir bendradarbiavimo sinergijas, užtikrinti efektyvų ir kokybišką paslaugų teikimą šalies teritorijoje. Esant šiai alternatyvai naudojami paslaugų papildomumo ir infrastruktūros dalijimosi principai. Siekiant aiškesnio supratimo, pateikiamas urbanistinės partnerystės, teikiant viešąsias paslaugas, pavyzdys. Šiaulių ir Panevėžio plėtojamojo tipo regioninių urbanistinių centrų potencialą stiprinti siekiama plėtojant sustiprintas tarpusavio partnerystes, teikiant dalį santykinai reto poreikio paslaugų. Šiauliuose veikiantis universiteto filialas užtikrina mokslinio potencialo sklaidos ir aukštos kvalifikacijos specialistų rengimo poreikius, būtinus šiems dviems urbanistiniams centrams stiprėti, o Panevėžyje numatoma „Rail Baltica“ vėžė – itin gerą ir greitą susisiekimą bei efektyvią krovinių ir keleivių logistikos sistemą. Pažymėtina, kad tiek Šiaulių, tiek Panevėžio miestams nusprendus šias paslaugas vystyti atskirai, dėl itin didelių investicijų poreikio būtų pasiekta gerokai mažesnė galutinė nauda, todėl šioje alternatyvoje šie du regioniniai urbanistiniai centrai specializuosis vystydami ir teikdami pirmiau minėtas paslaugas, o rezultatais naudosis kartu.

292. II alternatyvos viešųjų paslaugų teikimo sistemos principai ir tikslai:

292.1. Sukuriamas darnus ir į pasiekimus bei ugdymo kokybę orientuotas (per paskatų sistemą) švietimo infrastruktūros tinklas. Veikianti infrastruktūra naudojama efektyviai,

įgyvendinant daugiafunkciškumo ir funkcijų sujungimo principus. Naudojantis urbanistinių centrų partnerystės galimybėmis, didelių investicijų reikalaujanti infrastruktūra valdoma bendrai (pavyzdžiui, baseinai, sporto aikštynai, mokymosi laboratorijos).

292.2. Formuojamas lankstus ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros tinklas, didinant ikimokyklinio ugdymo paslaugų prieinamumą, ypač kaimo gyvenamosiose vietovėse. Sudaromos galimybės vietinio lygmens urbanistiniuose centruose atsirasti kompaktiško dydžio ikimokyklinio amžiaus grupėms jau veikiančios infrastruktūros pagrindu.

Veikia demografinę urbanistinių centrų specifiką ir poreikius atitinkanti sveikatos apsaugos infrastruktūros sistema, efektyviai naudojant gydymo įstaigų specializaciją (stacionaro ligoninių tinklo skaičius bei jose teikiamų paslaugų pobūdis bus nustatytas įgyvendinant ligoninių tinklo pertvarką).

292.3. Socialinių paslaugų vyresniems žmonėms sistema remiasi efektyviu integruotų socialinių paslaugų modeliu, kai vyresnių ir neįgalių žmonių socialiniai poreikiai užtikrinami koordinuotai veikiant sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos specialistams – sujungiant turimas kompetencijas, įgūdžius, išteklius ir naudojant bendrą infrastruktūrą.

292.4. Skirtingo tipo urbanistinių centrų bendradarbiavimas sveikatos ir socialinėje srityje yra labai intensyvus. Palaikomojo gydymo ir slaugos bei institucinės globos paslaugų trūkumas mieste kompensuojamas teikiant tokias paslaugas kitose savivaldybėse. Paslaugų infrastruktūra valdoma ir plėtojama, siekiant optimaliai naudoti bendrą infrastruktūros tinklą.

292.5. Kultūros paslaugų srityje ši alternatyva siūlo pereiti nuo tiesiogiai vykdomų kultūros sklaidos funkcijų atskiruose urbanistiniuose centruose prie partnerysčių kuriant skirtingo lygmens urbanistinius centrus, tai leistų orientuotis į kompleksinį gyventojų poreikių tenkinimą ir ugdymą pasitelkiant skirtingų lygmenų centrus:

292.5.1. Nacionaliniai kultūrinių kompetencijų centrai – tai aukščiausiu lygmeniu savo funkcijas vykdančios įstaigos, teikiančios ekspertinę, vadybinę, metodinę pagalbą ir mentorystę regioniniams centrams. Tokiais kompetencijų centrais galėtų tapti tiek didžiuosiuose miestuose veikiančios valstybinės kultūros ir meno įstaigoms, tiek savivaldybių įstaigos, kultūros centrai. Tokie centrai turėtų ypač svarbų vaidmenį įgyvendinant valstybės prioritetus, koordinuojant veiklą ir užtikrinant išteklius nacionaliniu lygmeniu.

292.5.2. Regioniniai kultūrinių kompetencijų centrai – veikia kaip pagalbininkai ir tarpininkai įgyvendinant bendrųjų kultūros paslaugų paketą, jų tinklas turėtų būti optimalus, diferencijuotai pagal sektorius vertinant konkrečius teritorijos poreikius ir išteklius.

292.5.3. Specializuotos kultūros įstaigos – kultūros įstaigos diferencijuojamos pagal kultūros sektorius ir užtikrinančios konkrečios kultūros šakos paslaugų teikimą ir raidos įgyvendinimą.

292.5.4. Vietos lygmeniu veikianti kultūrinė infrastruktūra, suteikianti prieigą prie pagrindinių kultūros paslaugų ir teikianti kultūrinio švietimo funkcijas – vietos lygmeniu veikiantys kultūrinės infrastruktūros taškai, teikiantys bendrųjų kultūros paslaugų paketą, į kurį būtų įtraukiami skirtingi paslaugų teikėjai, nepriklausomai nuo juridinio statuso.

Pagrindinė partneryste pagrįsto paslaugų teikimo modelio sėkmės prielaida – šių paslaugų pasiekiamumo užtikrinimas pasitelkiant skirtingų lygmenų ir efektyvumo mobilumo paslaugų platformas.

293. Antrosios alternatyvos konceptualiųjų paslaugų pasiskirstymo urbanistinėje struktūroje sprendinių apibendrinimas:

293.1. Įgyvendinant šią alternatyvą, viešųjų paslaugų teikimo modelis remiasi formuojamos urbanistinių centrų partneryščių ir potencialų sujungimo sistemos principiniu modeliu.

293.2. Skirtingo lygmens urbanistiniai centrai tiek atskirai, tiek bendrai, partneryščių pagrindu bendradarbiaudami su kitais urbanistiniais centrais, atsakingi už teikiamų bendrųjų viešųjų paslaugų infrastruktūros tinklo veikimą bei teikiamų paslaugų kokybę.

293.3. Antrojoje alternatyvoje bendrųjų viešųjų paslaugų teritorinė lokalizacija nėra tokia griežta – paslaugų hierarchijos grandyje atsiranda „dalis santykinai reto poreikio paslaugų“ ir „dalis santykinai vidutinio poreikio paslaugų“, t. y. urbanistiniams centrams tarpusavyje bendradarbiaujant ir vykdant paslaugų specializaciją ir papildomumą gali būti teikiama tik dalis paslaugų (kitos paslaugos teikiamos kituose bendradarbiaujančiuose urbanistiniuose centruose).

293.4. Vykdant viešųjų paslaugų teikimą, siekiama efektyviai veikiančios viešųjų paslaugų sistemos, prieinamumą užtikrinant plėtojant urbanistinių centrų partnerystes, didinant mobilumą.

293.5. Skirtingo tipo urbanistinių centrų bendradarbiavimas sveikatos, švietimo ir socialinėje srityje yra labai intensyvus.

293.6. Esant perteklinei viešųjų paslaugų infrastruktūrai, atsižvelgiant į demografinę situaciją, vykdoma tokios infrastruktūros optimizacija, diegiami funkcijų sujungimo, daugiafunkciškumo ir infrastruktūros bendro valdymo ir dalijimosi ja principai.

294. **Susisiekimo sistema ir mobilumas**. Susisiekimo infrastruktūros struktūra.

Koncepcijos antrojoje alternatyvoje skirtingų lygmenų (tarptautinio, nacionalinio ir regioninių) koridorių pagrindu formuojama optimali susisiekimo sistema (maksimaliai išnaudojant esamą infrastruktūrą), formuojanti tarptautinio, nacionalinio ir regioninio lygmens paslaugas teikiančių urbanistinių centrų, susisiekimo objektų (oro, jūros uostų, stočių) junglumą tarpusavyje bei su visomis kaimyninėmis ir Baltijos jūros regiono valstybėmis. Šia koncepcijos alternatyva užtikrinamas per daug metų įvykusių procesų tęstinumas, išnaudojant esamą

infrastruktūrą, atstovaujančią šalies tarptautiškumui Europoje ir pasaulyje. Vienas pagrindinių antrosios koncepcijos alternatyvos skirtumų, palyginti su pirmąja, – antroji paremta tam tikros kokybės susisiekimo paslaugas teikiančių centrų potencialo jungtiniam išnaudojimui, užtikrinant susisiekimo sistemos efektyvumą, daugiarūšiškumą, alternatyvių keliavimo būdų pasiūlą ir sinergiją su kitomis transporto rūšimis.

295. Susisiekimo ir urbanistinės sistemos ir jos struktūros vystymo strategijai įtvirtinti formuojamas tarptautinio, regioninio ir vietinio lygmens urbanistinių centrų poreikius užtikrinantis susisiekimo sistemos karkasas (žr. 28 pav.):

295.1. Tarptautinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančių urbanistinių centrų (Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos) bei nacionalinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančių miestų (Šiaulių, Panevėžio, Marijampolės) junglumas užtikrinamas tarptautinio lygmens ir nacionalinio lygmens susisiekimo koridoriais (Baltarusijos siena–Vilnius–Kaunas / Šiauliai–Klaipėda–Baltijos jūros regionas, Latvijos siena–Panevėžys–Kaunas / Vilnius–Marijampolė / Kybartai–Lenkijos / Rusijos Federacijos siena). Šiais koridoriais užtikrinami ryšiai su visomis kaimyninėmis valstybėmis (Latvija, Baltarusija, Lenkija, Rusija), per jas – vartai į Europos ir Azijos teritorijas. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ne tik Lietuvos teritorija sausumoje, bet ypač infrastruktūra pajūrio areale ir jūros teritorija yra itin svarbi Baltijos jūros regiono dalis, užtikrinanti sklandų tranzito krovinių judėjimą Vakarų–Rytų ir Rytų–Vakarų kryptimis. Baltijos jūros regiono transporto infrastruktūra turi svarbią reikšmę pasaulio ekonomikai, todėl jūrinės teritorijos planavimas turi užtikrinti Lietuvos konkurencingumo didėjimą Rytų–Vakarų ir Šiaurės–Pietų transporto koridoriais. Jūrinė Lietuvos dalis yra svarbūs Europos ir Azijos rinkas jungiantys europinio lygmens vartai, todėl svarbu didinti Lietuvos jūrų transporto veiksmingumą, užtikrinti jo ilgalaikį konkurencingumą, šalies pasiekiamumą jūra, įsiliejant į bendrą integruotą Europos jūrų transporto erdvę. Itin svarbu išlaikyti Klaipėdos uostą kaip strateginį Pietryčių Baltijos logistikos ir Rytų–Vakarų tranzito mazgą. Stebint uostų veiklos ir laivybos dinamiką, matomas objektyvus poreikis ne tik plėsti esamo Klaipėdos uosto infrastruktūrą, bet ir įrengti giliavandenį uostą Melnragėje arba Būtingėje, rekonstruoti Šventosios uostą.

295.2. Įvertinus esamas tendencijas ir reikšmingumą logistikoje bei koncepcijoje siūlomus regioninės partnerystės modelius, antrojoje alternatyvoje Utenos ryšiams su Vilniaus ir Kauno miestais bei Alytaus su Kauno miestu formuojami regioninio lygmens koridoriai. Šiuo modeliu akcentuojama partnerystės plėtojant susisiekimo sistemą teikiama nauda, nes tiek Alytus, tiek Utena patektų į aukšto efektyvumo mobilumo zonas, kur funkcinių ryšių užtikrinimas būtų sprendžiamas vadybinėmis, ne infrastruktūros priemonėmis. Dėl siūlomos

Biržų–Rokiškio–Panevėžio partnerystės antrojoje alternatyvoje taip pat nelieka poreikio stiprinti regioninės reikšmės susisiekimo koridoriaus su Latvija per Biržus, pasiekiamo per Panevėžį.

295.3. Vietinio lygmens paslaugas teikiančių centrų junglumas su regioninio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančiais centrais užtikrinamas regioninio lygmens koridoriais. Regioninio lygmens koridoriams taip pat priskirtini rekreacinio potencialo koridoriai (Palanga–Klaipėda–Šilutė–Jurbarkas–Birštonas–Druskininkai–Baltarusijos siena–Druskininkai–Varėna–Trakai–Vilnius–Ignalina–Zarasai–Latvijos siena). Svarbu vystyti mažųjų uostų ar prieplaukų tinklą Baltijos jūros priekrantėje. Šis siekis, pagrįstas regioninės politikos tikslais – būtinybe vystyti pakrančių bendruomenių gerovę, patrauklumą ir pasiekiamumą, pritaikant naujus uostelius tiek priekrantės žvejų, tiek turizmo poreikiams, sutampa su strateginiais valstybės tikslais, užtikrinant šalies pasiekiamumą jūra bei įsiliejant į bendrą integruotą Europos jūrų transporto erdvę.

295.4. Integruojantis į pasaulyje ir kaimyninėse šalyse planuojamas inovatyvias mobilumo priemones (pvz., šiuo metu įvairiose šalyse jau išbandomą šaudyklinį transportą, angl. *Hyperloop*), antrojoje koncepcijos alternatyvoje numatoma preliminari, perspektyvinė, nacionalinę reikšmę šaliai turėsianti inovatyvių sprendimų ašis greitajam susisiekimui užtikrinti.

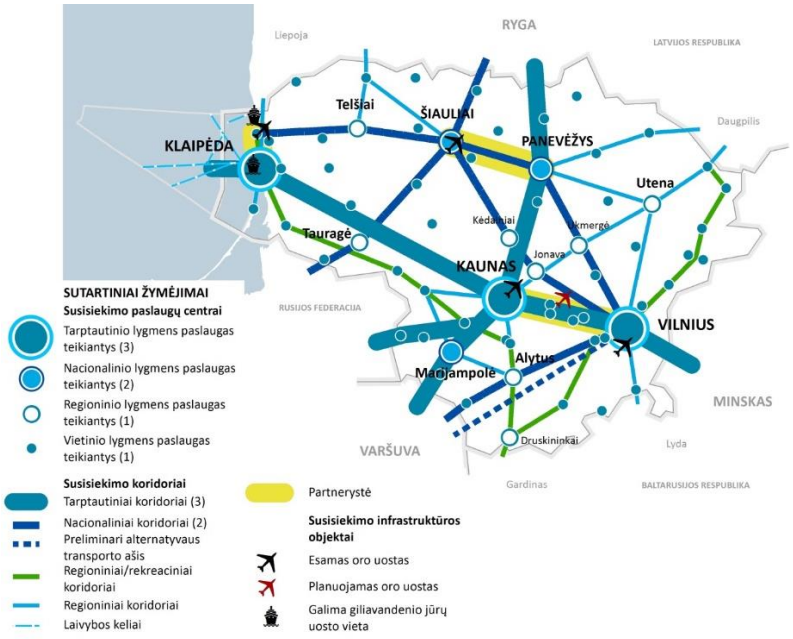

28 pav. Susisiekimo sistemos vystymo kryptys (antroji alternatyva)

296. **Keleivių ir krovinių mobilumo užtikrinimas**. Antrojoje koncepcijos alternatyvoje siekiama išnaudoti tarptautinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančių centrų sinergiją, užtikrinant aukščiausio efektyvumo mobilumą tarp jų (žr. 29 pav.).

297. **Aukšto efektyvumo mobilumo paslaugos**:

297.1. Daugiarūšiškumo (multimodalumo) užtikrinimas (hierarchinis tinklas: tarptautinių susisiekimo objektų junglumas tarpusavyje ir su vietinio susisiekimo sistemomis, aukštos

kokybės viešojo transporto tinklas su privežamuoju transportu, bevariklio transporto jungtys su privežamuoju VT transportu, dalijimosi priemonių tinklų geografija, organizacinės / vadybinės priemonės ir kainodara, užtikrinančios keleivių logistikos sistemos sudedamųjų dalių junglumą).

297.2. Įvairiarūšiškumo (intermodalumo) užtikrinimas (krovinių konsolidavimas ir paskirstymas, infrastruktūros ir organizacinės priemonės, užtikrinančios krovinių logistikos sistemos sudedamųjų dalių junglumą).

298. Todėl pirmiausia būtina stiprinti susisiekimo ryšius (žr. 29 pav.), mobilumo paslaugų efektyvumą ir daugiarūšiškumo, įvairiarūšiškumo požymius tarp:

298.1. tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančių centrų – metropolinių centrų, veikiančių tarptautinio lygmens struktūroje: Vilniaus–Kauno, taip pat Klaipėdos ir regionines susisiekimo paslaugas teikiančio Palangos miesto. Stiprinant ryšius pagrindinis dėmesys turi būti skiriamas skirtingų transporto rūšių sinergijai, teikiamų logistikos paslaugų sąveikai ir daugiarūšių kelionių galimybėms. Labai svarbu, kad iki esamų ir planuojamų susisiekimo infrastruktūros objektų (kai jie įrengiami atokiau nuo urbanistinių centrų), būtų suformuotos jungtys, užtikrinančios daugiarūšiškumo / įvairiarūšiškumo galimybes ir, kur įmanoma, – alternatyvos kelių transportui;

298.2. nacionalines susisiekimo paslaugas teikiančių centrų – regioninio lygmens centrų, veikiančių tarptautinio lygmens struktūroje (Šiaulių–Panevėžio, ypač aktualu įgyvendinus „Rail Baltica“ projektą šalyje). Įgyvendinus „Raila Baltica“ projektą, būtina užtikrinti Panevėžio miesto junglumą su geležinkeliu – miesto jungtį su pagrindine / pagrindinėmis geležinkelio stotimi / stotimis, logistikos teritorijomis.

299. Šioje alternatyvoje, pasitelkiant suminį partnerystę plėtojančių miestų susisiekimo ir kitų išteklių potencialą, tampa įmanoma ir siūloma organizuoti aukšto efektyvumo mobilumo paslaugas (žr. paaiškinimą pirmosios alternatyvos 1.3.2 sk.) tokiose platformose:

299.1. Vilnius (traukos centras)–Utena–Ukmergė (įtakos zona);

299.2. Kaunas (traukos centras)–Alytus–Marijampolė;

299.3. Klaipėda (traukos centras)–Telšiai–Tauragė;

299.4. Šiauliai (traukos centras)–Mažeikiai;

299.5. Panevėžys (traukos centras)–Biržai–Rokiškis.

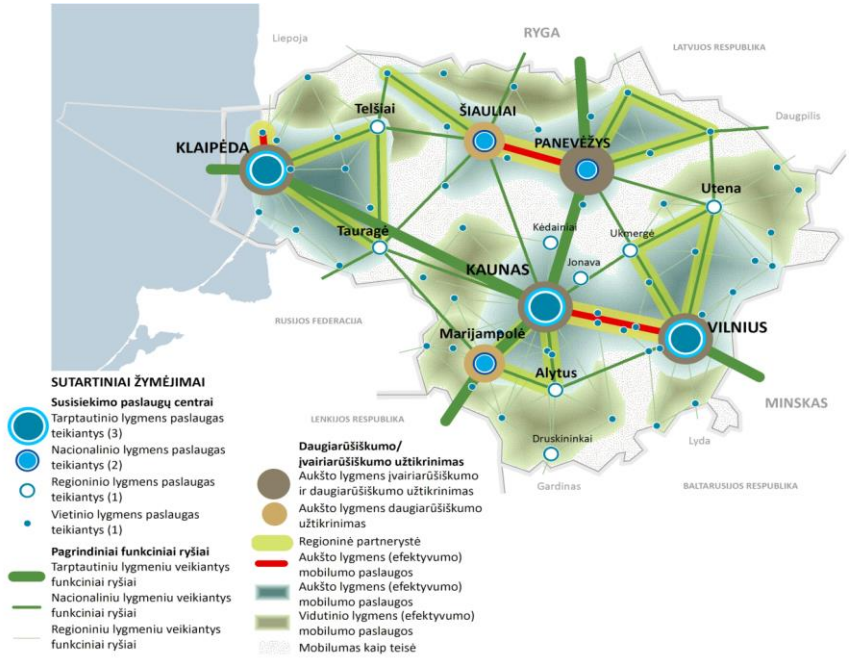

29 pav. Mobilumo paslaugų organizavimo schema

300. Likusių urbanistinių centrų, teikiančių regioninio (pvz., Druskininkų) ir (ar) vietinio lygmens (pvz., Joniškio) susisiekimo paslaugas ir per formuojamas partnerystes nepatenkančių į aukšto lygmens mobilumo zonas, mobilumą užtikrinti siūloma vidutinio efektyvumo paslaugomis:

300.1. junglumui su tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančiais centrais (objektais);

300.2. junglumui tarp to paties ir regionines susisiekimo paslaugas teikiančių centrų;

300.3. privežimui iki artimiausių daugiarūšes paslaugas teikiančių centrų aukšto lygmens mobilumo zonoje.

301. Vidutinio efektyvumo mobilumo paslaugos:

301.1. daugiarūšiškumo užtikrinimas (taip pat gali būti hierarchinis tinklas: regioninių susisiekimo objektų (stočių) junglumas su jų įtakos / traukos zonoje esančiomis vietinio susisiekimo sistemomis, viešojo transporto tinklas, bevariklio transporto jungtys, dalijimosi priemonių tinklų geografija, organizacinės / vadybinės priemonės ir kainodara, užtikrinančios keleivių logistikos sistemos sudedamųjų dalių junglumą);

301.2. lokalios krovinių konsolidavimo ir paskirstymo regione priemonės.

302. Tiek aukšto, tiek vidutinio efektyvumo mobilumo zonos turi būti nustatomos ir tikslinamos sprendinių konkretizavimo stadijoje ir žemesnio lygmens sisteminiuose planavimo dokumentuose.

303. Mobilumas kaip teisė.

Likusioje teritorijoje, ypač ten, kur nėra galimybės arba yra neracionalu teikti vidutinio efektyvumo susisiekimo paslaugas, gyventojų mobilumui užtikrinti būtinas paslaugas siūloma organizuoti pagal poreikį (angl. *on demand*) principu. Ši organizacinė priemonė (veikianti

vietiniu lygmeniu, taksi principu) turėtų sudaryti galimybę iškilus poreikiui šioje zonoje gauti būtinas susisiekimo paslaugas patekti į artimiausius viešąsias ir aukštesnio lygmens susisiekimo paslaugas teikiančius objektus. Tokiu būdu net ir atokiai, retai užstatytose teritorijose gyvenantys žmonės turėtų teisę į pakankamą asmeninį mobilumą bei prekių gavimą, neeikvojant išteklių neefektyviam viešojo transporto tinklui palaikyti.

Antrosios alternatyvos konceptualiųjų susisiekimo sistemos ir mobilumo sprendinių apibendrinimas. Esant šiai alternatyvai, remiantis partneryste grįsta koncepcija ir vystymo strategija Lietuvoje:

303.1. pasitelkiant suminį partnerystę plėtojančių miestų susisiekimo ir kitų išteklių potencialą, tampa įmanoma ir siūloma organizuoti aukšto efektyvumo mobilumo paslaugas didelėje Lietuvos dalyje;

303.2. laikantis partnerystės logikos, prasmės netenka kai kurių regioninės reikšmės koridorių infrastruktūrinis stiprinimas, nes tą patį rezultatą (aukštą žmonių ir prekių mobilumo lygį) įmanoma pasiekti mažesnių išteklių reikalaujančiomis organizacinėmis priemonėmis;

303.3. tačiau ryšių partnerystės zonose užtikrinimas nėra nekainuojantis dalykas, reikia investuoti į trūkstamų grandžių užtikrinimą (ypač kuriant alternatyvą kelių transportui).

304. Antrosios alternatyvos konceptualiųjų sprendinių struktūriniai elementai:

304.1. Išlaikomi ir stiprinami 3 tarptautinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiantys centrai: Vilnius, Kaunas ir Klaipėda. Tarptautinio susisiekimo tinklo atrama – 2 esami ir stiprinami tarptautiniai koridoriai.

304.2. Išlaikomi ir stiprinami 2 nacionalinio lygmens paslaugas teikiantys centrai (Šiauliai, Marijampolė), diegiamos infrastruktūrinės („Rail Baltica“) ir organizacinės (ypač keleivių logistikai) priemonės Panevėžio virsmui nacionalinės reikšmės susisiekimo paslaugas teikiančiu miestu.

304.3. Modernizuojama infrastruktūra ir diegiamos organizacinės (keleivių logistikai) priemonės 8 miestų (Telšių, Tauragės, Utenos, Ukmergės, Jonavos, Kėdainių, Alytaus, Druskininkų) virsmui regioninio lygmens paslaugas teikiančiais centrais.

304.4. Visų centrų tarpusavio jungtis ir ryšius užtikrina 4 nacionalinės reikšmės, 10 regioninės reikšmės susisiekimo koridorių bei 2 rekreaciniai regioninės reikšmės susisiekimo koridoriai.

304.5. Išlaikomi ir stiprinami 3 tarptautinio lygmens susisiekimo paslaugas teikiantys objektai (esami Vilniaus ir Kauno oro uostai, esamas Klaipėdos valstybinis jūrų uostas), nacionalinio lygmens (esami Palangos ir Šiaulių oro uostai), planuojami 3 nauji susisiekimo infrastruktūros objektai („Rail Baltica“ projektas, naujas oro uostas, giliavandenis jūrų uostas).

304.6. Siūlomos 3 kokybinių lygių mobilumo paslaugos: 5 aukšto lygmens (efektyvumo) mobilumo zonos, 8 vidutinio lygmens (efektyvumo) mobilumo zonos bei privežamųjų paslaugų (mobilumo kaip teisės) zona.

305. Inžinerinės sistemos. Inžinerinės sistemos vystymo bendrosios kryptys tarptautiniu ir nacionaliniu lygmeniu:

305.1. Perėjimas prie mažai anglies dioksido išmetančios ekonomikos, didinant energijos vartojimo efektyvumą, skatinant AEI plėtrą, alternatyvių degalų naudojimą ir elektrifikaciją transporto sektoriuje, sudarant sąlygas, reikalingas netaršios energijos gamybos būdų plėtrai ir kt.

305.2. Gaminančių vartotojų plėtra.

305.3. Lietuvos energetikos sistemos sujungimas su kontinentine Europa (elektros ir gamtinių dujų sistemos).

305.4. Suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) infrastruktūros plėtra.

305.5. Perėjimas prie žiedinės ekonomikos, prioritetą skiriant atliekų susidarymo mažinimui, efektyviam susidariusių atliekų tvarkymui, remiantis atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumu, žaliavų vertės išsaugojimui.

305.6. Elektroninių ryšių paslaugos kokybės ir plėtros užtikrinimo visoje šalies teritorijoje.

305.7. Aprūpinimo inžinerine infrastruktūra, geriamojo vandens, ryšių poreikių užtikrinimas, nuotekų tvarkymo paslaugų užtikrinimas mažiausiais kaštais.

306. Kiekvienas regionas prisideda prie tarptautinių ir nacionalinių tikslų įgyvendinimo, aprūpinimo inžinerine infrastruktūra, geriamojo vandens, ryšių poreikių užtikrinimo, nuotekų tvarkymo paslaugų užtikrinimo mažiausiais kaštais. Antrojoje alternatyvoje tikslų siekiama prioritetu laikant potencialų sujungimo principą, t. y. ekonomines, konkrečios veiklos ir kitas galimybes siūloma išreikšti ir stiprinti plėtojant savarankiškų regionų struktūrą. Regioninės aprūpinimo inžinerine infrastruktūra, atliekų tvarkymo, ryšių paslaugos teikiamos formuojant prioritetines partnerystes. Šios alternatyvos privalumai:

306.1. efektyvesnis viešųjų investicijų paskirstymas;

306.2. tolygesnis kaštų naštos paskirstymas.

Pagrindinis šios alternatyvos trūkumas – sudėtingesnis tarptautinių ir nacionalinių tikslų įgyvendinimas dėl galimų bendradarbiavimo sunkumų administraciniu lygmeniu.

307. **Erdvinės ekonominės struktūros.**

Pagrindinių ekonominių centrų tinklas vystomas plėtojant vertikalias ir horizontalias urbanistinių centrų partnerystes, siekiant viešųjų paslaugų teikimo, regioninių susisiekimo, energetikos, inžinerinių ir kt. sistemų mazgų ir išteklių naudojimo sinergijos.

Išskiriama tarptautinio lygmens susisiekimo, urbanistinių ir ekonominių centrų sisteminė sąveika, pasižyminti konkurenciniais pranašumais, suteikiančiais stiprų pagrindą valstybei konkuruoti tarptautiniu lygmeniu, kuriant palankią terpę ir trauką verslui, investicijoms, inovacijoms, logistikai.

Pagrindiniai tarptautinio lygmens susisiekimo mazguose veikiantys ekonominės veiklos branduoliai yra urbanistinės sistemos metropoliniai centrai, telkiantys tarptautinio lygmens viešąsias paslaugas, daugiarūšius transportavimo ir susisiekimo sprendimus ir kitus specifinius konkurencinius pranašumus, sukuriančius tinkamą terpę plačiam ekonominių veiklų spektrui. Pagal specifiką šio tipo tarptautinio lygmens ekonominiai branduoliai diferencijuojami į: sostinės (Vilnius), transnacionalinių ryšių (Kaunas) ir pajūrio (Klaipėda).

308. Sostinės (Vilniaus) ekonominiame branduolyje sutampa kertiniai urbanistinės, susisiekimo ir inžinerinės sistemų mazgai, čia teikiamos aukščiausio lygio ir plataus spektro viešosios ir privačios paslaugos, sukuriančios palankias sąlygas aukštai gyvenimo kokybei ir ekonominėms veikloms vystyti. Visa tai sukuria trauką, didina pasiūlą ir garantuoja paklausą kokybiškam žmogiškajam kapitalui. Tokia terpė itin palanki pramonės, prekybos ir paslaugų centrų telkimuisi ir plėtrai.

309. Transnacionalinių ryšių (Kaunas) ekonominis branduolys kaip daugiarūšis transporto mazgas, telkiantis aukštos kokybės technologinės ir inžinerinės pakraipos universitetinio švietimo bazes ir inovacijų centrus, sukuria palankią terpę transporto ir logistikos, pramonės ir paslaugų ekonominių veiklų plėtrai.

310. Pajūrio (Klaipėdos) ekonominis branduolys itin svarbus šalies ekonomikai dėl išskirtinės neužšąlančio jūrų uosto infrastruktūros ir susijusių specifinių kompetencijų, kurios leidžia vienu metu konkuruoti su kaimyniniais uostais Baltijos jūroje ir didinti tranzito per Lietuvą apimtis, taip dar labiau įdarbinant šalyje veikiančias transporto, logistikos, sandėliavimo ir susijusių bei aptarnaujančių veiklų pridėtinės vertės grandines. Būtina stiprinti šį konkurencinį pranašumą didinant jūrų uosto veiksmingumo potencialą ir išlaikyti Klaipėdos uostą kaip strateginį Pietryčių Baltijos logistikos ir Rytų–Vakarų tranzito mazgą. Jo reikšmė ateityje turėtų itin išaugti dėl Kinijos glaudesnės prekybos su Europa siekių, „šilko kelio“ iniciatyvos ir su tuo siejamų galimybių tranzitui per Lietuvą ir transporto paslaugoms. Todėl būtina:

310.1. Plėsti esamo Klaipėdos valstybinio jūrų uosto infrastruktūrą. Priimti ekonomiškai pagrįstus sprendimus dėl uosto plėtros, įvertinus uosto paslaugų poreikį ateityje, konkuruojančių uostų ir konkuruojančios infrastruktūros vystymąsi.

310.2. Atstatyti ir vystyti Šventosios jūrų uostą.

310.3. Išsaugoti galimybę įrengti išorinį giliavandenį uostą Melnragėje arba Būtingėje:

310.3.1. Jeigu išorinio, giliavandenio uosto plėtra vykdoma Melnragėje, giliavandenio uosto Melnragėje infrastruktūrą, inkaravietes ir išorinį reidą sutalpinti dabartiniame Klaipėdos uosto išoriniame reide. Užtikrinti Melnragės giliavandenio uosto infrastruktūrinį aprūpinimą žemyninėje dalyje.

310.3.2. Jeigu išorinio, giliavandenio uosto plėtra vykdoma Būtingėje, reikia suformuoti Šventosios–Būtingės uostų plėtros zoną, t. y. išplečiant Šventosios uosto išorinį reidą, kuriame tilptų esama Būtingės infrastruktūra, inkaravietės, prieplaukos kanalai bei giliavandenis uostas Būtingėje. Užtikrinti Būtingės giliavandenio uosto infrastruktūrinį aprūpinimą žemyninėje dalyje.

310.4. plėsti pagrindines šalies kelių arterijas (automobilių keliai, geležinkeliai), jungiančias Lietuvos jūrų uostus ir žemyninę dalį.

311. Lietuvos jūrinės teritorijos vystymu siekiama užtikrinti krašto ir viso Baltijos regiono gyventojų gyvenimo kokybę ir ekonominį patrauklumą, didinant regiono šalių ekonominį konkurencinį pranašumą, sukuriami ilgalaikio naujos kartos ekonominio, aplinką tausojančio augimo pagrindai ir sąlygos. Inovacijomis, moksliniais tyrimais ir žiniomis pagrįstas tradicinės jūrinės ekonomikos transformavimas leidžia išplėsti jūrinių teritorijų naudojimo galimybes, pritraukti naujas investicijas.

312. Miestų partnerystės ir tarpregioninių sinergijų išnaudojimas prisidėtų prie efektyvesnio išteklių valdymo ir darnaus, tvaraus bei konkurencingo ekonomikos vystymosi.

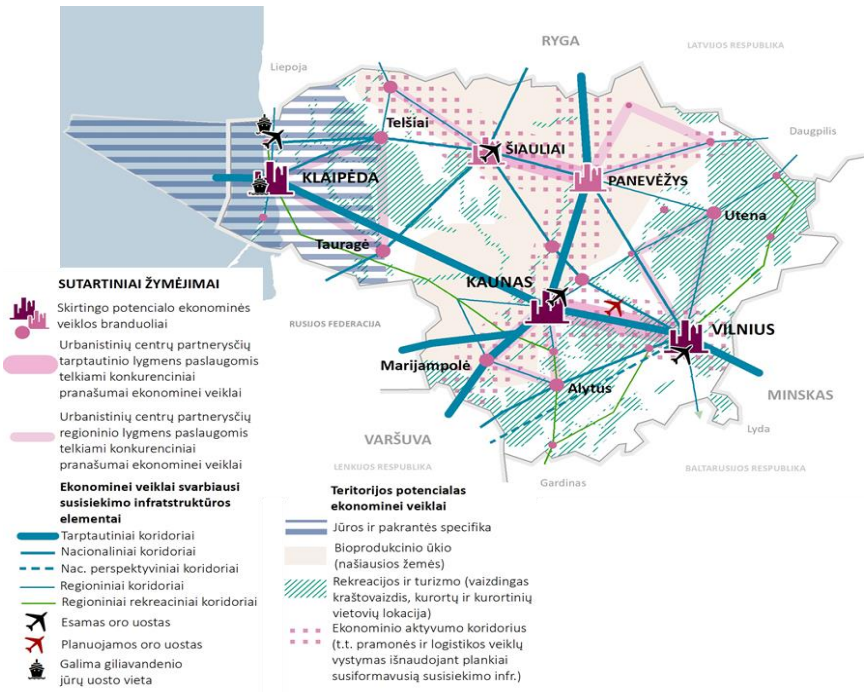

30 pav. Ekonominės sistemos. Antrosios alternatyvos schema

313.Viešosios investicijos turėtų būti koncentruojamos ekonominiuose donoruose, t. y. ekonominės veiklos branduoliuose, kur jos atneštų valstybei didžiausią ekonominę naudą. Ši

nauda per perskirstymo mechanizmus būtų paskirstyta viešiesiems įsipareigojimams, tarp jų ir ekonominių recipientų funkcijoms, infrastruktūros ir kitiems projektams finansuoti.

314. Regionų vystymo ir planavimo procesai turėtų būti grindžiami specializacija, konkurencinių pranašumų išgryninimu, kompetencijų telkimu ir tarpregioninių sinergijų paieška. Sinergijų identifikavimas ir partnerystės, teikiant nacionalinio ar regioninio lygmens paslaugas, padeda efektyviau naudoti viešuosius finansinius, administracinius ir žmogiškuosius išteklius.

315. Tokiais principais grįstas teritorinis planavimas sumažintų regionų tarpusavio konkurenciją dėl viešųjų finansinių išteklių, padėtų išvengti funkcijų dubliavimo gretimose teritorijose ir sutaupyti viešųjų finansinių, žmogiškųjų ir administracinių išteklių, kuriuos galima būtų koncentruotai nukreipti pasirinktos specializacijos linkme bei kurti atitinkamas mokslo ir švietimo specializuotas bazes.

316. Urbanistinių centrų partnerystė ir kooperavimasis, teikiant tarptautinio lygmens paslaugas ir kuriant infrastruktūrą, suteikia juose įsikūrusiems ekonominiams branduoliams papildomų konkurencinių pranašumų ir didina teritorinės terpės ekonominei veiklai patrauklumą.

Regioninio lygmens urbanistiniai centrai, veikiantys tarptautinio lygmens transporto struktūroje, suteikia juose įsikūrusiems ekonominiams branduoliams potencialo, išnaudojant greta esančių transporto koridorių ir logistikos mazgų privalumus, didinti savo vaidmenį tarptautiniu lygmeniu ir plėtoti veiklą pramonės, transporto, logistikos bei sandėliavimo paslaugų srityse. Šiems tikslams pasiekti galima naudotis tokiais teritoriniais ekonominės aplinkos gerinimo įrankiais kaip laisvosios ekonominės zonos, pramonės ar paslaugų parkai, viešieji logistikos centrai.

317. Regioninio lygmens urbanistiniai centrai, veikiantys nacionalinio lygmens transporto struktūroje, taip pat privalo būti valdomi efektyviai, pabrėžiant jų ekonominę specializaciją, viešųjų ir privačių paslaugų išskirtinumą, ieškoti naujų konkurencinių pranašumų ir stiprinti esamus.

318. Antrosios alternatyvos konceptualiųjų erdvinės ekonominės struktūros sprendinių apibendrinimas / stiprybės / grėsmė:

318.1. Tarptautinio lygmens ekonominių centrų ir transporto koridorių bei mazgų struktūra.

318.2. Tiek vertikalioji, tiek horizontalioji urbanistinių centrų partnerystė sukuria sąlygas didesniam ekonominės plėtros potencialui ir efektyvesniam viešųjų išteklių (įskaitant ir administracinius) naudojimui.

318.3. Tokiais principais grįstas teritorinis planavimas sumažintų regionų tarpusavio konkurenciją dėl viešųjų finansinių išteklių.

318.4. Toks administracinio funkcinio suskirstymo modelis padėtų dalytis funkcijomis, ištekliais ir infrastruktūra ir išvengti jų dubliavimo gretimose teritorijose.

318.5. Toks administracinio funkcinio suskirstymo modelis leidžia lanksčiau prisitaikyti prie besikeičiančių demografinių realijų ir urbanizacijos iššūkių.

318.6. Sudėtingesnis įgyvendinimas, iššūkiai ir politinės valios poreikis pertvarkant regionų finansavimo ir administravimo sistemas.

318.7. Tiesiamas „Rail Baltica“ geležinkelis Klaipėdos uosto nesieks, bet prekių tranzitu maitins kaimyninių šalių uostus. Dėl šios priežasties gali sumenkti Klaipėdos uosto svarba ir sukuriama pridėtinė vertė.

319. **Jūra ir pakrantė**. Antrojoje alternatyvoje prioriteto teikimas veikloms jūroje iš dalies atliepia šiuo metu galiojančiame BP papildant jūrine dalimi konkretizuotus sprendinius bei papildomai įvertina šiuo metu vystomų aktualių strateginių objektų jūroje perspektyvas ir valstybės strategines nuostatas:

319.1. Planuojama konservuota vėjo elektrinių jūroje plėtra nenumatant elektros energijos perdavimo į kaimynines šalis galimybių.

319.2. Išsaugomas esamas valstybinių laivybos koridorių tinklas nenumatant steigti papildomų ar tranzitinių koridorių per Lietuvos IEZ.

319.3. Planuojama nauja aukštos įtampos HVDC elektros perdavimo jungtis su Lenkija, kartu svarstant galimybes prijungti vystomus vėjo elektrinių parkus jūroje arba naudoti bendrą infrastruktūros koridorių šių elektros linijų tiesimui į sausumą.

320. Jūros teritorijos naudojimo struktūrų formavimąsi lemia jos ryšiai su sausumos urbanistinio karkaso centrais ir urbanistinės integracijos ašimis. Klaipėdos jūrų uostas – svarbiausia ūkio struktūrų jūroje formavimosi prielaida ir kartu Klaipėdos miesto – valstybinio rango palaikomojo tipo metropolinio centro – integrali dalis. Per Klaipėdą eina ir toliau jūros teritorijoje formuojama pagrindinė Rytų–Vakarų krypties I A kategorijos pagrindinė šalies urbanistinės integracijos ašis. Prielaidos antros tos pačios krypties ir aukštos kategorijos urbanistinės integracijos ašies formavimuisi yra Šventosios–Būtingės rajone, kuriame jau dabar veikia naftos terminalas, planuojamas Šventosios uosto atstatymas, nagrinėjama viena iš išorinio giliavandenio uosto įrengimo alternatyvų. Šiaurės–Pietų krypties IB kategorijos urbanistinės integracijos ašis yra lygiagreti su jūros krantu ir taip pat kerta Klaipėdos miestą.

321. Teritorinėje jūroje ir išskirtinėje ekonominėje zonoje esančio povandeninio paveldo apsauga ir prieinamumas viešajam pažinimui užtikrinami plečiant tyrimų duomenimis ir mokslinėmis žiniomis pagrįstų vertybių atranką ir jų įtraukimą į Kultūros vertybių registrą, parengiant specialias povandeninio paveldo apsaugos programas ir priemones.

322. Naftos ir mineralinių naudingųjų iškasenų paieškos ir gavyba vystoma visoje Lietuvos akvatorijoje, išskyrus priekrantę ir jūrines saugomas teritorijas, bei ten, kur tai netrukdo užtikrinti šalies nacionalinį saugumą.

323. Išskirtinėje ekonominėje zonoje ir gretutinėje zonoje esanti centrinė Lietuvos jūrinės teritorijos dalis, apimanti pakilumų šlaitus ir įdubas, išlieka svarbiausia verslinės žvejybos ir laivybos reikmėms. Ši akvatorijos dalis taip pat rezervuojama nenumatytiems valstybės poreikiams ir ateities veikloms vystyti.

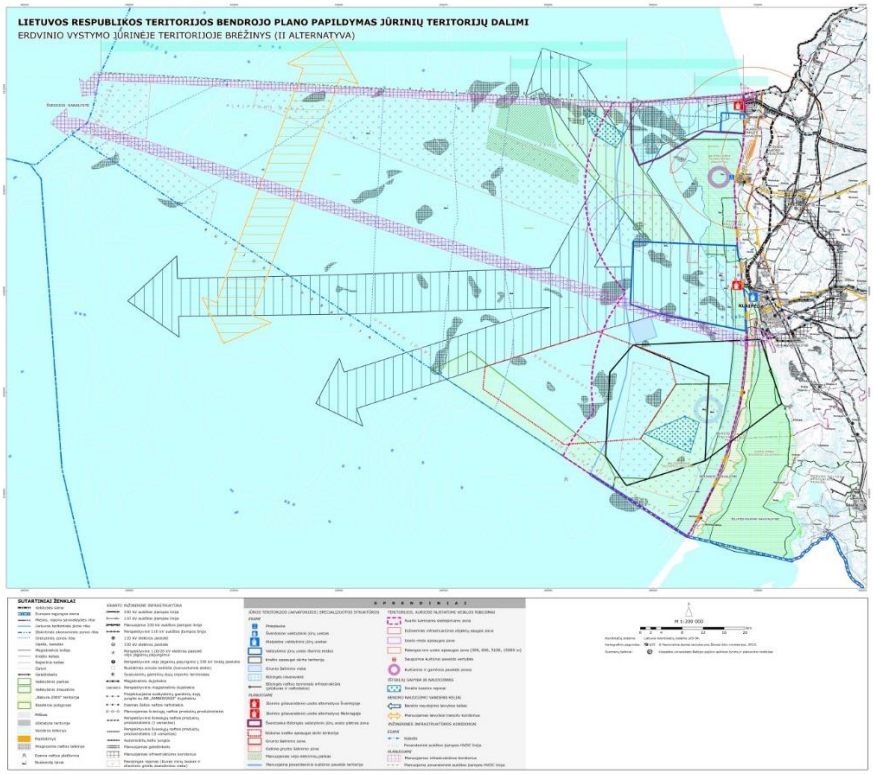

31 pav. Erdvinio vystymo jūrinėje teritorijoje schema (detaliau žiūrėti koncepcijos brėžiniuose)

324. Išskirtinėje ekonominėje zonoje ir gretutinėje zonoje esanti centrinė Lietuvos jūrinės teritorijos dalis, apimanti pakilumų šlaitus ir įdubas, išlieka svarbiausia verslinės žvejybos ir laivybos reikmėms. Ši akvatorijos dalis taip pat rezervuojama nenumatytiems valstybės poreikiams ir ateities veikloms vystyti.

325. Prioritetinėmis veiklomis priekrantėje, laikantis Pajūrio juostos ir kitų reglamentų, nustatomos rekreacija, žvejyba ir uostų infrastruktūros (tiek mažųjų, tiek giliavandenio) plėtra.

Klaipėdos–Ventspilio pakiluma šiaurinėje LIEZ dalyje – prioritetinė zona atsinaujinančiai vėjo energetikai vystyti.

326. Siekiant išsaugoti erdvinį saugomų gamtinių arealų vientisumą, Lietuvos jūrinėje teritorijoje esamose pakilumose saugomos nustatytos svarbios gamtinės vertybės.

327. Priekrantė – prioritetinė zona rekreacijai ir turizmui.

328. Atsinaujinantys energijos ištekliai naudojami visose Lietuvos jūrinės teritorijos pakilumose, kuriose nenustatyti ribojamieji gamtosaugos reikalavimai.

329. **Antrosios alternatyvos konceptualiųjų jūros ir pakrantės sprendinių apibendrinimas**. Antroji alternatyva papildo dabartinės strateginės jūrinių teritorijų vystymo nuostatas, išryškindama šalies energetikos plėtros kryptis ir poreikius tarptautiniu lymeniu, bei numato konkrečias teritorijas vėjo energetikos jūroje sektoriaus plėtrai. Kitos nuostatos išlieka tapačios pirmajai alternatyvai, t. y. planuojama užtikrinti gamtinių vertybių ir povandeninio bei marinistinio kultūrinio paveldo išsaugojimą, rezervuoti teritorijas valstybės saugumo poreikiams, legalizuoti ir išnaudoti jūrinius mineralinius ir energijos išteklius, užtikrinti povandeninio energijos tinklo plėtrą; skatinti ir sudaryti sąlygas atsinaujinančios energijos gamybai tam tinkamose jūrinėse teritorijose, užtikrinti efektyvią uostų veiklą ir laivybos saugumą Lietuvos IEZ.

330. **Ekosistemos (ekologinio kompensavimo sistema)**.

Formuojamos sistemos pagrindinis tikslas – Lietuvos Respublikos teritorijos ekologinio stabilumo užtikrinimas, gamtinei aplinkai ir žmogui žalingo antropogeninio poveikio neutralizavimas, biologinės įvairovės palaikymas bei teritorinių sistemų atsparumo ir lankstumo besikeičiančio klimato atžvilgiu didinimas. Šias funkcijas mažiausiomis sąnaudomis ir efektyviausiai atlieka natūralios ar santykinai natūralios žemės naudmenos, kurios didžiausios jų vertės vietose teritoriškai iš dalies sutampa su bioekologiniais branduoliais bei įvairių tipų tarptautinės svarbos ir nacionalinėmis saugomomis teritorijomis. Visavertė, gyvybinga ir funkcionali ekologinio kompensavimo sistema, tapatinama su žaliąja infrastruktūra, ilgainiui turėtų užtikrinti visos LR teritorijos bendrai ir skirtingas prioritetines funkcijas atliekančių jos dalių ekologinį stabilumą, padidinti teritorinių sistemų prisitaikymo prie kintančio klimato, kuris savo ruožtu sudarytų realias prielaidas vystyti tvarų bioprodukcinį ūkį ir sveikas gyvenimo bei palankias rekreacijos sąlygas.

331. **Gamtinis karkasas**.

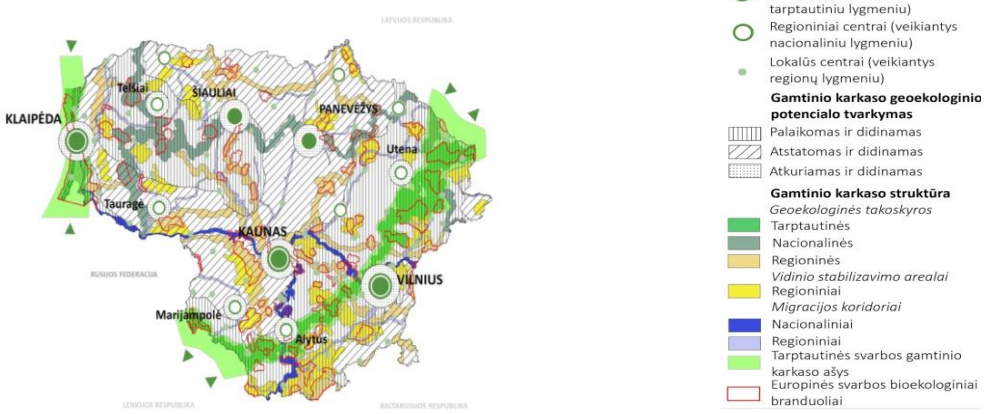

32 pav. Teritorijos ekologinio kompensavimo sistemos vystymo schema

Ekologinio kompensavimo teritorijų tinklo idėja suformuota remiantis geoekologinės migracijos principais, o išskirta remiantis objektyviais teritorijos požymiais, kurio pagrindinis tikslas – kompensuoti antropogeninį poveikį, užtikrinti biologinės įvairovės raiškai, atskirų gyvūnų ir augalų rūšių migracijai palankias sąlygas, didinti gamtinių ekosistemų atsparumą, užtikrinti palankias žmogaus gyvenimo, darbo ir poilsio sąlygas. Preliminarių sprendinių galiojimo perspektyvoje numatoma gamtinio karkaso (GK) teritorijų ploto dalis turėtų sudaryti ne mažiau kaip 65 proc. teritorijos. Tai fiksuotas ir santykinai stabilus dydis, galintis kisti keliais procentiniais punktais, atliekant lokalizuotų GK dalių ribų tikslinimus. Taip pat numatoma gamtinio karkaso sistemos diferenciacija dalimis pagal svarbą ir dalimis pagal atliekamų funkcijų tipą. Kitas svarbus aspektas yra siektina GK sistemos dalių vidinė kokybė – geoekologinis potencialas, kuris gamtiniu ir ūkinio naudojimo požiūriu skirtingose LR teritorijos dalyse yra labai nevienodas. Galimos kelios GK teritorijų potencialo didinimo kryptys, glaudžiai susietos su skirtingo antropogeninio įsavinimo ir ūkinio naudojimo teritorijomis (žr. 32 pav.): a) esamo natūralių teritorijų geoekologinio potencialo palaikymas ir didinimas vykdant tausojamąjį, ekonomiškai ir ekologiškai racionalų juose esančių išteklių naudojimą; b) pažeisto ir stipriai pažeisto agrarinių teritorijų geoekologinio potencialo natūralumo atkūrimas ir didinimas pasitelkiant dirbtines ir (arba) natūralias (savaiminės renatūralizacijos) priemones; c) stipriai pažeistų ir degraduotų GK teritorijų geoekologinio potencialo atkūrimas ir didinimas urbanizuotose teritorijose pasitelkiant įprastines ir kartu alternatyvias ekologinio kompensavimo priemones. Atsižvelgiant į LR teritorijos gamtinio pamato struktūrą, teritorijų bioprodukcinį potencialą ir esamą ūkinio naudojimo pobūdį, atskiroms GK teritorijų dalims numatomos kokybiškai ir kiekybiškai skirtingos geoekologinio potencialo (teritorijų natūralumo ir geoekologinio potencialo) didinimo kryptys, kurios, priklausomai nuo GK sistemos padėties (santykinai natūralios, agrarinės ar urbanizuotos), turėtų būti susietos su konkrečiomis natūralaus ar techninio pobūdžio GK būklės gerinimo priemonėmis. Moksliškai pagrįstas ir efektyvus gamtinio karkaso sistemos formavimas skirtingo naudojimo intensyvumo teritorijos dalyse turėtų užtikrinti optimalios ir geoekologiniu požiūriu stabilios bei gyvybingos urbanistinio, agrarinio ir santykinai gamtinio kraštovaizdžio struktūros formavimąsi:

a) formuojama teritorijos gamtinio karkaso, gamtiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų (saugomų ir saugotinų) teritorijų sistema sudarytų realias sąlygas urbanistinės ir socialinės struktūros visaverčiam funkcionavimui, būtinų aplinkos kokybės parametrams palaikyti ir gerinti, efektyvesniam neigiamo antropogeninio poveikio neutralizavimui bei rekreaciniam potencialui didinti;

b) planuojama gamtinio karkaso, gamtiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų (saugomų ir saugotinų) teritorijų sistema sudarytų realias prielaidas išsaugoti ir didinti bioprodukcinių

teritorijų (agrarinių teritorijų ir miškų) gamybinį potencialą, tuo pat metu taikant tausojamojo pobūdžio agrotechnines priemones, efektyviau vykdyti pasklidosios taršos neutralizavimą, paviršinių ir gruntinių vandenų apsaugą, sudaryti palankias biologinės įvairovės raiškos sąlygas;

c) numatoma formuoti gamtinio karkaso, gamtiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų (saugomų ir saugotinų) teritorijų sistema, įgyvendinama valstybei remiant žalos gamtinei aplinkai atlyginimą, plėtojant kompensacijų už ūkinės veiklos apribojimus sistemą ir skatinant privačias iniciatyvas, sudarytų palankias sąlygas didinti antropogeniškai pažeistų ir degraduotų teritorijos dalių geoekologinį potencialą, kuris savo ruožtu pagerintų biologinės įvairovės raiškos sąlygas, rūšinę įvairovę ir kartu ekosistemų atsparumą antropogeniniam poveikiui.

Formuojama gamtinio karkaso ir saugomų teritorijų sistema teritoriškai atspindi šiuo metu esamą situaciją, išlaiko esamas strategines šių teritorijų vystymo nuostatas ir kryptis, išdėstytas šiame dokumente bei nacionaliniame kraštovaizdžio tvarkymo plane.

332. Gamtinis karkasas (jūrinė dalis). Jūroje, kaip ir sausumos teritorijoje, formuojamas ekologinio stabilizavimo pagrindas – gamtinis karkasas. Gamtinis karkasas jūroje formuojamas atsižvelgiant į akvalandšaftų ypatumus, vertingiausių biologinės įvairovės rajonų pasiskirstymą, sedimentacines ir hidrodinamines sąlygas. Jūrinio gamtinio karkaso pagrindą sudaro Lietuvos jūros akvatoriją suskaidančios pakilumos, įdaubos, Kuršių nerijos ir žemyninio kranto povandeniniai šlaitai. Toks padalijimas leidžia išskirti keturias geomorfologiškai skirtingas zonas, kurios lemia gamtinius procesus bei turi įtakos gamtinių vertybių pasiskirstymui ir jautrumui, lemia ūkinės veiklos pobūdį ir plėtros galimybes. Tai (žr. 33 pav.):

332.1. Kuršių nerijos ir žemyninio kranto priekrantė – povandeninis šlaitas ir seklioji jūros akvatorijos dalis (iki 20 m gylio) yra svarbi jūros ir sausumos sąveikos zona, kurioje koncentruojasi specifinės ūkinės veiklos (uostai, priekrantės žvejyba ir laivyba, rekreacija), paplitusios pagrindinės gamtinės vertybės. Priekrantė yra hidrodinamiškai aktyviausia zona, kurios būklė lemia krantų stabilumą ir pokyčių dinamiką.

332.2. Pakilumos (Klaipėdos–Ventspilio pakiluma kartu su Klaipėdos banka šiaurinėje su Latvija besiribojančioje dalyje ir Kuršių–Sambijos pakiluma pietinėje dalyje) lemia santykinai mažesnius jūros gylius atokesnėse nuo kranto jūros akvatorijos dalyse. Daroma prielaida, kad čia susiformuoja palankesnės sąlygos su jūrinės infrastruktūros plėtra susijusiems projektams vystyti (naftos platformoms ar vėjo elektrinių parkams įrengti, naudingosioms iškasenoms eksploatuoti), taip pat susiformuoja palankesnės gamtinės prielaidos vertingoms dugno buveinėms formuotis.

332.3. Įdaubos ir jų šlaitai – tarp pakilumų esanti Gdansko įduba kartu su į ją įsiliejančiu Nemuno proslėniu bei Gotlando įdubos šlaitas ties IEZ riba su Švedija yra giliausios Lietuvos akvatorijos dalys, kuriose netrukdomai gali vykti laivybos kelių plėtra, susidaro palankios sąlygos tam tikrų žuvies rūšių maitinimuisi, prieaugiui, o kartu ir žvejybai.

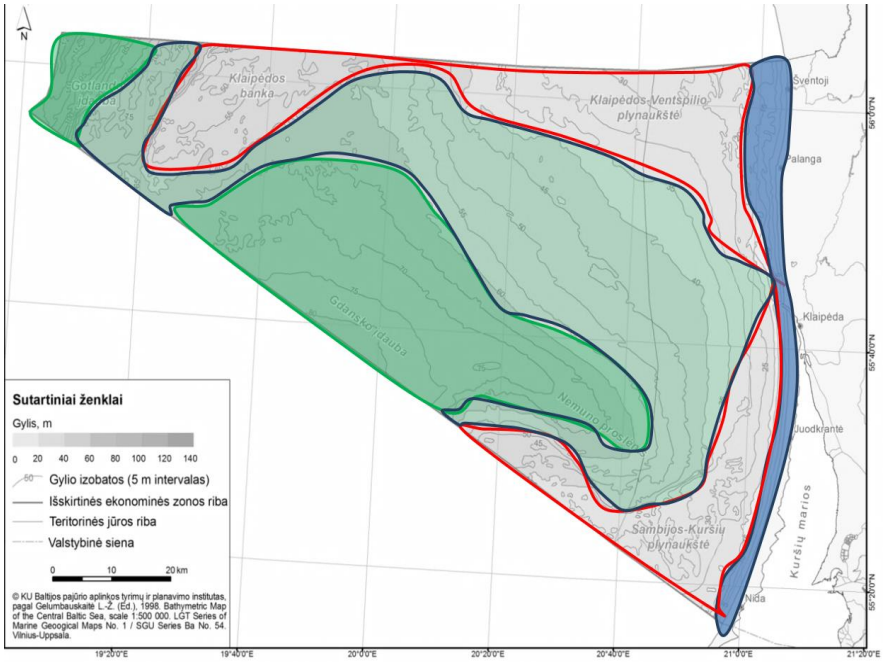

33 pav. Jūros akvatorijos ir dugno struktūros schema

333. Ekologinės pusiausvyros ir aplinkosaugos tvarumo išsaugojimas – vienos svarbiausių Baltijos jūros problemų, su kuriomis susiduria visos Baltijos jūros regiono šalys, tarp jų ir Lietuva. Baltijos jūros regiono strategijoje pateikiamas konkrečių veiksmų sąrašas: biologinės įvairovės jūroje išsaugojimas, ekosistemų apsauga ir kenksmingųjų bei pavojingųjų medžiagų grėsmių sumažinimas. Savo ruožtu, vykdydama ES Jūrų strategijos pagrindų direktyvą, Lietuva prisiėmė įsipareigojimus ir numato veiksmus gerai jūros aplinkos būklei pasiekti iki 2020 m. Didžiausią susirūpinimą kelia ekologinio tvarumo iššūkiai: eutrofikacija, biologinės įvairovės išsaugojimas, tarša iš laivų, tarša pavojingosiomis cheminėmis medžiagomis, klimato kaita, jūroje nuskandintos Pirmojo ir Antrojo pasaulinio karų cheminių medžiagų atsargos.

334. Saugomos teritorijos. Lietuvos saugomų teritorijų sistema yra suformuota ir susideda iš nacionalinės saugomų teritorijų sistemos, į kurią yra integruotos ir „NATURA 2000“ teritorijos. Ją sudaro konservacinio, ekologinės apsaugos, atkuriamosios apsaugos, kompleksinės apsaugos ir „NATURA 2000“ teritorijos. Į saugomų teritorijų sąrašus įtraukta saugomų teritorijų sistema užima 17,64 proc. šalies ploto. Pagal Europos Sąjungos rekomendacijas siektinas saugomų teritorijų sistemos plotas – 18 proc.

335. Saugomos teritorijos Lietuvos Respublikos administraciniuose vienetuose dėl gamtinio pagrindo ir kultūros vertybių diferenciacijos skirtumų yra išsidėsčiusios netolygiai. LR BP sprendiniais nesiekiama subalansuoti saugomų teritorijų dalies savivaldybių teritorijose. Prioritetas teikiamas likusių nacionalinės, regioninės ir vietinės svarbos unikalių arba tipiškų gamtinių ir kultūrinių vertybių identifikavimui bei jų teisinės ir (arba) institucinės apsaugos statuso įtvirtinimui. Pagrindus šių vertybių svarbą bei poreikį, numatoma tęsti ankstesnio LR BP

ir Nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano sprendiniuose numatytas saugomų teritorijų sistemos vystymo priemones:

335.1. inicijuoti Sūduvos (Suvalkijos) nacionalinio parko steigimą, kuris reprezentuotų vienintelio iki šiol neatstovauto Sūduvos etnokultūrinio regiono gamtines ir kultūrines vertybes ir jas jungiančius kraštovaizdžio kompleksus;

335.2. rekomenduoti esamą valstybinių parkų sistemą papildyti istoriniais regioniniais parkais;

335.3. rekomenduoti dalį valstybinių draustinių pertvarkyti į istorinius regioninius parkus;

335.4. rekomenduoti esamų valstybinių parkų sistemą papildyti rekreacinio pobūdžio regioniniais parkais, kurie užtikrintų racionalų ir tausojamąjį rekreacinių išteklių naudojimą;

335.5. inicijuoti valstybinių ir savivaldybės draustinių sistemos papildymą. Šioje koncepcijoje deklaruojamas ankstesniuose teritorijų planavimo dokumentuose numatytų saugomų teritorijų tinklo vystymo planų tęstinumas, konceptualiai naujų saugomų teritorijų sistemos vystymo idėjų plėtojimas, kuris esamu atveju susijęs su saugomų teritorijų (draustinių arba gamtinių apyrubių) steigimu ir apsaugos režimo palaikymu visuomeninių organizacijų ir privačios žemės savininkų iniciatyva.

336. Saugomų teritorijų plėtra taip pat turėtų būti susieta su naujų „NATURA 2000“ teritorijų kūrimu, kad būtų iki galo įgyvendinti bendrųjų buveinių ar paukščių apsaugai svarbių teritorijų direktyvų reikalavimai (dabar teritorijų tinklo užbaigtumas yra siekia apie 80 proc.).

337. Įsteigus naujas saugomas teritorijas, saugomų teritorijų plotas Lietuvoje padidėtų 2,71 proc. ir sudarytų 20,35 proc. nuo šalies teritorijos ploto.

338. **Išteklių sistema.**

Gamtiniai ir kultūriniai ištekliai. Teritorijos išteklių sistemą formuoja natūralių savaime per laiką susiformavusių neatsinaujinančių ir atsinaujinančių gamtinių ir žmogaus, naudojant gamtinius išteklius, suformuoti, karta iš kartos paveldimi, perimami materialūs objektai, svarbūs etniniu, istoriniu, estetiniu, ūkiniu, ekonominiu ar moksliniu požiūriu. Šių objektų pobūdis ir vertė (tiek pamatuojama, tiek nepamatuojama) sukuria skirtingas (ūkinio, rekreacinio, konservacinio) teritorijos naudojimo prielaidas, lemia bendrąjį kraštovaizdžio pobūdį, jo ekonominį naudingumą, atitinkamą vizualinę estetinę kokybę. Pagrindinius gamtinius išteklius sudaro žemės gelmių ištekliai, dirvožemis (žemės ūkio teritorijų bioprodukciniai potencialas), miškų ištekliai, kraštovaizdžio gamtinių ir kultūrinių komponentų visumos generuojamas rekreacinis ir kultūrinis potencialas. Kultūrinius išteklius formuoja kilnojamasis ir nekilnojamasis kultūros paveldas (pavieniai objektai, kompleksai, vietovės), taip pat visa tai

integruojantis kultūrinis kraštovaizdis, kultūros keliai bei nematerialusis kultūros paveldas, kuris suvokiamas kaip vertingas išteklius.

Formuojant preliminarius sprendinius, numatomas darnus visų šių išteklių tipų naudojimas siekiant, kad vieno iš išteklių naudojimas nedarytų neigiamo poveikio kitų išteklių išlikimui, kokybei, potencialui ar jų naudojimo galimybėms ateityje. Siekiama, kad pirmiau minėtų rūšių išteklių naudojimas būtų teritoriškai diferencijuotas ir jiems teikiamas prioritetas atsižvelgiant į jų gamtinę ir kultūrinę vertę, potencialią ekonominę naudą.

339. **Žemės gelmių ištekliai**. Žemės gelmių išteklių potencialas, įvairių naudingųjų iškasenų telkinių ar žemės gelmių geoterminių, talpinių savybių pasiskirstymas šalyje teritoriniu požiūriu yra nevienodas. Šitai nulemta milijonus metų trukusio, skirtingais laikotarpiais, skirtingomis geologinėmis (tektoninėmis, sedimentacinėmis, geocheminėmis ir kt.) sąlygomis pasižyminčio atskirų šalies teritorijos dalių vystymosi. Kiekvienas naudingųjų iškasenų telkinys yra unikalus, susidaręs konkrečiu laiku, konkrečioje vietoje, konkrečiomis sąlygomis, savitai išplitę erdvėje. Žemės gelmių išteklių gausa, teritorinis pasiskirstymas nepriklauso nuo teritorijų urbanistinio, funkcinio ar administracinio suskirstymo. Greičiau galima stebėti atvirkščią priklausomybę. Teritorijos, išsiskiriančios skirtingais žemės gelmių ištekliais, jų gausa, verte, prieinamumu, naudingosiomis žemės gelmių savybėmis, jų išskirtinumu tradiciškai ir istoriškai pasižymi nevienodu funkciniu naudojimu, skirtinga urbanizacija, techniniu, socialiniu, kultūriniu, inžinerinės infrastruktūros išvystymu. Šių išteklių naudojimą pastaruoju metu lemia ne tik jų vertė, paklausa, kokybė, pasiekiamumas techninėmis priemonėmis, bet vis didesnę svarbą įgyja aplinkosauginiai, nuotolio nuo pagrindinių vartotojų atstumai bei kiti aspektai. Todėl išžvalgytų, įvertintų ar prognozinių žemės gelmių išteklių naudojimas tampa vis sudėtingesne įvairiapusių aspektų nulemta integralia funkcija, kuri niekaip nekoreliuoja su LR BP koncepcijoje siūlomomis Lietuvis Respublikos teritorijos vystymo alternatyvomis. Konkrečios alternatyvos atveju gali nedaug skirtis tik šių išteklių naudojimo logistikos aspektai, kurie priklauso nuo detalesnio planavimo nei bendrasis planavimas sprendinių. Esminiai šių išteklių naudojimą lemiantys veiksniai yra žaliavos kokybė, jos vertė, paklausa, įvairiapusės telkinių naudojimo galimybės, gavybos rentabilumas, transportavimo iki pagrindinių vartotojų atstumai, lemiantys ne tik žaliavų naudojimo perspektyvas, bet ir galutinius kaštus, etc. Tačiau šitai galima įvertinti tik kiekvieno žemės gelmių išteklių telkinio atveju, vertinant sąsają su konkrečiu objektu (žaliavos vartotoju).

Antrajai LR BP koncepcijos alternatyvai tinka visa tai, kas pažymėta prie pirmosios alternatyvos. Žemės gelmių išteklius sudaro žemės gelmėse susiformavusios naudingųjų iškasenų sankaupos, naudingosios žemės gelmių fizinės, įskaitant ir talpines savybes. Šie ištekliai, gali būti išgaunami ar naudojami ekonominei ar kitokiai žmogaus naudai gauti.

Kadangi esama pagrindinių žemės gelmių išteklių rūšinė sudėtis bei jų išžvalgyti kiekiai buvo įvertinti LR BP esamos būklės analizės dalyje, o atskirų išteklių naudojimo planavimas įvairiais aspektais pateikiamas kitose LR BP koncepcijos dalyse (skyriuose), čia apžvelgiami tik pagrindiniai Lietuvos žemės gelmių išteklių naudojimo planavimo principai.

Žemės gelmių išteklių sąvoka šiuo atveju suprantama platesne, nei įprasta, prasme ir apima ne tik šiuo terminu tradiciškai įvardijamas iškastines naudingąsias iškasenas, jų išteklius, bet ir kitas potencialiai naudingas žemės gelmių savybes: geotermines, talpines ir kt. Jų įsisavinimas grindžiamas tvariu ir atsakingu, subalansuotu žemės gelmių potencialo ir įvairių išteklių naudojimo planavimu. Žemės gelmių ištekliai vertintini kaip sektorinė komponentė, tiesiogiai susijusi su sveikos aplinkos, gyvybingų urbanizuotų struktūrų, tvarios ekonomikos, klimato kaitos švelninimo priemonių planavimu ir diegimu, apimanti tiek tvarią miestų plėtrą, tiek švarios energijos, atsinaujinančių energetinių (geoterminių: sekliųjų, hidroterminių ar petroterminių) išteklių naudojimo vystymą, klimato kaitos mažinimą skatinančių priemonių diegimą, naudojant didelį potencialą turinčias žemės gelmių talpines savybes (saugant šilumą, suslėgtąjį orą, dujas (pvz., H, H_2S ir kt.), kartu garantuojanti patikimą žemės gelmių (litosferos ir požeminės hidrosferos), kitų aplinkos komponentų (sferų) apsaugą nuo antropogeninės taršos. Atsižvelgiant į Europos Komisijos dokumente „Tvarios Europos kūrimas iki 2030 m.“ nurodomą būtinybę nuo iškastinio kuro (angl. *fossill fuel*) naudojimo pereiti prie žaliosios energijos, siekti ūkio dekarbonatizacijos (angl. *Low-Carbon*), smarkiai išplečiami ir žemės gelmių tausojamojo naudojimo, jų apsaugos nuo galimos taršos klausimai.

Siekiant išsaugoti švarias žemės gelmes ir požeminį vandenį, kartu tvariai naudojant jų išteklius, kompleksiškas žemės gelmių potencialo tvarus naudojimas turi tapti ateities siekių neatitinkančios, šiandien vyraujančios koncepcijos alternatyva, kuri daugiau orientuojasi tik į naudingųjų iškasenų gavybą.

Kompleksiškai planuojant žemės gelmių potencialo tvarų naudojimą, būtina pradėti diegti 3D žemės gelmių planavimą (angl. *3D subsurface planning / management*), šio metodo taikomas technologijas bei pasinaudoti jų suteikiamomis galimybėmis, siekiant, kad tai taptų įprasta planavimo praktika.

340. **Bioprodukciniai žemės ūkio ištekliai.**

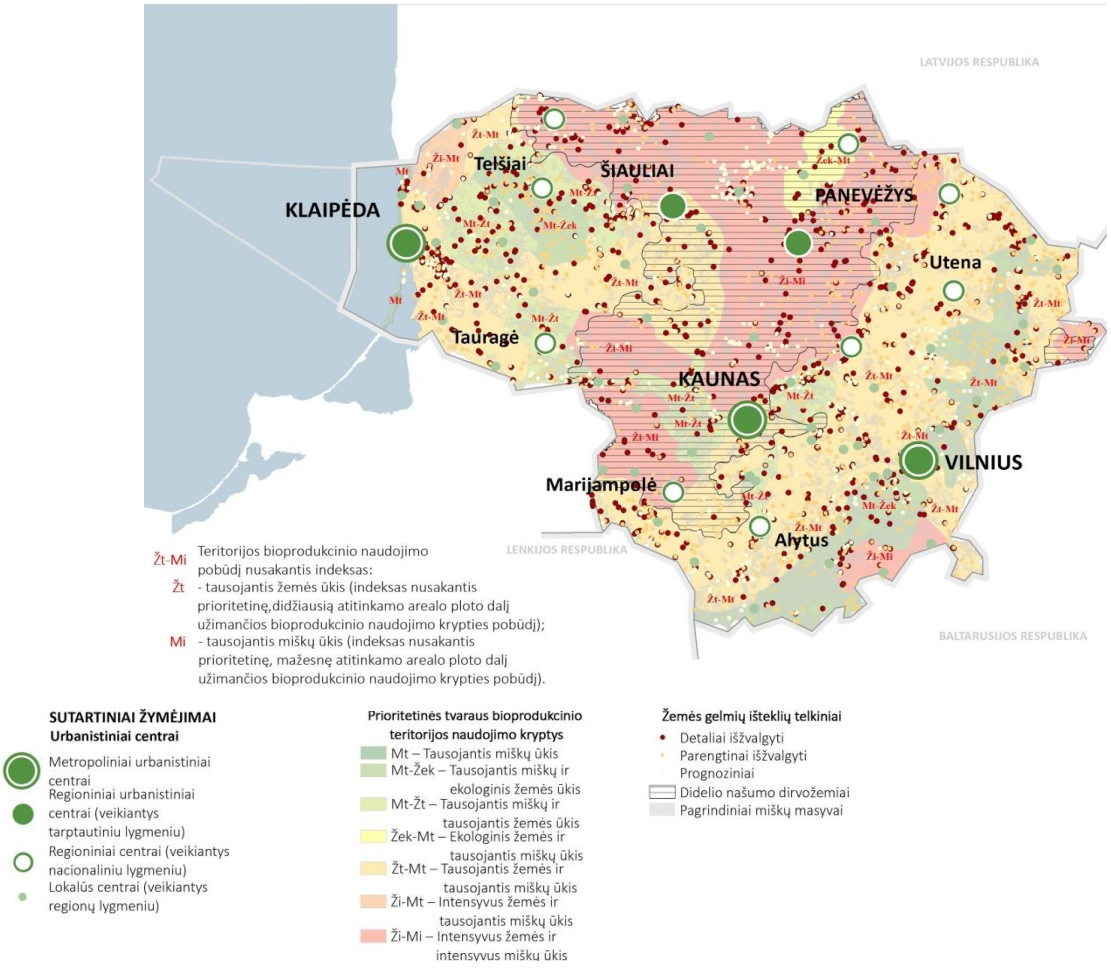

34 pav. Bioprodukcinių (žemės ir miškų ūkio) bei žemės gelmių išteklių vystymo schema.

Bioprodukciniai žemės ūkio teritorijų ištekliai vystomi vadovaujantis ES numatytais tvaraus žemės ūkio vystymo principais. Bioprodukcinių žemės ūkio teritorijų išteklių valdymas grindžiamas teritorijų geoekologiniu ir agroekologiniu potencialu (gebėjimu produkuoti ir teikti žemės ūkio produkciją), jautrumu antropogeninei apkrovai bei natūraliu gebėjimu asimiliuoti ir neutralizuoti jas. Žemės ūkio teritorijų naudojimo intensyvumo teritorinė diferenciacija paremta reikšmingų gamtinio pobūdžio kliūčių (reljefo, granuliometrinės sudėties), kurios riboja tvaraus žemės ūkio veiklų intensyvumą, išsidėstymu. Žemės ūkio teritorijų našumo palaikymas ir jo ilgalaikis užtikrinimas sprendžiamas reglamentuojant žemės ūkio veiklos intensyvumą ir taikant kraštovaizdžio įvairovės didinimo priemones, ekologiniu požiūriu jautriose vietose formuojant gamtinių teritorijų intarpus. Atsižvelgiant į Lietuvos Respublikos teritorijos gamtinio pamato ypatybes (litomorfologinis pagrindas), numatytos prioritetinės intensyvaus ir tausojamojo ūkinio naudojimo (žr. Vartojamų terminų žodynėlį) teritorijos. Taip pat numatomos teritorijos, kuriose plėtojamas prioritetinis ekologinis žemės ūkis. Karstiniame regione numatomos specifinės tvaraus ūkininkavimo iniciatyvas skatinančios priemonės.

341. **Bioprodukciniai miškų ištekliai**. Miškai, be pagrindinės jiems priskirtos bioprodukcinės funkcijos, atlieka ne mažiau svarbią aplinkosauginę ekologinio kompensavimo (efektyviausiai iš visų Lietuvos Respublikos teritorijoje esančių žemės naudmenų teikiančių įvairiapusiškas ekosistemines paslaugas) ir kartu rekreacinę funkciją. Todėl kitaip nei agrarinėse teritorijose, čia ypač svarbiu ir neišvengiamu uždaviniu išlieka daugiatikslio jo naudojimo teritorinis pagrindimas, kurį lemia teritorijos gamtinės sąlygos, bendras teritorijos rekreacinis potencialas, teritorijos dalių institucinės ir teisinės apsaugos statusas, miško geografinė padėtis intensyviai urbanizuotų teritorijų atžvilgiu bei paties miško vidinės savybės. Miškas, kaip pirminis Lietuvos teritorijai būdingos gamtinės zonos augalų bendrijos tipas, atlieka pagrindinį ekologinio kompensavimo vaidmenį, todėl jame sukauptų išteklių (medienos) eksploatavimas privalo būti racionalus, moksliškai pagrįstas, kad juos naudojant nebūtų sukuriamos prielaidos medynų vidinės struktūros blogėjimui, juose esančios biologinės įvairovės ir regeneracinio potencialo mažėjimui, daroma nepataisoma žala unikalioms ir tipiškoms ekosistemoms ir ten esančios augalų ir gyvūnų bendrijoms. Bendrą LR teritorijos miškingumą padidinti iki 38 proc. Miškais užimamo Lietuvos Respublikos ploto dalis tikslinama LR BP sprendinių etapu. Atliekant jų teritorinę diferenciaciją, turi būti atsižvelgiama į kraštovaizdžio morfologinių rajonų gamtinio pagrindo, ūkinio naudojimo pobūdį ir intensyvumą, ekologinės rizikos laipsnį, kad siektinas bendras rezultatas suteiktų apčiuopiamą ekologinę naudą intensyviai agrariškai įsavintose ir urbanizuotose teritorijose bei nesumažintų kraštovaizdžio vaizdingumo miškingose kalvotose teritorijose. Miškuose generuojamų bioprodukcinių išteklių naudojimas privalo būti tolydus visoje LR teritorijoje, įvertinant ne tik pagrindinį miškų naudojimą, bet ir šalutinių jų naudojimo rūšių svarbą. Miško bioprodukcinių išteklių naudojimas turėtų būti toks, kad nebūtų sudaromos prielaidos bendro geoekologinio potencialo, medynų biologinės įvairovės raiškos potencialo mažėjimui, miško kaip ekologinio ir rekreacinio veiksnio funkcijų silpnėjimui ir (arba) praradimui artimoje ir ilgalaikėje perspektyvoje. Miško eksploatacijos pobūdis, intensyvumas ir racionalumas turi būti tiksliai ekonomiškai pagrįsti, įvertinant jų teikiamas ekosistemines paslaugas. Taip pat būtina teritoriškai diferencijuoti miško kaip daugiatikslio objekto funkcijas, konkrečiame gamtiniu požiūriu skirtingame kraštovaizdžio komplekse (teritoriniame vienete) išskiriant saugotinas (etaloninėms augavietėms ir biologinės įvairovės iš medynų gyvybingumo ir atsparumo išlaikymui svarbias), rekreacijai pritaikomas ir intensyviam ūkiniam naudojimui priskiriamas medynų dalis.

342. **Jūriniai ištekliai**. Racionalus ir efektyvus energinių ir kitų gamtinių išteklių naudojimas – viena iš strateginių Baltijos jūros regiono veiklų. Daug nerimo kelia energijos tiekimas ir saugumas. Lietuva kaip ir daugelis kitų Baltijos regiono valstybių turi gausius savus atsinaujinančios energijos išteklius, tačiau jie naudojami nepakankamai. Siekiant sutvirtinti

valstybės ir kartu viso regiono pozicijas energetikos ir kitose ūkio šakose, susijusiose su turimų naudingųjų išteklių gavyba ir naudojimu, būtina identifikuoti valstybės turimus gamtinius išteklius jūroje ir suformuluoti prielaidas, skatinančias jų tausojamąjį naudojimą. Lietuvos jūrinės teritorijos planavimas atvers galimybes sudaryti sąlygas naudingų iškasenų jūroje paieškoms ir žvalgybai bei atsinaujinančios energijos išteklių jūroje naudojimui. Atsinaujinančių išteklių energetikos įstatyme numatyta užtikrinti, kad atsinaujinančių išteklių energijos dalis, palyginti su šalies bendruoju galutiniu energijos suvartojimu, 2020 m. sudarytų ne mažiau kaip 23 proc. ir ši dalis toliau būtų didinama, tam naudojant naujausias ir veiksmingiausias atsinaujinančių energijos išteklių naudojimo technologijas ir skatinant energijos vartojimo efektyvumą. Siūlomi preliminarūs sprendiniai:

342.1. Naftos, mineralinių išteklių paieškos ir žvalgybos darbai bei gavyba galima išskirtinėje ekonominėje zonoje ir teritorinėje jūroje (išskyrus jūros priekrantę), atlikus visas reikalingas išteklių paieškos, žvalgybos, išteklių aprobavimo, poveikio aplinkai vertinimo procedūras. Būtina sukurti bei įteisinti telkinių išteklių gavybos jūroje planų rengimo, išteklių apskaitos bei apmokestinimo tvarką, lygiavertę šiuo metu galiojančiai šalies sausumos dalyje.

342.2. Smėlis, kasamas jūroje ir iškasamas gilinant Klaipėdos bei Šventosios uostų įplaukos kanalus bei uostų akvatorijas, gali būti naudojamas tik krantotvarkos tikslais.

342.3. Tam, kad būtų užtikrinta atkurto Šventosios uosto ir galimo išorinio giliavandenio uosto Būtingėje veikla, reikia įsteigti naują švaraus grunto šalinimo vietą šiaurinėje teritorinės jūros dalyje.

342.4. Vadovaujantis Jūros krantų tvarkymo programa ir įvertinus poreikius tęsti Melnragės–Girulių ir pradėti Šventosios–Būtingės priekrantės papildymą uostų akvatorijose iškasamu švariu smėliu.

343. Rekreaciniai ištekliai. Lietuvos Respublikos teritorijos rekreacinių išteklių potencialą formuoja gamtinės ar santykinai gamtinės įvairiu laipsniu sukultūrintos teritorijos, kartu su atskirai išsidėsčiusiais gamtos ir kultūros paveldo objektais. Papildomai įvertinus teritorijos reljefo raiškumo ir hidrografinio tinklo natūralumo bei tankumo rodiklius, išryškėja vaizdingos įvairaus pobūdžio rekreacinėms veikloms tinkamos teritorijos dalys, kurių rekreacinis potencialas gerokai didesnis nei bioprodukcinis. Lietuvos Respublikos teritorija, būdama gamtiniu ir ūkinio plėtojimo požiūriu nevienalytė, lemia skirtingą bendrąjį jos dalių rekreacinį potencialą ir galimų rekreacijos rūšių raiškos galimybes.

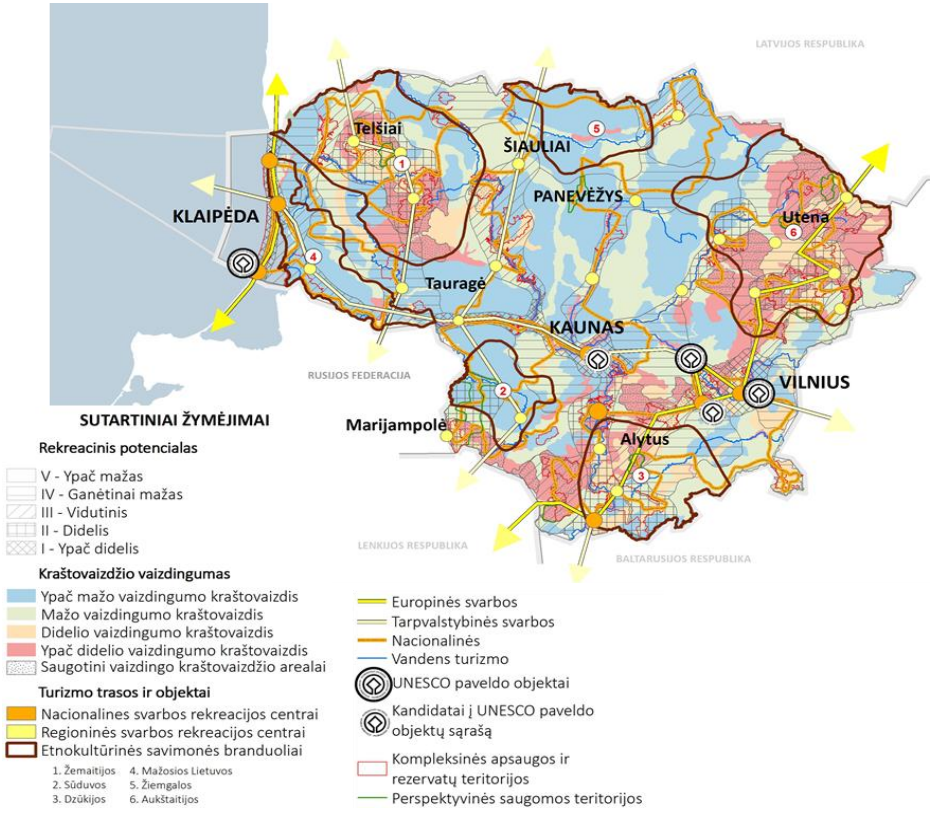

35 pav. Kraštovaizdžio gamtinių ir kultūrinių (rekreacinių) išteklių vystymo schema

344. Palankiausios įvairių rūšių (pažintinės, poilsinės, pramoginės, verslinės) rekreacinės veiklos raiškos galimybės yra teritorijos dalyse, išlaikiusiose didžiausią natūralių ar santykinai natūralių teritorijų ploto dalį, kuriose koncentruojasi gamtos ir kultūros paveldo objektai ir jų kompleksai, vaizdingiausias ir (arba) organiškai laikui einant susiformavęs gamtinis ir kultūrinis kraštovaizdis, atstovaujantis skirtingiems etnografiniams regionams bei skirtingų žemės reformų bruožus išlaikiusioms teritorijos dalims. Įvertinus bendrą teritorijos rekreacinį potencialą, numatoma didinti rekreacijos svarbą bendroje teritorijų naudojimo struktūroje, tam tikslui išskiriant prioritetines – didžiausią rekreacinį potencialą turinčias – teritorijos dalis. Siektinas tikslas, kad natūralumą ir vietos kultūrinį identitetą išsaugojusios teritorijos taptų ne tik vietinių, bet ir iš užsienio atvykstančių rekreantų poilsio, pažinimo vieta, kartu siekiant padidinti kaimo gyvenviečių socialinį ir ekonominį gyvybingumą.

345. Taip pat numatomas rekreaciniu požiūriu patrauklių teritorijos dalių potencialo (rekreacinių išteklių prieinamumo) didinimas pasitelkiant technines ir organizacines priemones (linijinės rekreacinės infrastruktūros formavimas, pritaikymas ar parengimas lankyti). Tuo pačiu tikslu siūlytinas gamtiniu ir kultūriniu požiūriu išskirtinės vertės ir kartu rekreaciniu požiūriu patrauklių kraštovaizdžio arealų, vaizdingų pakelių ir adaptyviai reljefo pobūdį atkartojančių kelių atkarpų identifikavimas, kuris padidintų kraštovaizdžio vertės suvokimą ir atskirų teritorijos dalių rekreacinį patrauklumą.

346. Esant šiai alternatyvai, įvertinant teritorijoje esančių pavienių gamtinių ir kultūrinių vertybių, juos jungiančių gamtiniu ir kultūriniu bei vizualiniu aspektu vertingų kraštovaizdžio kompleksų išsidėstymą, numatomi nacionalinės ir regioninės svarbos rekreacijos aptarnavimo centrai bei juos į vieną sistemą susiejantys europinės ir juos papildantys tarpvalstybinės svarbos linijinės rekreacinės infrastruktūros koridoriai, kurie nuosekliai sudaro galimybes geriau reprezentuoti Lietuvos teritorijoje esančias gamtos ir kultūros paveldo vertybes, būdingus ir savitus kraštovaizdžio kompleksus:

346.1. Numatomi tarptautinės ir ją nuosekliai papildantys tarpvalstybinės svarbos rekreacinės infrastruktūros koridoriai, kartu formuojantys visos Europos ir gretimų valstybių mastu svarbias rekreacinio pobūdžio jungtis, užtikrinančias gamtiniu ir kultūriniu požiūriu vertingų teritorijų sujungimą į vieną sistemą ir kartu svarbiausios dalies Lietuvos teritorijoje esančių gamtinių ir kultūrinių vertybių eksponavimo, pažinimo bei intensyvesnes įvairaus pobūdžio rekreacinės veiklos vystymo galimybes. Išskiriami šie Europinės svarbos rekreaciniai koridoriai: 1) Eurovelo trasos pagrindu Lietuvos vakarinėje dalyje, apimantis Kuršių neriją ir žemyninę pajūrio dalį; 2) Eurovelo trasos pagrindu rytinėje Lietuvos dalyje, apimantis ežeringą ir miškingą Baltiškųjų aukštumų kalvyną.

346.2. Tarptautinės svarbos sistema papildoma tarpvalstybinę svarbą turinčiomis rekreacinio pobūdžio jungtimis, kurios Lietuvos teritorijoje lokalizuotas gamtines ir kultūrines vertybes (rekreacinius išteklius) infrastruktūros ryšiais susieja su kaimyninėse valstybėse esančiais ištekliais: 1) Žemaitijos rekreacinė jungtis, jungianti vertingiausias Žemaičių aukštumų gamtinius ir kultūrinius objektus bei kraštovaizdžio kompleksus; 2) Vidurio Lietuvos rekreacinė jungtis, susiejanti Sūduvos lygumoje, Lietuvos vidurio lygumoje, Rytų žemaičių pakilumoje bei Žiemgalos lygumoje esančius gamtinius ir kultūrinius objektus ir kraštovaizdžio kompleksus; 3) Rytų–Vakarų rekreacinė jungtis, aprėpianti ypač aukštą rekreacinį potencialą turinčius gamtinius ir kultūrinius objektus bei juos jungiančius kraštovaizdžio kompleksus.

346.3. Įvertinus rekreacijos centrų svarbą, juose esančių gamtos ir kultūros paveldo vertybių reikšmingumą kitų rekreacijos centrų ir visos valstybės mastu bei jų vystymo potencialą, numatomas nacionalinės ir regioninės svarbos rekreacijos aptarnavimo centrų sistemos vystymas keičiant jų svarbą arba papildant sistemą naujais regioninės svarbos rekreacijos aptarnavimo centrais: Nacionalinės svarbos rekreacijos aptarnavimo centrų grupė (Vilnius, Trakai, Kaunas, Klaipėda, Palanga, Druskininkai) papildoma Birštonu ir Neringa; regioninės svarbos rekreacijos aptarnavimo centrų sistema papildoma Kėdainiais ir Molėtais.

347. Antrosios alternatyvos konceptualiųjų išteklių sistemos sprendinių apibendrinimas:

347.1. Išlaikomas dabartinis bioprodukcinės gamybos teritorijų naudojimo intensyvumas, jų geoekologiniu požiūriu jautriausiose teritorijose intensyviai formuojant gamtinio karkaso

sistemą. Ši veikla derinama su gerosios žemės ūkio praktikos priemonėmis. Intensyvios agrarinės veiklos teritorijose vystomos papildomas pajamas užtikrinančios įvairių rūšių rekreacinės veiklos.

347.2. Palyginti su pirmąja alternatyva, didesnė jūrinės akvatorijos dalis numatoma ekosistemų apsaugai.

347.3. Tarptautinės svarbos rekreacinių jungčių sistema papildoma trimis papildomomis tarpvalstybinės svarbos rekreacinio pobūdžio jungtimis.

347.4. Rekreacijos aptarnavimo centrų sistema papildoma dviem nacionalinės ir dviem regioninės svarbos rekreacijos aptarnavimo centrais.

TREČIASIS SKIRSNIS
TERITORIJOS ERDVINIO VYSTYMO KRYPTYS

348. Teritorijos erdvinio vystymo koncepcijos preliminarūs sprendiniai orientuoti į:

348.1. teritorijos ekologinio kompensacinio potencialo išsaugojimą ir didinimą, formuojant vientisą ir funkcionalią GK sistemą;

348.2. biologinės įvairovės raiškos ir gausėjimo sąlygų užtikrinimą;

348.3. saugomų teritorijų sistemos, reprezentuojančios šalies gamtines ir kultūrines vertybes bei identitetą, vystymą ir reprezentavimą;

348.4. vertingų gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio kompleksų apsaugą;

348.5. geoekologiniu požiūriu optimalios santykinai natūralaus, agrarinio, urbanizuoto ir jūrinio kraštovaizdžio struktūros formavimą.

349. Numatomos konceptualios teritorijos dalių vystymo kryptys (tausojamojo, palaikomojo ir plėtojamojo tipo) glaudžiai susijusios su esamu ir planuojamu teritorijos dalies apsaugos ir naudojimo režimu, kurį labiausiai lemia atskirų teritorijos dalių prigimtinės gamtinės sąlygos, organiškai susiklostęs ar planingai suformuotas naudojimas ir apsaugos pobūdis bei intensyvumas. Remiantis šiomis prielaidomis, pietrytinė Lietuvos Respublikos teritorijos dalis ir vakarinė teritorijos dalis (Žemaičių aukštumų arealas) numatoma kaip tausojamojo tipo, kurioje, atsižvelgiant į vyraujantį vaizdingą, gamtiniu ir kultūriniu požiūriu patrauklų kraštovaizdį, numatomas žemės naudojimo intensyvumo mažinimas, perorientuojant jį į ekstensyvaus pobūdžio ūkį bei rekreacijos ir konservacijos svarbos didinimą. Palaikomojo tipo arealai lokalizuoti teritorijos dalyse, esančiose tarp kalvotų aukštumų ir lygumų, kuriose orientuojamasi į tausojamojo pobūdžio ūkines veiklas, išsaugant teritorijų ekologinį stabilumą, pagal galimybes derinant jas su rekreacija ir konservacija. Plėtojamojo tipo arealai apima erdviniu požiūriu aktyviausiai naudojamą teritorijos dalį (Šiaurės, Vidurio ir Pietvakarių Lietuva), kuri ir ateityje,

atkuriant ir išlaikant ekologinį stabilumą, didinant gamtinio karkaso sistemos dalių geoekologinį potencialą bei optimalias biologinės įvairovės raiškos ir atsikūrimo sąlygas, vystoma kaip intensyvaus naudojimo arealas.

KETVIRTASIS SKIRSNIS
TERITORIJOS NAUDOJIMO FUNKCINIAI PRIORITETAI

350. LR BP koncepcijos etapu suformuotas funkcinis Lietuvos Respublikos teritorijos zonavimas makrolygmeniu orientuotas į 10–20 tūkst. km^2 teritorinius vienetus (funkcinių prioritetų sričių lygmuo), kurie, remiantis Lietuvos Respublikos teritorijos morfologijos bruožų panašumais, susieja daug smulkesnių teritorinių vienetų (rajonų). Teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų sritys brėžinyje įvardijamos didžiosiomis raidėmis ir geografinę padėtį nusakančiu apibūdinimu. Žemesnio ir kartu detalesnio lygmens funkcinis zonavimas mezolygmeniu orientuotas į 5–10 tūkst. km^2 teritorinius vienetus (funkcinių rajonų lygmuo). Teritorijos koncepcijoje numatomi teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai / kryptys formuojami atsižvelgiant į teritorijos dalies gamtinio pagrindo pobūdį, jo atsparumą įvairiai antropogeninei apkrovai, esamą ir numatomą antropoekologiškai optimalų teritorijos žemės dangos naudojimo pobūdį. Planuojama jūrinė Lietuvos Respublikos teritorijos dalis (akvatorija), atsižvelgiant į dugno reljefo pobūdį, gamtines ir kultūrines vertybes, per laiką susiklosčiusius naudojimo būdus bei perspektyvinius naudojimo interesus, skirstoma į pazones, kuriose nuodugniau nusakomas atitinkamos akvatorijos dalies naudojimo būdas ir pobūdis. Įvertinus tai, kad jūrinė akvatorija formuoja homogenišką paviršių pirmojoje ir antrojoje alternatyvoje, kinta pazonių arealų konfigūracija, o žemyninėje teritorijos dalyje ji išlieka stabili. Numatomą teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų sistemą formuoja Lietuvos Respublikos teritorijos skaidymas į stambius litomorfologiniu gamtiniu, ūkinio naudojimo ir kraštotvarkos požiūriu vienalytės struktūros kraštovaizdžio arealus su jiems būdingais teritorijos naudojimo prioritetų kompleksais. Suteikiant jiems indeksų derinį, formuojamos numatomo prioritetinio teritorijos naudojimo kryptys. Ši indeksų eilė parodo numatomą prioritetinį teritorijos naudojimo pobūdį ir su naudojimu susijusių veiklų raiškos intensyvumą. Santykinai mažą ploto dalį užimantys ir prioritetinio naudojimo aspektu mažai reikšmingi teritorijos naudojimo būdai indeksų eilėje neeksplikuojami. LR BP koncepcijos etapu formuojama teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų sistema apima santykinai stambius teritorinius vienetus. Ji labai apibendrinančiai rodo konkrečios teritorijos strategines naudojimo kryptis ir jų prioritetus. Tikslus teritorijos naudojimo funkcijų prioritetinių veiklų skirstymas galimas tik detalizavus koncepcijoje išskirtus teritorinius kompleksus – išskiriant teritorijos funkcinius prioritetus LR BP konkretizuotuose sprendiniuose.

Formuojami atskirų Lietuvos Respublikos teritorijos dalių naudojimo funkciniai prioritetai turėtų apibrėžti, kokiu pobūdžiu ir intensyvumu teritorija bus naudojama atitinkamame areale. Galima teritorijos funkcinio zonavimo detalizavimo principo schema apimant nacionalinį, regioninį ir lokalų lygmenis teikiama 36 pav.

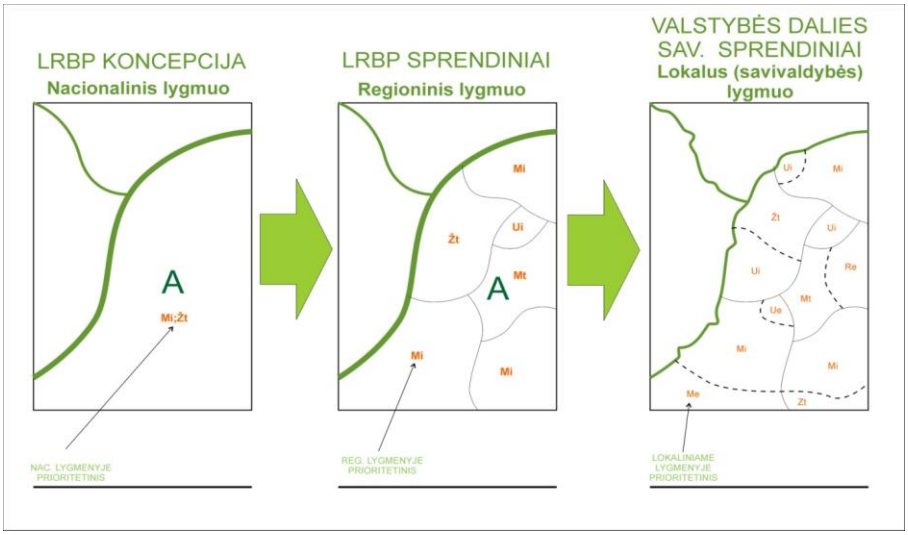

36 pav. Principinė teritorijos naudojimo funkcinių zonų detalizavimo schema. Žemesnio lygmens sprendiniuose, atsižvelgiant į teritorijos kraštovaizdžio pobūdį ir ūkinio naudojimo ypatumus, atliekama funkcinių zonų ir jų indeksų detalizacija. Santykinai mažą ploto dalį užimantys ir prioritetinio naudojimo aspektu mažai reikšmingi teritorijos naudojimo arealai ir indeksai aukštesnio lygmens sprendiniuose neeksplikuojami, tačiau gali būti nustatyti žemesniu lygmeniu.

351. LR BP koncepcijos etapo brėžinyje „Teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai“, remiantis teritorijos morfologijos bruožų panašumais (stambiais kraštovaizdžio kompleksais), išskiriamos šios funkcinių prioritetų sritys, kurios į grupę jungia morfologiškai panašius, tačiau pagal vyraujantį naudojimo pobūdį ir intensyvumą skirtingus rajonus: a) Jūros; b) Pajūrio; c) Vakarų žemaičių; d) Vidurio žemaičių; e) Šiaurės ir Vidurio Lietuvos; f) Rytų ir Pietų Lietuvos.

352. LR BP koncepcijos etapo brėžinyje „Teritorijos naudojimo funkciniai prioritetai“ išskiriami šie galimi teritorijos naudojimo pobūdį ir intensyvumą apibūdinančių indeksų tipai, kuriais remiantis formuojamos teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų indeksų eilės (išplėstinės teritorijos naudojimo funkcinių prioriteto indeksų apibrėžtys pateiktos aiškinamojo rašto dalyje „Vartojamų terminų žodynėlis“):

Zi – intensyvus žemės ūkis;

Zt – tausojamasis žemės ūkis;

Mi – intensyvus miškų ūkis;

Mt – tausojamasis miškų ūkis;

Ri – intensyvi rekreacija;

Re – ekstensyvi rekreacija;

Vi – intensyvi žuvininkystė;

Vt – tausojamoji žuvininkystė;

Ci – intensyvi (instituciškai ir įstatymiškai organizuota) konservacija;

Ce – pritaikomoji (įstatymiškai organizuota) konservacija;

L – jūrinė laivyba:

Li – intensyvios jūrinės laivybos pazonė;

Lk – karinių pratybų rengimo pazonė;

Lu – laivybos infrastruktūros plėtros pazonė;

Le – energetinės infrastruktūros plėtros pazonė.

353. **Antroji alternatyva**. Remiantis antrąja teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų alternatyva, numatoma, kad išlaikomas dabartinis bioprodukcinės gamybos teritorijų (Šiaurės Vidurio ir Pietvakarių Lietuvoje ir kituose agrariškai intensyviai įsisavintose teritorijos dalyse) naudojimo intensyvumas, o, siekiant išlaikyti jų gamybinį potencialą, gerą aplinkos komponentų ekologinę būklę, suformuoti sąlygas, palankias biologinės įvairovės raiškai. Būtinas intensyvus ekologinio kompensavimo sistemos (gamtinio karkaso) tinklo formavimas geoekologiniu požiūriu jautriausiose agroekosistemų vietose, šias veiklas derinant su gerosios žemės ūkio praktikos priemonėmis. Pagal šią alternatyvą intensyvios agrarinės veiklos teritorijose vystomos galimai papildomas pajamas užtikrinančios įvairios rekreacinės veiklos rūšys.

354. Alternatyvos formuojamos prielaidos:

354.1. Šios alternatyvos įgyvendinimas reikšmingos teigiamos ar neigiamos įtakos urbanizuotų teritorijų gyvybingumui neturės, bet atsisakius pagrindinę ekonominę veiklą papildančios rekreacijos, galima daryti prielaidą, kad kaimo gyventojų skaičius ir bendrai agrarinių teritorijų gyvybingumas mažės.

354.2. Įgyvendinant šią alternatyvą, intensyviai agrariškai naudojamose teritorijose, numatant žemės naudmenų konversiją (ariamosios žemės – pievos ganyklos) būtų formuojamos prielaidos išlaikyti žemės ūkio naudmenų derlingumą, našumą, bet kartu potencialiai mažėtų ekonominė nauda, gaunama iš šios veiklos.

354.3. Teigiama šios alternatyvus pusė – tai didesnis agrarinių teritorijų ekologinis stabilumas ir ekstensyviai formuojamos realios prielaidos agrarinių teritorijų biologinei įvairovei atsirasti ir gausėti.

354.4. Lietuvos ir visų Baltijos jūros regiono valstybių vystymasis yra glaudžiai susijęs su jūra, kuri daro ypač reikšmingą įtaką ekonominės, socialinės ir politinės aplinkos

formavimuisi. Palankūs Baltijos jūros regiono ekonomikos augimo veiksniai gali paversti šį regioną vienu iš pagrindinių XXI amžiaus ES augimo makroregionų.

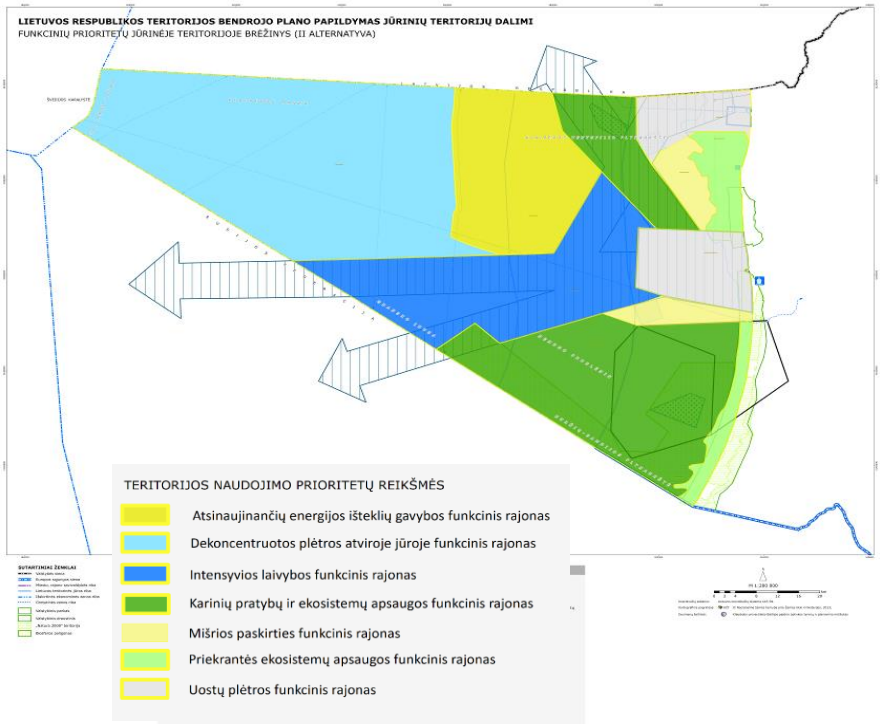

37 pav. Jūros teritorijos funkciniai rajonai (detaliau žiūrėti koncepcijos brėžiniuose)

355. Dekoncentruotos plėtros atviroje jūroje funkciniame rajone prioritetas teikiamas šių grupių veiklai: verslinei žvejybai, akvakultūrai, jūrų keliams, energijos perdavimo ir nuotolinio ryšio linijoms, kitai ūkinei veiklai. Kartu su šiomis veiklomis gali būti plėtojama: naudingųjų iškasenų gavyba, atsinaujinančios energijos (vėjo, bangų, srovių ir kt.) parkų ir jų priklausinių įrengimas, rezervuojama jūrinė erdvė kitoms, šiuo metu nežinomoms veikloms.

356. Atsinaujinančių energijos išteklių gavybos funkciniame rajone prioritetas teikiamas šioms veiklų grupėms: atsinaujinančios energijos (vėjo, bangų, srovių ir kt.) gavybos parkų ir jų priklausinių įrengimui, inžinerinių sistemų maitinimo šaltinių statinių (transformatorinės ir kt.) ir kitos paskirties inžinerinių įrenginių statybai, energijos ir nuotolinio ryšio linijų tiesimui. Be šių veiklų, gali būti plėtojamos ir kitos veiklos: vykdoma verslinė žvejyba, vystoma akvakultūra ir kita ūkinė veikla, netrikdanti prioritetinės veiklos, išgaunamos naudingosios iškasenos.

357. Intensyvios laivybos funkciniame rajone prioritetas teikiamas šioms veiklų grupėms: jūrų keliams, vamzdynams, energijos ir nuotolinio ryšio linijoms, ekosistemų tausojamojo pobūdžio veikloms. Šiame rajone plėtojamos kitos veiklos: verslinė žvejyba, naudingųjų iškasenų gavyba, rezervuojama jūrinė erdvė kitoms, šiandien nežinomoms ūkinėms veikloms, netrikdant prioritetinių veiklų.

358. Ekosistemų apsaugos ir karinių pratybų atviroje jūroje funkciniame rajone prioritetas teikiamas šioms veiklų grupėms: ekosistemų tausojamojo pobūdžio veikloms, krašto apsaugos veikloms, laivybai, verslinei žvejybai. Be šių veiklų, gali būti plėtojamos kitos veiklos: naudingųjų iškasenų gavyba ir rekreacinė veikla.

Mišrios paskirties funkciniame rajone prioritetas teikiamas šioms veiklų grupėms: atsinaujinančios energijos (iš bangų ir srovių) gavybai, vamzdynai, energijos ir nuotolinio ryšio linijos, kitos paskirties inžineriniai įrenginiai. Šiame rajone plėtojama kita veikla: iškasto grunto šalinimas, rekreacinė veikla, akvakultūros vystymas.

359. Uostų plėtros funkciniame rajone prioritetas teikiamas šių grupių veiklai: jūros uostų, mažųjų laivų uostų, prieplaukų, navigacijos įrenginių, kitos paskirties inžinerinių įrenginių ir hidrotechninių statinių įrengimui, jūrų kelių, uostų reidų ir inkaraviečių, vamzdynų, vandentiekio, nuotekų šalinimo, energijos bei nuotolinio ryšio (telekomunikacijų) linijoms. Šiame rajone plėtojamos kitos veiklos, tausojančias ekosistemas, vystoma rekreacinė veikla, verslinė žvejyba, vandens paėmimas geriamajam ar gamybiniam vandeniui ruošti, nuotekų išleidimas, kita ūkinė veikla.

360. Priekrantės ekosistemų apsaugos funkciniame rajone prioritetas teikiamas veikloms, tausojančioms ekosistemas, verslinei žvejybai, mėgėjiškai žūklei, vandens sportui, poilsiui, turizmui, kitai rekreacinei veiklai. Įvertinant ir puoselėjant konservacinį rajono pobūdį, šiame rajone gali būti įrengiami su prioritetinėmis veiklomis susiję mažieji uostai ir prieplaukos, tiesiamos energijos perdavimo linijos, vykdomos karinės pratybos.

PENKTASIS SKIRSNIS
STRATEGINIAI OBJEKTAI

361. Antrojoje alternatyvoje sprendiniai strateginių objektų atžvilgiu nesiskiria nuo pateiktų pirmoje alternatyvoje.

362. Pagal Teritorijų planavimo įstatymą valstybei svarbus projektas – Seimo nutarimu pripažintas ypatingos valstybinės svarbos projektas, Seimo ir (ar) Vyriausybės nutarimu valstybei svarbiu pripažintas ekonominis ar kultūrinis projektas.

363. Pagal Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisykles valstybei svarbių projektų objektai nustatomi sprendinių konkretizavimo stadijoje.

364. Valstybei svarbių ekonominių projektų pripažinimą reglamentuoja Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2008 m. vasario 13 d. nutarimas Nr. 136 „Dėl Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais projektais tvarkos aprašo patvirtinimo“ (su vėlesniais jo pakeitimais). Projektų pripažinimo valstybei svarbiais ekonominiais ar kultūriniais

projektais tvarkos aprašas netaikomas ypatingos valstybinės svarbos projektams, kuriuos Seimas tokiais pripažįsta žemės paėmimo visuomenės poreikiams, įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo nustatyta tvarka.

365. Valstybei svarbaus ekonominio projekto statusą suteikia Vyriausybė ar Seimas projektams, kuriais numatomi įgyvendinti valstybės strateginiai interesai, valstybės vykdomos sektorinės ir (ar) regioninės politikos tikslai, jeigu jų įgyvendinimas turės didelę įtaką Lietuvos Respublikos ekonominiam, socialiniam, politiniam gyvenimui ir (ar) konkrečios visuomeninių santykių srities būklei.

366. Žemės paėmimo visuomenės poreikiams įgyvendinant ypatingos valstybinės svarbos projektus įstatymo 3 straipsnyje numatyta, kad ypatingos valstybinės svarbos projektų svarbą visuomenės poreikiams pripažįsta Seimas. Vyriausybės teikimu Seimas šiame įstatyme nustatyta tvarka ypatingos valstybinės svarbos projektais pripažįsta valstybei svarbius ekonominius ar strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčius energetikos infrastruktūros, transporto infrastruktūros ar krašto apsaugos sričių projektus.

367. Seimo ar Vyriausybės nutarimais pripažintų valstybei svarbiais projektais sąrašas pateiktas ataskaitos IV dalyje „Specialiųjų temų vystymas“, 2.1 skyriuje „Lietuvos strateginių objektų sistema“.

368. Valstybei svarbių projektų objektai įtraukti į valstybei svarbių projektų objektų išdėstymo schemą (36 pav.):

368.1. Projektas „Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimas su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu“ (pripažintas ypatingos valstybinės svarbos projektu Lietuvos Respublikos elektros energetikos sistemos sujungimo su kontinentinės Europos elektros tinklais darbui sinchroniniu režimu įstatymu) (LR BP koncepcijos rengimo metu įgijo valstybei svarbaus objekto statusą 2019 m. birželio 13 d.).

368.2. Vėjo elektrinių jūroje prijungimo prie žemyninės dalies projektas.

368.3. Apie 12 000 ha rezervinė teritorija krašto apsaugos sistemos tikslams Vakarinėje Lietuvos teritorijos dalyje (pirmenybę teikiant Šilalės, Kelmės, Telšių, ar Rietavo r. savivaldybių teritorijoms).

368.4. Iki 900 ha rezervinė teritorija krašto apsaugos sistemos tikslams Klaipėdos apskrityje, Kairiuose.

368.5. Planuojamas oro uostas.

368.6. Išorinis giliavandenis jūrų uostas.

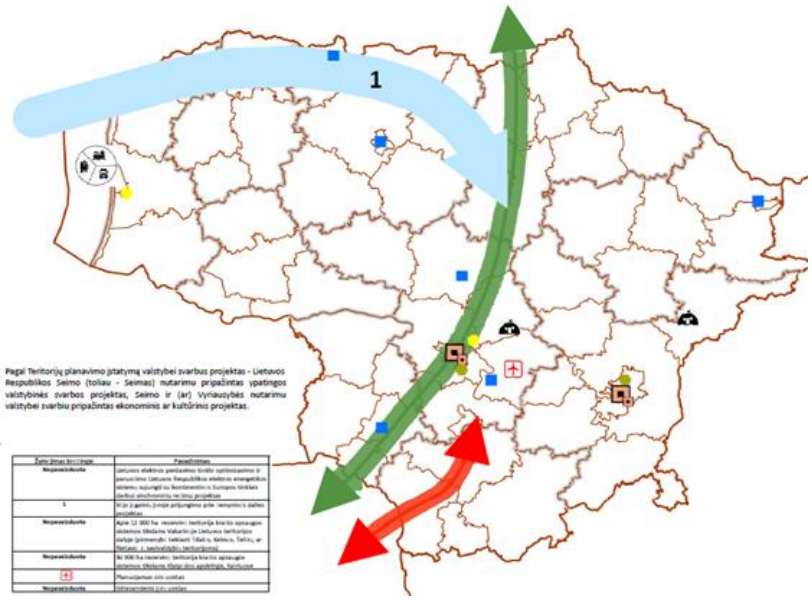

38 pav. Valstybei svarbių projektų objektų išdėstymo schema

369. Pažymėtina, kad koncepcijos stadijoje valstybei svarbių projektų objektų išdėstymo schemoje pateiktų objektų sąrašas nėra baigtinis, prireikus gali būti įtraukti nauji objektai (pavyzdžiui, panaudoto branduolinio kuro ir ilgaamžių radioaktyviųjų atliekų giluminis atliekynas). Dėl kiekvieno iš objektų pripažinimo valstybei svarbiu projektu sprendžiama teisės aktų nustatyta tvarka. Konkrečios objektų vietos detalizuojamos teisės aktų nustatyta tvarka.

VI SKYRIUS
IŠVADOS

370. Parengta aukščiausio (valstybės) lygmens teritorijų planavimo dokumento – Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano (LR BP) – koncepcija, kuria remiantis bus rengiami valstybės teritorijos erdvinio funkcinio vystymo sprendiniai. Šio dokumento dalių visuma yra visos Lietuvos Respublikos regioninės politikos, šalies planavimo sistemos pamatas ir žemesnio lygmens teritorijų planavimo dokumentų išeities duomenys.

371. Planuojama teritorija – Lietuvos Respublikos sausumos ir jūrinės teritorijos, įskaitant Lietuvos Respublikos teritorinę jūrą, taip pat teritorijas, kuriose Lietuva įgyvendina suverenias išimtines teises – gretutinę zoną ir išskirtinę ekonominę zoną (IEZ), apimant žemyninį šelfą.

372. Valstybės teritorijos planavimo dokumentas sinchronizuojamas su Lietuvos Respublikos strateginių dokumentų sistema, rengiamu Nacionalinės plėtros planu (NPP) ir jo realizavimas siejamas su ilgalaikiais valstybės plėtros planais.

373. Suplanuoti ilgalaikiai konceptualūs sprendiniai 2050 m. perspektyvai parengti vertybiniu pagrindu: darnaus vystymosi principais, Lietuvos Respublikos Konstitucija ir kitais

pamatiniais valstybės ir jos žmonių siekiais stiprinti valstybingumą, išlaikyti ir puoselėti šalies identitetą, didinti konkurencingumą Europos ir pasaulio mastu, plėtoti ir stiprinti planavimo tradicijas.

374. Parengtas teritorijų planavimo dokumentas yra ypač svarbus Lietuvos, kaip pažangios Europos valstybės, teritoriniam vystymui, nustatantis šalies teritorijos naudojimo prioritetines privalomąsias nuostatas ir apsaugos reikalavimus.

375. Parengtos dvi šalies teritorijos erdvinio vystymo alternatyvos, kurių bendras siekis – sukurti geriausią perspektyvinį valstybės erdvinį modelį, numatyti optimalius jo veikimo mechanizmus.

376. Abiejų alternatyvų pagrindas yra vystoma ir tobulinama policentrinės šalies teritorijos urbanistinė struktūra, išlaikant ir puoselėjant gamtos ir kultūros paveldo vertybinę sistemą. Šalies erdvinė struktūra alternatyvose vystoma dviem skirtingais principais: pavienių lygiaverčių centrų ir centrų partneryščių grupių.

377. Tarptautinio lygmens urbanistinės struktūros sprendiniai taikomi vienodi abiem alternatyvoms: trys metropoliniai centrai – Vilnius, Kaunas, Klaipėda; du plėtojamojo tipo regioniniai centrai – Šiauliai, Panevėžys. Abiem atvejais siūlomos urbanistinių centrų partnerystės teikiant tarptautinio lygmens paslaugas.

378. Pirmoji alternatyva išlaiko galiojančio LR BP tęstinumą, vysto 10 pagrindinių regioninių centrų (regionų), valstybės erdvinis modelis grindžiamas, papildomas ir koreguojamas atsižvelgiant į valstybės vystymosi tendencijas, kurios buvo identifikuotos rengiant esamą būklę.

379. Antrosios alternatyvos valstybės erdvinis vystymas remiasi šalies teritorijos komponentų ir subjektų partnerystėmis ir jų sinergija. Regionų ir savivaldybių veikimas kartu (sinergija) turi sukurti prielaidas darnaus vystymosi principams įgyvendinti, užtikrinti sklandų šalies vidinių sistemų ir elementų funkcionavimą, išsaugoti ir išryškinti šalies tapatumą (identitetą), sukurti konkurencingos valstybės pagrindus.

380. Antrojoje alternatyvoje:

380.1. modeliuojamos teritorinį pagrindą turinčios, naujas sinergijas kuriančios, šalies stabilumą užtikrinančios penkios partneryščių grupės: Vilniaus–Utenos–Ukmergės; Kauno–Marijampolės–Alytaus; Klaipėdos–Tauragės–Telšių; Šiaulių–Mažeikių; Panevėžio–Biržų–Rokiškio. Šios penkios partneryščių grupės ilgainiui gali tapti regionų formavimo ir bendrų veiklų kūrimo pagrindu;

380.2. sprendiniai keičia ir modernizuoja nusistovėjusią Lietuvos Respublikos teritorijos planavimo sistemą, diegiamos sisteminės partnerystės;

380.3. taikomas tikslinis šalies investicijų koncentravimas bendradarbiaujantiems subjektams į sritis ir teritorijas, kurios, įvertinant jų pranašumus ir specifiką, gali duoti didžiausią naudą ir grąžą ne tik konkrečiai vietai, bet ir regionui, valstybei;

380.4. sprendiniai įgyvendinami etapais, pertvarkant valstybės institucijų, savivaldos struktūrų ir visuomenės veikimo bendruosius ir teisinius santykius, įgalinančius kurti bendrystės sistemas.

381. Suformuluotai vizijai (gyvybingos urbanistinės struktūros, gyvybingos ekosistemos, našios bioprodukcinės teritorijos) pasiekti siūlomos dvi skirtingos alternatyvos šalies teritorijos vystymui 30 metų perspektyvai:

381.1. evoliucinė alternatyva, išlaikant Lietuvos Respublikos teritorijos planavimo tęstinumą;

381.2. pertvarkų alternatyva, modernizuojant nusistovėjusią šalies teritorijos planavimo sistemą, diegiant sistemines partnerystes.

382. LR BP koncepcijos įgyvendinimas – ilgalaikis valstybės siekis kurti gerovės valstybę šiuo sudėtingu geopolitinių procesų laikotarpiu, vykstant klimato kaitai, IV pramonės revoliucijai, šalies demografiniams ir kitiems pokyčiams.

383. LR BP koncepcijos įgyvendinimas neatsiejamas nuo aiškios, tikslios ir metodiškai pagrįstos bendrojo plano įgyvendinimo stebėsenos (monitoringo) sistemos, bendrojo plano keitimo, koregavimo, tikslinimo ir tobulinimo, realių teisinių principų sukūrimo.

384. LR BP koncepcija yra rengiamų konkretizuotų sprendinių pagrindas, kurių konkretumas ir gyvybingumas žvelgiant į 2030 m. perspektyvą, jų susiejimas su valstybės strateginiais dokumentais ir biudžeto formavimo principais gali užtikrinti tvarią valstybės teritorijos plėtrą artimiausiu laikotarpiu.

_____

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano valstybės teritorijos erdvinio vystymo krypčių ir teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų
1 priedas

KONCEPTUALIŲJŲ SPRENDINIŲ ĮGYVENDINIMO REKOMENDACIJOS

ĮVADAS

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano (toliau – LR BP) koncepcijai – vizijai 2050 metams plėtoti ir įgyvendinti siūlomas preliminarus koncepcijos sprendinių įgyvendinimo priemonių planas (konkretinamas sprendinių stadijoje), numatomos galimos Lietuvos strategijų sinergijos, partnerystės ir nacionalinio lygmens koalicijos. Siūlomos LRBP konceptualiųjų sprendinių ir urbanistinės plėtros teisinės bei praktinės integralumo užtikrinimo priemonės sprendiniams įgyvendinti.

Parengtos ir išsamiai aptartos (trečioje ataskaitoje) šalies erdvinio vystymo alternatyvos. Jų koncepcijos skirtingos, taigi skirsis ir įgyvendinimo būdai.

Pirmoji alternatyva grindžiama tolygiu visos šalies teritorijos vystymu su 10 regioninių centrų. Jai įgyvendinti būtų tobulinama sisteminė ir teisinė aplinka, o vienas didžiausių iššūkių – finansinių išteklių paskirstymas siekiant tolygaus regionų vystymosi, vienodos gyvenimo kokybės juose palaikymo.

Antrojoje alternatyvoje tolygiam šalies vystymui siūlomi partnerystės principai, kurie veikia susiklosčiusioje šalies struktūroje, sudaro sąlygas jai lanksčiau prisitaikyti pagal besikeičiančią demografinę situaciją, optimizuoti išteklius ir finansinius išteklius jai išlaikyti, aukštai gyvenimo kokybei visoje šalies teritorijoje pasiekti. Šios alternatyvos atveju numatoma tikslinis sisteminis šalies investicijų koncentravimas į partnerystę plėtojančius subjektus ir į sritis ir teritorijas, kurios, atsižvelgiant į jų pranašumus ir specifiką, gali duoti didžiausią naudą ir grąžą ne tik konkrečiai vietai, bet ir regionui bei valstybei.

Antrajai alternatyvai įgyvendinti prireiktų didesnio visų grupių (valstybės, savivaldybės institucijų, verslo, visuomenės) įsitraukimo negu pirmajai, tačiau ilgainiui tai suteiktų valstybei didesnę naudą, smarkiai prisidėtų prie šalies stabilumo ir gerovės.

Aišku viena – kad ir kurią alternatyvą pasirinktume, būtinas valstybės politikos atnaujinimas, orientuotas į šalies identiteto stiprinimą, konkurencingumo didinimą, regionų partneryščių ir nacionalinių koalicijų skatinimą, klimato kaitos švelninimą bei prisitaikymą prie klimato kaitos, nacionalinio saugumo stiprinimą.

Ketvirtoje ataskaitoje suformuluoti LR BP koncepcijos įgyvendinimo principai, numatyti veiksmai ir priemonės, aptarti būtini teisiniai pokyčiai, siūlomas LR BP koncepcijos teisinis ir

praktinis integralumo planas. Teisinio ir praktinio plano sukūrimas ir realizavimas įgyja ypatingą reikšmę, nes LR BP rengiamas tuo pačiu metu kaip ir Nacionalinis pažangos planas (NPP), kuriame sujungiamos šalies vystymo strategijos.

Parengtos rekomendacijos dėl koncepcijos sprendinių detalizavimo LR BP sprendinių konkretizavimo stadijoje. Išskirti konceptualieji sprendiniai, kuriems teikiamos rekomendacijos, kaip detalizuoti sprendinius konkretizavimo stadijoje.

Labai svarbi IV ataskaitos dalis – rodiklių sistemos tobulinimo rekomendacijos. Tolesniame LR BP rengimo stadijoje (sprendinių konkretizavimo) būtina remtis esamos būklės stadijoje parengta ir koncepcijos stadijoje išplėtota rodiklių sistema, kuri taps ypač svarbi vykdant bendrojo plano stebėseną.

SIŪLOMAS LRBP KONCEPCIJOS TEISINIS IR PRAKTINIS INTEGRALUMO PLANAS (PASIŪLYMAI DĖL STRATEGIJŲ)

Šiame skyriuje pateikiamos rekomendacijos dėl LRBP koncepcijos iki 2050 m. įgyvendinimo, siekiant užtikrinti sklandų šalies vidaus sistemų ir elementų funkcionavimą, išsaugoti ir atskleisti šalies identitetą Europoje, sukurti konkurencingos valstybės pagrindus. Pažymima, kokių veiksmų ir priemonių reikia, kad būtų įgyvendinamos koncepcijoje numatytos vizijos, kokios partnerystės reikalingos sprendiniams įgyvendinti. Taip pat aptariama, ar reikia nacionalinių strateginių dokumentų pakeitimų, kitų teisės aktų pokyčių arba naujų teisės aktų. Pristatomi užduočių įgyvendinimo principai, tačiau nepateikiami konkrečių teisės aktų normų pakeitimai.

PIRMASIS SKIRSNIS
SĄLYGOS LR BP 2050 M. ĮGYVENDINTI

Policentrinė hierarchinė urbanistinė sistema, sudaranti palankiausias sąlygas socialiniam, ekonominiam ir ekologiniam šalies vystymui bei aukštai žmonių gyvenimo kokybei formuoti

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Diegiamas integralus, tarpsektorinis, aktualias pasaulines tendencijas įvertinantis požiūris rengiant dokumentus, nusakančius detalesnį urbanistinės sistemos vystymą. Kadangi urbanistinės sistemos elementai yra itin jautrūs socialinei aplinkai, infrastruktūrai ir ypač ekonominei aplinkai, turi būti stebimas kompleksinis šių sričių vystymosi balansas.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tarptautinio lygmens urbanistinės struktūros konceptualiems sprendiniams išvystyti, turi būti rengiami partnerystę plėtojančių subjektų Vilniaus–Kauno bei Šiaulių–Panevėžio bendri projektai, strategijos ar kiti dokumentai įvairiose srityse, sudarantys sąlygas aktyviau dominuoti Europos Sąjungos struktūroje.

Priklausomai nuo pasirinktos koncepcijos alternatyvos, vykdomi bendri partnerystės elementų (tiek urbanistinių centrų, tiek regionų) projektai, strategijos ir kiti dokumentai, išnaudojant stipriąsias puses, atskleidžiant galimus papildomus pranašumus, kuriems sąveikaujant suteikiama papildoma vertė, kurios veikiant atskirai negalima būtų pasiekti.

Nacionalinio, regioninio, vietinio lygmens urbanistinės struktūros elementai, priklausomai nuo pasirinktos alternatyvos sprendinių, stiprinami funkciniais ryšiais plėtojant bendrus projektus, strategijas ir kitus dokumentus, ypač mobilumo, kultūros, socialinės, ekonominės aplinkos bei klimato kaitos srityse.

Teisiniai pokyčiai

Reikalinga teisinė aplinka, kuri užtikrintų nuoseklų sprendinių įgyvendinimą žemesnio lygmens dokumentuose „neperšokant“ tam tikro mastelio ir apimties sprendinių (tam iki šios dienos yra sudarytos sąlygos Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo nuostatoms įgyvendinti). Valstybės lygmens suformuoti sprendiniai valstybės teritorijai turėtų būti integruojami į valstybės dalies (regiono) planavimo dokumentus, regiono – į savivaldybės lygmens (savivaldybių bendruosius planus), savivaldybės – į vietovės (pirmiausia savivaldybių dalių bendruosius planus), sprendinius pagal vietovės lygmenį – į savivaldybių dalių bendruosius planus įtraukiami rengiami konkrečios teritorijos tvarkymo ir (ar) statybos detalieji planai ir (ar) projektai.

Iki šios dienos urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymas yra numatomas bendruosiuose planuose, o užstatymas neurbanizuotose teritorijose praktiškai nereglamentuojamas. Tačiau, siekiant integruoti valstybės tarptautinius įsipareigojimus dėl tvaraus vystymosi, bendrai šalies gerovei palaikyti ir puoselėti, būtinas didesnis politinis valstybės įsitraukimas į urbanizacijos procesų valdymą, kad būtų išvengta neigiamų pasekmių. Dėl to susidaro poreikis įtvirtinti urbanizuotų ir urbanizuojamų bei užstatomų teritorijų neurbanizuojamose teritorijose vystymo gaires tiek, kiek reikalinga užtikrinti tvarų vystymąsi žmonių gyvenimo kokybei didinti. Pirmiau minėtame dokumente, galimai formuojamame kaip Lietuvos urbanistinės politikos įgyvendinimo dokumente, taip pat turėtų būti įvertinta užstatomų teritorijų skirtinga specifika (augantys miestai / besitraukiantys miestai, dideli miestai / vidutiniai miestai / maži miestai ir miesteliai, didesnės kaimo gyvenamosios vietovės, kitos gyvenamosios vietovės, pavienis užstatymas), nuosekliai integruojant koncepcijoje suformuotus sprendinius, parengtas rekomendacijas dėl Lietuvos urbanistinės politikos (žr. 4 priedą).

Pasiūlymai dėl strateginių dokumentų

Urbanistinės sistemos vystymas detaliausiai buvo numatytas galiojančiame Lietuvos Respublikos teritorijos bendrajame plane ir tiesiogiai šalies strategijose nebuvo plėtojamas. Urbanistinės sistemos vystymas yra glaudžiai susijęs su regionine politika. Dėl to urbanistinės sistemos vystymo sprendinius tikslinga sieti tiek su regioninę politiką formuojančiais dokumentais, tiek su nacionalinės svarbos dokumentais, tokiais kaip Nacionalinė darnaus vystymosi strategija, Nacionalinė pažangos programa, Nacionalinio saugumo strategija.

Kompaktiški miestai

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės, pasiūlymai dėl teisinių pokyčių

Dalis kompaktišką miestą formuojančių veiksnių – optimalus užstatymo tankis ir taupus žemės naudojimas (įvertinus miesto struktūros specifiką), subalansuota skirtingo žemės naudojimo įvairovė, poilsio vietų pasiekiamumas pėsčiomis, aiškiai identifikuojamos miesto ribos fizine prasme – pirmiausia gali būti nustatyta miestų bendruosiuose planuose. Tačiau tam turi būti ir nuoseklus politinis palaikymas, įtvirtintas strateginiuose dokumentuose.

Kompaktiškų miestų formavimui ypatingą reikšmę turi požiūris į numatomas urbanizuoti teritorijas. Būtina aiški valstybės politika, nustatanti principus ir sąlygas, kokiu atveju galima pradėti vystyti naujas teritorijas urbanizacijai. Tam tikslui taip pat reikalingas teisės aktų koregavimas.

Ne mažiau svarbu užtikrinti užstatomų teritorijų vystymo kompleksiškumą, jos gali būti užbaigiamos ir pradedamos eksploatuoti tik įrengus visą privalomą socialinę, inžinerinę, susisiekimo ir kitą infrastruktūrą, užtikrinančią kokybiškas gyvenimo, darbo ir poilsio sąlygas. Neužbaigtos urbanistinės teritorijos – kompaktiškų miestų antipodas.

Klausimams, susijusiems su pasiekiamumu viešuoju ir bevarikliu transportu, jų kaip prioritetinės susisiekimo priemonės pozicionavimu visų pirma turi būti sukurtas aiškus teisinis ir finansavimo mechanizmas šalies mastu (išreikštas centrinės valdžios strateginėmis nuostatomis) bei politinis sprendimas savivaldos lygmeniu (žr. 16 užduotį). Turi būti užtikrinta kompleksinių teritorijų planavimo dokumentų ir darnaus judumo miestuose planų sąveika. Deja, dabartinės kompleksinių dokumentų rengėjų planavimo kultūros ir sistemos atstovai yra orientuoti į transportinės pasiūlos planavimą, o ne į mobilumo klausimų sprendimą.

Rengiant miestų kompleksinius teritorijų planavimo dokumentus, turi būti išskirtos prioritetinės renovavimo ir plėtros teritorijos, įskaitant kvartalinės renovacijos teritorijas, nustatomi reikalavimai tam tikrai teritorijai (pvz., energijos vartojimo efektyvumo didinimo, AEI naudojimo ir pan.) bei numatomos lėšos šioms teritorijoms vystyti. Investicijos turi būti koncentruojamos kompleksiškam kompaktiškam teritorijos sutvarkymo rezultatui pasiekti.

Skatinant kompaktišką urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymą, urbanizuotų teritorijų plėtrą reguliuoti naudojant tankinimo ir antrinio naudojimo strategijas, nustatant galimą plėtros mastą, užtikrinantį aukštą gyvenamosios aplinkos kokybę. Sudaryti sąlygas žiedinės ekonomikos principams įgyvendinti, inovacijoms kurti ir taikyti visais gyvavimo ciklo etapais (nuo žaliavų išgavimo, gamybos, vartojimo iki atliekų tvarkymo).

Renovuojamos ir (ar) naujai statomos teritorijos turi būti užbaigiamos ir pradedamos eksploatuoti tik visiškai įrengus susisiekimo ir inžinerinę infrastruktūrą, pastačius reikiamus socialinius, kitus aptarnavimo objektus bei iki galo įrengus viešąsias erdves, sutvarkius želdynus ir aplinką.

Turi būti sprendžiami pastatų prisitaikymo prie klimato kaitos bei karščio salos efekto (angl. *urgan heat island*) klausimai.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tais atvejais, kai miesto fizinė sandara apima skirtingus administracinius vienetus (pvz., savivaldybes), sprendimai kompaktiško miesto formavimo klausimais turi būti bendri, rengiamas bendrasis planas ne pagal administracines ribas, bet pagal miesto fizinę sandarą ir funkcinius ryšius.

Siekiant darnaus miestų vystymo, būtinas valstybės institucijų bendradarbiavimas ir glaudus valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimas jų veiklos srityse, įtrauktimi grįstas sprendimų priėmimas. Siekiant sisteminių pokyčių, svarbu urbanistinį vystymą suvokti visapusiškai, nepaisant savivaldybių administracinių ribų.

Principai, siūlomi išplėtoti teisės aktuose:

žemės konsolidavimas;

investicijų centralizavimas;

investicijų prioritetizavimas;

teritorijų kompleksinis vystymas ir išbaigtumas;

darnios plėtros (angl. *less is more*) įgyvendinimas;

AEI naudojimas ir energijos vartojimo efektyvumo didinimas;

pastatų prisitaikymas prie klimato kaitos;

karščio salos efekto mažinimas.

Kompaktiško miesto sąvoka ir jo pagrindiniai principai turi būti įtraukti į statybą ir teritorijų planavimą reglamentuojančius teisės aktus, pradedant nuo Lietuvos Respublikos teritorijų planavimo įstatymo, Lietuvos Respublikos statybos įstatymo, Lietuvos Respublikos žemės įstatymo, Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklių, Teritorijų planavimo normų.

Taip pat turi būti sukurti mechanizmai ir priemonės kompaktiško miesto struktūroms planuoti. Miestų kompaktiškumą ir tvarų vystymąsi galima pasiekti su sąlyga, kad miestų teritorijos bus tvarkomos kompleksiškai. Įsisavinant naujos plėtros teritorijas ar pertvarkant esamas urbanizuotas, siekiant aukštesnės gyvenimo kokybės (ką aplinka tiesiogiai formuoja), miestų urbanistinę struktūrą būtina plėtoti privalomai taikant žemės konsolidavimo principus. Vykdant žemės konsolidavimą, pertvarkomos žemės sklypų ribos pagal urbanistinius sprendinius, išlaikomas tas pats žemės sklypų vertės santykis, suformuojama viešoji infrastruktūra, skiriant proporcingą žemės sklypo dalį nuo kiekvieno žemės sklypo, padengiamos žemės pertvarkymo projektų rengimo išlaidos. Konsolidavimo principas taikomas ES valstybėse narėse ir buvo taikytas tarpukario Lietuvoje. Žemės sklypų konsolidacijos tvarka nustatyta Žemės įstatymo IX skirsnyje „Žemės sklypų konsolidacija“. Tačiau šiuo metu šalyje vykdoma žemės konsolidacija yra skirta kaimo gyvenamosioms vietovėms ir nėra taikoma miestų plėtros teritorijoms pertvarkyti. Todėl Žemės įstatyme nustatyti žemės sklypų konsolidavimo reikalavimai negali išspręsti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų formavimo problemų. Perimant gerąją praktiką, turi būti suformuoti papildomi teisiniai mechanizmai ir aiškūs reikalavimai bei nustatyta konkreti žemės sklypų konsolidavimo ir pertvarkymo tvarka ir urbanizuotoms, urbanizuojamoms teritorijoms.

Atsižvelgiant į klimato kaitos prognozes reikia atnaujinti statybos techninius reglamentus, kuriais remiantis projektuojamas vėsinimas, patvirtinti tipinius atskaitinius metus (angl. *typical reference year*) ir tipinę projektinę vasarą (angl. *design summer year*), kad būtų galima parinkti vėsinimo galią, vertinti perkaitimo patalpose tikimybę ir kt. Numatyti atvejus, kuriais privalomas karščio salos efekto vertinimas bei karščio salos efektą mažinančių priemonių diegimas.

Pasiūlymai dėl strateginių dokumentų

Kompaktiškų miestų formavimas sudaro sąlygas darniam vystymuisi, dėl to kompaktiškų miestų principai turėtų būti integruoti į įvairaus lygmens strateginius dokumentus – nuo Nacionalinės darnaus vystymosi strategijos iki savivaldybių strateginių planų.

1. Kultūros paveldas integruotas į darnų miestų vystymą

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Kultūros paveldui išsaugoti, įveiklinti ir integruoti į šiuolaikines urbanistines struktūras turi būti pasitelkiamos tikslinių tyrimų ir planavimo (reglamentavimo), visuomenės įtraukimo, finansinės priemonės. Turi būti stiprinamas tarpinstitucinis bendradarbiavimas. Turi būti vertinami ne tik paveldo finansavimo rodikliai, bet ir visuomenės įsitraukimo (socialinis aspektas), ekonominio naudingumo rodikliai (tikslinti).

Teisiniai pokyčiai

Rekomenduojama įteisinti istorinio urbanistinio kraštovaizdžio sampratą ir šia samprata pagrįstą istorinių urbanistinių centrų vystymo koncepciją: integruoti vietovės vertingųjų savybių išsaugojimo, socialinius ir ekonominio vystymosi tikslus, siekiant gerinti gyvenamosios aplinkos kokybę bei darnų miesto erdvių naudojimą.

2. Kultūros paveldo išsaugojimas jį naudojant. Kultūros paveldui skiriamas ypatingas vaidmuo skatinant socialinį ir ekonominį vystymąsi, siekiant tikslų kituose sektoriuose: kultūros paveldas traktuojamas kaip neįkainojamas švietimo, užimtumo, turizmo ir tvaraus vystymosi šaltinis

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Ypatingas dėmesys turi būti skiriamas kultūros paveldo moksliniams tyrimams, inventorizavimui, atrankai (vertinimui taikant lyginamąjį metodą) ir registravimui, taip pat registruose esančių objektų duomenų tikslinimui.

Kultūros paveldą rekomenduotina vertinti per istorinio kraštovaizdžio (įskaitant ir asociatyvųjį gamtinį) ir sociokultūrines dimensijas.

Skatinti kultūros paveldo pažinimą plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą, keitimąsi specialistais, naujų mokslinių tyrimų metodų taikymą.

Suformuoti principus ir priemones glaudžiam kultūros paveldo integravimui į teritorinio ir ekonominio vystymosi bei žinių ir mokymosi sritis.

Suformuoti principus ir priemones materialiojo ir nematerialiojo paveldo sinergijai skatinti.

Suformuoti priemones integraliam visos visuomenės (tiek nacionalinių valdžios institucijų, tiek bendruomenių kaip šio paveldo globėjų) dalyvavimui paveldo išsaugojimo, tvarkybos ir priežiūros srityse.

Plėtoti istorinį sąmoningumą ir kultūros paveldo pažinimą šiuolaikinėje visuomenėje: aktualizuoti paveldą ir tradicijas, naudojant šiuolaikines, modernias išraiškos priemones ir technologijas, užtikrinti sklaidą; integruoti kultūrinį švietimą institucijose, švietimo įstaigose, į formaliojo švietimo bei ugdymo procesus; didinti atminties institucijų bei kultūros paveldo objektų prieinamumą ir patrauklumą, įprasminti ir tinkamai paminėti svarbiausias istorines datas, sukaktis, įvykius, grąžinti kultūros vertybes į Lietuvą, išsaugoti ir įveiklinti reikšmingus Lietuvai kultūros paveldo objektus; skatinti nematerialaus kultūros paveldo – kalbos, tarmių, sutartinių ir kt. – saugojimą ir populiarinimą.

Tobulinti kultūros paveldo finansavimo ir paskatų sistemas. Didinti paramą kultūrai ir kultūros sektoriaus ir kultūros paveldo mecenavimo patrauklumą.

Kultūros paveldo išsaugojimui ir darniam integravimui į urbanizuoto ar gamtinio kraštovaizdžio struktūrų vystymą parengti geros praktikos vadovus ar rekomendacijas, vadovaujantis pasauline patirtimi, šalies ir tarptautiniais teisiniais dokumentais.

Teisiniai pokyčiai

Teisinė bazė turėtų būti tobulinama vadovaujantis tarptautiniai teisės aktais: UNESCO pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija, Jungtinių Tautų darnaus vystymosi darbotvarke 2030 (angl. *Transforming our World: the 2030 Agenda for Sustainable Development*), Rekomendacijomis dėl istorinio urbanistinio kraštovaizdžio (2011), UNESCO konvencija dėl kultūros raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo, UNESCO nematerialaus kultūros paveldo apsaugos konvencija „Ministrų Komiteto rekomendacija valstybėms narėms dėl Europos kultūros paveldo strategijos XXI amžiuje“, priimta 2017 m. vasario 22 d. 1278-ojo ministrų pirmininkų pavaduotojų susirinkimo metu, šioje strategijoje nurodytais dokumentais, taip pat tarptautinėmis konvencijomis ir rekomendacijomis.

Rekomenduojama suformuoti skirtingo reikšmingumo ir statuso kultūros paveldo apsaugos principus.

Esamus teisės aktus papildyti dalimis, skirtomis stambių kompleksų ir vietovių apsaugai.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Siekiant išsaugoti kultūros paveldą jį naudojant, būtinas valstybės institucijų bendradarbiavimas ir glaudus valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimas.

3. Pasaulio kultūros ir gamtos paveldas – identiteto atskleidimas tarptautiniame kontekste

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Įtvirtinti prioritetinį požiūrį į kultūros ir gamtos paveldo vertybes, įtrauktas į tarptautinį sąrašą, sudarant tinkamas sąlygas jas išsaugoti ir pažinti. Pripažinti ir propaguoti neatsiejamą pasaulio paveldo vertybių indėlį į visas darnaus vystymosi sritis. Skatinti tarpsektorinį, tarpinstitucinį bendradarbiavimą. Didinti visuomenės suinteresuotumą, įtraukumą ir švietimą kultūros paveldo srityje.

Reglamentuoti valdymo funkcijų ir pareigų paskirstymą šių objektų apsaugos srityje tarp valstybės ir savivaldybių institucijų bei įstaigų, nekilnojamojo turto savininkų, valdytojų ir naudotojų bei užtikrinti visuomenės dalyvavimą šių objektų naudojimo, apsaugos ir plėtros srityse.

Teisiniai pokyčiai

Įteisinti pasaulio paveldo reikšmingumo lygmenį kultūros paveldo apskaitos sistemoje ir atitinkamus jo apsaugos principus.

Suteikti vertybės valdymo planui teisinį statusą.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Būtinas valstybės institucijų bendradarbiavimas, glaudus valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimas.

4. Darniai išplėtotas ir į pasiekimus orientuotas švietimo infrastruktūros tinklas

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Švietimo paslaugų teikimą formuoti pagal urbanistinių centrų lygmenų ir jiems priskiriamų bazinių keturių lygių hierarchinę bendrųjų paslaugų lygio sistemą, taip pat įvertinant demografines tendencijas.

Sukurti darnų ikimokyklinio ugdymo ir bendrojo ugdymo infrastruktūros tinklą (miestų ir priemiesčių prioritetinėse urbanistinės plėtros teritorijose sukurti trūkstamą infrastruktūrą, o kaimo vietovėse – optimalų gyventojų skaičiaus situaciją atitinkantį infrastruktūros tinklą), įvertinus esamos infrastruktūros racionalaus ir efektyvaus naudojimo galimybes.

Taikant paskatų sistemą, kurti į pasiekimus ir ugdymo kokybę orientuotą švietimo paslaugų sistemą.

Taikant lankstaus ikimokyklinio ugdymo infrastruktūros tinklo plėtrą, padidinti kaimo vietovėse gyvenančių vaikų dalyvavimą ikimokyklinio ugdymo sistemoje.

Diegti efektyvaus infrastruktūros valdymo, daugiafunkciškumo, funkcijų sujungimo, bendrai valdomos infrastruktūros praktiką.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Siekiant darnaus, efektyviai funkcionuojančio ir į pasiekimus orientuoto švietimo paslaugų infrastruktūros tinklo, būtinas aktyvus valstybės institucijų, savivaldybių, nevyriausybinių organizacijų ir kitų suinteresuotų grupių (pvz., mokytojų profsąjungos) įsitraukimas ir bendru sutarimu paremtas bendradarbiavimas.

5. Modernus ir prieinamas sveikatos ir gydymo paslaugų infrastruktūros tinklas

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Sveikatos ir gydymo paslaugų teikimą formuoti pagal urbanistinių centrų lygmenų ir jiems priskiriamų bazinių keturių lygių hierarchinę bazinių paslaugų lygio sistemą, taip pat įvertinant demografines tendencijas.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijai vykdant ligoninių tinklo pertvarką, numatoma nustatyti regioninio lygmens stacionarinių ligoninių tinklo išdėstymą ir jose teikiamų paslaugų pobūdį.

Siekti tolygiai išplėtoto ir prieinamo pirminės sveikatos priežiūros tinklo.

Didinti sveikatos paslaugų prieinamumą, diegiant išmanius e. sveikatos sprendimus (pavyzdžiui, e. konsultacijas, e. registraciją).

Sudaryti sąlygas patogiam susiekimui su santykiškai reto poreikio paslaugas teikiančia sveikatos ir gydymo infrastruktūra metropolio lygmens urbanistiniuose centruose.

Daug dėmesio teikti ligų profilaktikai, prevencijai ir sveikos gyvensenos įgūdžių ugdymui.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Siekiant sukurti modernų ir prieinamą sveikatos ir gydymo paslaugų infrastruktūros tinklą, būtinas glaudus centrinės valdžios ir savivaldybių bendradarbiavimas, taip pat skirtingo lygio sveikatos ir gydymo paslaugas teikiančių įstaigų bendradarbiavimas.

6. Aktyvaus senėjimo sąlygos, vykdant vyresnio amžiaus ir neįgalių žmonių integraciją

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Socialinių paslaugų teikimą formuoti pagal urbanistinių centrų lygmenų ir jiems priskiriamų bendrųjų paslaugų lygio sistemą, taip pat įvertinant demografines tendencijas.

Tinkamai pasirengti spartaus visuomenės senėjimo keliamiems iššūkiams, įvertinant reikiamos socialinių paslaugų infrastruktūros, žmogiškųjų ir finansinių išteklių poreikį.

Socialinių paslaugų vyresniems žmonėms sistemą formuoti diegiant efektyvų integruotų socialinių paslaugų modelį.

Vykdant socialinių paslaugų teikimą, orientuotis į vyresnio amžiaus ir neįgalių žmonių integraciją, aktyvumą ir socialinę įtrauktį. Prioritetą teikti dienos paslaugoms ir socialinėms paslaugoms namuose.

Plėtojant viešųjų paslaugų infrastruktūrą, diegti universalaus dizaino principus, siekiant užtikrinti vyresnio amžiaus ir neįgalių žmonių visavertį judėjimą ir dalyvavimą viešajame gyvenime.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Siekiant vyresnio amžiaus ir neįgalių žmonių integracijos, būtinas aktyvus valstybės institucijų, savivaldybių, NVO ir privačių organizacijų įsitraukimas ir veiksmų koordinavimas. Diegiant integruotų socialinių paslaugų modelį būtina užtikrinti sveikatos priežiūros ir socialinės apsaugos specialistų koordinuotą veikimą – sujungiant turimas kompetencijas, įgūdžius, išteklius ir naudojant bendrą infrastruktūrą.

7. Kokybiškai ir efektyviai veikiantis kompleksinių sociokultūrinių paslaugų teikėjų tinklas

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Siekti valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimo teikiant kultūros paslaugas.

Bendrai įgyvendinti socialinių, švietimo ir kultūros paslaugų sutelkimą nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygmenimis.

Aiškiai įvardyti ir atskirti skirtingų lygmenų kultūros įstaigų funkcijas.

Gerinti kultūros paslaugų teikėjų veiklos kokybę ir efektyvumą, pritraukiant ir išlaikant žmogiškuosius išteklius, keliant kompetencijas ir kuriant papildančias partnerystes.

Skatinti kultūros, mokslo ir verslo sričių bendradarbiavimą.

Skatinti investicijas į kultūros, mokslo, sporto ir socialinių veiklų tvarios infrastruktūros sukūrimą.

Integruoti kultūrinį ir socialinį švietimą bei kūrybiškumo skatinimo programas į ugdymo, lavinimo ir mokymosi visą gyvenimą sistemą ir palankią aplinką.

Stiprinti visuomenės verslumo, socialines ir kūrybines kompetencijas ir įgūdžius.

Skatinti privataus ir akademinio sektorių bendradarbiavimą, planuojant studijų programas ir pan.

Efektyviai panaudoti ir stiprinti gerai išplėtotus šalies bibliotekų (komunikacijų centrų) išteklius, prisidėti prie skaitmeninės atskirties mažinimo Lietuvoje, ypač jos regionuose.

Skatinti naujos kartos kompleksinių, bendruomeninių paslaugų atsiradimą, diegti socialines ir kūrybines inovacijas.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Siekiant sujungti atskirus kultūros paslaugų teikėjus ir jų atliekamas funkcijas į kompleksines sociokultūrines paslaugas teikiančią paslaugų sistemą, būtinas valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinio sektorių bendradarbiavimas.

8. Kompleksinis gyventojų kultūrinių poreikių tenkinimas ir ugdymas, sudarant sąlygas gauti kultūros paslaugas ir dalyvauti kultūroje

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Vystyti lengvai prieinamą, vietos lygiu veikiančią kultūros infrastruktūrą, suteikiant prieigą prie pagrindinių kultūros paslaugų ir teikiant kultūrinio švietimo paslaugas visą gyvenimą.

Mažinti kultūrinės paklausos ir pasiūlos disbalansą, stiprinant skirtingų lygmenų centrų ryšius, skatinant tolygų, aukštos vertės ir įvairių raiškos formų kultūros prieinamumą.

Didinti socialinį ir kultūrinį kapitalą regionuose, sudarant sąlygas bendruomenių veiklai, skatinant bendruomenių kūrybinę saviraišką, vietos kultūros iniciatyvas.

Užtikrinti skirtingų socialinių grupių įtraukimą į kultūros kūrimą ir sklaidą.

Siekti, kad viešosios erdvės prisidėtų prie socialinės sanglaudos užtikrinimo ir vietos kultūros raiškos.

Planuojant nukreipti lėšas į kultūros turinio kūrimą, kompetencijų ugdymą ir visuomenės įtraukimą.

Užtikrinti kokybišką ir kūrybišką aplinką ir saviraiškos galimybes.

Didinti bendruomenės įtraukimą į kultūrinę veiklą, skatinti savanorystę, saviraišką, ugdyti socialines kompetencijas.

Integruoti kultūrinio ir socialinio švietimo bei kūrybiškumo programas į ankstyvąjį ugdymą, vystyti bendrąsias kultūrines ir socialines kompetencijas, skatinti ankstyvąją kūrybą ir saviraišką, plėtoti neformalųjį švietimą.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Kurti valstybinio, savivaldos ir nevyriausybinio sektorių partnerystes, leidžiančias įgyvendinti aukštos kokybės kultūros sklaidos ir kultūrinės edukacijos paslaugas per skirtingų lygmenų centrus.

9. Ekonomikos struktūros transformacija nuo pigia darbo jėga grįsto masinės gamybos prekių ir žemos pridėtinės vertės paslaugų ekonomikos augimo modelio prie tokio, kuriame vis didesnę pridėtinės vertės dalį generuotų nišinės, aukštesnių ir aukščiausių technologijų pramonės ir daug žinių reikalaujančias paslaugas teikiančios ir eksportuojančios veiklos

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

1. Formuoti efektyvų švietimo, žmogiškojo kapitalo rengimo ir perkvalifikavimo teritorinį tinklą bei verslo paskatų (mokestinių, struktūrinės paramos, garantijų ir paskolų ir pan.) sistemą darbo našumui didinti ir technologiniam atsinaujinimui.

2. Kartu su 1 punkte išdėstytų veiksmų ir priemonių visuma bei kuriant palankią verslo (teisinę, reguliavimo, mokestinę) aplinką, didinant valdžios ir reguliavimo institucijų lankstumą, profesionalumą ir procedūrų greitį, keliant infrastruktūros pasiekiamumo procedūrų (projektavimo, leidimų išdavimo ir komunikacijų įrengimo) efektyvumą, didinti aukštesnę pridėtinę vertę kuriančių tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą.

3. Konsoliduoti ir įveiklinti mokslinį ir inovacinį potencialą, kuriant efektyvią mokslinių tyrimų ir inovacijų sistemą, glaudžiai bendradarbiaujančią su verslu, siekiant panaikinti atotrūkį tarp mokslinių tyrimų ir eksperimentinės plėtros bei inovacijų.

4. Užtikrinti darbo rinkos poreikius atitinkančių žmogiškųjų išteklių pasiūlą: jų rengimo kokybę, mobilumo sprendimus ir įsivežimo galimybes.

5. Paruošti valdžios administracinį aparatą, žmogiškojo kapitalo rengimo ir socialinės apsaugos sistemas, inovacijų, mokslo centrų tinklą bei švietimo sistemą, infrastruktūrą ketvirtosios pramonės revoliucijos iššūkiams.

6. Kurti ir tobulinti privačiai iniciatyvai (įskaitant naujas ūkinės veiklos formas, startuolius ir kt.) patogią teisinę, reguliavimo ir mokestinę aplinką, užtikrinti pačius aukščiausius saugumo ir skaidrumo standartus, efektyvinti finansų rinką ir viešąjį administravimą, užtikrinti konkurencinės aplinkos efektyvumą, ribojant valdžios kišimosi į ūkinę veiklą lauką.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Būtinas visų tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens vykdomosios valdžios struktūrų susitelkimas ir koordinuotas darbas.

Teisiniai pokyčiai

Ekonominės politikos strateginiai ir programiniai dokumentai, reglamentuojantys viešųjų investicijų planavimą, inovacijų vystymą, tiesioginių užsienio investicijų pritraukimą, švietimo, perkvalifikavimo ir profesinio rengimo sistemos plėtotę, naujų informacinių technologijų ir finansų verslo formas ir ekosistemas reglamentuojančių teisės aktų priėmimą, turi būti rengiami integraliai ir kompleksiškai įvertinant įvairių sektorių problematiką, reikšmingus socialinius ir ekonominius poslinkius lemiančias (lemsiančias) tarptautines tendencijas ir integruoti tarptautinio lygmens darnios plėtros ir vystymosi susitarimus. Plėtoti e. valdžios sprendimus ir paslaugas, darant postūmius privačių ir viešųjų paslaugų ir procedūrų skaitmenizavimo srityje. Peržiūrėti verslo ir sandorių reglamentavimą bei mokestinę ir verslo reguliavimo aplinką atsižvelgiant į naująsias technologijas, siekiant sumažinti steigimosi ir veiklos sąnaudas, skatinant smulkiojo ir vidutinio verslo plėtrą bei didinant verslo skaidrumą.

10. Konkurencingi kertiniai valstybės ekonominiai branduoliai: tarptautinio lygmens susisiekimo ir mobilumo, urbanistinių, energetikos ir inžinerinių centrų sisteminė sąveika, užtikrinanti palankią terpę ir trauką verslui, investicijoms, inovacijoms, logistikai ir kitoms ekonominėms veikloms bei įgalinanti kertinius ekonominius branduolius konkuruoti tarptautiniu lygmeniu

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

1. Efektyvus viešųjų išteklių valdymas ir viešųjų investicijų planavimas, atsižvelgiant į realią demografinę padėtį. Investicijos telkiamos ten, kur jos atneštų valstybei didžiausią ekonominę naudą. Sąnaudų ir naudos analize pagrįsta subalansuota infrastruktūros plėtra ir vystymas.

2. Aukštesnę pridėtinę vertę kuriančių tiesioginių užsienio investicijų į tarptautiniuose susisiekimo mazguose esančius ekonominius branduolius pritraukimas.

3. Ekonominių branduolių, įsikūrusių greta tarptautinio lygmens transporto koridorių ir logistikos mazgų, ekonominio vaidmens tarptautiniu lygmeniu didinimas, sutelktas pramonės, transporto, logistikos bei sandėliavimo paslaugų srityse. Tam skirti teritoriniai ekonominės

aplinkos gerinimo įrankiai: laisvosios ekonominės zonos, pramonės ar paslaugų parkai, viešieji logistikos centrai.

4. Aukštojo, aukštesniojo mokslo ir profesinio rengimo tinklas, atitinkantis regioninę specializaciją ir ekonominių branduolių darbo rinkos poreikius.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam būtinas visų tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens valdžios struktūrų ir su verslo aplinkos gerinimu, finansavimu, investicijų pritraukimu ir eksporto skatinimu susijusių agentūrų bei asocijuotų verslo struktūrų susitelkimas, glaudus dialogas ir koordinuotas darbas.

Teisiniai pokyčiai

Rengiant ir atnaujinant įvairaus teritorinio lygmens strateginius, programinius ir norminius dokumentus, būtinas kompleksinis visas šioje koncepcijoje aptartas teritorines struktūras apimantis vertinimas, atsižvelgiant į aktualias pasaulines esminius struktūrinius ir sisteminius poslinkius lemiančias tendencijas (pvz., skaitmeninės revoliucijos, robotizacijos, dirbtinio intelekto, urbanizacijos, numatomos energetikos sistemos ir mobilumo transformacijos įtakos ekonomikai, socialinei raidai ir kt.) bei tarptautinio lygmens darnaus vystymosi ir plėtros strateginius tikslus.

11. Gyvybingi regionai sudaro prielaidas ekonominei atskirčiai tarp regionų mažinti. Siekiama, išnaudojant turimus konkurencinius pranašumus ir kuriant palankią verslo aplinką, efektyvias ir patogias urbanistinę, viešųjų paslaugų, transporto ir mobilumo bei inžinerinę sistemas, regionus išlaikyti patrauklius tiek gyventojams, tiek verslui

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Siekiant mažinti regionų ekonominę atskirtį, ypač žemesnio lygmens teritoriniuose urbanistiniuose centruose, ekonominio vystymosi ir strateginio planavimo savivaldos lygmeniu procesai privalo būti grindžiami specializacija, konkurencinių pranašumų išgryninimu, paskatomis kurtis ne tik vietinę paklausą tenkinančioms veikloms, bet ypač į eksportą orientuotam tiek vietiniam, tiek užsienio verslui Lietuvoje, kompetencijų telkimu, kuriam turėtų padėti įvairaus lygio švietimo, perkvalifikavimo ir žmogiškojo kapitalo rengimo sistemos, ir tarpregioninių sinergijų paieškomis, jeigu tai geografiškai aktualu.

Tam būtina:

1. Sudaryti sąlygas atskirčiai tarp regionų mažėti, užtikrinant kertinius regioninės politikos pokyčius – verslo sąlygų gerinimą, lanksčius procesus ir paskatų sistemas investicijoms pritraukti, vietinės darbo jėgos ir jos tinkamos kvalifikacijos išsaugojimą.

2. Užtikrinti kryptingą ir aktyvų regioninės politikos formavimą nacionaliniu lygiu, sutelkiant finansinius ir valdymo išteklius vienoje ministerijoje. Daugiau galių suteikti savivaldybėms, kartu užtikrinant griežtą finansinių išteklių valdymo efektyvumo priežiūros

mechanizmą. Savivaldybes aktyviau įtraukti į savivaldybėje valstybei svarbių projektų planavimą ir įgyvendinimą.

3. Stiprinti regionų plėtros tarybų savarankiškumą ir glaudesnį jų bendradarbiavimą su verslo atstovais, suteikiant verslo asociacijoms didesnių galių regionų plėtros tarybų veikloje.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos ir teisiniai pokyčiai vizijai įgyvendinti

Verslumo, verslo aktyvumo didinimas, tiek vietos, tiek užsienio investicijų pritraukimas į regionus turi tapti vienu svarbiausių strateginių valdžios prioritetų. Tam būtinas visų – tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens, valdžios struktūrų ir su verslo aplinkos gerinimu, finansavimu, investicijų pritraukimu ir eksporto skatinimu susijusių agentūrų susitelkimas ir koordinuotas darbas. Keisti biudžeto formavimo įstatymą, regionų finansavimą glaudžiai susieti su regioninės politikos formavimu ir jos įgyvendinimu, perduodant savivaldybių atsakomybei dalies biudžetinių lėšų valdymą. Stiprinti savivaldos administracinius žmogiškuosius išteklius ir kelti jų kvalifikaciją. Didinti vietos valdžios finansinį motyvavimą kurti palankią terpę verslui, pavyzdžiui, grąžinant jai pelno ir nekilnojamojo turto mokesčių dalį, surinktą jos teritorijoje.

12. Konkurencingas ir klestintis pajūrio regionas

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Siūlomos plėtoti proveržio kryptys: gamtiniai ištekliai, akvakultūra, žuvininkystė; rekreaciniai ištekliai ir turizmas; jūrų transportas, uostai ir juos aptarnaujančios veiklos; jūrinės konstrukcijos ir technologijos; jūrinės mechatroninės sistemos; atsinaujinančių energetikos išteklių naudojimas.

● Išlaikyti pajūrio regionui būtiną ekonominio uosto vystymo ir plėtros bei rekreaciniam regiono funkcionalumui būtinų aspektų balansą.

● Skatinti rekreacinių paslaugų ir pramogų plėtrą, naujų verslų bei paslaugų kūrimąsi kranto zonoje.

● Kompleksiškai išvystyti Lietuvos pajūrio paplūdimių infrastruktūrą ir ją pritaikyti turizmui.

● Skatinti ir plėtoti verslinės ir mėgėjiškos žvejybos veiklą bei akvakultūrą priekrantėje ir jūroje, sukurti tam tikslui skirtą infrastruktūrą.

● Siekiant subalansuoto ir efektyvaus pajūrio regiono vystymosi, turi būti užtikrinta efektyvi pagrindinių jūrinės ekonomikos sektorių veikla, skatinamas inovacijų taikymas, investicijų pritraukimas.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam būtinas tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens valdžios struktūrų susitelkimas, glaudus dialogas ir koordinuotas darbas.

Teisiniai pokyčiai

Rengiant ir atnaujinant su pajūrio regiono problematika susijusius strateginius, programinius ir norminius dokumentus, būtinas kompleksinis visas šioje koncepcijoje aptartas teritorines struktūras apimantis vertinimas. Nacionalinėje ir sektorinėse jūrinio sektoriaus plėtros strategijose įvertinti pajūrio regiono socialinės ir ūkio raidos ypatumus, ES Baltijos jūros regiono strategiją, kitas Europos Sąjungos ir Baltijos jūros valstybių ilgalaikes teritorinio (erdvinio) vystymo perspektyvas ir iniciatyvas. Parengti tikslines regiono plėtros programas, sudarančias prielaidas viešosioms investicijoms ir efektyviam jų įsisavinimui.

13. Švarios ir saugios logistikos paslaugos, užtikrinančios konkurencinį pranašumą tarptautiniu mastu, daugiarūšiškumo / įvairiarūšiškumo galimybes

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Diegti eismo saugos priemones, užtikrinančias maksimalią eismo šalies keliais ir geležinkelių tinklo bei logistikos oro ir jūrų transportu saugą.

Įgyvendinti tarptautiniame Šiaurės–Pietų koridoriuje šalies ekonomikai svarbią geležinkelio tinklo plėtrą – projektą „Rail Baltica“.

Krovinių gabenimo geležinkelių transportu paslaugoms gerinti pagrindiniais tarptautinio ir nacionalinio lygmens susisiekimo koridoriais parengti ir įgyvendinti geležinkelio transporto tinklo plėtros / modernizavimo / elektrifikavimo strategiją / programą, pirmu prioritetu akcentuojant ir nagrinėjant:

1) tarptautinių susisiekimo paslaugų centrų (jūrų, oro uostų) junglumą tarpusavyje bei su „Rail Baltica“ (pagal aktualumą modernizuojant / keičiant esamas vėžes);

2) šalies ekonomiškai aktyvių centrų junglumą geležinkelių transportu.

Užtikrinti naujų ryšių, naujų technologijų komunikacinių laivybos koridorių plėtojimo galimybę jūrinėje teritorijoje. Laivybos koridoriai turi atitikti jūrą kertančias intensyviausios laivybos linijas ir užtikrinti laivybos saugumą.

Didinti uosto konkurencingumą, stiprinant pajūrio regionui būdingas specifines kompetencijas, neužšąlančio jūrų uosto infrastruktūrą ir numatant konkurencingą jos plėtrą, ekonominį uosto veiksmingumo potencialą, kuris leistų pretenduoti į lyderius tarp kaimyninių uostų Baltijos jūroje ir didinti tranzito per Lietuvą apimtį, išlaikyti Klaipėdos uostą kaip strateginį Pietryčių Baltijos logistikos ir Rytų–Vakarų tranzito mazgą.

Įrengti išorinį giliavandenį uostą Melnragėje arba Būtingėje – įsiliedami į bendrą integruotą Europos jūrų transporto erdvę padidintume Lietuvos jūrų transporto veiksmingumą, užtikrindami jo ilgalaikį konkurencingumą ir šalies pasiekiamumą jūra.

Tarptautines ir nacionalines susisiekimo paslaugas teikiančiuose centruose, esančiuose tarptautiniuose koridoriuose, užtikrinti daugiarūšę / įvairiarūšę logistikos infrastruktūrą ir organizavimo sistemą. Įkurti viešuosius logistikos centrus, kuriuose veiktų įvairių rūšių

transportas (kelių, geležinkelio, oro, jūrų (vidaus vandenų), gerinti vidaus ir išorės transporto sąsajas, įdiegti įvairiarūšių logistikos centrų junglumo su urbanistiniais centrais priemones.

Sukurti teisinį ir finansinį mechanizmą vykdyti logistikos procesus ekonomiškai aktyviausiuose urbanistiniuose centruose. Įtvirtinti krovinių konsolidavimo principu, aukšto lygio IT sprendimais ir informacinėmis priemonėmis paremtus logistikos procesus miestuose ir jų įtakos zonose.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam, kad būtų užtikrinta įvairiarūšių logistikos paslaugų teikimo galimybė, turi būti sudarytos sąlygos skirtingų transporto rūšių paslaugų sąveikai ir sinergijai per infrastruktūrą. Būtinoji sąlyga įvairiarūšei krovinių logistikai – geležinkelio transportas, kurio vaidmuo itin svarbus perspektyvinėje logistikoje (ypač vidutiniais ir tolimais atstumais).

Krovinių konsolidavimo principais paremtiems logistikos procesams įgyvendinti miestuose turi būti plėtojamas dialogas tarp atsakingų ministerijų, atsakingų operatorių ir urbanistinių centrų ar jų įtakos zonose esančių savivaldybių administracijos.

Pasiūlymai dėl teisinių pokyčių ir strateginių dokumentų

Iki šiol dar nėra suformuoti nacionalinio lygmens susisiekimo sistemos ilgalaikiai vystymo principai, todėl kuriant transporto politiką turi būti išdėstomos aiškios nuostatos ir pozicija dėl perspektyvinio darnaus šalies transporto, susisiekimo, junglumo, krovinių mobilumo, alternatyvių energijos šaltinių krovinių logistikos transporte naudojimo. Šios nuostatos turi būti integruojamos į esamus susijusius strateginius dokumentus.

14. Daugiarūšė keleivių vežimo sistema, užtikrinanti maksimalią kelionės darną, efektyvumą ir gyvenimo kokybę dėl paslaugų pasiekiamumo

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

Sukurti teisinį ir finansinį mechanizmą, užtikrinantį viešojo transporto prioritetą miestuose, viešojo transporto sistemos veikimo principą miestų įtakos zonose, bevariklio transporto integravimą į viešojo transporto sistemą, saugaus eismo bevarikliu transportu tinklo įgyvendinimą miestuose ir jų įtakos zonose.

Tarptautines ir nacionalines susisiekimo paslaugas teikiančiuose centruose užtikrinti transporto daugiarūšiškumui reikalingą infrastruktūrą ir organizacinę sistemą: keleivių stotis, kuriose veiktų skirtingos transporto rūšys (kelių, geležinkelio, oro, jūrų (vidaus vandenų)); infrastruktūrą daugiarūšių stočių junglumui su urbanistiniais centrais; įsteigti vieno operatoriaus daugiarūšėje stotyje bei jo traukos / įtakos zonoje instituciją (angl. *regional transport authority*).

Parengti ir įgyvendinti geležinkelio transporto tinklo (keleivių vežimo) plėtros / modernizavimo / elektrifikavimo strategiją / programą ir ją įgyvendinti.

Rekonstruoti Šventosios uostą, vystyti mažųjų uostelių tinklą Lietuvos jūriniame krante.

Įgyvendinti alternatyviais energijos šaltiniais varomų transporto priemonių krovos / papildymo sistemą, apimančią alternatyvių degalų naudojimo asmeniniame transporte, logistikos transporte perspektyvas, siekiant mažinti neigiamą transporto įtaką klimato kaitos procesams, užtikrinti gyventojų gerovę, sveikatą. Stiprinti transporto sistemos prisitaikymą prie klimato kaitos.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam, kad būtų užtikrintas transporto daugiarūšiškumas mobilumo paslaugų efektyvumo zonose, turi būti užtikrinta skirtingų transporto rūšių paslaugų sąveika ir sinergija, tai yra atsakingų ministerijų, atsakingų operatorių ir tose mobilumo paslaugų efektyvumo zonose esančių savivaldybių dialogas.

Teisiniai pokyčiai

Teisės aktai, nusakantys savivaldybių veiklos tvarką, susijusią su viešųjų paslaugų (taip pat ir viešojo transporto paslaugų) užtikrinimu, nėra įpareigojantys savivaldybėms siekti bendrų strateginių šalies tikslų. Dažnu atveju aukštesnio lygmens institucijų teikiami siūlymai savivaldybėms yra tik rekomendacinio pobūdžio, trūksta bendradarbiavimo ir partnerystės iniciatyvų, siekiant viešojo transporto paslaugų efektyvumo. Kompleksinio teritorijų planavimo dokumentų rengimo taisyklėse nėra programuojamas uždavinys išspręsti bevariklio transporto naudojimo kasdienėms kelionėms skatinimo, viešojo transporto vaidmenį savivaldybėse, viešojo transporto paslaugų sinergijos klausimus tarp įtakos zonoje esančių kaimyninių savivaldybių, todėl būtina įtraukti papildomus reikalavimus bendraisiais, specialiaisiais planais spręsti viešojo transporto paslaugų efektyvinimo galimybes, bevariklio transporto naudojimo (ne tik rekreaciniais tikslais) paskatas ir būtinąsias sąlygas.

Pasiūlymai dėl strateginių dokumentų

Iki šios dienos dar nėra suformuoti nacionalinio lygmens susisiekimo sistemos ilgalaikiai vystymo principai, todėl būtina juos nustatyti ir integruoti į šalies strateginius dokumentus. Svarbu išdėstyti aiškias nuostatas ir poziciją dėl perspektyvinio darnaus šalies transporto, susisiekimo, junglumo, gyventojų mobilumo bei pasiekiamumo užtikrinimo, alternatyvių energijos šaltinių naudojimo transporte. Itin svarbu, kad susisiekimo ir transporto perspektyvinės plėtros nuostatos apimtų ir šalies urbanistinių centrų viešojo transporto ir bevariklio transporto sistemų vystymo, krovinių logistikos vykdymo šalyje ir urbanistiniuose centruose principus ir būtų privalomai įgyvendinamos savivaldybių lygmeniu. Tam būtina sukurti teisinį ir finansinį mechanizmą, užtikrinantį savivaldybėms pavedamų uždavinių vykdymą. Būtina įvertinti ir įtraukti į susisiekimo ir transporto politikos formavimo dokumentą bei integruoti į susijusias strategijas mobilumo tikslus ir uždavinius, leisiančius siekti kitose nacionalinio lygmens

ilgalaikėse strategijose iškeltų tikslų (klimato kaitos valdymo politikos, energetinės nepriklausomybės ir pan.).

15. Perėjimas prie mažai anglies dioksido išmetančios ekonomikos, didinant energijos vartojimo efektyvumą, skatinant AEI plėtrą, alternatyvių degalų ir energijos šaltinių (pvz., elektros) naudojimą transporto sektoriuje, sudarant sąlygas, reikalingas netaršios energijos gamybos būdų bei gaminančių vartotojų plėtrai

Veiksmai ir priemonės

Užtikrinti Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės ir Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijose nustatytų tikslų įgyvendinimą, parengti / integruoti į esamas strategijas susietą nacionalinę alternatyvių degalų ir energijos šaltinių naudojimo transporte skatinimo strategiją, užtikrinti didesnį susisiekimo sektoriaus įtraukimą siekiant dekarbonizavimo tikslų, numatyti žemės gelmių talpinių savybių saugaus ir įvairiapusiškai pagrįsto naudojimo, saugant šilumą, suslėgtąjį orą, įvairias dujas ir vandenilį žemės gelmėse, vystymosi gaires.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Susisiekimo ir Energetikos ministerijų bei susijusių institucijų glaudesnis bendradarbiavimas, siekiant alternatyvių degalų ir energijos šaltinių naudojimo transporto sektoriuje plėtros, užtikrinant geležinkelio transporto elektrifikaciją bei elektromobilių naudojimo skatinimo priemonių plėtrą. Tikslinga inicijuoti Baltijos jūros regiono integruoto vėjo elektrinių tinklo sukūrimą, sudarant galimybę prie ES finansuojamo Danijos, Lenkijos, Švedijos ir Vokietijos vėjo elektrinių tinko prijungti ir Lietuvos bei kitų Baltijos šalių jūros teritorijose planuojamus vėjo elektrinių parkus.

Teisiniai pokyčiai

Numatyti žemės gelmių talpinių savybių saugaus ir įvairiapusiškai pagrįsto naudojimo, saugant šilumą, suslėgtąjį orą, įvairias dujas ir vandenilį žemės gelmėse, vystymosi gaires. Vystymo kryptis atitinka numatytąsias Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijoje, Integruotame nacionaliniame energetikos ir klimato plane, tačiau tikslinga įtraukti / detalizuoti / susieti šias vystymo kryptis rengiant Nacionalinę susisiekimo plėtros strategiją, taip pat Nacionalinėje klimato kaitos valdymo politikos strategijoje, Nacionalinėje šilumos ūkio plėtros programoje.

16. Lietuvos energetikos sistemos sujungimas su kontinentine Europa (elektros ir gamtinių dujų sistemos), suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) infrastruktūros plėtra

Veiksmai ir priemonės

Užtikrinti Nacionalinėje energetinės nepriklausomybės strategijose nustatytų tikslų įgyvendinimą.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Šiuo etapu nenumatoma.

Teisiniai pokyčiai

Vystymo kryptis atitinka numatytąsias Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijoje.

17. Perėjimas prie žiedinės ekonomikos, prioritetą skiriant atliekų susidarymo mažinimui, efektyviam susidariusių atliekų tvarkymui, remiantis atliekų prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumu, žaliavų vertės išsaugojimui

Veiksmai ir priemonės

Turi būti kuriama teisinė ir ekonominė aplinka, kuri skatintų techniškai patvarių produktų, taip pat tinkamai pakartotinai naudotinų ir perdirbtinų, kūrimą, gamybą ir naudojimą. Turi būti skatinama užstatytų teritorijų konversija (angl. *brownfield redevelopment*).

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti:

Reikalingas glaudus visų ministerijų ir susijusių institucijų, savivaldybių bendradarbiavimas, nes perėjimas prie žiedinės ekonomikos apima visą kompleksą veiksmų, reikalingų ilgalaikių atliekų susidarymo prevencijos, pakartotinio naudojimo užtikrinimo, ekologinio projektavimo, ūkinės veiklos pokyčių visumą.

Teisiniai pokyčiai

Žiedinės ekonomikos elementai skirtingais aspektais turėtų būti įtraukti į visus nacionalinius strateginius dokumentus, taip pat į strateginius atliekų prevencijos ir tvarkymo dokumentus.

18. Elektroninių ryšių paslaugų kokybės ir plėtros užtikrinimas visoje šalies teritorijoje

Veiksmai ir priemonės:

5G ryšio plėtros gairių parengimas.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Glaudus viešojo sektoriaus ir verslo atstovų bendradarbiavimas.

Teisiniai pokyčiai

Turėtų būti atspindėta Nacionalinėje susisiekimo plėtros programoje.

19. Aprūpinimo inžinerine infrastruktūra, geriamojo vandens, ryšių poreikių užtikrinimas, nuotekų tvarkymo paslaugų užtikrinimas mažiausiais kaštais

Veiksmai ir priemonės

Intensyviai urbanizuojamose teritorijose užtikrinamas centralizuotų sistemų (elektros, šilumos, vėsumos, nuotekų ir geriamojo vandens) išlaikymas ir plėtra. Kitose teritorijose, atsižvelgiant į techninius ir aplinkosaugos aspektus, siūlomi alternatyvūs techniniai sprendimai

(pvz., individualūs nuotekų valymo įrenginiai, aprūpinimas elektra mikrosalos principu) arba alternatyvi kainodara. Visais / atitinkamais atvejais skatinama atsižvelgti ir į alternatyvas techniniams sprendimams, pvz., žaliosios infrastruktūros, kitų gamta paremtų sprendimų plėtra. Atsižvelgiant į energijos (šilumos ir elektros) individualios gamybos plėtrą, kartu išlaikant prisijungimą prie centralizuotų tinklų, turi būti užtikrintas tokios kainodaros taikymas, kai mokama pastovioji dalis už galimybę pasinaudoti tinklu bei kintamoji dalis už faktiškai suvartotą energiją. Elektroninių ryšių paslaugų kokybės ir plėtros užtikrinimas visoje šalies teritorijoje, universaliosios pašto paslaugos pasiekiamumo užtikrinimas, atsižvelgiant į gyventojų mažėjimo tendencijas atskiruose regionuose bei sąlygų dalijimosi ekonomikai sukūrimas. Inžinerinės infrastruktūros prisitaikymo prie klimato kaitos užtikrinimas.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Šiuo etapu nenumatoma.

Teisiniai pokyčiai

Strateginės kryptys atspindėtos nacionalinio lygmens strateginiuose dokumentuose, tačiau įgyvendinimas turėtų būti detalizuojamas žemesnio lygmens teisės aktuose, atsižvelgiant į klimato kaitos prognozes įvertinti ir prireikus atnaujinti statybos techninius reglamentus, kuriais remiantis projektuojamos lietaus nuotekų sistemos. Numatyti atvejus, kuriais privaloma detalesnė potvynių rizikos analizė ir potvynių rizikos mažinimo priemonių diegimas.

20. Urbanizuotų teritorijų želdynų sistemos natūralumo ir junglumo didinimas ir miesto kraštovaizdžio optimizavimas

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Išlaikyti esamus želdynų sistemos komponentus bei jų natūralumą.

● Pasitelkus gamtines ir (arba) technines priemones, siekti suformuoti fizinius ryšius tarp išlikusių santykinai natūralių teritorijų fragmentų (žaliosios infrastruktūros elementų diegimas).

● Natūraliomis ar techninėmis priemonėmis didinti želdynų sistemos gyvybingumą ir natūralių biologinės įvairovės didėjimą skatinančių procesų raiškos galimybes.

● Vykdant teritorijų planavimą užtikrinti, kad būtų formuojama moksliškai pagrįsta urbanizuotų teritorijų ekologinio kompensavimo sistema.

● Sudaryti teisines ir technines prielaidas, kad teritorijų natūralumo didinimas ar geoekologinio potencialo atkūrimas būtų užtikrinamas ne draudimų, bet sprendimo alternatyvų pasirinkimo principu.

● Suformuoti urbanizuotų teritorijų želdynų inventorizavimo ir aktualios informacijos palaikymo sistemą

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam būtinas tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens valdžios struktūrų susitelkimas, aktyvus visuomeninių organizacijų ir bendruomenių dalyvavimas, atviras, konstruktyvus ir koordinuotas įgyvendinimo priemonių realizavimas.

Teisiniai pokyčiai:

Priemonėms įgyvendinti būtinas urbanizuotų teritorijų želdynų įveisimą, priežiūrą ir apsaugą reglamentuojančios teisinės bazės tobulinimas. Priklausomų ir atskirųjų želdynų, gamtinio karkaso ir aktualių statybos normų koregavimas, sudarant pasirinkimo galimybes efektyviam žaliosios infrastruktūros integravimui į miesto urbanistinę struktūrą, siekiant užtikrinti gyventojų gerovę, sveikatą ir stiprinti prisitaikymą prie klimato kaitos. Taip pat miestų teritorijų planavimo proceso optimizavimas suformuojant būtinas sąlygas miesto teritorijos ekologinio kompensavimo sistemos formavimui ir tolesniam vystymui.

21. Užtikrinti tausų agrarinių teritorijų naudojimą, atsižvelgiant į jų geoekologinį potencialą, dirvožemių našumą mažinančius rizikos veiksnius bei užtikrinant jų tvarumą ateities kartoms

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Suformuoti agrarinių teritorijų naudojimo intensyvumo arealus, kurių ribos remtųsi dirvožemio našumu bei didelių gamtinių kliūčių turinčių vietovių išsidėstymu.

● Kiekviename areale numatomas prioritetinis žemės ūkio paskirties žemės naudojimo intensyvumas.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam, kad būtų užtikrintas optimalus priemonių įgyvendinimas, turi būti užtikrintas atsakingų ministerijų, ypač Žemės ūkio ir Aplinkos ministerijų, taip pat atskirų į konkretų arealą patenkančių savivaldybių dialogas. Taip pat svarbu skatinant šių priemonių įgyvendinimą derinti ūkinius / ekonominius ir ekologinius ūkininkų ir teritorijos vystymo prioritetus, kurti teisinius ir ekonominius instrumentus šioms priemonėms įgyvendinti.

Teisiniai pokyčiai

Turėtų būti priimtas Dirvožemio apsaugos įstatymas, kuriuo būtų reglamentuojamas dirvožemio naudojimas ir apsauga ne tik žemės ūkio bet ir kitos paskirties žemėse. Jame turėtų būti įtvirtinti trąšų naudojimo reglamentai, dirvožemio naudojimo intensyvumas ir pobūdis didesnės ekologinės rizikos teritorijose. Jame numatyti rodikliai turėtų padėti įgyvendinti LR BP agrarinių teritorijų optimalaus naudojimo sprendinius.

22. Užtikrinti agroekosistemų naudojimo kompleksiškumą, atsparumą ir ilgalaikį tvarumą teikiant ne tik žemės ūkio produkciją, bet ir kitas ekosistemines paslaugas, ypač reguliavimo ir kultūrines; užtikrinti glaudžią agrarinių teritorijų ir jose esančių urbanistinių sistemų funkcionalumo sąveiką

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Numatyti priemones, kuriomis remiantis agrarinėse teritorijose būtų lokalizuojamas gamtinis karkasas bei jo ekologinio kompensavimo funkcijų palaikymo ir vystymo priemonės išreikštos ne tik agroželdynais, bet ir žemės ūkio naudmenų naudojimo intensyvumo reguliavimu ir konversija.

● Agrarinėse teritorijose kaimo vietovės turėtų būti vystomos dviem kryptimis: a) prioritetą teikiant kompaktiškų kaimo gyvenviečių ir jų vidinių bei išorinių funkcinių ryšių su urbanistiniais centrais ar gamtiškosiomis teritorijomis vystymui; b) perspektyvinį naują vienkieminį (dispersišką) užstatymą siejant tik su veiklą vykdančiomis ūkininkų sodybomis, kurių kūrimas yra reglamentuotas teisės aktais.

Strateginių dokumentų pokyčiai vizijai įgyvendinti

Į Lietuvos kaimo ir žemės ūkio plėtros strategiją turėtų būti glaudžiau integruojami ekologiniai agroekosistemų valdymo principai. Turėtų būti sukurti finansiniai socialinių priemonių instrumentai, sukuriantys prielaidas, skatinančias prioritetinių agroekosistemų tvarumą ir ilgalaikį našumą užtikrinančių priemonių įgyvendinimą.

23. Užtikrinti tausojamąjį miškų išteklių naudojimą

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Lietuvos Respublikos teritorijos miškingumas didinamas aiškiai pagrindžiant miškų didinimo poreikį ir svarbą konkrečioje teritorijos dalyje ir tuo pagrindu atliekant jų vystymo teritorinį diferencijavimą.

● Užtikrinti miškų teikiamų išteklių naudojimo daugiatiksliškumą ir nepertraukiamumą, pritaikant humaniškesnes jų eksploatacijos priemones, taikant tolydaus naudojimo principus. Užtikrinti, jog tikslai neprieštarautų vienas kitam, pavyzdžiui, didinant miško plotus klimato kaitos švelninimui, neprisidedama prie biologinės įvairovės mažėjimo ir panašiai.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam būtinas tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens valdžios struktūrų susitelkimas, aktyvus jūrą, miškus ir natūralias ekosistemas tiriančių mokslinių centrų, jų eksploatacija ir apsauga užsiimančių valstybinių ir privačių organizacijų, suinteresuotų visuomeninių organizacijų dalyvavimas, atviras bei konstruktyvus ir koordinuotas įgyvendinimo priemonių realizavimas.

Teisiniai pokyčiai

Priemonėms įgyvendinti būtinas teisės aktų (įstatymų, nuostatų ir taisyklių), susijusių su miškų naudojimu ir apsauga, koregavimas ir papildymas.

24. Užtikrinti tvarią žuvininkystės ir akvakultūrų plėtrą

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Užtikrinti tausojamąjį žuvų ir kitų biologinių išteklių naudojimą, sudarant palankias jų atsikūrimo ir vystymosi sąlygas.

● Užtikrinti verslinės žvejybos galimybes žuvų ištekliais turtingiausiuose ir žvejybai patogiausiuose jūros rajonuose.

● Siekti sudaryti palankias sąlygas žvejybos verslo plėtrai, ypač daug dėmesio teikiant mažos apimties žvejybos laivynui, kuris yra jautrus tiek socialiniu, tiek ekonominiu požiūriu, vystyti. Gerinti vidaus laivybos infrastruktūrą žvejams.

● Siekiant išsaugoti galimybes plėtoti žvejybos verslą priekrantės zonoje, tikslinga plėtoti mažųjų uostų ir prieplaukų infrastruktūrą jūros pakrantėje nuo Nidos iki Šventosios.

● Stiprinti jūrinėmis biotechnologijomis, akvakultūros vystymu ir darnios žuvininkystės principais grįstą gamtinių išteklių naudojimą ir atkūrimą.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam būtinas tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens valdžios struktūrų susitelkimas, aktyvus jūrą tiriančių mokslinių centrų, jūrinių teritorijų apsauga suinteresuotų visuomeninių organizacijų dalyvavimas, atviras bei konstruktyvus ir koordinuotas įgyvendinimo priemonių realizavimas.

Teisiniai pokyčiai

Priemonėms įgyvendinti būtinas teisės aktų, susijusių su jūra, jos apsauga ir naudojimu, koregavimas ir papildymas.

25. Natūralių teritorijų geoekologinio potencialo didinimas, optimalių biologinės įvairovės raiškos sąlygų užtikrinimas bei natūralių teritorijų etalonų išsaugojimas

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Užtikrinti santykinai natūralių naudmenų (miškų, pelkių) ir juose produkuojamų biologinių ir abiotinių išteklių tolydų ir tvarų naudojimą.

● Sudaryti teisines ir fizines prielaidas pažeistų ar sunaikintų ekosistemų atkūrimui, kitų teritorijų geoekologinio potencialo atkūrimui taikant natūralias ir (arba) technines priemones.

● Užtikrinti tvarų santykinai natūralių ekosistemų ūkinį naudojimą, vengiant neigiamo poveikio biologinei įvairovei.

● Užtikrinti moksliškai pagrįstą ir teritoriškai tolygiai paskirstytą ypač vertingų gamtinių teritorijų formavimą bei apsaugą.

● Sudaryti teisines prielaidas gamtiniu požiūriu vertingų teritorijų apsaugoje dalyvauti visuomeninėms organizacijoms ir privačios žemės savininkams.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam būtinas tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens valdžios struktūrų susitelkimas, aktyvus visuomeninių organizacijų, bendruomenių ir gamtinių teritorijų apsauga suinteresuotų

privačių asmenų dalyvavimas, atviras bei konstruktyvus ir koordinuotas įgyvendinimo priemonių realizavimas.

Teisiniai pokyčiai

Priemonėms įgyvendinti būtinas Saugomų teritorijų įstatymo koregavimas, saugomų teritorijų sistemos papildymas, tobulinimas ir pritaikymas numatomoms priemonėms įgyvendinti.

26. Optimalios santykinai natūralaus, agrarinio ir urbanizuoto kraštovaizdžio struktūros formavimas

Įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Išsaugoti kiekvieno tipo kraštovaizdyje išlikusius natūralių žemės naudmenų fragmentus.

● Sudaryti teisines ir fizines prielaidas savaime besivystančių žemės naudmenų atkūrimui ir gausinimui agrarinėse bei urbanizuotose teritorijose, tuo siekiant padidinti kraštovaizdžio atsparumą antropogeniniam poveikiui, jo mozaikiškumą ir vaizdingumą.

● Remiantis nacionalinio kraštovaizdžio tvarkymo plano sprendiniais, nustatyti ir siekti optimalios kraštovaizdžio struktūros parametrų įgyvendinimo.

● Suformuoti moksliškai pagrįstą, aiškią ir motyvuojančią kraštovaizdžio struktūrai optimizuoti būtinų priemonių įgyvendinimo sistemą.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Tam būtinas tiek nacionalinio, tiek vietos lygmens valdžios struktūrų susitelkimas, aktyvus visuomeninių organizacijų, bendruomenių ir privačių teritorijų savininkų dalyvavimas, atviras bei konstruktyvus ir koordinuotas įgyvendinimo priemonių realizavimas.

Teisiniai pokyčiai

Priemonėms įgyvendinti būtinos aiškios taisyklės, finansiškai ar kitais būdais motyvuojant jas vykdyti.

27. Saugus ir švarus regionas

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Gerinti vidaus ir išorės transporto sąsajas.

● Sukurti saugios ir patikimos laivininkystės regiono modelį.

● Diegti aukštus navigacijos ir laivų saugos standartus, kuriant jūros stebėjimo, paieškos ir gelbėjimo sistemas.

● Būtinas reagavimo į nelaimingus atsitikimus tarnybų bendradarbiavimo plėtojimas, jų pajėgumų modernizavimas, veiksmų parengimas didelių katastrofų scenarijams, pasirengimo planų ir pratybų organizavimas.

● Įvykus katastrofoms jūroje ir krante, grėsmių analizė ir potencialių katastrofų jūroje ir krante vietų nustatymas, atitinkamų reagavimo planų rengimas ir žmonių saugumo užtikrinimas.

28. Sveika jūrinė aplinka ir prisitaikanti prie klimato kaitos poveikių pakrantė

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Mažinti iki patenkinamo lygio mitybinių medžiagų patekimą į jūrą.

● Išsaugoti natūralias gamtines zonas ir gyvūnijos bei augmenijos įvairovę.

● Mažinti kenksmingųjų medžiagų vartojimą ir jų poveikį, stiprinti jų naudojimo stebėseną (kontrolę).

● Užtikrinti nuolatinę jūros paplūdimių ir apsauginio kopagūbrio priežiūrą, taikant krantosaugos priemones ir sudarant galimybes paplūdimių atkūrimui naudoti jūroje esančius smėlio šaltinius ir uostų akvatorijose iškasamą švarų smėlį.

● Sukurti aplinką tausojančios laivybos regiono modelį.

● Skatinti atsinaujinančių energijos šaltinių jūroje naudojimą.

Specialiųjų temų vystymo vizijos

29. Tvirtos tapatybės visuomenė ir stiprus teritorinis identitetas vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Formuoti Lietuvos prestižą, pasitelkiant šalies meno, kultūros ir kūrybinių industrijų pasiekimus.

● Kurti Lietuvos kaip šiuolaikiškos kūrybiškos šalies tapatybę ir vystyti naujojo šiuolaikinio kultūrinio identiteto kūrimą ir sklaidą.

● Vystyti vietos identitetą kuriant stiprius ryšius tarp skirtingų sektorių, savivaldos ir vietinių bendruomenių bei atsižvelgiant į teritorijos socialinę, kultūrinę ir istorinę sanklodą.

● Puoselėti materialųjį ir nematerialųjį kultūros paveldą, kurti naujus vietos naratyvus, grįstus teritoriniu išskirtinumu.

● Išsaugoti ir aktualizuoti šalies istoriją, kuriant ir stiprinant daugiakultūrės Lietuvos tapatybę ir tradicijas.

● Užtikrinti saugomų teritorijų vertybių apsaugą ir sistemos vystymą.

● Puoselėti išskirtinės vertės kultūrinį kraštovaizdį.

● Aktualizuoti ir plėtoti šiuolaikinės kultūros ir kūrybinių industrijų srities kaip besiplečiančios tapatybės dalies potencialą.

● Didinti regionų patrauklumą formuojant ir kuriant tapatybę (naudoti kultūros turinį ir išteklius vietos, regiono identitetui kurti, jį stiprinti, didinant regiono patrauklumą vietos gyventojams ir turistams).

30. Stiprus jūrinės valstybės kultūrinis identitetas

Vizijos įgyvendinimo veiksmai ir priemonės

● Greta Klaipėdoje vystomo kruizinio turizmo būtina sudaryti sąlygas ir kito jūrinio turizmo augimui ir su tuo susijusios infrastruktūros plėtrai.

● Užtikrinti bendrų europinių nuostatų laikymąsi dėl nedidelių marinų tinklo visoje Baltijos jūros pakrantėje, išlaikant minimalų 50 km atstumą tarp jų, įrengimo.

● Turėtų būti kuriamas jachtų ir mažųjų laivų uostelių tinklas Lietuvos jūros pakrantėje, įrengiant juos prie Karklės ir Šventosios gyvenviečių bei neatmetant galimybės tokiems uosteliams atsirasti Kuršių nerijos pakrantėje.

● Valstybė reguliuoja ir suteikia leidimus vykdyti su povandeniniu kultūros ir gamtos paveldu, esančiu jos vidaus vandenyse ir teritorinėje jūroje, susijusią veiklą.

● Valstybė atsakinga už povandeninio kultūros ir gamtos paveldo apsaugą išskirtinėje ekonominėje zonoje ir kontinentiniame šelfe.

● Povandeninio kultūros ir gamtos paveldo pažinimas skatinamas plėtojant tarptautinį bendradarbiavimą, archeologų bei kitų povandeninio kultūros ir gamtos paveldo specialistų mainus, naujų mokslinių tyrimų metodų taikymą.

● Ypač daug dėmesio skiriama moksliniams tyrimams, rastų objektų atrankai, vertinimui ir registravimui Kultūros vertybių registre, apsaugos priemonėms.

● Siekiant užtikrinti geros kokybės rekreacinę erdvę, turi būti atsižvelgta į jūros vandens taršos mažinimo būtinybę, sprendžiamos krantų erozijos ir jūros šiukšlių problemos.

31. Lietuvos strateginių objektų sistema – pagalba užtikrinant valstybės strateginių interesų įgyvendinimą, nacionaliniam saugumui svarbių energetikos infrastruktūros, transporto infrastruktūros ar krašto apsaugos sričių projektų įgyvendinimą, pagalba valstybės vykdomos sektorinės ir (ar) regioninės politikos tikslams, jeigu jų įgyvendinimas turės didelę įtaką Lietuvos Respublikos ekonominiam, socialiniam, politiniam ir ekologiniam gyvenimui ir (ar) konkrečios visuomeninių santykių srities būklei

Veiksmai ir priemonės

Preliminarus naujai siūlomų strateginių objektų sąrašas pateikiamas III ataskaitos 3 skyriuje. Sąrašas nėra baigtinis. Dėl kiekvieno iš objektų pripažinimo valstybei svarbiu projektu sprendžiama teisės aktų nustatyta tvarka. Konkrečios objektų vietos detalizuojamos teisės aktų nustatyta tvarka.

Partnerystės ir (ar) nacionalinės koalicijos vizijai įgyvendinti

Šiuo etapu nenumatoma.

Teisiniai pokyčiai

Šiuo etapu nenumatoma.

Vertinant vykstančius skaitmenizavimo procesus ir technologijų vystymosi pažangą, LR BP sprendiniai įgyvendinami pasitelkiant įvairias sistemas ir programas (pvz., „Išmanieji miestai“, „Išmanieji kaimai“ (angl. *Smart Cities, Smart Villages*).

ANTRASIS SKIRSNIS
KONCEPCIJOS SPRENDINIŲ DETALIZAVIMO REKOMENDACIJOS LR BP SPRENDINIŲ KONKRETIZAVIMO STADIJOJE

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijoje iki 2050 m. numatomos Lietuvos teritorijos erdvinio vystymosi kryptys, formuojami pagrindiniai urbanistinės sistemos elementai bei struktūros ir, remiantis konceptualiaisiais (bendraisiais) sprendiniais, nustatomos priemonės ir veiksmai, kuriais būtų galima pasiekti koncepcijoje keliamus tikslus. LR PB koncepcijoje vertinamas ilgojo laikotarpio Lietuvos Respublikos teritorijos erdvinis vystymasis (iki 2050 m.). LR BP bendrųjų sprendinių konkretizavimo stadijoje laiko perspektyva apima 10 metų laikotarpį, todėl sprendinių konkretizavimo stadijoje detalizuoti konceptualieji sprendiniai turi būti išdėstomi tiksliau, detaliau ir aiškiau, dalis jų – teritoriškai lokalizuojami. Pažymėtina, kad siekiant LR BP vientisumo ir loginės analizės sekos svarbu užtikrinti koncepcijoje suformuluotų konceptualiųjų sprendinių perkėlimą ir detalizavimą LR BP sprendinių konkretizavimo stadijoje.

Šiame skyriuje pateikiamos rekomendacijos dėl koncepcijos sprendinių detalizavimo LR BP sprendinių konkretizavimo stadijoje. Dalis I ir II koncepcijos alternatyvų bendrųjų sprendinių yra skirtingi, todėl tolesnis jų konkretizavimas priklausys nuo to, kuriai koncepcijos alternatyvai bus pritarta. Bendrieji koncepcijos sprendiniai apima esminius LR BP koncepcijos rengimo etapu nagrinėtus Lietuvos teritorijos erdvinės sistemos elementus: policentrinė hierarchinė urbanistinė struktūra, kompaktiško miesto principai, viešųjų paslaugų teikimo principai, regionų vystymo kryptys, susisiekimo infrastruktūros sistema, mobilumo paslaugų efektyvumo zonos, giliavandenio uosto infrastruktūra, energetikos ir inžinerinės infrastruktūros struktūra, geoekologinio potencialo agroekosistemos, santykinai natūralias ekosistemas ir kita.

Rekomendacijos:

1. Detalizuojant policentrinės hierarchinės urbanistinės struktūros konceptualiuosius sprendinius, būtina nustatyti urbanistinių centrų individualius vystymo principus pagal jų turimą potencialą, parinkti atitinkamas įgyvendinimo priemones.

2. Pasirinkus antrąją alternatyvą, detalizuoti urbanistinių centrų ir jų regionų partneryščių veikimo laukus.

3. Koncepcijoje įvardytus kompaktiško miesto principus detalizuoti pagal miestų dydžius jų skirtingą tipažą bei problematiką.

4. Detalizuojant sprendinius urbanistiniams centrams, kurie išsidėstę greta tarptautinio, nacionalinio lygmens susisiekimo koridorių ir įvairiarūšių mazgų, tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančių objektų, padidinti jų potencialą pramonės, transporto, logistikos ir sandėliavimo paslaugų srityse, išnaudojant tokius teritorinius ekonominės aplinkos gerinimo įrankius kaip laisvosios ekonominės zonos, pramonės ar paslaugų parkai, viešieji logistikos centrai, numatant susisiekimo infrastruktūros – aplinkkelių įrengimo būtinybę bei efektyviai telkiant regioninę specializaciją atitinkantį švietimo ir viešųjų paslaugų tinklą.

5. Regionų vystymui detalizuoti galimas potencialias specializacijas konkurenciniams pranašumams išgryninti, kompetencijoms telkti, palankiai verslui terpei kurti ir tarpregioninių sinergijų paieškai. Pasirinktos specializacijos linkme turi būti planuojamos atitinkamos mokslo ir švietimo specializuotos bazės, siekiant užtikrinti vyraujančioms ir perspektyvioms ekonominėms veikloms darbo jėgos pasiūlą.

6. Suplanuoti geležinkelio plėtros perspektyvą tarptautinei ir vidinei krovinių logistikai geležinkelių transportu: parengti nuoseklų, pagrįstą prioritetiniu įgyvendinimu geležinkelio kelių modernizavimo ir plėtros planą, apimantį geležinkelio vėžių suvienodinimo, elektrifikavimo klausimus, racionaliausias logistikos centrų plėtrai ir įvairiarūšiškumui, krovinių konsolidavimo procesams teritorijas. Numatyti tarptautinės svarbos geležinkelio „Rail Baltica“ šiaurės–pietų kryptimi, tarptautines susisiekimo paslaugas teikiančių centrų – Vilniaus ir Kauno – junglumui geležinkelio įrengimo perspektyvą, numatyti racionalų keleivių ir krovinių logistikai reikiamos infrastruktūros išdėstymą tiek tarptautinei, tiek vidinei šalies logistikai.

7. Rengiant Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano sprendinius, įvertinti ir naudotis Lietuvos automobilių kelių direkcijos prie Susisiekimo ministerijos parengta Ilgalaike valstybinės reikšmės kelių priežiūros ir plėtros iki 2035 m. strategija.

8. Numatyti priemones urbanistinių centrų ir logistikos teritorijų junglumui užtikrinti (infrastruktūros ir kiti sprendimai skirtingų transporto rūšių (kelių, geležinkelių, oro, jūrų (vidaus vandenų) sąveikai ir sinergijai). Nustatyti konsoliduotas logistikos paslaugų efektyvumo zonas krovinių paskirstymui iš viešųjų logistikos centrų į tikslines teritorijas. Numatyti ir rezervuoti visuomenės poreikiams teritoriją naujam oro uostui įrengti, apibrėžti vietinio susisiekimo, rekreacines ir kitas paslaugas teikiančių aerodromų plėtros ir veiklos perspektyvas, jas detalizuoti, kiek tai įmanoma detalizuoti valstybės lygmens bendrojo plano masteliu.

9. Siekiant išsaugoti esamo Klaipėdos valstybinio jūrų uosto strateginį vaidmenį Pietryčių Baltijos regione, būtina nuolat modernizuoti ir papildomai plėtoti uosto infrastruktūrą bei formuoti krovos darbams ir keleivių transportui tinkamas naujas teritorijas.

10. Atstatyti ir vystyti Šventosios jūrų uostą, plėtoti uostų infrastruktūrą ir formuoti krovos darbams ir naujoms jūrinėms veikloms aptarnauti tinkamas naujas teritorijas, tam svarstomos išorinio giliavandenio uosto alternatyvos:

10.1. Pirmoji alternatyva: suformuoti Šventosios–Būtingės uostų plėtros zoną, tai yra išplėsti Šventosios uosto išorinį reidą, kuriame tilptų esama Būtingės infrastruktūra, inkaravietės, prieplaukos kanalai bei giliavandenis uostas Būtingėje. Užtikrinti Būtingės išorinio giliavandenio uosto infrastruktūros aprūpinimą žemyninėje dalyje.

10.2. Antroji alternatyva: išorinio giliavandenio uosto Melnragėje infrastruktūrą, inkaravietes ir išorinį reidą sutalpinti dabartiniame Klaipėdos uosto išoriniame reide. Užtikrinti Melnragės išorinio giliavandenio uosto infrastruktūros koridorius ir ryšius su kranto teritorija ir infrastruktūros aprūpinimą žemyninėje dalyje.

11. Atsižvelgiant į esamą laivybos intensyvumą ir informaciją apie laivų judėjimą, išlaikyti esamus laivybos kelius bei nustatyti prioritetą tranzitinei laivybai Lietuvos IEZ koridoriuje ties Klaipėdos banka.

12. Vystant Šventosios–Būtingės uosto rajoną optimizuoti laivybos koridorių, jungiantį Šventosios–Būtingės rajoną su Klaipėda. Atitinkamai pasiūlyti ir gerą junglumą su sausuma (priklausomai nuo uosto vystymo perspektyvos).

13. Išnaudoti jūrinio turizmo potencialą, sudaryti sąlygas jūriniam turizmui augti ir su tuo susijusios infrastruktūros (mažųjų laivų ir jachtų uostų) plėtrai. Skatinti pažintinį jūrinį turizmą ir jūrinių pramogų paslaugas, tam išnaudojant jūrinio kultūros paveldo ir gamtos objektų teikiamas galimybes.

14. Išsaugoti žvejybą kaip tradicinį verslą, užtikrinant būtiną infrastruktūrą priekrantės verslinei žvejybai bei sudarant palankias sąlygas rekreacinei žvejybai, numatant galimybę plėtoti akvakultūrą šiai veiklai tinkamose teritorinės jūros ir IEZ dalyse. Užtikrinti pakrančių patrauklumą, vystant mažųjų uostų ir prieplaukų tinklą Baltijos jūros priekrantėje, pritaikant esamus ir statant naujus uostelius tiek priekrantės žvejų, tiek turizmo poreikiams:

14.1. Įkurti mažuosius uostus, išplėtoti prieplaukų infrastruktūrą žvejams Karklėje, Melnragėje ir Palangoje, kitose pajūrio gyvenvietėse, esant poreikiui ir galimybėms.

14.2. Siekiant išsaugoti galimybes plėtoti žvejybos verslą priekrantės zonoje, tikslinga plėtoti mažųjų uostų ir prieplaukų infrastruktūrą jūros pakrantėje nuo Nidos iki Šventosios.

15. Detalizuoti ir patikslinti mobilumo paslaugų efektyvumo zonas, numatyti konkrečias priemones mobilumo paslaugoms jose užtikrinti.

16. Suplanuoti geležinkelio plėtros perspektyvą keleivių vidaus vežimams: parengti nuoseklų pagrįstą prioritetiniu įgyvendinimu geležinkelio kelių modernizavimo ir plėtros planą, apimantį geležinkelio vėžių suvienodinimo, elektrifikavimo klausimus, suplanuoti racionalų

keleivinių geležinkelio stočių išdėstymą. Itin svarbu numatyti priemones urbanistinių centrų ir geležinkelio stočių junglumui užtikrinti (infrastruktūros ir kiti sprendimai skirtingų transporto rūšių (kelių, geležinkelių, oro, jūrų (vidaus vandenų) sąveikai ir sinergijai).

17. Numatyti vidaus vandenų transporto vystymo kryptis, vidaus vandenų kelių gerinimo priemones krovinių ir keleivių vežimui, skatinti visų rūšių vidaus vandenų transporto naudojimą, vidaus vandenų uostų ir prieplaukų plėtrą. Suplanuoti racionalų būtinųjų infrastruktūros elementų (krovininių ir keleivinių uostų, prieplaukų) išdėstymą vidaus vandenų logistikos procesams, infrastruktūros priemones vidaus vandenų ir sausumos transporto sąveikai.

18. Numatyti perspektyvinį koridorių su kaimynine Lenkijos valstybe, perspektyvinę tarptautinio lygmens paslaugas teikiančių centrų jungtį inovatyvia greitojo transporto rūšimi (šaudykliniu transportu).

19. Karinio mobilumo poreikiams užtikrinti sprendinių rengimo metu numatyti priemones sunkiasvorės technikos eismo galimybėms. Būtina užtikrinti karinių poligonų (esamo Pabradėje ir perspektyvinių), kuriuose vyksta (vyks) sunkiausios karinės technikos judėjimo procesas, junglumą su kitomis susisiekimo sistemos sudedamosiomis dalimis, ypač geležinkelių transportu.

20. Parengti alternatyvių energijos šaltinių naudojimo transporte skatinimo principus įgyvendinančią transporto priemonių krovos / papildymo sistemos schemą (asmeninio transporto naudojimui ir krovininio transporto logistikai).

21. Numatyti vėjo elektrinių parkų jūroje įrengimo plotus ir šių parkų prijungimo prie sausumos tinklų koridorius.

22. Vėjo elektrinių parkų jūroje prijungimui prie perdavimo tinklo numatyti elektros energijos perdavimo tinklo sausumos teritorijoje plėtros alternatyvas.

23. Numatyti koridorius perdavimo tinklo plėtrai, reikalingai Lietuvos elektros energetikos sistemai sujungti su kontinentine Europa darbui sinchroniniu režimu tiek žemyninėje, tiek jūrinėje dalyje.

24. Siekiant optimizuoti būtinų jungčių erdvinį išdėstymą ir racionaliai išnaudoti jūros akvatoriją, kiek įmanoma sujungti esamų ir numatomų objektų trasas (elektros perdavimo ir telekomunikacijų kabeliai, vamzdynai). Nežinomos paskirties kabelių vietose, kuriose neplanuojami infrastruktūros koridoriai, veiklų neriboti, tačiau atsižvelgti į juos kaip į galimas kliūtis.

25. Teritoriškai lokalizuoti perėjimo prie žiedinės ekonomikos nacionalinius tikslus ir uždavinius, jeigu tokie bus parengti.

26. Teritoriškai lokalizuoti nacionalinio lygmens strateginių dokumentų ryšio plėtrą reglamentuojančius sprendinius, taip pat 5G.

27. Suformuluoti bendrus ilgalaikius prioritetinius teritorijų kompleksinio vystymo principus, siekiant darnaus visų inžinerinių sistemų funkcionavimo, investicijų valdymo ir aprūpinimo inžinerine infrastruktūra, geriamojo vandens, ryšių poreikių užtikrinimo, nuotekų ir atliekų tvarkymo paslaugų užtikrinimo mažiausiomis sąnaudomis bei atsižvelgiant į prisitaikymo prie klimato kaitos aspektus.

28. Šalyje nesant kompleksinės žemės gelmių išteklių naudojimo strategijos, atitinkančios ES teisės aktų nuostatas, kurioje būtų numatytos tvaraus, tausojamojo bei optimalaus šių išteklių naudojimo, nuoseklaus krašto ekonomikos vystymosi bei piliečių gerovės augimo priemonės, būdai ir pagrindiniai principai, pirmiausia atsižvelgiant į būsimų kartų interesus, tai būtina įteisinti ne tik LR BP sprendiniuose, bet ir kituose šalies strateginiuose dokumentuose.

29. Geros būklės požeminio geriamojo vandens išteklių išsaugojimas – viena svarbiausių šalies saugumo užtikrinimo priemonių, todėl būtina ne tik spartinti istorinių bei šiuo metu besiformuojančių potencialių taršos židinių likvidavimą, vykdant teritorijų planavimo darbus nenumatyti taršių objektų jau įteisintose ar planuojamose vandenviečių apsaugos zonose (VAZ) bei pagrindinių vandeningųjų horizontų mitybos srityse, tobulinti esamus požeminio vandens išteklių naudojimą reglamentuojančius teisės aktus, sudarant sąlygas optimaliai planuoti, valdyti ir kontroliuoti gelmių išteklių gavybą, sugriežtinant VAZ steigimo ir įteisinimo tvarką, pirmenybę teikiant vykdomoms įvairių valstybinių programų priemonėms, kurios garantuoja didžiausią teigiamą poveikį požeminio vandens kokybei ir jos apsaugai.

30. Žemės gelmės, jų išteklių gavyba, jų perdirbimas bei naudojimas tiesiogiai susiję su sveikos aplinkos, gyvybingų urbanizuotų struktūrų, tvarios ekonomikos, klimato kaitos švelninimo priemonių planavimu ir diegimu, nepriklausomai nuo to, ar kalbama apie tvarių miestų, ar agrarinių, ar santykinai natūralių teritorijų plėtrą, vystymą, todėl jų naudojimas turi būti pagrįstas ne tik ekonomine nauda visuomenei ar jos grupėms, bet ir neprieštarauti ekosistemų tvarumui, kraštovaizdžio, gyvybingos, sveikos ir estetiškai patrauklios aplinkos išsaugojimui.

31. Numatyti švarios energijos, atsinaujinančių energetinių (geoterminių: sekliųjų, giliųjų hidroterminių ar petroterminių) išteklių naudojimo vystymo teritorijas, jas diferencijuojant pagal tinkamumą bei jų pagrįstumą ekonominiu, technologiniu, gamtiniu, aplinkosaugos požiūriais.

32. Įvertinant didelį potencialą turinčias žemės gelmių talpines savybes, numatyti teritorijas, kurios tinka tokioms klimato kaitos mažinimą skatinančioms priemonėms kaip šilumos, suslėgtojo oro, dujų (CO_2, H, H_2S ir kt.) saugojimas ar laidojimas, naudoti, kartu garantuojant patikimą žemės gelmių (litosferos bei požeminės hidrosferos) ir kitų aplinkos

komponentų (sferų) apsaugą nuo antropogeninės taršos bei neapribojant gelmių, jų išteklių ar naudingųjų savybių tyrimo ar kitokio naudojimo šiose teritorijose.

33. Lokalizuoti saugias ir patikimas uždaromoje Ignalinos atominėje elektrinėje susidarančių radioaktyviųjų atliekų požeminio kapinyno vietas.

34. Atsakingas požiūris į teritorijų geologinės struktūros ypatumus privalomas abiejų LR BP koncepcijos alternatyvų atvejais. Urbanizacijos plėtra, statybos, ypač daugiaaukštės, objektų vystymas Šiaurės Lietuvos karstiniame rajone, upių slėnių šlaituose, požeminio vandens galimo proveržio teritorijose planuojamas tik įvertinus konkrečių vietų inžinerines geologines ir geotechnines, hidrogeologines sąlygas, remiantis jų tyrimų rezultatais, kas garantuotų tiek gyventojų, tiek materialinio turto patikimą saugumą.

35. Statybos poreikių aprūpinimo vietinėmis mineralinėmis iškastinėmis žaliavomis iš miestų teritorijoje ar jų paribiuose esančių iššvalgytų telkinių skatinimas, nepažeidžiant aplinkosaugos reikalavimų, poveikio aplinkai vertinimo principų.

36. Urbanizuojamose teritorijose detaliai ar parengtinai iššvalgyti kietųjų naudingųjų iškasenų telkiniai, įskaitant ir šiuo metu nenaudojamų naudingųjų iškasenų rūšių telkinius, turi likti apsaugoti nuo užstatymo, kol ištekliai visiškai neišeksploatuoti. Intensyvi urbanizacija, pramonės objektai neplanuotini ir teritorijose, perspektyviose naudingųjų iškasenų telkinių iššvalgymui, tai yra prognoziniuose plotuose ar teritorijose, kurios tinkamos žemės gelmių talpinių savybių, esamų struktūrų ertmėms panaudoti, giliajai geotermikai.

37. Įgyvendinant valstybės politiką žemės gelmių tausojamojo naudojimo srityje, siekiama pagrindinio strateginio tikslo – užtikrinti darnaus šalies ekonominio vystymosi principus atitinkantį, ekonomiškai ir aplinkosaugos požiūriu pagrįstą žemės gelmių naudojimą ir jų apsaugą. Teisinės bazės, reglamentuojančios naudingųjų iškasenų gavybą, kasyba pažeistų žemių operatyvią ir racionalią rekultivaciją, tobulinimas visuomenės bei šalies pramonės interesų tenkinimo – derinimo tikslais.

38. Teisinės bazės, reglamentuojančios naudingųjų iškasenų gavybą, skatinant kasyba pažeistų žemių operatyvią ir racionalią rekultivaciją, jas pertvarkant į įvairios paskirties urbanizuotas ar kitas, pvz., rekreacijai tinkamas, teritorijas, tobulinamas visuomenės bei šalies pramonės interesų tenkinimo ir derinimo tikslais. Aprobuotų nenaudojamų žemės gelmių išteklių, išgaunamų atviru kasybos būdu, telkiniuose neplanuoti ir nevykdyti pagrindinės žemės naudojimo paskirties ir būdo keitimo procedūrų, nebent žemės naudojimo paskirtis ir būdas keičiamas į naudingųjų iškasenų teritorijas.

39. Nustatant teritorijų vystymo ir naudojimo funkcinius prioritetus, siekiama įvairiais objektais neužstatyti ir nesukurti įvairių teisinių apribojimų geologinių sąlygų požiūriu išskirtinėms teritorijoms, kurių savybės tinkamos žemės gelmių, jų išteklių, ertmių, laukų

naudojimui visuomeniniams poreikiams tenkinti. Tam, remiantis esama geologine informacija, būtinas išankstinis planavimas bei strateginių žemės gelmių ir jų potencialo naudojimo krypčių, atitinkančių valstybės interesus bei prioritetus, nustatymas. Sprendinių lygmeniu identifikuojamos veiklos, kurioms suteikiami prioritetai (pvz., giliosios geotermikos naudojimas energetikoje ar balneologijoje ir SPA): numatoma, kurios jų bus vystomos (pvz., CO_2 laikinas saugojimas baigiamuose išeksploatuoti naftos telkiniuose ar kitose antiklininėse struktūrose, kol atsiras jo naudojimo technologijos; naftos gavyba jūros akvatorijoje) ar laikinai atidedamos, kol bus pasiekti nauji techniniai, technologiniai, ekonominiai sprendiniai, o kurių nereikėtų vystyti jokiomis sąlygomis (pvz., CO_2 ar kitų dujų laidojimo atsisakymas monoklininiuose giliuosiuose vandeninguose horizontuose) dėl technologinių, ekonominių, techninių sprendinių kontroversiškumo, atsirandančių suvaržymų kitoms su žemės gelmių potencialo naudojimu susijusioms veikloms.

40. Atsižvelgiant į galiojančių Lietuvos Respublikos IR ES teisės aktų reikalavimus, dar planavimo proceso pradiniuose etapuose įvertinamos CO_2 „sugavimo“, transportavimo ir geologinio saugojimo sąlygos, nurodant galimas CO_2 saugojimo vietas ir teritorijas, kuriose CO_2 saugyklų įrengimas negalimas, taip pat pagal pirmiau minėtos direktyvos ir šalies teisės aktų reikalavimus įvertinant CO_2 saugojimui tinkamų struktūrų sąlygas.

41. Kadangi žemės gelmių ertmių potencialo naudojimas dažnai yra tiesiogiai susijęs su kita, paprastai žemės paviršiuje esančia infrastruktūra, teritorijų urbanizacija, įvairiomis kitomis (gamtinėmis) sąlygomis, todėl teritorijų saugykloms įrengti žemės gelmių ertmėse parinkimas turi būti sprendžiamas kompleksiškai, iš anksto numatant bei rezervuojant tam tinkamas teritorijas, planavimo stadijose nustatant atitinkamą teritorijos paviršiaus naudojimo režimą.

42. Vystant „švarią“ energetiką ir atsinaujinančių energetikos išteklių naudojimą, jų priklausomybės nuo šalies gamtinių sąlygų bei sezoninių hidrometeorologinių sąlygų svyravimų sumažinimas tampa iššūkiu. Energijos trūkumas nepalankių gamtinių sąlygų laikotarpiu kompensuojamas papildomais nenuolatiniais šaltiniais, o palankiuoju laikotarpiu atsirasiančio energijos pertekliaus sukaupimas ir saugojimas numatomas žemės gelmėse, kol jam atsiras poreikis. Tuo tikslu tikslinga įvertinti žemės gelmių talpinių savybių naudojimo šilumai, įvairioms dujoms, naftai ar suslėgtajam orui, vandeniliui saugoti žemės gelmėse vystymo principines gaires.

43. Pasienio teritorijų (angl. *trans–boundary*) žemės gelmių naudojimas, ypač kai numatomos veiklos gali turėti įtakos ir kaimyninių šalių teritorijoms (ir atvirkščiai, kaimynų planų atveju), planuojamas atsižvelgiant į šių šalių esamas ir planuojamas veiklas, nes gelmių potencialo bei išteklių naudojimo pasekmės neretai peržengia politinio ir administracinio teritorijų suskirstymo ribas (taip pat ir valstybines sienas). Tai aktualu įvertinant tiek Astravo AE

kaimynystę, tiek CO_2 saugojimą monoklininiuose požeminio vandens sluoksniuose, tiek naftos gavybą jūroje ar kitos veiklos atvejais.

44. Įvertinant Vilniaus kaimynystėje statomą Astravo AE, būtini alternatyvaus (dabar esamam) prie Neries upės esančių miestų bei gyvenviečių aprūpinimo geriamuoju vandeniu planai: avarinio Neries upės vandens užterštumo radionuklidais atveju šiuo metu eksploatuojamų pagrindinių Vilniaus, Kauno miesto infiltracinių vandenviečių tiekiamas vanduo per kelias paras gali tapti nebetinkamas naudoti.

45. Nustatomi valstybės jūrinėje dalyje turimi gamtiniai ištekliai ir suformuluojamos prielaidos, skatinančios jų tausojamąjį naudojimą.

46. Užtikrinti nuolatinę jūros paplūdimių ir apsauginio kopagūbrio priežiūrą ir krantosaugos priemonių taikymą. Paplūdimių papildymą smėliu ir kitas krantosaugos priemones plėtoti vadovaujantis Aplinkos ministerijos rengiama ir tvirtinama Jūros krantų tvarkymo programa.

47. Suformuoti tvarias ilgalaikio našumo ir skirtingo geoekologinio potencialo agroekosistemas.

48. Žemės ūkis agrarinėse teritorijose turėtų būti vystomas išlaikant agroekosistemų ekologinio stabilumo, ekonominio naudingumo ir socialinio teisingumo pusiausvyrą. Ekologiniu požiūriu jautriausiose agroekosistemose (smėlingųjų lygumų ir moreninių aukštumų agrarinių teritorijų nenašiuose ir eroduotuose dirvožemiuose) prioritetu turėtų būti laikoma tausojamoji ūkinė veikla. Pagrindinės kaimo vietovių plėtros gairės turėtų tolygiai atspindėti aplinkosaugos ir gamtonaudos santykį su žmogaus interesais. Pagal principinių teritorijų geoekologinį potencialą (tam tikrų ekosisteminių paslaugų tiekimą) turėtų būti orientuojama socioekonominė arba geoekologinė plėtra. Mažiausiu ekologiniu jautrumu pasižyminčiose agroekosistemose (našiuose moreninių lygumų agrarinių teritorijų dirvožemiuose) turėtų būti palaikomas esamas jų ūkinis naudojimas, stiprinant ekologinio kompensavimo žemės ūkio naudmenose funkcijas. Vidutinio ekologinio jautrumo teritorijose (moreninių banguotų plynaukščių ir iš dalies aukštumų agrarinių teritorijų vidutinio našumo dirvožemiuose) turėtų būti skatinama vidinė žemės ūkio veiklų konversija į mažesnio intensyvumo veiklas (pvz., gilus žemės arimas keičiamas sekliu ar neariminiu dirbimu, ariamoji žemdirbystė – į daugiamečius žolynus). Ekologiniu požiūriu jautriose žemės ūkio teritorijose (įskaitant ir Lietuvos karstinį regioną) turi būti skatinamas ekologinis tausojamasis ūkininkavimas arba agromiškininkystė ir biodinaminis ūkininkavimas.

49. Agrarinėse teritorijose esančios kaimo vietovės turėtų būti vystomos dviem kryptimis: a) prioritetas teikiamas kompaktiškų kaimo gyvenviečių ir jų vidinių bei išorinių funkcinių ryšių su urbanistiniais centrais ar gamtinėmis teritorijomis vystymui; b) perspektyvinis naujas vienkieminis užstatymas siejamas tik su veiklą vykdančiomis ūkininkų sodybomis, kurių

kūrimas reglamentuotas teisės aktais. Reikia atskirti žemės ūkio gyvenviečių skatinimą ir suburbanizaciją. Nevaldomi suburbanizacijos procesai laikomi ydingais, todėl bendrojo plano sprendiniais bus siekiama šiuos procesus teritoriškai minimizuoti.

50. Kaimo vietovių (gyvenviečių) gyvybingumo (socialinės ir ekonominės aplinkos) vystymas sietinas su jų vidinių funkcinių ryšių (stiprios bendruomenės, vidinės paslaugos) ir išorinių ryšių (paslaugos urbanistiniams centrams, ekologiniu požiūriu svarbioms teritorijoms) identifikavimu, stiprinimu ir vystymu; prireikus su funkcine konversija. Stiprios bendruomenės daugeliu atvejų bus pagrindinė kaimo vietovių gyvybingumo sąlyga. Reikia sukurti sąlygas veikloms, kurios taptų alternatyva mažėjančiam darbuotojų žemės ūkio sektoriuje skaičiui.

51. Agrarinėse teritorijose esantis nekilnojamasis kultūros paveldas ir su tuo susijusi infrastruktūra turi būti vystomi juos įveiklinant, taikant principą „saugoti naudojant“.

52. Kaimo vietovių socialinis gyvybingumas ir ekonominis naudingumas turi būti skatinami vystant infrastruktūros tinklus – užtikrinant susisiekimo galimybę ir kokybę.

53. Siekiant užtikrinti „saugios valstybės“ viziją ir nepertraukiamą nacionalinio saugumo stiprinimo tikslo įgyvendinimą, būtina detaliau įvertinti bei esant galimybei teritoriškai lokalizuoti nacionalinio ir karinio saugumo poreikiams svarbius aspektus susisiekimo ir mobilumo, strateginių objektų plėtros, urbanistinės sistemos funkcionalumo ir kitose srityse.

TREČIASIS SKIRSNIS
RODIKLIŲ SISTEMOS TOBULINIMO REKOMENDACIJOS

Suformuoti konceptualieji sprendiniai, detalizuoti sprendinių konkretizavimo stadijoje, turi būti pamatuojami, siekiant įvertinti sprendinių įgyvendinimo / neįgyvendinimo teigiamus ir neigiamus pokyčius ir nuspręsti, ar pasirinktus principus ir (arba) jų realizavimo būdus plėtoti, ar keisti kitais. Rodiklių reikšmių analizė gali padėti nustatyti naujai besiformuojančias problemines situacijas, taip pat sinergijas, kurios būtų naudingos ieškant gero valdymo būdų, stebint tvarumą, investicijų sėkmę ir poveikį.

Šiame skyriuje pateikiami rekomendacinio pobūdžio rodikliai koncepcijos rengėjų yra parinkti kaip pradinė informacija formuojant ir plėtojant sprendinių rodiklių sistemą, skirtą LR BP stebėsenai. Pažymima, kad rodikliai turi apimti ne tik kiekybinius, bet ir kokybinius parametrus. Įvertinus LR BP esamos būklės analizės stadijoje nustatytą duomenų trūkumo problemą ir naujų duomenų poreikį, teikiami ir visiškai nauji šiuo metu nekaupiami rodikliai. Taip pat rengėjas išskiria duomenų detalumą – kokiam statistiniam lygmeniui (valstybės (nacionaliniam), regioniniam, savivaldybės, gyvenamosios vietovės ar mažiausios statistinės

gardelės) reikalinga informacija, kad būtų galima nustatyti ne tik bendrąsias tendencijas, bet ir tai, kurioje šalies dalyje vyksta teigiami ar neigiami pokyčiai.

Vartojamos santrumpos:

AAA – Aplinkos apsaugos agentūra

EBPO – Ekonominio bendradarbiavimo ir plėtros organizacija (angl. OECD – *Organisation for Economic Co-operation and Development*)

KVJUD – VĮ Klaipėdos valstybinio jūrų uosto direkcija

LAKD – Lietuvos automobilių kelių direkcija prie Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerijos

LGT – Lietuvos geologijos tarnyba

LS – Lietuvos statistikos departamentas

LR AM – Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija

LR EnMIN – Lietuvos Respublikos energetikos ministerija

LR EIM – Lietuvos Respublikos ekonomikos ir inovacijų ministerija

LR KAM – Lietuvos Respublikos krašto apsaugos ministerija

LR KM – Lietuvos Respublikos kultūros ministerija

LR SM – Lietuvos Respublikos susisiekimo ministerija

LR ŠMSM – Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija

LR VRM – Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerija

LR ŽŪM – Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerija

NŽT – Nacionalinė žemės tarnyba prie Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministerijos

VSTT – Valstybinė saugomų teritorijų tarnyba

VTPSI – Valstybinė teritorijų planavimo ir statybos inspekcija prie Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijos

V – valstybės lygmeniu matuojamas rodiklis

S – savivaldybių lygmeniu matuojamas rodiklis

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	Policentrinė hierarchinė urbanistinė struktūra	Pažymėtina, kad atskiri rodikliai negali būti vertinami, reikalinga visuma, siekiant nusakyti urbanistinės struktūros pokyčius.	Gyventojų skaičius miestuose (gyv.) Gyventojų skaičius kaimuose (kaimo gyvenamosiose vietovėse) (gyv.) Miestų skaičius (vnt.) Kaimo gyvenamųjų vietovių skaičius (vnt.) Miestų dydis (gyv.) Kaimo gyvenamosios vietovės dydis (gyv.)	LS LS LS LS LS

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
		Duomenų lygmens rinkimo poreikis: gyvenamoji vietovė.	Kaimo gyvenamosios vietovės be gyventojų (vnt.) Urbanizacijos laipsnis (proc.) Darbingo amžiaus nuolatinių gyventojų skaičius (gyv.) Žemės užstatymo ir gyventojų skaičiaus augimo tempų santykis. *Atitinka DVT 11 tikslo 11.3 uždavinio rodiklį.* Mažuose ir vidutinio dydžio miestuose (iki 100 tūkst. gyventojų), įgyvendinančiuose miestų ir regionų vystymo planus, kuriuose atsižvelgiama į gyventojų skaičiaus prognozes ir išteklių poreikius, gyvenančių gyventojų dalis, (proc.). *Atitinka DVT 11 tikslo 11a uždavinio rodiklį.* *Didžiuosiuose miestuose (nuo 100 tūkst. gyventojų), įgyvendinančiuose miestų ir regionų vystymo planus, kuriuose atsižvelgiama į gyventojų skaičiaus prognozes ir išteklių poreikius, gyvenančių gyventojų dalis*, (proc.). *Atitinka DVT 11 tikslo 11 a uždavinio rodiklį.* Užimti gyventojai pagal ekonominės veiklos rūšis (gyv.) Užstatytos teritorijos (ha, proc.) Gyventojų tankis (gyv./ha)	LS LS LS LS – LS, LR VRM LS, LR VRM LS GRPK, ŽŪMGRP LS
	Kompaktiški miestai	Rekomendaciniai rodikliai teikiami pagal EBPO kompaktiškų miestų indikatorius ir turi būti tikslinami sprendinių konkretizavimo stadijoje. Pažymėtina, kad atskiri rodikliai negali būti vertinami, reikalinga visuma, norint nusakyti miesto kompaktiškumo pokyčius.	Gyventojų skaičiaus, urbanizuojamos ir (ar) užstatomos teritorijos gyvenamojoje vietovėje augimas. Gyventojų tankumas urbanizuotose teritorijose. Vykdomos plėtros pasiskirstymas esamose (taip pat modernizuojamose) užstatytose teritorijose ir naujai įsisavinamose teritorijose. Pastatų naudojimo intensyvumas (laisvų būstų, biuro vietų rodikliai). Užstatymo tankumas,	

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
		Duomenų lygmens rinkimo poreikis: statistinėje gardelėje detaliausiu lygmeniu.	užstatymo intensyvumas ir jų santykis. Būsto tipo pasiskirstymas (dalis individualių namų, palyginti su kitu būstu). Užstatytos miesto dalies santykis su miesto teritorija. Darbingo amžiaus žmonių skaičiaus ir darbo vietų balansas kaimynystėje (miesto dalyse). Žmonių skaičiaus ir paslaugų pasiūlos balansas kaimynystėje (miesto dalyse). Gyventojų dalis nuo visų gyventojų, kuriai iki paslaugų teikimo vietos yra ne daugiau kaip 500 metrų. Gyventojų dalis nuo visų gyventojų, kuriai iki atskirųjų želdynų, rekreacinių teritorijų yra ne daugiau kaip 500 metrų. Gyvenamųjų namų energijos suvartojimas (gyvenamųjų namų energijos suvartojimas vienam gyventojui). Prieinamumas (namų ūkio išlaidų būstui ir transportui dalis nuo visų namų ūkio išlaidų – galimas atitikmuo: statistinio vartotojo išlaidų būstui ir transportui svoris jo vartojimo prekių ir paslaugų krepšelyje, LS). Viešosios paslaugos (miesto infrastruktūros išlaikymo išlaidos vienam gyventojui). Namų ūkių, kuriems labai lengva ar lengva naudotis viešojo transporto paslaugomis, dalis, (proc.). *Atitinka DVT 11 tikslo 11.2 uždavinio rodiklį.*	LS

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			Viešosioms erdvėms priskiriama vidutinė užstatytos miestų teritorijos dalis pagal prieinamumą gyventojams pagal lytį, amžių ir neįgalumo lygį. *Atitinka DVT 11 tikslo 11.7 uždavinio rodiklį.*	
	Viešųjų paslaugų infrastruktūra ir viešųjų paslaugų kokybė	Pasirinkti pagrindiniai viešųjų paslaugų infrastruktūros būklę parodantys ir viešųjų paslaugų kokybę įvertinantys rodikliai. Atsižvelgiant į LR BP nagrinėjamas temas, pasirinktais rodikliais vertinama sveikatos, švietimo ir socialinių paslaugų infrastruktūros būklė bei paslaugų kokybė. Stebint šių rodiklių pokyčių reikšmes laiko perspektyvoje, būtų galima vertinti, ar viešųjų paslaugų kokybė gerėja, ar blogėja. Tikslinga šiuos rodiklius stebėti savivaldybių lygmeniu.	Lovų skaičius ligoninėse (su slaugos ir palaikomojo gydymo lovomis) 10 000 gyv. (vnt.) – siektina rodiklio reikšmė 2050 m. ne didesnė negu ES vidurkio reikšmė. Ilgalaikių priežiūros lovų slaugos ir stacionarios globos įstaigose skaičius, tenkantis 10 tūkst. gyventojų. Ligoninių lovų užimtumas (dienos per metus / proc.) Gydytojų skaičius, tenkantis 10 000 gyv. (asm.). Slaugos darbuotojų skaičius, tenkantis 10 000 gyv. (asm.). Negautos sveikatos priežiūros paslaugos (proc.) *atitinka DVT rodiklius.* Vidutinė tikėtina sveiko žmogaus gyvenimo trukmė (metai) – siektina rodiklio reikšmė 2050 m. ne mažesnė negu ES vidurkio reikšmė Gyventojų, sergančių lėtine liga ar turinčių ilgalaikių sveikatos sutrikimų, dalis (proc.) – *atitinka DVT rodiklius.* Mirusiųjų skaičius pagal mirties priežastis: kraujotakos sistemos ligos, piktybiniai	LS, Higienos institutas, EBPO, Eurostatas – V, S LS, Higienos institutas, EBPO, Eurostatas – S Higienos institutas, EBPO, Eurostatas – S Higienos institutas, EBPO, Eurostatas – S Higienos institutas, EBPO, Eurostatas – S LS, Eurostatas – V Eurostatas – V LS, Eurostatas – S Higienos institutas, EBPO,

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			navikai, išorinės mirties priežastys – *atitinka DVT rodiklius.*	Eurostatas – S
			Bendrojo ugdymo mokyklų plotas, tenkantis vienam mokiniui (kv. m vienam mokiniui).	ŠMSM – S
			Ikimokyklinio ugdymo įstaigų, bendrojo ugdymo mokyklų, profesinių mokyklų ir kolegijų skaičius (vnt.).	LS, ŠMSM – S
			Bendrojo ugdymo mokyklos vienam besimokančiam mokiniui teko lėšų.	LS, ŠMSM – S
			Išsilavinimo lygiai, 15–64 m. amžiaus grupė (proc.).	LS, Eurostatas – S
			Abiturientų lietuvių k., užsienio k., matematikos valstybinių brandos egzaminų rezultatai, išlaikiusių 36 balais ir daugiau, dalis (proc.).	Nacionalinis egzaminų centras – S
			Tarptautinio penkiolikmečių PISA (EBPO organizuojamas mokymosi pasiekimų tyrimas) skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų pasiekimai (balai) – siektina rodiklio reikšmė 2050 m. didesnė negu PISA vidurkio reikšmė.	EBPO – V
			Vaikų dalyvavimas ikimokykliniame ugdyme, 1–6 m. amžiaus vaikų dalis *atitinka DVT rodiklius.*	LS – S
			15–29 m. amžiaus jaunuolių, kurie nesimoko ir nedirba (angl. *not in Employment, Education or Training*, NEET), dalis pagal savivaldybes. EBPO šį rodiklį skaičiuoja šalių lygmeniu.	LS, ŠMSM – V
			Mokymosi visą gyvenimą lygis (25–64 metų amžiaus gyventojų) (proc.) *atitinka DVT rodiklius.*	LS, Eurostatas – S

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			Demografinės senatvės koeficientas, rodantis 64 m. ir vyresnio amžiaus žmonių procentinę dalį nuo 15–64 metų amžiaus žmonių grupės.	LS, Eurostatas – S
			Gyventojai 64 m. ir vyresnio amžiaus, kurių pajamos yra žemiau santykinio skurdo ribos ar kurie patiria socialinę atskirtį.	LS, Eurostatas – S
			Asmenų, socialines paslaugas gavusių dienos centruose, skaičius (asm.).	LS – S
			Socialinių paslaugų asmens namuose gavėjai (asm.).	LS – S
			Vietų skaičius globos įstaigose seniems ir neįgaliems žmonėms (asm.).	LS, Higienos institutas – V
			DVT rodikliai: *3.8.1. Būtiniausių sveikatos priežiūros paslaugų aprėptis (vidutinė būtiniausių paslaugų aprėptis, nustatoma pagal reprezentatyvias procedūras, apimančias reprodukcinės, motinų, naujagimių ir vaikų sveikatos apsaugą, infekcinių ir neinfekcinių ligų gydymą, paslaugų mastus ir prieinamumą visiems ir neturtingiausiems gyventojams).*	
	Kokybiškai ir efektyviai veikiantis kompleksinių sociokultūrinių paslaugų teikėjų tinklas. Kompleksinis gyventojų kultūrinių poreikių atliepimas ir ugdymas, sudarant sąlygas gauti kultūros	Kultūros išteklių ir sukuriamos vertės analizei būtina atlikti esamos būklės įvertinimą kokybiniu aspektu. Renkant duomenis iš kultūros paslaugų teikėjų, būtina įvertinti jų turimų organizacinių išteklių (valdomas turtas ir infrastruktūra,	IŠTEKLIAI: Kultūros sektoriaus darbuotojų dalyvavimo tęstinio profesinio mokymo kursuose (proc.) Vykdomų veiklų ir teikiamų kultūros paslaugų spektras (aprašomasis) Kultūros paslaugų teikėjų vykdomos kultūrinės edukacijos veiklos (aprašomasis) Organizaciniai kultūros paslaugų teikėjų ištekliai	LS, LR KM LR KM LR KM LR KM

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	paslaugas ir dalyvauti kultūroje.	žmogiškieji ištekliai skirtingoms veikloms įgyvendinti, ir sukuriama pridėtinė vertė (įgyvendinamų veiklų spektras, edukaciniai užsiėmimai ir programos, papildomos kultūrinės ir komercinės veiklos, tinklaveika, sukuriami produktai, vietos / regioninių / nacionalinių / užsienio dalyvių ir vartotojų skaičius, socialinės rizikos grupių įtrauktis, pajamos) santykį regioniniu, savivaldybės ir nacionaliniu lygmenimis.	(valdomas turtas ir infrastruktūra, žmogiškieji ištekliai, darbo užmokestis) (aprašomasis)	
			Kultūros paslaugų teikėjų naudojamos skaitmeninės ir rinkodaros priemonės (aprašomasis)	LR KM
			Kultūros paslaugų teikėjų partnerystės (vnt.)	LR KM
			Kultūros paslaugų teikėjų pajamos (tūkst. Eur)	LR KM
			Kūrybinės klasės dydis (proc. nuo bendro užimtumo)	LS, Eurostatas
			NAUDA / VERTĖ:	
			Turimais kultūros ištekliais sukuriama socialinė, ekonominė vertė (aprašomasis)	LS, LR KM
			Kultūroje dalyvaujančių gyventojų dalis (proc.)	LR KM
			Kultūrinėse veiklose mažuose miesteliuose ir kaimuose dalyvaujančių gyventojų dalis (proc.)	LS, LR KM
			Kultūros paslaugų prieinamumo vertinimas ir pokytis (proc.)	LR KM
			Kultūros paslaugų kokybės vertinimas ir pokytis (proc.)	LS, LR KM
			Gyventojų priklausymas bendruomeninėms organizacijoms (proc.)	LS
			Gyventojų pasitikėjimo kitais lygis (proc.)	LS
			Kultūros sektoriaus sukurta pridėtinė vertė (proc. nuo BVP)	LS
			Savanorystės, labdaros indeksas / dosnumo indeksas	LS „*The Economist*“

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			(angl. *World Giving Index*)	
			Demokratijos indeksas	LS
			STRATEGINIS LYGMUO:	
			Savivaldybių išlaidos kultūros paslaugoms (tūkst. Eur)	LS
			Kultūros sektoriaus ūkio subjektų skaičius ir išgyvenamumas (tūkst. Eur ir metai)	LR KM
			Savivaldybių, įsitraukusių įgyvendinant bazinį kultūros paslaugų paketą, dalis (proc.)	LR KM
			Kultūros vartojimo lygis (proc.)	LR EIM, LR KM
			Kūrybingumo indeksas (angl. *Global Creativity Index*, vieta)	
	Tvirtos tapatybės visuomenė ir stiprus teritorinis identitetas vietos, regioniniu ir nacionaliniu lygmeniu.	Visuomenės nariai nebūtinai naudojasi prieiga prie kultūros sektoriaus paslaugų, tačiau bendras jų žinomumas kuria tautos identitetą, pasididžiavimą nacionaline kultūra ir skatina išsaugoti ją ateities kartoms. Tapatybės formavimasis sukuria bendrumo, priklausymo socialiniams dariniams, aplinkai ar tautai jausmą.	Visuomenės dalis, kuri labai didžiuojasi savo šalies tapatybe (proc.)	Europos vertybių tyrimas (angl. *European Value Study*)
	Tarptautinio lygmens susisiekimo, urbanistinių, inžinerinių ir ekonominių centrų sisteminė sąveika, pasižyminti konkurenciniais	Pasirinkti plėtros, struktūriniai ir santykiniai rodikliai, nusakantys ekonominės sistemos pažangą, konkurencingumą, dominuojančias ekonomines veiklas	BVP lyginamosiomis kainomis, metinis augimo tempas (proc.) Aktualus palyginimas tarp ekonominių branduolių bei su šalies ar ES vidurkiais.	LS, Eurostatas – V, A
			BVP, tenkantis vienam gyventojui (Eur/asm.). Aktualus palyginimas tarp	LS, Eurostatas – V, A

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	pranašumais, suteikiančiais tvirtą pagrindą kertiniams valstybės ekonominiams branduoliams konkuruoti tarptautiniu lygmeniu, kuriant palankią terpę ir trauką verslui, investicijoms, inovacijoms, logistikai ir kitoms ekonominėms veikloms.	(ekonominę orientaciją); darbo jėgos trauką, patrauklumą investicijoms, socialinių ir darbo rinkos problemų lygį ir suteikiantys tarpregioninio ir tarptautinio palyginamumo galimybę. Norint įvertinti teritorinių ekonominių branduolių socioekonomines charakteristikas, rodikliai turėtų būti stebimi savivaldybių ar apskričių lygmeniu, priklausomai nuo turimų statistinių duomenų. Atskirais atvejais, pvz., palyginamumo tikslais, nagrinėjami ir nacionalinio bei tarptautinio lygmens atitinkami rodikliai.	ekonominių branduolių bei su šalies ar ES vidurkiais. *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma). Turi būti nustatoma atsižvelgiant VPS ar kituose strateginiuose dokumentuose atitinkamam laikotarpiui nustatytą siektiną BVP konvergencijos su išsivysčiusiomis šalimis tempą.* BVP pagal ekonomines veiklos rūšis (proc.) Vidutinis, ilgalaikis ir jaunimo nedarbo lygis (proc.) Demografinės senatvės koeficientas (asm.) Užimtųjų skaičiaus pagal amžiaus grupes augimo tempai ir struktūra pagal ekonomines veiklos rūšis (proc.) Darbo užmokesčio (darbo kaštų) santykis su šalies vidurkiu arba su ES vidurkiu (priklausomai nuo to, ar nacionaliniu, ar tarptautiniu lygmeniu atliekama rodiklio kaitos stebėsena) (proc.) Sukauptos tiesioginės užsienio investicijos regione / mieste, tenkančios vienam gyventojui (tūkst. Eur) Našumo / produktyvumo rodikliai (pridėtinė vertė, tenkanti vienam užimtajam, arba pridėtinė vertė, tenkanti vienai dirbtai valandai) ir jų augimo tempų sąveika su darbo sąnaudų augimo tempais. Kai darbo sąnaudų augimas lenkia produktyvumo augimo tempus, vieną pridėtinės vertės eurą pagaminti kainuoja vis brangiau, tuomet konkurencingumas mažėja.	LS – A LS, Eurostatas – V, A LS – V, S LS, Eurostatas – V, A LS, Eurostatas – V, S LS – V, A LS, Eurostatas – V, A

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			Materialinių investicijų į mašinas ir įrenginius, to meto kainomis santykis su BVP (proc.)	Eurostatas – V
	Gyvybingi regionai – ekonominės atskirties tarp regionų mažinimas	Pasirinkti plėtros, struktūriniai ir santykiniai rodikliai, nusakantys regiono ekonominės sistemos pažangą, konkurencingumą, dominuojančias ekonomines veiklas (ekonominę orientaciją); darbo rinkos efektyvumą, patrauklumą investicijoms, socioekonomines problemas ir suteikiantys tarpregioninio ir tarptautinio palyginamumo galimybę. Norint įvertinti teritorinių ekonominių branduolių socioekonomines charakteristikas, rodikliai turėtų būti stebimi savivaldybių ar apskričių lygmeniu, priklausomai nuo turimų statistinių duomenų. Atskirais atvejais, pvz., palyginamumo tikslais, nagrinėjami ir nacionalinio bei tarptautinio lygmens atitinkami rodikliai.	BVP lyginamosiomis kainomis, metinis augimo tempas (proc.) aktualus palyginimas tarp regionų ir su šalies vidurkiu. BVP, tenkantis vienam gyventojui (Eur/asm.) aktualus palyginimas tarp regionų ir su šalies vidurkiu. BVP pagal ekonomines veiklos rūšis (proc.) Vidutinis, ilgalaikis ir jaunimo nedarbo lygis (proc.) Demografinės senatvės koeficientas (asm.) Užimtųjų skaičiaus pagal amžiaus grupes augimo tempai ir struktūra pagal ekonomines veiklos rūšis (proc.) Darbo užmokesčio (darbo kaštų) santykis su šalies vidurkiu (proc.) Našumo / produktyvumo rodikliai (pridėtinė vertė, tenkanti vienam užimtajam, arba pridėtinė vertė, tenkanti vienai dirbtai valandai) ir jų augimo tempų sąveika su darbo kaštų augimo tempais. Kai darbo sąnaudų augimas lenkia produktyvumo augimo tempus, vieną pridėtinės vertės eurą pagaminti kainuoja vis brangiau, tuomet konkurencingumas mažėja. Materialinių investicijų to meto kainomis, santykis su BVP (proc.) Išduotų statybos leidimų skaičius	Eurostatas, LS – V, A Eurostatas, LS – V, A LS – V, A LS, Eurostatas – V, A LS – V, S LS, Eurostatas – V, A LS, Eurostatas – V, S LS, Eurostatas – A LS – A VTPSI IS „Infostatyba“, savivaldybių ir „Investuok

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			Tiesioginių užsienio investicijų projektų skaičiaus ir jų sukurtų darbo vietų skaičiaus kitimas	Lietuvoje“ informacija – A, S
	Vykdant švarios ir saugios logistikos paslaugas, užtikrinti konkurencinį pranašumą tarptautiniu mastu, daugiarūšiškumo / įvairiarūšiškumo galimybes.	Sudaromos sąlygos analizuoti transporto modalinį pasiskirstymą bei sekti bendras tendencijas, siekiant strateginio tikslo – didinti geležinkelių ir vandens transportu pervežamų krovinių mastą. Sudaromos sąlygos taikyti įvairius krovinių pristatymo būdus, vykdant krovinių logistiką viešųjų logistikos centrų įtakos zonose.	Valstybinės reikšmės geležinkelio kelių ilgis, km Elektrifikuotų geležinkelio kelių ilgis, proc. (siektina reikšmė 2050 m. – 100 proc.) Krovinių vežimas geležinkeliais (tranzitas) atskirose jungtyse / trasose / ruožuose, mln.t/metus *atitinka DVT rodiklius* Krovinių vežimas geležinkeliais (importas) atskirose jungtyse / trasose / ruožuose, mln.t/metus *atitinka DVT rodiklius* Krovinių vežimas geležinkeliais (eksportas) atskirose jungtyse / trasose / ruožuose, mln.t/metus *atitinka DVT rodiklius* Krovinių gabenimas kelių transportu (tranzitas) atskirose jungtyse / trasose / ruožuose, mln.t/metus *atitinka DVT rodiklius* Krovinių gabenimas kelių transportu (importas) atskirose jungtyse / trasose / ruožuose, mln.t/metus *atitinka DVT rodiklius* Krovinių gabenimas kelių transportu (eksportas) atskirose jungtyse / trasose / ruožuose, mln.t/metus *atitinka DVT rodiklius* Krovinių krova Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste, tūkst.t/metus *atitinka DVT rodiklius* Krovinių gabenimo į / iš daugiarūšių / įvairiarūšių	LS, Eurostatas – V LS, Eurostatas – V LS, Lietuvos geležinkeliai – V / ruožai, jungtys LS, Lietuvos geležinkeliai – V / ruožai, jungtys LS, Lietuvos geležinkeliai – V / ruožai, jungtys LS – V / ruožai, jungtys LS – V / ruožai, jungtys LS – V/ruožai, jungtys LS, KVJUD, Eurostatas – konkretus uostas LS – V / konkretūs

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			centrų struktūra (pagal transporto rūšį), proc.	centrai
			Krovinių krova perspektyviniame giliavandeniame išoriniame jūrų uoste, tūkst.t/metus atitinka DVT rodiklius	LS, Eurostatas – V / konkretus uostas
			Vidaus vandenų transportu vežtų krovinių kiekis, tūkst.t/metus *atitinka DVT rodiklius*	LS, Eurostatas – V / ruožai
			Elektromobilių įkrovimo prieigų skaičius valstybinės reikšmės keliuose, vnt.	LS, LAKD – V / keliai, kelių ruožai, jungtys
			Krovininio transporto vidutinis metinis paros eismo intensyvumas (VMPEI) keliuose, aut./parą	LS, LAKD – V / keliai, kelių ruožai, jungtys
			Pervežtų krovinių skaičius oro uoste (kiekvienam oro uoste atskirai), tūkst.t/metus *atitinka DVT rodiklius*	LS, Oro uosto dir., Eurostatas – V / konkretūs oro uostai
			Krovinių logistikos modalinis pasiskirstymas, siektina reikšmė 2050 m. daugiau negu 50 proc. krovinių, vežamų ilgesniu nei 300 km atstumu, pervežama kitu transportu (geležinkelių, vandens transportu) pagal ES baltąją knygą)	
			Viešųjų logistikos centrų skaičius, vnt.	LS, Eurostatas – V / S
			Krovinių apyvarta viešuosiuose logistikos centruose, tūkst. t/metus	LS – V LS – V / konkretūs centrai
	Sukurti ir palaikyti daugiarūšę keleivių vežimo sistemą, užtikrinančią maksimalią kelionės ir	Sudaromos sąlygos analizuoti keleivių logistikos situaciją ir priimti strateginius sprendimus siekiant tikslų: šalies mastu	Keleivių vežimas geležinkeliais, tūkst.kel./metus *atitinka DVT rodiklius (siektina reikšmė iki 2050 m. – ne mažiau negu 50 proc. keleivių vežimo vidutiniais nuotoliais (iki 300 km) dalis turėtų būti vykdoma*	LS, Eurostatas – V / ruožai, jungtys, stotys

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	gyvenimo kokybę esant paslaugų pasiekiamumui.	vidutiniu ir tolimuoju atstumais didžiąją dalį keleivių pervežti geležinkelių transportu; savivaldybių mastu didžiąją dalį keleivių pervežti darniu (viešuoju ir bevarikliu) transportu, itin trumpas keliones atliekant pėsčiomis *Prisideda prie Nacionalinio oro taršos mažinimo plano tikslų: 1) sumažinti taršą SO_2, NO_x, NH_3, KD2,5 ir NMLOJ, didžiausią dėmesį skiriant taršos mažinimui iš pagrindinių teršėjų; 2) apriboti taršą sunkiaisiais metalais ir patvariaisiais organiniais teršalais, siekiant neviršyti 1990 m. išmesto kiekvieno jų kiekio, didžiausią dėmesį skiriant taršos mažinimui iš pagrindinių teršėjų.*	*traukiniais)* pagal ES baltąją knygą *Vidutinė kelionės trukmė geležinkelių transportu, min./kilometrui* Keleivių apyvarta Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste, tūkst.kel./metus *atitinka DVT rodiklius* Keleivių apyvarta perspektyviniame išoriniame giliavandeniame jūrų uoste, tūkst.kel./metus *atitinka DVT rodiklius* Pervežtų keleivių skaičius vidaus vandenų transportu, tūkst. kel./m *atitinka DVT rodiklius* Viešųjų elektromobilių įkrovimo prieigų skaičius, vnt. Individualių lengvųjų automobilių skaičius, aut./1000 gyv. Elektromobilių skaičius lengvųjų automobilių transporto priemonių parke, proc. Ekologiško, alternatyviais degalais / energijos šaltiniais varomo, transporto priemonių skaičius, vnt. Įskaitinių eismo įvykių skaičius, įskaitant eismo įvykių skaičių/1 mln. gyv. Žuvusiųjų eismo įvykiuose skaičius (skirtingos transporto rūšys), žuvusiųjų eismo įvykiuose skaičių / 1 mln. gyv. (siekiama reikšmė 2050 m. žūstančių eismo įvykiuose žmonių nulinė reikšmė pagal ES baltąją knygą)	LS – V / ruožai, jungtys LS, Eurostatas – konkretus uostas LS, Eurostat – konkretus uostas LS, Eurostatas – V/ruožai, jungtys, uostai (prieplaukos) LAKD – V / S / kelių ruožai VĮ „Regitra“, Eurostatas – V / S VĮ „Regitra“, Eurostatas – V / S VĮ „Regitra“, Eurostatas – V / S LS, Eurostatas – V / S LS, Eurostatas – V / S

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			Dviračių takų tinklo ilgis ir tankis, km, km/km^2	LS – S
			Vidutinis metinis paros eismo intensyvumas (VMPEI), aut./parą	LS, LAKD – V / S / ruožai, jungtys
			Keleivių srautas oro uoste (kiekvienam oro uoste atskirai), tūkst. kel./m *atitinka DVT rodiklius*	LS, Eurostatas, Oro uosto dir. – V, konkretūs uostai
			Jūros ir oro uostų pasiekiamumas geležinkelių transportu (siekiama iki 2050 m. reikšmė – 100 proc. pagal ES baltąją knygą)	LS – V, konkretūs uostai
			Kelionių, vykdomų viešuoju transportu, išskiriant tarptautinius vežimus, dalis nuo visų kelionių, proc.	LS, Eurostatas – V / *S*
			Keleivių vežimas viešuoju transportu (urbanistiniuose centruose, įtakos zonose), tūkst. kel./metus	LS, Eurostatas – V / S
			Vidutinė kelionės trukmė kelių viešuoju transportu, min./kilometrui	LS – V / S / ruožai, jungtys
			Urbanistinių centrų (įvairaus lygmens) pasiekiamumas (individualiu, viešuoju transportu) per laiko vienetą 30/60 min.	LS – V / S / per laiko vienetą pasiekiamų centrų įtakos zonos
			Viešojo transporto paslaugų efektyvumas 0,3–1 km atstumu pėsčiomis pasiekiamose stotelėse, minimalus VT aptarnavimo stotelėje skaičius (dažnis)/dieną	LS – S / efektyvumo zonos / stotelės
			Kelionių dviračiais dalis, proc.	LS – V / S
			Kelionių pėsčiomis dalis, proc.	LS – V / S
			Kelionės atstumas (vidutinis kelionės atstumas), km	LS – S

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			Gyventojų procentinė dalis nuo visų gyventojų, turinti ekologiško transporto įkrovimo / degalų papildymo pasiekiamumą 500 m atstumu pagrindiniuose šalies urbanistiniuose centruose, proc.	LS – V/ S
			Alternatyvios energijos / degalų naudojimas transporte (transporto energijos / degalų suvartojimas 1 gyventojui)	LS – V / S
			Šiltnamio efektą sukeliančių dujų išmetimas transporto sektoriuje, mln. t CO_2 (iki 2030 m. miestų logistikos veikloje CO_2 nebūtų išmetamas, perpus sumažinti įprastiniu kuru varomų automobilių naudojimą miestuose, užtikrinti, kad iki 2050 m. aviacijos sektoriuje naudojami tvarūs ir mažai anglies dioksido išskiriantys degalai sudarytų 40 proc., 40 proc. sumažinti ES jūrų transporto sektoriuje išmetamo CO_2 kiekį pagal ES baltąją knygą)	LS – V/ konkrečios savivaldybės
			Triukšmo (pagrindinių kelių, geležinkelių, orlaivių transporto ir pramoninės veiklos) veikiamų žmonių skaičius pagrindiniuose 5 urbanistiniuose centruose, žm. sk. / 1 000 gyv.	LS – V / konkrečios savivaldybės/ ruožai
			Pagrindinių kelių, geležinkelių, orlaivių transporto triukšmo veikiamų žmonių skaičius ne urbanistiniuose centruose, žm. sk. / 1 000 gyv.	LS – V / S
			Švytuoklinės migracijos mastas tarp urbanistinių centrų, žm. sk. / 1 000 gyv.	LS – V / S
			DVT rodikliai: *9.1.1. Kaimo gyventojų, gyvenančių 2 km spinduliu nuo*	

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			visus metus funkcionuojančio kelio, dalis, proc.	
	Perėjimas prie mažai anglies dioksido išmetančios ekonomikos, didinant energijos vartojimo efektyvumą, skatinant AEI plėtrą, alternatyvių degalų ir energijos šaltinių (pvz., elektros) naudojimą transporto sektoriuje, sudarant sąlygas, reikalingas netaršios energijos gamybos būdų bei gaminančių vartotojų plėtrai.	Rodikliai jau renkami pagal Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos (toliau lentelėje – NES) priemonių planą. Transporto sektoriaus rodikliai įtraukti šios koncepcijos dalyje „Mobilumas (susisiekimo sistema)“ *Prisideda prie Nacionalinio oro taršos mažinimo plano tikslų: 1) sumažinti taršą SO_2, NO_x, NH_3, KD2,5 ir NMLOJ, didžiausią dėmesį skiriant taršos mažinimui iš pagrindinių teršėjų; 2) apriboti taršą sunkiaisiais metalais ir patvariaisiais organiniais teršalais, siekiant neviršyti 1990 m. išmesto kiekvieno jų kiekio, didžiausią dėmesį skiriant taršos mažinimui iš pagrindinių teršėjų.*	Bendrojo galutinio energijos suvartojimo AEI dalis, proc., *atitinka DVT rodiklius (siektina reikšmė 80 proc. 2050 m., pagal NES)* Elektros energijos iš AEI dalis galutiniame elektros energijos suvartojimo balanse, proc. *(siektina reikšmė 100 proc. 2050 m., pagal NES)* Iš atsinaujinančių ir vietinių energijos išteklių pagaminta centralizuotai tiekiama šiluma, proc. visos centralizuotai tiekiamos šilumos *(siektina reikšmė 100 proc. 2050 m., pagal NES)* Sumažėjęs pirminės ir galutinės energijos intensyvumas, palyginti su 2017 m., kartais *(siektina rodiklio reikšmė pagal NES iki 2050 m. užtikrinti, kad pirminės ir galutinės energijos intensyvumas būtų apie 2,4 karto mažesnis negu 2017 m.)*	Eurostatas – V Eurostatas – V Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija – S Eurostatas – V

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
		Papildomai siūlomi rodikliai. Šiuo metu nėra duomenų apie individualiai šildymui sunaudojamą energiją, tačiau didėjant saulės kolektorių, šilumos siurblių naudojimo mastui tikslinga pradėti kaupti tokią informaciją. Šiuo metu tokią informaciją turi VĮ Statybos produkcijos sertifikavimo centras, nes tokią informaciją privaloma pateikti energinio naudingumo sertifikate. *Prisideda prie Nacionalinio oro taršos mažinimo plano P30 priemonės „Namų ūkių (būstų) šildymo įrenginių inventorizavimas“.*	Namų ūkių šildymui reikalingą energiją gaunančių iš atsinaujinančių išteklių (išskyrus biokurą) dalis iš bendro namų ūkių skaičiaus, proc. *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatoma atsižvelgiant į NES nustatytą siektiną reikšmę – energijos iš AEI dalis namų ūkiuose 2030 m. sudarys 80 proc.).* Pastatų, šildymui naudojančių šilumos siurblius, skaičius, vnt. *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatoma atsižvelgiant į NES nustatytąją siektiną reikšmę – energijos iš AEI dalis namų ūkiuose 2030 m. sudarys 80 proc.).* Pastatų, šildymui naudojančių šilumos siurblius, plotas, m^2 *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatoma atsižvelgiant į NES nustatytąją siektiną reikšmę – energijos iš AEI dalis namų ūkiuose 2030 m. sudarys 80 proc.).*	VĮ Statybos produkcijos sertifikavimo centras arba LR AM – S
		Transporto sektoriaus rodikliai įtraukti šios koncepcijos dalyje „Mobilumas (susisiekimo sistema)“.	Energetikos (išskyrus transportą) sektoriaus išmetamų į atmosferą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, tCO_2ekv (*siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatyta atsižvelgiant į atnaujintus sritį reglamentuojančius strateginius dokumentus*). Atliekų sektoriaus išmetamų į atmosferą šiltnamio efektą sukeliančių dujų kiekis, tCO_2ekv (*siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatyta, atsižvelgiant į atnaujintus sritį reglamentuojančius strateginius dokumentus*).	LR AM (nacionalinio išmetamųjų šiltnamio efektą sukeliančių dujų inventoriaus duomenys) – V

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
		Pagal Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos priemonių planą renkamas rodiklis „Elektros energijos kiekis, pagamintas elektros energiją gaminančių vartotojų, gavusių paramą, elektrinėse, TWh“.	Elektros energijos kiekis, pagamintas elektros energiją gaminančių vartotojų, palyginti su visų vartotojų skaičiumi, proc. (*siektina reikšmė 50 proc. 2050 m. pagal NES)* *DVT rodikliai:* *7.1.2. Gyventojų, naudojančių daugiausia švarų kurą ir technologijas, dalis, proc.* *7.3.1. Galutinės energijos intensyvumas, vertinamas kaip galutinės energijos suvartojimo ir BVP santykis, tona naftos ekvivalentu (TNE) milijonui EUR sukurto BVP.* *9.4.1. Energetikos sektoriaus CO_2 išlakos, tenkančios pridėtinės vertės vienetui, kilotonos/mln. Eur BPV*	AB ESO – V
	Lietuvos energetikos sistemos sujungimas su kontinentine Europa (elektros ir gamtinių dujų sistemos), suskystintųjų gamtinių dujų (SGD) infrastruktūros plėtra	Rodikliai jau renkami pagal Nacionalinės energetinės nepriklausomybės strategijos priemonių planą.	Energetinio saugumo koeficientas, proc. (*siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma*).	Eurostatas – V
	Perėjimas prie žiedinės ekonomikos, prioritetą skiriant atliekų susidarymo mažinimui, efektyviam susidariusių atliekų tvarkymui, remiantis atliekų	Turi būti detalizuojama valstybės lygmeniu, nustačius nacionalinius perėjimo prie žiedinės ekonomikos tikslus ir uždavinius.	Strateginiuose atliekų prevencijos ir tvarkymo dokumentuose nustatyti rodikliai (*kai bus atnaujinti siekiant pereiti prie žiedinės ekonomikos)* *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatyta atsižvelgiant į atnaujintus sritį reglamentuojančius*	

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	prevencijos ir tvarkymo prioritetų eiliškumu, žaliavų vertės išsaugojimui		*strateginius dokumentus*). *DVT rodikliai:* *11.6.1. Gyventojų, kuriems prieinama viešojo komunalinių atliekų tvarkymo paslauga, dalis, proc.* *12.4.2. Susidariusios pavojingos atliekos 1 tūkst. gyventojų, tonomis.* *Sutvarkytų pavojingų atliekų dalis pagal tvarkymo būdą: šalinant, eksportuojant, deginant, naudojant, proc.* *12.5.1. Perdirbtos komunalinės atliekos palyginti su susidariusiomis komunalinėmis atliekomis, proc.* *Perdirbta komunalinių atliekų, tūkst. t*	
	Elektroninių ryšių paslaugų kokybės ir plėtros užtikrinimas visoje šalies teritorijoje		Mažmeninės interneto prieigos paslaugų gavėjų skaičiaus, vnt. (*siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatyta atsižvelgiant į atnaujintus sritį reglamentuojančius strateginius dokumentus*). Namų ūkių, turinčių galimybę naudotis sparčiuoju plačiajuosčiu ryšiu, skaičius, vnt. (*siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatyta atsižvelgiant į atnaujintus sritį reglamentuojančius strateginius dokumentus*). *DVT rodikliai:* *9.c.1. Gyventojų, gyvenančių judriojo ryšio tinklu aprėptoje teritorijoje, dalis pagal technologiją: 3G tinklu, proc., 4G tinklu, proc.*	LS – V
	Aprūpinimo inžinerine infrastruktūra, geriamojo vandens, ryšių poreikių užtikrinimas, nuotekų tvarkymo paslaugų	Ne visos vandens tiekimo įmonės priklauso asociacijai, todėl dalis duomenų turėtų būti renkami atskirai. Šiuo metu duomenys pagal	Gyventojai, aprūpinami centralizuotai tiekiamu vandeniu, palyginti su visais šalies gyventojais, proc. *atitinka DVT rodiklius* (*siektina reikšmė 95 proc. 2023 m., pagal Vandenų srities plėtros 2017–2023 metų programą)*.	Eurostatas – V Lietuvos vandens tiekėjų asociacija – S

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	užtikrinimas mažiausiomis sąnaudomis	gyventojų, aprūpinamų centralizuotai tiekiama šiluma, dalies, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi, rodiklį tiesiogiai nėra renkami.	Iki nustatytų reikalavimų išvalytų surenkamų nuotekų dalis, proc. (*siektina reikšmė 100 proc. 2023 m., pagal Vandenų srities plėtros 2017–2023 metų programą)*. Gyventojai, aprūpinami centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis, palyginti su visais gyventojais, proc. *atitinka DVT rodiklius* (*siektina reikšmė 95 proc. 2023 m., pagal Vandenų srities plėtros 2017–2023 metų programą)*. Gyventojų, aprūpinamų centralizuotai tiekiama šiluma, dalis, palyginti su bendru gyventojų skaičiumi (*siektina reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma*). *DVT rodikliai:* *6.2.1. Saugias sanitarijos paslaugas naudojančių gyventojų dalis, proc.* *7.1.1. Gyventojų, turinčių galimybę naudotis elektra, dalis, proc.*	
	Ekologinio kompensavimo sistemos geoekologinio potencialo didinimas	Didėjant riboto ir patikimo geoekologinio potencialo gamtinio karkaso teritorijų plotui, užtikrinamas didesnis ekologinio kompensavimo sistemos gyvybingumas ir funkcionalumas ir priešingai – mažėjant šių teritorijų daliai, mažėja ekologinio kompensavimo sistemos funkcionalumas.		Duomenys gaunami iš naujausios ortofotografinės medžiagos
	Karstinių	Karstėjimo proceso	Smegduobių sk./100 ha	LGT – V, S.

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	reiškinių intensyvumo lygis	intensyvumas, apribojimai žemėnaudai bei grėsmės turtui ir gyventojams.		
	Karstinės žemės	Gamtinės kliūtys naudoti žemę.	Plotas, ha arba proc.	LGT – V, S
	Cheminės denudacijos greitis (gipso, išnešamo su karstinių indikatorinių upių nuotėkiu, kiekis)	Karstėjimo proceso intensyvumą rodantis rodiklis.	m^3/km^2	LGT – S, upės baseinui
	Potencialūs geologinės aplinkos taršos židiniai	Rodiklis, rodantis žemės gelmių technogeninės apkrovos laipsnį.	$vnt./km^2$	LGT – V, S
	Kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių gavybos metu pažeistų žemių plotas (iš viso)	Rodiklis, rodantis kasyba pažeistų žemių plotų dydžius.	km^2 arba ha; proc. nuo bendro žemių ploto	LGT – V, S
	Kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių gavybos metu pažeistų žemių plotas (per laikotarpį)	Rodiklis, rodantis kasyba pažeistų žemių plotų dydžius per tam tikrą laikotarpį.	km^2 arba ha/metus; proc. nuo bendro žemių ploto	LGT – V, S
	Kietųjų naudingųjų iškasenų išteklių gavybos metu pažeistų žemių rekultivacija (per laikotarpį)	Rodiklis, rodantis kasyba pažeistų žemių plotų rekultivacijos tempą per tam tikrą laikotarpį.	km^2 arba ha/metus; proc. nuo bendro pažeistų žemių ploto per metus	LGT – V, S
	Saugomų teritorijų sistemos vystymas	Didėjant saugomų teritorijų plotui, užtikrinama geresnė ir visapusiškesnė gamtinių ir kultūrinių vertybių apsauga ir eksponavimo galimybės.	Saugomų teritorijų dalis (proc.) nuo bendro teritorijos ploto (siektina reikšmė – Lietuvos vidurkis – 20 proc.)	Saugomų teritorijų kadastras
	Miškų ekologinės būklės gerinimas	Didėjant brandžių ir perbrendusių medynų ploto daliai nuo visų medynų, susidaro palankesnės	Brandžių ir perbrendusių medynų ploto dalis (proc.) nuo visų medynų (*siektina reikšmė nenumatyta*)	Valstybinė miškų tarnyba, miškų inventorizacijos duomenys

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
		sąlygos biologinės įvairovės potencialui augti. Mažėjant brandžių ir perbrendusių medynų plotui, biologinės įvairovės raiškos potencialas mažėja.		
		Mažėjant plynų pagrindinių miškų kirtimų plotams, sudaromos palankesnės sąlygos stabilių ilgalaikių bendrijų formavimuisi, biologinės įvairovės išsaugojimui ir raiškai. Išlaikant esamą padėtį ir didinant plynų kirtimų plotų dalį, sudaromos prielaidos miškų biologinės įvairovės nykimui. Rodiklis vertinamas smulkiausio miškų administracinio teritorinio vieno atžvilgiu.	Plynų pagrindinių kirtimų ploto dalis proc. nuo visų tipų kirtimų apimamo ploto (*siektina reikšmė nenumatyta*)	Valstybinė miškų tarnyba, miškų inventorizacijos duomenys
	Agrarinių teritorijų ekologinės būklės gerinimas	Kuo didesnė daugiamete žoline augmenija apaugusių agrarinių teritorijų dalis, tuo ekologiniu požiūriu stabilesnis agrarinis kraštovaizdis ir didesnis biologinės įvairovės raiškos potencialas. *Prisideda prie Nacionalinio oro taršos mažinimo plano uždavinio 1.4. Sumažinti taršą amoniaku (toliau – NH_3), didžiausią dėmesį skiriant taršos sumažinimui žemės ūkio*	Trumpalaikių ir ilgalaikių pievų bei natūralių ganyklų ploto dalis proc. nuo visų žemės ūkio naudmenų (*siektina reikšmė – Lietuvos vidurkis 15 proc.*)	Žemės ūkio naudmenų ir pasėlių deklaravimo duomenys, VĮ ŽŪIKVC

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
		sektoriuje“.		
		Tarpinių pasėlių plotų didinimas sukuria biologinės įvairovės didėjimo galimybes agrarinėse teritorijose, mažina CO_2 emisiją ir didina organinės anglies kiekį dirvožemyje.	Tarpinių pasėlių ploto dalis proc. nuo ariamosios žemės ploto (siektina reikšmė – Lietuvos vidurkis 25–30 proc.)	Žemės ūkio naudmenų ir pasėlių deklaravimo duomenys, VĮ ŽŪIKVC
	Rekreacinių išteklių tausojamasis naudojimas	Rodikliai turėtų būti matuojami regiono, savivaldybių ar atskirų rekreacijos aptarnavimo centrų lygmeniu	Rekreacijos aptarnavimo centrų lankymas, asm., kelionių / nakvynių skaičius / užsieniečių skaičius Gyventojų pajamos ir išlaidos rekreacinėse teritorijose, mln. Eur.	LS
	Detaliai iššvalgytų kietųjų naudingųjų iškasenų ištekliai (pagal atskiras iškasenų rūšis)	Rodiklis rodo atskirų rūšių naudingųjų iškasenų išteklių atsargas.	mln. m^3	LGT – V, S
	Kietųjų naudingųjų iškasenų gavyba (pagal atskiras iškasenų rūšis)	Rodiklis rodo atskirų rūšių naudingųjų iškasenų išteklių kasybos apimtis per tam tikrą laikotarpį.	mln. m^3	LGT, VMI – V, S
	Kietųjų naudingųjų iškasenų gavyba (iš viso arba pagal atskiras iškasenų rūšis)	Rodiklis rodo atskirų rūšių (ar suminę) naudingųjų iškasenų išteklių kasybos apimtį, tenkančią vienam gyventojui per tam tikrą laikotarpį. JT darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. naudojamas 8.4.2 rodiklis.	m^3/gyv.	LGT – V, S
	Naftos gavyba	Rodiklis rodo naftos gavybos apimtį per tam tikrą laikotarpį.	tūkst. m^3	LGT, VMI – V, S
	Ištirti (aprobuoti) požeminio vandens ištekliai (pagal A+B	Rodiklis rodo iššvalgytų (aprobuotų pagal kategorijas A + B)	tūkst. m^3	LGT – V, S

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	kategorijas)	požeminio vandens išteklių kiekį.		
	Požeminio vandens gavyba	Rodiklis rodo išgaunamų požeminio vandens išteklių kiekį per parą.	tūkst. m^3/p	LGT, VMI – V, S
	Požeminio vandens gavyba	Rodiklis rodo per parą išgaunamų požeminio vandens išteklių kiekį, tenkantį vienam gyventojui.	m^3/p / gyv.	Vandens tiekėjų asociacija – V, S
	Požeminio vandens gavyba	Rodiklis rodo per parą išgaunamo požeminio vandens išteklių kiekį, palyginti su turimais iššvalgytais (aprobuotais) ištekliais. JT darnaus vystymosi darbotvarkėje iki 2030 m. naudojamas 6.4.2 rodiklis.	Proc. nuo iššvalgytų (aprobuotų) išteklių kiekio	LGT – V, S
	Įrengtų geoterminių gręžinių sistemų skaičius	Rodiklis rodo bendrą įrengtų geoterminių gręžinių sistemų skaičių.	vnt.	LGT – V, S
	Įrengtų geoterminių gręžinių sistemų bendra galia	Rodiklis rodo bendrą įrengtų geoterminių gręžinių sistemų galią.	MW	LGT – V, S
	Įrengtų geoterminių gręžinių sistemų pagaminamas šiluminės energijos kiekis	Rodiklis rodo bendrą įrengtų geoterminių gręžinių sistemų gaminamos energijos kiekį, tenkantį vienam gyventojui	MWh/gyv.	LS – V, S
	Kultūros paveldo išsaugojimas naudojant	Kultūros paveldo ekonominio įvertinimo rodikliai teikiami vadovaujantis „Cultural Heritage Counts for Europe“ ir „English Heritage“ pateikta	Bendrosios pridėtinės vertės sukūrimas paveldo sektoriuje, mln. Eur Paveldo objektų lankymas, asmenų, kelionių / nakvynių skaičius Savanoriavimas kultūros	LS

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
		tyrimų medžiaga „Heritage and the Economy“. Rodikliai turėtų būti matuojami savivaldybių ar regiono lygmeniu.	paveldo srityje, gyventojų skaičius Gyventojų pajamų išlaidos kultūros paveldo sektoriuje, mln. Eur	
	Kultūros paveldo išsaugojimas naudojant	Visuomenės įsitraukimo į kultūros paveldo veiklas rodikliai teikiami vadovaujantis „Cultural Heritage Counts for Europe“ ir „English Heritage“ pateikta tyrimų medžiaga. Rodikliai turėtų būti matuojami savivaldybių ar regiono lygmeniu.	Dalyvavimas kultūros paveldo sektoriaus veiklose, gyventojų skaičius Kultūros paveldo objektų lankymas, gyventojų skaičius, kelionių / nakvynių skaičius Savanoriavimas kultūros paveldo srityje, gyventojų skaičius	LS
	Tausojamasis miškų naudojimas	Vienodas medynų plotas pagal amžiaus klases užtikrina nepertraukiamą ir tolydų miško išteklių naudojimą.	Vienodas skirtingų amžiaus klasių medynų plotas. Siektinas vienodas skirtingų amžiaus klasių medynų plotas	Valstybinė miškų tarnyba, miškų apskaitos statistiniai duomenys
		Iškertant daugiau medynų tūrio, negu priauga, mažėja miškų regeneracinis potencialas, sukauptos biomasės tūris ir bloginamos ūkininkavimo miškuose sąlygos.	Medyno prieaugio ir jo iškertamo tūrio santykis (siektina reikšmė – santykis > 1)	Valstybinė miškų tarnyba, miškų apskaitos statistiniai duomenys
	Agrarinės teritorijos. *Prisideda prie Nacionalinio oro taršos mažinimo plano uždavinio 1.4. Sumažinti taršą amoniaku (toliau – NH_3), didžiausią dėmesį skiriant taršos sumažinimui žemės ūkio sektoriuje“*	Pievų ir ganyklų ploto pokytis žemės ūkio naudmenose, palyginti su ariamų žemių ploto pokyčiu, rodo agrarinių teritorijų naudojimo intensyvumo pokytį, t. y. jeigu pievų ir ganyklų daugėja bendroje žemės ūkio paskirties naudmenų struktūroje,	Pievų ir ganyklų santykis su ariamąja žeme žemės ūkio naudmenose, proc., ha (siektina reikšmė – Lietuvos vidurkis 15 proc.)	Žemės ūkio naudmenų ir pasėlių deklaravimo duomenys, VĮ ŽŪIKVC

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
		vadinasi, mažėja agrarinių teritorijų naudojimo intensyvumas ir atitinkamai gerėja tiek pačios agroekosistemos, tiek ir jos dirvožemių būklė.		
		Gamtinio karkaso elementų ekologinio kompensavimo funkcijų patikimumo pokytis rodo agrarinių teritorijų naudojimo intensyvumo pokyčius, t. y. daugėjant gamtinio karkaso teritorijų, kurių ekologinio kompensavimo funkcijos silpnos ir ribotos, didėja agrarinių teritorijų naudojimo intensyvumas, ir priešingai.	Gamtinio karkaso ekologinio kompensavimo funkcijų patikimumo jo elementuose (migracijos koridoriuose, vidinio stabilizavimo arealuose ir geoekologinėse takoskyrose) pokytis, proc., ha (savivaldybėse) (siektina reikšmė – 5 proc.)	CORINE duomenų bazė
	Jūra ir pakrantė	Jūrinių teritorijų naudojimo rodiklis, nustatytas LR BP jūrinėje dalyje (TPD registracijos Nr. T00076281 – Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano dalis „Jūrinės teritorijos“) – siūlomas tęstinumas	Saugomų teritorijų plotas, tik jūrinė dalis, kv. km Saugomų teritorijų plotas, nuo visos planuojamos akvatorijos, proc. Buveinių apsaugai svarbios teritorijos, tik jūrinė dalis, kv. km Buveinių apsaugai svarbios teritorijos nuo visos planuojamos akvatorijos, proc. Paukščių apsaugai svarbios teritorijos, tik jūrinė dalis, kv. km Paukščių apsaugai svarbios teritorijos nuo visos planuojamos akvatorijos, proc. Eutrofikacijos lygis, bendro azoto vasaros vertės – tarp vidutinės ir geros vandens	VSTT VSTT VSTT VSTT VSTT VSTT AAA

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			kokybės klasių, µg/l	
			Eutrofikacijos lygis, bendro fosforo vasaros vertės – tarp vidutinės ir geros vandens kokybės klasių, µg/l	AAA
			Nevietinės rūšys, rūšių skaičiaus	AAA
			Saugomo kranto ilgis, km	VSTT
			Saugomo kranto ilgis, proc. nuo bendro kranto ilgio	VSTT
			Ardomo kranto ilgis, km	LR AM
			Ardomo kranto ilgis, proc. nuo bendro kranto ilgio	LR AM
			Maudyklų vandens kokybė	AAA
			Rekreacijai naudojamas krantas, km	
			Rekreacijai naudojamas krantas, proc. nuo bendro kranto ilgio	
			Tralavimo plotai, kv. km	LR ŽŪM
			Tralavimo plotai, proc. nuo visos planuojamos akvatorijos	LR ŽŪM
			Laivybos keliai, kv. km	LR SM
			Laivybos keliai, proc. nuo visos akvatorijos	LR SM
			Jūrų uostų skaičius, vnt.	LR SM
			Jūrų uostų tankis kranto ilgyje, vnt./50 km	LR SM
			Mažųjų uostų / prieplaukų skaičius, vnt.	LR SM
			Mažųjų uostų / prieplaukų tankis kranto ilgyje, vnt./50 km	LR SM
			Uostų akvatorijos plotas (išorinis reidas ir vidinė akvatorija), kv. km	LR SM

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			Uostų akvatorijos plotas, proc.	LR SM
			Karinės pratybos (KAM teritorijos), kv. km	LR KAM
			Karinės pratybos, proc. nuo visos planuojamos akvatorijos	LR KAM
			Uostų akvatorijos plotas, proc.	LR SM
			Smėlio kasimas, kv. km	LGT
			Smėlio kasimas, proc. nuo visos planuojamos akvatorijos	LGT
			Dampingas, kv. km	LR SM, KVJUD
			Dampingas, proc. nuo visos planuojamos akvatorijos	LR SM, KVJUD
			Infrastruktūros objektų skaičius, vnt.	LR SM
			Infrastruktūros objektų skaičius (apsaugos zonų plotas), kv. km	LR SM
			Atsinaujinančios energijos gavyba (VEP užimama akvatorijos dalis), kv. km	LR EnMIN, LITGRIND
			Atsinaujinančios energijos gavyba (VEP užimama akvatorijos dalis), proc. nuo visos planuojamos akvatorijos	LR EnMIN, LITGRIND
			Akvakultūrai naudojama akvatorija, kv. km	LR ŽŪM
			Akvakultūrai naudojama akvatorija, proc. nuo visos planuojamos akvatorijos	LR ŽŪM
			Naftos gavyba (išgauta naftos jūroje), tūkst. kub. m	LR AM, LGT
			Naftos gavyba, naftos platformų užimami kv. km	LR AM, LGT
			Naftos gavyba, proc. nuo visos planuojamos akvatorijos	LR AM, LGT
	Ekonomikos struktūros	Pasirinkti plėtros, struktūriniai ir	Pasaulio banko „Doing Business“ verslo sąlygų	Pasaulio banko „Doing

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
	transformacija nuo pigia darbo jėga grįsto ekonomikos augimo modelio, kuriame vyrauja žemų ir vidutiniškai žemų technologijų veiklos, į tokį, kuriame vis didesnę pridėtinės vertės dalį generuotų nišinė, aukštesnių ir aukščiausių technologijų pramonės ir daug žinių reikalaujančias paslaugas teikiančios veiklos	santykiniai rodikliai, nusakantys šalies ekonominę pažangą, įvairiapusį konkurencingumo vertinimą, verslo sąlygas, skaidrumą (šešėlio ir korupcijos mastą), dominuojančias ekonomines veiklas (ekonominę orientaciją); darbo jėgos trauką, patrauklumą investicijoms, mokslinį ir inovacinį potencialą socialinių ir darbo rinkos problemų lygį, ir suteikiantys tarptautinio palyginamumo galimybę. Siekiant pažangos, šioje dalyje nurodytoms vizijoms, ambicijoms ir tikslams vertinti pakanka nacionalinio lygmens rodiklių, kurie turi būti palyginami laike ir ES mastu.	indeksas ir jo komponentai (rekomenduojama stebėti šio indekso subkategorijų atitinkamus rodiklius savivaldybių lygmeniu) (šaltiniai: savivaldybių informacija, LS, LLRI savivaldybių indeksas) *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatoma atsižvelgiant VPS nustatytą siektiną reikšmę)*. Pasaulio ekonomikos forumo konkurencingumo indeksas ir jo komponentai *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatoma atsižvelgiant VPS atitinkamam laikotarpiui nustatytą siektiną reikšmę)*. Ekonomikos šešėlio mastas Korupcijos suvokimo indeksas *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatoma atsižvelgiant VPS atitinkamam laikotarpiui nustatytą siektiną reikšmę)*. Ekonominės konvergencijos tempas ir lygis: BVP palyginamosiomis kainomis, metinis augimo tempas (proc.) BVP, tenkantis vienam gyventojui perkamosios galios standartais (PGS/asm.). *(siektina rodiklio reikšmė koncepcijos stadijoje nesiūloma. Turi būti nustatoma atsižvelgiant VPS atitinkamam laikotarpiui nustatytą siektiną reikšmę)*. Ekonomikos struktūra: BVP pagal ekonomines veiklos rūšis (proc.)	Business“ ataskaita – V Pasaulio ekonomikos forumo ataskaita –V „Schneider“, LLRI – V „Transparency International“ – V LS, Eurostatas V, A LS, Eurostatas – V LS, Eurostatas – V, A

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			Vidutinis, ilgalaikis ir jaunimo nedarbo lygis (proc.)	LS, Eurostatas – V, A
			Užimtųjų skaičius pagal amžiaus grupes augimo tempai ir struktūra pagal ekonomines veiklos rūšis (proc.)	LS, Eurostatas – V, A
			Darbo užmokesčio (darbo kaštų) santykis su ES vidurkiu (proc.)	LS, Eurostatas – V
			Sukauptos tiesioginės užsienio investicijos, tenkančios vienam gyventojui (tūkst. Eur)	LS, Eurostatas – V
			Našumo / produktyvumo rodikliai (pridėtinė vertė, tenkanti vienam užimtajam, arba pridėtinė vertė, tenkanti vienai dirbtai valandai) ir jų augimo tempų sąveika su darbo sąnaudų augimo tempais. Kai darbo sąnaudų augimas lenkia produktyvumo augimo tempus, vieną pridėtinės vertės eurą pagaminti kainuoja vis brangiau, tuomet konkurencingumas mažėja	LS, Eurostatas – V, A
			Materialinių investicijų į mašinas ir įrenginius to meto kainomis santykis su BVP (proc.)	Eurostatas – V
			Pasaulio inovacijų indeksas	INSEAD; „World Intellectual Property Organization“ – V
			ES inovacijų rezultatų suvestinė	Europos Komisija, Eurostatas – V
			Užimtųjų dalis, tenkanti mokslo ir technologijų sričiai (proc.)	Eurostatas – V
			Tyrimų ir plėtros santykis su	Eurostatas – V

Eil. Nr.	Koncepcijos sprendinys ar jo aspektas	Rodiklio pasirinkimo motyvai	Rodiklio pavadinimas, mato vienetas (jei žinoma)	Rodiklio šaltinis
			BVP (proc.) ir struktūra pagal finansavimo šaltinį (verslas / valdžia / akademinis / nepelno / užsienio)	
			Skaitmeninės infrastruktūros lygio ir pažangos matavimo rodikliai (žr. detaliau inžinerinę dalį)	Eurostatas – V
			Išsilavinimo lygiai, 15–64 metų amžiaus grupė (proc.)	LS, Eurostatas – V, A
			Tarptautinio penkiolikmečių PISA (EBPO organizuojamas mokymosi pasiekimų tyrimas) skaitymo, matematikos ir gamtos mokslų pasiekimai (balai)	EBPO – V
			15–29 metų amžiaus jaunuolių, kurie nesimoko ir nedirba (angl. *not in Employment, Education or Training*, NEET), dalis pagal savivaldybes. EBPO šį rodiklį skaičiuoja šalių lygmeniu	LS, ŠMM
			Mokymosi visą gyvenimą lygis (25–64 metų amžiaus gyventojų) (proc.)	LS, Eurostatas
			Lietuvoje veikiančių universitetų tarptautiniai reitingai (vieta)	„Times Higher Education“, „QS World University Rankings“
	Nacionalinis saugumas	Rodiklių stebėjimas padėtų stebėti nacionalinio saugumo stiprinimo procesą ir pažangą	Karinių teritorijų sausumoje poreikio išpildymas, proc.	KAM
			Karinės teritorijų jūroje poreikio išpildymas, proc.	KAM
			Karinio mobilumo poreikio užtikrinimas, proc.	KAM
			Priimančios šalies paramos (PŠP) poreikių išpildymas, proc.	KAM

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano valstybės teritorijos erdvinio vystymo krypčių ir teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų
2 priedas

LIETUVOS RESPUBLIKOS BENDROJO PLANO SĄSAJOS SU KITAIS DOKUMENTAIS

1. Sąsajos su galiojančiu Lietuvos Respublikos teritorijos bendruoju planu

Rengiamoje LR BP koncepcijoje, kaip ir galiojančiame LR BP, atsižvelgiant į Europos erdvinės raidos kontekstą, šalies teritorijos raidos strategija remiasi šiais Europos Sąjungoje (toliau – ES) pripažintais bendriausiais teritorijų plėtros principais:

- socialinė ir ekonominė plėtra vykdoma siekiant teritorinių (erdvinių) struktūrų pusiausvyros;
- teritorinės (erdvinės) struktūros grindžiamos ypatingomis (specialiomis) vertybėmis ir regioniniu identitetu Europos kontekste;
- racionali ekonominė plėtra iš esmės neprieštarauja gamtos ir kultūros paveldo naudojimui ir išsaugojimui. Paveldo išsaugojimas ir naudojimas padeda ekonominei plėtrai.

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano koncepcijoje, kaip ir galiojančiame LR BP, numatoma:

- tvari ir pusiausviroji socialinė, ekonominė ir ekologinė šalies teritorijos plėtra;
- daugiacentrės gyvenamųjų vietovių sistemos plėtojimas;
- infrastruktūros ir informacijos pasiekiamumo didinimas;
- gamtos bei kultūros paveldo išsaugojimas ir racionalus naudojimas.

Pateikiami tam tikri atskirų koncepcijoje formuojamų ir galiojančio LR BP sprendinių aspektai:

Teritorinių elementų vystymas	
Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
Kompaktiškų miestų formavimas	Galiojantis LR BP labiau orientuotas į urbanistinės sistemos formavimą ir miestų vidinės problematikos iš esmės nenagrinėja. Yra išskirta, kad didžiuosiuose miestuose turi būti įgyvendinamos oro kokybės gerinimo priemonės.
Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas miestuose	Kultūros paveldą darniai integruoti į kraštovaizdžio, taip pat ir urbanistinio, formavimą, pritaikant šiuolaikinėms reikmėms.
Mobilumas	Galiojančiame LR BP mobilumo, pasiekiamumo bei daugiarūšiškumo samprata šalies urbanistiniuose

	centruose (miestuose) nebuvo stipriai plėtojama. Didžiausias dėmesys buvo skiriamas šalies tarptautinei integracijai ir įsitvirtinimui. Sprendžiant globalius reiškinius (taršos ir CO_2 emisijų problematiką) būtinas galiojančio LR BP sprendinių įgyvendinimo tęstinumas, apimantis ir papildomai sprendžiantis tolesnių tranzitinių ir šalies logistikos srautų bei gyventojų judėjimo sąlygas urbanistiniuose centruose (miestuose).
Tvariai naudojami ištekliai	Galiojančiame LR BP jau buvo numatoma didinti energijos vartojimo efektyvumą, plačiau naudoti AEI, plėsti nuotekų tinklus ir kt. Vis dėlto buvo labiau koncentruojamasi į konkrečius technologinius sprendimus (pvz., grupinių boilerinių naikinimą). Žiedinės ekonomikos samprata ir klimato kaitos aspektai aptarti nebuvo.
Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės (taip pat miesteliai ir maži miestai)	Numatytas kaimų ir miestelių (seniūnijų centrų), kaip žemės ūkio gamybos ir kaimo gyventojų aptarnavimo, iš dalies miesto gyventojų rekreacijos, centrų, plėtojimas. Tai išskirta kaip veiksminga priemonė nuo kaimo gyvenamųjų vietovių depopuliacijos. Taip pat numatyta, kad tikslinga kultūros paveldo išsaugojimo rėmimą derinti su Nacionaline turizmo programa, Kultūrinio turizmo programa ir kaimo turizmo plėtote.
Tvari agrarinė ekonomika	Išreikšta nuostata, kad šalies ekonomikos augimas turėtų būti skatinamas ūkinę veiklą diferencijuojant pagal teritorinio potencialo ypatumus, taikant funkcinę konversiją ir ekologiškas technologijas. Išskirtas kaip vienas iš strateginių tikslų – nedaryti žalos šalies teritorijos gamtinei ir kultūrinei aplinkai.
Mobilumas	Galiojančiame LR BP mobilumo, pasiekiamumo ir daugiarūšiškumo samprata šalies urbanistiniuose centruose (miestuose) ir jų įtakos zonoje nebuvo stipriai plėtojama. Didžiausias dėmesys buvo skiriamas šalies tarptautinei integracijai ir įsitvirtinimui. Sprendžiant globalius reiškinius (CO_2 emisijų ir transporto kuriamos taršos problematiką urbanistiniuose centruose), būtinas galiojančio bendrojo plano sprendinių įgyvendinimo tęstinumas, apimantis ir papildomai sprendžiantis tolesnių tranzitinių ir šalies logistikos srautų bei gyventojų judėjimo sąlygas miestų įtakos zonose ir regionuose.
Gamtinės teritorijos ir ekologinio balanso pagrindas	
Valdoma urbanizacija	Išskirtas vienas iš strateginių tikslų – nedaryti žalos šalies teritorijos gamtinei ir kultūrinei aplinkai.
Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
Jūrinė teritorija	Rengiamu bendruoju planu užtikrinamas galiojančio bendrojo plano sprendinių tęstinumas. Nekitus

	strateginiams šalies tikslams, uostų plėtros (įskaitant išorinį giliavandenį uostą), Šventosios, mažųjų uostelių koncepciniai klausimai lieka tęstiniai rengiamame bendrajame plane.
Specialiųjų temų vystymas	
Konkurencinga valstybė	
Konkurencingumas	Išreikšta nuostata, kad šalies ekonomikos augimas turėtų būti skatinamas ūkinę veiklą diferencijuojant pagal teritorinio potencialo ypatumus, taikant funkcinę konversiją ir ekologiškas technologijas.
Žmogiškieji ištekliai	Išreikšta nuostata, kad: ● daugiacentrės gyvenamųjų vietovių sistemos hierarchinį tinklą tikslinga formuoti bendrųjų Europos namų fundamentalių ląstelių pagrindu; ● Lietuva per Europos žemyno, gyvenamųjų vietovių tinklą, jungiantį aukščiausio lygmens regionų centrus, tiesiogiai įsijungtų į Europos žemyno tinklą.
Infrastruktūra ir ištekliai	Tarptautinių ryšių formavimo principai buvo programuoti galiojančio Lietuvos Respublikos bendrojo plano sprendiniuose. Šiuo bendruoju planu siekiama užtikrinti galiojančio bendrojo plano sprendinių tęstinumą, stiprinant esamą ir plėtojant pagrindines tarptautinių logistikos kryptis šiaurės–pietų ir rytų–vakarų kryptimis ir tarptautinius ryšius užtikrinančią infrastruktūrą. Rengiamo bendrojo plano koncepcijoje siūloma sistema, atitinkanti tendencijas, tarptautinių urbanistinių centrų vystymosi perspektyvas, vertinant galiojančio bendrojo plano sprendinių įgyvendinimą. Formuojant tarptautinį tinklą ir įgyvendinant kokybines sąlygas, palaipsniui augant tranzitiniams logistikos srautams, sprendžiant globalius reiškinius (taršos ir CO_2 emisijų problematiką), būtinas galiojančio LR BP sprendinių įgyvendinimo tęstinumas, apimantis ir papildomai sprendžiantis tolesnių tranzitinių ir šalies logistikos srautų bei gyventojų judėjimo sąlygas šalyje, miestuose. Galiojančiame LR BP jau buvo numatomos jungtys su žemynine Europa, platesnis AEI naudojimas. Elektros gamybos srityje buvo koncentruojamasi į stambius energijos gamintojus, decentralizuota gamyba, tačiau gaminančių vartotojų samprata taikyta nebuvo.

2. **Sąsajos su Lietuvos Respublikos pagrindiniais, vizijas formuojančiais ir tarptautiniais dokumentais**

2.1. **2014–2020 metų nacionalinės pažangos programa**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai

1.1. Kompaktiškų miestų formavimas	„Būtina darnios ir tvarios ekonomikos sąlyga – konkurencingi, svariai prie ekonominio augimo prisidedantys miestai – plėtros varikliai, patrauklūs investuoti ir kurti darbo vietas mažieji ir vidutiniai miestai, gyvybingos, pasižyminčios diversifikuota ūkio struktūra kaimo vietovės. Visas šias šalies urbanistinio tinklo grandis būtina stiprinti sprendžiant jų specifines problemas. Siekiant visoje šalies teritorijoje užtikrinti vienodus ekonominės aplinkos standartus, būtinos valstybės investicijos į šalies miestų kompleksišką infrastruktūros modernizavimą sprendžiant kiekvieno miesto specifines problemas. Siūloma investicijas koncentruoti šiuose dviejuose miestų tipuose: ● nepatrauklios ar apleistos, ribojančios viso miesto ekonominio augimo ir konkurencingumo galimybes didžiųjų miestų dalys, kuriose formuojasi socialinių patologijų, nusikalstamumo židiniai; ● mažesni miestai (savivaldybių centrai ir kiti miestai), susiduriantys su nepakankamo užimtumo, mažo ekonominio aktyvumo, emigracijos problemomis dėl nepatrauklios jų gyvenamosios ir investicinės aplinkos.“
1.2. Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas miestuose	„Kompleksiškai tirti ir konservuoti / restauruoti kultūros paveldą (pasitelkus konservavimo / restauravimo centrus).“
1.5. Mobilumas	Rengiamame bendrajame plane formuluojami pasiūlymai, įgyvendinantys šioje programoje iškeltus tikslus ir uždavinius, susijusius su įvairiarūšiškumo ir daugiarūšiškumo pasiūla šalies regioninėje ir vietinėje logistikoje, taip pat siūlomi principai.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.3. Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės (taip pat miesteliai ir maži miestai)	„Mažieji miestai ir miesteliai taip pat kurtų darbo vietas, o kaimo vietovės diversifikuotų savo ūkio struktūrą ir išliktų gyvybingos, plėtotų bendruomenių socialinę ir kultūrinę veiklą, būtina investuoti į šių teritorijų bendruomeninę ir viešąją infrastruktūrą.“ „Teikti paramą iniciatyvoms, skatinančioms prižiūrėti, aktualizuoti ir propaguoti lokalinius (kaimo, regiono) kultūrinės atminties objektus (įskaitant etnografinių kaimų atgaivinimą).“
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Nuosekliai pasisakoma už kūryba pagrįstų partnerysčių plėtojimą, gerinant bendruomenių veiklos sąlygas. Tai ypač taikoma regionams, kai mažieji miestai ir miesteliai taip pat kurtų darbo vietas, o kaimo vietovės įvairintų savo ūkio struktūrą, būtina kurti trūkstamą viešąją infrastruktūrą, paslaugas (ypač reikšmingas bendruomenių socialinei, kultūrinei veiklai), kiek įmanoma naudojant esamos apleistos ar neefektyvios infrastruktūros įvairinimo, funkcionalumo didinimo galimybes.

	Atkreipiamas dėmesys į visuomenės įtrauktumą, naujas socialines ir kultūrines iniciatyvas, susijusias su miestų mikrorajonuose ir regionuose gyvenančių, socialinę atskirtį patiriančių ar kitų specifinių gyventojų grupių įtraukimu į kultūros kūrimą ir sklaidą.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Nuosekliai pasisakoma už kūryba pagrįstų partnerysčių plėtojimą, gerinant bendruomenių veiklos sąlygas. Tai ypač taikoma regionams. Kad mažieji miestai ir miesteliai taip pat kurtų darbo vietas, o kaimo vietovės įvairintų savo ūkio struktūrą, būtina kurti trūkstamą viešąją infrastruktūrą, paslaugas (ypač reikšmingas bendruomenių socialinei, kultūrinei veiklai), kiek įmanoma naudojant esamos apleistos ar neefektyvios infrastruktūros įvairinimo, funkcionalumo didinimo galimybes. Atkreipiamas dėmesys į visuomenės įtrauktumą, naujas socialines ir kultūrines iniciatyvas, susijusias su miestų mikrorajonuose ir regionuose gyvenančių, socialinę atskirtį patiriančių ar kitų specifinių gyventojų grupių įtraukimu į kultūros kūrimą ir sklaidą. Programa skirta Lietuvos pažangos strategijai „Lietuva 2030“ įgyvendinti. 1 programos prioriteto „Visuomenės ugdymas, mokslas ir kultūra“ bendrasis tikslas – skatinti kiekvieną gyventoją realizuoti savo galimybes mokantis, kuriant, tiriant, tikslinga veikla prisiimant atsakomybę už save, valstybę ir aplinką. Būtina stiprinti gyventojų gebėjimus, leidžiančius plėsti žinias, inicijuoti naujus kultūrinius, socialinius ir ekonominius procesus, atrasti būdus, kaip konsoliduoti visuomenę ir stiprinti demokratiją. Atkreipiamas dėmesys į visuomenės įtrauktumą, naujas socialines ir kultūrines iniciatyvas, susijusias su miestų mikrorajonuose ir regionuose gyvenančių, socialinę atskirtį patiriančių ar kitų specifinių gyventojų grupių įtraukimu į kultūros kūrimą ir sklaidą.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
	„Būtina darnios ir tvarios ekonomikos sąlyga – konkurencingi, svariai prie ekonominio augimo prisidedantys miestai – plėtros varikliai, patrauklūs investuoti ir kurti darbo vietas mažieji ir vidutiniai miestai, gyvybingos, pasižyminčios diversifikuota ūkio struktūra kaimo vietovės.

2.2. **Valstybės pažangos strategija „Lietuva 2030“**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.2. Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas miestuose	„Mums turi būti svarbu išsaugoti bei plėtoti gamtos ir kultūros paveldą, išmintingai naudoti išteklius.“
1.5. Mobilumas	Strategijoje „Lietuva 2030“ „(užtikrinti gyventojų judumo poreikį, sukuriant efektyvią integruoto viešojo susisiekimo sistemą, tinkamos kokybės ir šiuolaikišką infrastruktūrą ir plėtojant darnaus judumo iniciatyvas)“ iškelti uždaviniai sprendžiami ir rengiamame bendrajame plane, akcentuojant regioninio transporto perspektyvinį vaidmenį, geležinkelio transporto įveiklinimą ir suderinamumą regioninio keleivių vežimo paslaugoms bei būtinosios daugiarūšių taškų plėtros būtinybę daugiarūšių kelionių galimybėms.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Siekiama paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Kūrybiškumas akcentuojamas kaip visuomenės pagrindas, generuojant vertingas idėjas ir jas įgyvendinant, iššūkius vertinant kaip naujas galimybes savo sėkmei kurti.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
1. Stiprus Lietuvos teritorinis identitetas	
	Siekiama paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Strategijos tikslu „Solidari visuomenė“ siekiama sutvirtinti Lietuvos kultūrinę ir politinę tapatybę bei ugdyti kultūrinę savimonę. Akcentuojamas poreikis semtis stiprybės iš savo istorijos ir kartu būti šiuolaikiška, atvira dabarčiai visuomene.
3. Konkurencinga valstybė	
	Deklaruotas siekis „tapti visaverte Šiaurės ir Baltijos valstybių regiono dalimi yra suderinamas su šalies ilgalaike Rytų politika ir neprieštarauja ambicijai tapti regiono lydere Rytų kaimynystės atžvilgiu. Perėmusi geriausią Šiaurės valstybių patirtį, Lietuva taps dar patrauklesnė Rytų kaimynystės šalims, siekiančioms modernizuoti savo valdymo struktūras ir sustiprinti ryšius su Europos Sąjunga.“
3.6. Palankios verslo sąlygos ir efektyvus reguliavimas	Deklaruoti siekiai: „Institucinė aplinka ir infrastruktūra užtikrina inovatyviai ir efektyviai veiklai reikalingus finansinius ir kitokius išteklius, organizacines, technines bei intelektines paslaugas, skatina verslo plėtrą visuose jo raidos etapuose. Išvystyta, pasirinkimu ir konkurencija grindžiama

	moderni šalies ekonominė infrastruktūra. Ekonomika yra atvira vidaus ir išorės konkurencijai, geba atsakyti į išorės pokyčius ir globalizacijos iššūkius. Supaprastinta verslo aplinka ir atsisakyta perteklinio, sudėtingo ir neskaidraus reguliavimo. Ugdoma verslo socialinė atsakomybė ir bendruomeniškumas, tai suvokiant kaip šiuolaikinę verslo praktiką.“

2.3. **Lietuvos urbanistine chartija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.2. Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas miestuose	Saugoti ir vertinti nekilnojamąjį kultūros paveldą, tradicines ir istorines gyvenvietes, religinius ir istorinius paminklus, vietas, archeologines vietoves ir kultūrinius kraštovaizdžius urbanizuotose ir neurbanizuotose teritorijose ir jų ryšius. Skatinti nekilnojamojo kultūros ir gamtos paveldo identifikavimo, išsaugojimo ir vystymo integraciją planuojant urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas.
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Siekti holistinio požiūrio į miestų planavimą, remtis Jungtinių Tautų iškeltais tikslais ir atkreipti dėmesį į Lietuvos kontekstą. Keliami teritorijų planavimo principai turėtų užtikrinti ne tik glaudesnius ryšius tarp skirtingų teritorijų, bet ir puoselėti vietos kultūrą ir identitetą.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.6. Palankios verslo sąlygos ir efektyvus reguliavimas	„Būtina darnios ir tvarios ekonomikos sąlyga – konkurencingi, svariai prie ekonominio augimo prisidedantys miestai – plėtros varikliai, patraukl̄s investuoti ir kurti darbo vietas mažieji ir vidutiniai miestai, gyvybingos, pasižyminčios diversifikuota ūkio struktūra kaimo vietovės.“ Siekti skatinti ir sudaryti sąlygas vietos ekonomikos vystymuisi, socialiniam verslui, darbo vietų kūrimui vietos bendruomeninėse organizacijose, kooperatyvuose, mažose įmonėse, mikroįmonėse, pramonės šakų ir paslaugų tolygiam pasiskirstymui teritorijoje.

2.4. **Nacionalinės integralios paveldosaugos strategijos metmenimis**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.2. Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas miestuose	Paveldo objektų ir vietovių, jų aplinkos išsaugojimą gali užtikrinti tik paveldosauga, deramai integruota į krašto (įskaitant ir miestų) planavimo, ekonominę, žemės ūkio, socialinę, švietimo, mokslo, kultūros, aplinkos, teisės ir į visas kitas poveikį paveldui

	turinčias ar jo veikiamas sritis, o teritorijų planavimas įvardytas kaip svarbi darnaus vystymosi užtikrinimo priemonė, garantuoti viešųjų ir privačių interesų suderinimą, socialinį teisingumą, paveldo vertybių išsaugojimą, jų racionalų naudojimą formuojant harmoningą, visavertę gyvenamąją, darbo ir poilsio aplinką.
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Siekti holistinio požiūrio į miestų planavimą, remtis Jungtinių Tautų iškeltais tikslais ir atkreipti dėmesį į Lietuvos kontekstą. Keliami teritorijų planavimo principai turėtų užtikrinti ne tik glaudesnius ryšius tarp skirtingų teritorijų, bet ir puoselėti vietos kultūrą ir identitetą.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.3. Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės (taip pat miesteliai ir maži miestai)	Atsižvelgus į kultūrinę ir gamtinę, socialinę bei ekonominę paveldo vertę, jį saugoti ir naudoti visuomenės ir valstybės interesams: Lietuvos Respublikos, jos etninių regionų, tautinių mažumų kultūriniam savitumui ir tapatumui išsaugoti; aplinkos kokybei užtikrinti ir socialinei gerovei kelti.
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Teigiama, kad svarbu taip plėtoti nacionalinę kultūros ir gamtos paveldo apsaugos sistemą, jos teisinę bazę bei kurti ir vykdyti tokias apsaugos ir tvarkymo darbų programas, kad visa tai užtikrintų darnų bei tinkamą paveldo funkcionavimą, efektyvų jo naudojimą valstybės ir visuomenės poreikiams.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
1. Stiprus Lietuvos teritorinis identitetas	
1.2. Regioninis identitetas	Atsižvelgus į kultūrinę ir gamtinę, socialinę bei ekonominę paveldo vertę, jį saugoti ir naudoti visuomenės ir valstybės interesams: Lietuvos Respublikos, jos etnografinių regionų, tautinių mažumų kultūriniam savitumui ir tapatumui išsaugoti; aplinkos kokybei užtikrinti ir socialinei gerovei kelti.

2.5. **Valstybine švietimo strategija 2013–2022 m.**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Pagrindinis strateginis tikslas – paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu kelti valstybės gerovę, ugdyti veržlų ir savarankišką žmogų, atsakingai ir solidariai kuriantį savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį. Užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi poreikius.

Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Pagrindinis strateginis tikslas – paversti Lietuvos švietimą tvariu pagrindu kelti valstybės gerovę, ugdyti veržlų ir savarankišką žmogų, atsakingai ir solidariai kuriantį savo, Lietuvos ir pasaulio ateitį. Užtikrinant švietimo prieinamumą ir lygias galimybes, maksimaliai plėtojant vaikų ir jaunimo švietimo aprėptį, suteikti mokiniams, studentams ir jaunimui palankiausias galimybes išskleisti individualius gebėjimus ir tenkinti specialiuosius ugdymosi poreikius. Konstatuojama, kad yra nemaži miesto ir kaimo švietimo prieinamumo ir kokybės skirtumai, kuriuos siekiama mažinti.

2.6. **Lietuvos sveikatos 2014–2025 m. strategija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Siekiama užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos priežiūros technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais. Didinti valdžios sektoriaus išlaidų tarp visų išlaidų dalį sveikatos priežiūrai. Didinti investicijas į sveikatos priežiūros sektorių. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą, gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą. Numatoma pradėti centralizuotai teikti sveikatos priežiūros paslaugas, kurioms reikia sudėtingos technologinės įrangos ir siauros specializacijos aukštos kvalifikacijos specialistų.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį, nes kaimo vietovėse gyvenantys asmenys turi mažiau galimybių skirti pakankamai lėšų kokybiškoms gyvenimo sąlygoms sudaryti ir sveikatai gerinti. Sudaryti galimybes gauti paslaugas arčiau gyvenamosios vietos, gerinti pirminės sveikatos priežiūros įstaigų infrastruktūrą, stiprinti specializuotą ambulatorinę pagalbą, reabilitaciją ir skubią pagalbą. Numatoma decentralizuotai teikti sveikatos priežiūros paslaugas, kurioms nereikia sudėtingos technologinės įrangos, ir tokias paslaugas teikti sveikatos priežiūros įstaigose arčiau paciento gyvenamosios vietos.

2.7. **Demografijos, migracijos ir integracijos politikos 2018–2030 m. strategija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Užtikrinti vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir finansinį jų saugumą. Pagerinti

	vyresnio amžiaus asmenų sveikatos priežiūros kokybę ir prieinamumą, siekiant mažinti jų sergamumą ir mirtingumą nuo pagrindinių neinfekcinių ligų bei dėl išorinių priežasčių. Stiprinti kartų santykius ir plėtoti savanorišką vyresnio amžiaus asmenų veiklą.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Užtikrinti vyresnio amžiaus asmenų dalyvavimą darbo rinkoje ir finansinį jų saugumą. Pagerinti vyresnio amžiaus asmenų sveikatos priežiūros kokybę ir prieinamumą, siekiant mažinti jų sergamumą ir mirtingumą nuo pagrindinių neinfekcinių ligų bei dėl išorinių priežasčių. Stiprinti kartų santykius ir plėtoti savanorišką vyresnio amžiaus asmenų veiklą.

2.8. **Nacionaline susisiekimo plėtros 2014–2020 metų programa**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.5. Mobilumas	Rengiamame bendrajame plane formuluojami pasiūlymai, įgyvendinantys programoje iškeltus tikslus ir uždavinius, susijusius su įvairiarūšiškumo ir daugiarūšiškumo pasiūla šalies regioninėje ir vietinėje logistikoje, siūlomi principai.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	TEN-T esančiame Klaipėdos valstybiniame jūrų uoste ir jo prieigose pagerinti jūrų transporto sąveiką su sausumos transportu, užtikrinti jūrų transporto eismo saugą ir sumažinti neigiamą poveikį aplinkai. Gerinti Klaipėdos uosto sąveiką su geležinkelių transportu, ypač TEN-T antrajam, Šiaurės jūros–Baltijos koridoriui priklausančiais geležinkelio ruožais, ir taip užtikrinti, kad daugiau nei 2/3 visų krovinių į Klaipėdos uostą ir iš jo būtų atvežami ir išvežami geležinkelių transportu. Lietuva bendradarbiauja su ES valstybėmis narėmis, įgyvendindama jūrų greitkelių ir trumpųjų nuotolių laivybos plėtros projektus, kuriais siekiama geriau išnaudoti esamas susisiekimo jūra linijas, atidaryti naujas reguliarias susisiekimo linijas valstybių narių keleiviams ir kroviniams vežti. Būtina užtikrinti pakankamą kanalo gylį tiek įplaukoje (17,0–17,5 m), tiek vidiniame kanale (17,0 m), taip pat tikslinga praplatinti uosto įplaukos kanalą. Lietuvos Respublika suinteresuota atstatyti Šventosios jūrų uostą, kuris paskatintų priekrantės laivybą suintensyvintų rekreacinę ir komercinę laivybą. Sukurti ir plėtoti viešųjų logistikos centrų infrastruktūrą ir užtikrinti jų jungtis su tarptautiniais

	transporto koridoriais 3–4 VLC.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.2. Infrastruktūra ir ištekliai	Užprogramuotas stiprus akcentas daugiarūšėms kelionėms skatinti, skirtingų transporto rūšių sąveikai didinti, paliesti energijos vartojimo transporte efektyvumo didinimo ir neigiamo transporto poveikio aplinkai mažinimo klausimai. Programoje numatomos alternatyvios energijos transporto sistemoje naudojimo perspektyvos, tolesnės tarptautinės šalies integracijos Europos erdvėje procesai, įtraukti ir į rengiamo bendrojo plano apimtį transeuropinio transporto tinklo koridorių perspektyvinę plėtrą („Rail Baltica“, TEN-T kelių plėtra ir gerinimo uždaviniai), viešųjų logistikos centrų plėtrą.

2.9. **Nacionaline darnaus vystymosi strategija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.5. Tvari agrarinė ekonomika	Sukurti ekonomiškai efektyvų ir konkurencingą žemės ūkį, pagrįstą mažesnį poveikį aplinkai darančiu ūkininkavimu, plėtoti ekologinius ūkius ir aukštos kokybės sertifikuotų žemės ūkio ir maisto produktų gamybą, tausoti gamtos išteklius. „Augant bendram gaminių ir paslaugų vartojimui, pasiekti, kad didėjantis vartojimas neprastintų aplinkos būklės, pirmenybę teikti palankioms aplinkai paslaugoms ir gaminiams, kurių gamybai ir eksploatavimui suvartojama kuo mažiau energijos ir kitų gamtos išteklių, nenaudojama toksinių medžiagų ir kurie daro kuo mažesnį neigiamą poveikį aplinkai per visą būvio ciklą.“
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	„Sukurti naujausiomis, palankiomis aplinkai technologijomis pagrįstą, ekonominiu, aplinkosauginiu ir socialiniu požiūriais veiksmingą pramonę.“
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
	Deklaruotas siekis „Sukurti šiuolaikišką žiniomis ir mokslu pagrįstą stabiliai ir teritoriškai tolygiai augančią ekonomiką, užtikrinančią spartų gyvenimo kokybės gerėjimą nebloginant aplinkos kokybės. Sukurti naujausiomis, aplinkai palankiomis technologijomis pagrįstą, ekonominiu, aplinkosauginiu ir socialiniu požiūriais veiksmingą pramonę.“

2.10. **Nacionaline aplinkos apsaugos strategija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.5. Mobilumas	Užtikrinant prielaidas atsisakyti iškastiniu kuru varomų transporto priemonių kelionėms miestuose, geležinkelio transporto naudojimo logistikoje perspektyvoms, regioninės politikos baltojoje knygoje numatomi šie uždaviniai: gerinti susisiekimą tarp darbuotojų ir darbo vietų, kurti regioninę viešojo transporto sistemą, sudarant galimybę organizuoti susisiekimą tarp miesto ir priemiesčio bei regiono miestų, peržengiant savivaldybių administracines ribas (funkciniuose regionuose). Atokių vietovių transporto dalijimosi ekonomikos klausimai sprendžiami ir rengiamame bendrajame plane, akcentuojant regioninio transporto perspektyvinį vaidmenį, geležinkelio transporto įveiklinimą ir regioninio keleivių vežimo paslaugų suderinamumą, dalijimosi ekonomikos skatinimo ir paslaugų pasiekiamumo teritorijų planavimo principais užtikrinimą.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.7. Tvariai naudojami ištekliai	Dirvožemio degradacijos stabdymas ir jo funkcijų apsauga, daug dėmesio skiriant dirvožemio tręšimui perteklinėmis organinėmis ir mineralinėmis trąšomis bei teršimui naftos produktais ir sunkiaisiais metalais. Geros agrarinės ir aplinkosauginės būklės reikalavimų diegimas. Degradavusių dirvožemių atkūrimas. Rengiamame bendrajame plane akcentuojama žemės ūkio krypčių ir intensyvumo diferenciacija pagal Lietuvos teritorijos geoekologinio potencialo ir kraštovaizdžio jautrumo žmogaus ūkinei veiklai netolygumus. Siūlomos priemonės ir prioritetai prisidės prie aplinkos komponentų kokybės gerinimo, dirvožemių degradacijos mažinimo ir degraduotų dirvožemių atkūrimo.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	Deklaruojami siekiai: „Baltijos jūros pakrantės apsauga, tinkamas atkūrimas ir tvarus naudojimas užtikrinant Lietuvos Baltijos jūros krantonaudos ir krantosaugos interesų pusiausvyrą.“ „Baltijos jūros taršos mažinimas per integruotos Baltijos jūros ir vidaus vandenų valdymo politikos įgyvendinimą. Bus siekiama, kad laivyba ir kita ūkinė veikla Baltijos jūroje būtų vykdoma aplinkai palankiu būdu.“ „Bus siekiama, kad laivyba ir kita ūkinė veikla

	Baltijos jūroje būtų vykdomos aplinkai palankiu būdu.“
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.2. Infrastruktūra ir ištekliai	Bendrajame plane siūlomi principai įgyvendinti Nacionalinės aplinkos apsaugos strategijoje nustatytus tikslus ir uždavinius, užtikrinant prielaidas atsisakyti iškastiniu kuru varomų transporto priemonių kelionėms miestuose ir geležinkelio transporto logistikoje naudojimo perspektyvoms.

2.11. **Lietuvos regioninės politikos baltąja knyga**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.5. Mobilumas	Numatomi šie uždaviniai: gerinti susisiekimą tarp darbuotojų ir darbo vietų, kurti regionines viešojo transporto sistemas, sudarant galimybę organizuoti susisiekimą tarp miesto ir priemiesčio ir regiono miestų, peržengiant savivaldybių administracines ribas (funkciniuose regionuose), atokių vietovių transporto dalijimosi ekonomikos klausimai sprendžiami ir rengiamame bendrajame plane, akcentuojant regioninio transporto perspektyvinį vaidmenį, geležinkelio transporto įveiklinimą ir suderinamumą regioninio keleivių vežimo paslaugoms, dalijimosi ekonomikos skatinimo ir paslaugų pasiekiamumo teritorijų planavimo principais užtikrinimą. Regioninės politikos baltojoje knygoje iškelti uždaviniai (gerinti susisiekimą tarp darbuotojų ir darbo vietų, kurti regionines viešojo transporto sistemas, sudarant galimybę organizuoti susisiekimą tarp miesto ir priemiesčio bei regiono miestų, peržengiant savivaldybių administracines ribas (funkciniuose regionuose), skatinti atokių vietovių transporto dalijimosi ekonomiką) sprendžiami ir rengiamame bendrajame plane, akcentuojant regioninio transporto perspektyvinį vaidmenį, geležinkelio transporto įveiklinimą ir regioninio keleivių vežimo paslaugų suderinamumą bei daugiarūšių taškų plėtros būtinybę daugiarūšėms kelionėms.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Darniai ir tvariai plėtrai 2017–2030 m. iškeliamas teritorinės sanglaudos siekis – užtikrinti, kad bet kuris žmogus galėtų kuo geriau pasinaudoti visomis savo gyvenamosios vietos, valstybės, Europos Sąjungos ir globalaus pasaulio galimybėmis, o kartu ir įdėti savo indėlį į tvarų ir tolygų savo valstybės vystymąsi. Baltoji knyga parengta siekiant suderinti

	nacionalinės valdžios ir vietos savivaldos institucijų bei socialinių ir ekonominių partnerių teritorinės sanglaudos vizijas ir veiksmus joms pasiekti. Tikslas – sudaryti oraus, aktyvaus, saugaus, sveiko ir patrauklaus gyvenimo bei darbo sąlygas visoje Lietuvoje. Numatoma, kad turi būti sukurti regioninio kultūros projektų finansavimo modeliai ir inicijuojami regioniniai socialinio, pilietinio, kultūros paveldo pažinimo, nematerialiojo kultūros paveldo (etninės kultūros) puoselėjimo ir bendruomenių įtraukties projektai.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.6. Palankios verslo sąlygos ir efektyvus reguliavimas	Savivaldybėms priskiriama savarankiška ekonominės aplinkos gerinimo funkcija ir nuolat gerinamos sąlygos vykdyti šią funkciją. Sukuriama savivaldybių ekonominių ir socialinių pasiekimo rodiklių sistema, pagal kurią planuojamos savivaldybėms skiriamos ES fondų lėšos, valstybės investicijos ir valstybės biudžeto dotacijos. Vadovaujantis kriterijais, susietais su darbo vietų kūrimu, verslo ir investicijų skatinimu, perskirstoma dalis gyventojų pajamų mokesčio, skiriamo savivaldybių biudžetų pajamoms išlyginti. Paprastinamos ir greitinamos valstybinės žemės naudojimo investiciniams projektams procedūros, trumpėja terminas, per kurį savivaldybės gali patikėjimo teise gauti valstybinį sklypą privačioms investicijoms pritraukti. Pasibaigus žemės reformai, svarstytina laisvus valstybinės žemės sklypus perduoti savivaldybėms, siekiant didesnio jų savarankiškumo pritraukiant privačias investicijas. Liberalizuojamos veiklos LEZ sąlygos. Formuojant ir palaikant LEZ tinklą, sudaromos sąlygos paprastai ir greitai įtraukti naujas teritorijas ir pašalinti nekonkurencingas teritorijas. Konsoliduojant finansinius išteklius, sukuriamos papildomos paramos priemonės LEZ ir pramonės parkų inžinerinei infrastruktūrai (keliams, taip pat vandens, nuotekų ir kt. infrastruktūrai).

2.12. **Lietuvos kaimo plėtros ir žemės ūkio politikos baltąja knyga**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.3. Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės (taip pat miesteliai ir maži miestai)	Numatoma didinti kaimo gyvenamųjų vietovių gyvybingumą.
2.7. Tvariai naudojami ištekliai	1.5 uždavinys. Skatinti subalansuotą regionų plėtrą. Puoselėti tvarų ūkininkavimą, atsižvelgiant į atskiruose šalies regionuose vyraujančius gamtinius

	išteklius ir nusistovėjusias žemės ūkio gamybos kryptis. Mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse skatinti gyvulininkystę ir kitas nuo dirvožemio derlingumo mažiau priklausančias veiklas. Tuose regionuose, kuriuose vyrauja saugomos teritorijos, plėtoti ekologinį ir kitų formų tausojamąjį ūkininkavimą bei kaimo turizmą. Miškingose teritorijose remti verslus, susijusius su darniu miškininkavimu, žaliąja energetika ir medienos apdirbimu. Rengiamame bendrajame plane akcentuojama žemės ūkio krypčių ir intensyvumo diferenciacija pagal Lietuvos teritorijos geoekologinio potencialo ir kraštovaizdžio jautrumo žmogaus ūkinei veiklai netolygumus. 3.2 uždavinys. Stabdyti dirvožemio degradaciją, atnaujinti melioracijos infrastruktūrą. Puoselėti tausojamąjį ūkininkavimą ir beariminę žemdirbystę. Skatinti ūkius laikytis gerosios ūkininkavimo praktikos taisyklių, kad derlingumo atkūrimo priemonėmis galima būtų išvengti dirvožemio degradacijos, rūgštingumo ir vandens telkinių eutrofikacijos pasekmių. Rengiamame bendrajame plane akcentuojamas principas, kad žemės ūkio intensyvumo ir jo krypčių diferenciacija yra būtina, siekiant mažinti dirvožemių degradaciją bei išlaikyti ir didinti esamą dirvožemių derlingumą, užtikrinti dirvožemio našumo ilgalaikį tvarumą. 3.4 uždavinys. Puoselėti tausojamąją agrarinę aplinkosaugą. Remti veiksmus, skatinančius didelės gamtinės vertės ūkininkavimo praktikas, susijusias su biologinės įvairovės atkūrimu ir išsaugojimu, kaimo specifinių teritorijų tvarkymu. Išplėtoti specialias aplinkosaugos priemones, puoselėjančias biologinės įvairovės ir kraštovaizdžio apsaugą, tvarų gamtinių išteklių naudojimą. Rengiamo bendrojo plano sprendiniai nukreipti į ūkinės veiklos ir aplinkos (kraštovaizdžio) ekologinio tvarumo išsaugojimą. Skatinamas ekologinis, ekstensyvus ūkininkavimas, ūkinės veiklos intensyvumo teritorinė diferenciacija prisideda prie kraštovaizdžio biologinės įvairovės gausinimo ir tvaraus dirvožemio naudojimo.

2.13. **Nacionalinės kultūros paveldo apsaugos politikos gairėmis**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.3. Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės (taip pat miesteliai ir maži miestai)	Siekti įtraukti į kultūros paveldo apsaugos planavimo ir įgyvendinimo procesus suinteresuotą visuomenę, savanorius, ekspertus, specialistus ir organizacijas. Sukurti skatinimo tinkamai prižiūrėti ir naudoti

	kultūros paveldo objektus sistemą, skirtą kultūros paveldo objektų valdytojams ir naudotojams. Kurti ir plėtoti darnios kultūros paveldo objektų pritaikymo ir naudojimo vietos bendruomenių kultūriniams, socialiniams bei ekonominiams poreikiams nuostatas.

2.14. **Kultūros objektų aktualizavimo programa 2014–2020 m.**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Siekti atgaivinti kultūros objektus ir infrastruktūrą, skatinant aktyvesnį visuomenės dalyvavimą kultūrinėje veikloje ir didinant jos prieinamumą. Programos tikslas – sutvarkyti vertingiausius ir didžiausią ekonominės vertės visuomenei sukūrimo potencialą turinčius kultūros paveldo ir kultūros infrastruktūros objektus, darniai pritaikant juos šiuolaikinės visuomenės kultūrinėms, socialinėms ir ekonominėms reikmėms, užtikrinant kuo įvairesnių visuomenės grupių ir kuo didesnės visuomenės dalies dalyvavimą kultūros objektuose organizuojamose veiklose, efektyviai naudojant kultūros objektų tinklo išteklius ir skatinant bendradarbiavimą tarp kultūros objektuose įsikūrusių įstaigų ir kitų sektorių Lietuvos bei tarptautiniu lygmeniu.

2.15. **XVII Lietuvos Respublikos Vyriausybės programa ir programos įgyvendinimo planu**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Valstybės raidos vizija ir siūlomi sprendimai turi būti paremti penkių darnų – darnaus žmogaus, darnios visuomenės, darnaus švietimo ir kultūros, darnios ekonomikos bei darnaus valstybės valdymo – principu. Šių tikslų įgyvendinimas pasiekiamas visuomenės ir bendruomenių įtrauktimi, dalyvaujant kūrybingumo ugdymo, darbo vietų kūrimo, vietos verslumo ir partnerysčių skatinimo, kultūros paveldo atgaivinimo ir kūrybiškos vietokūros procesuose.

2.16. **Kultūros ir kūrybinių industrijų politikos 2015–2020 m. plėtros kryptimis**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Nurodo į bendruomenių telkimą per KKI, skatinant jas savarankiškai ir efektyviai spręsti jų gyvenamosios aplinkos problemas, kuriant ir diegiant socialines inovacijas, didinant vietos gyventojų užimtumą, praturtinant jų laisvalaikį bei kultūrinį gyvenimą.

2.17. **Faro konvencija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.4. Visavertės gyvenimo sąlygos	Akcentuojamas bendruomenių vaidmuo valdant kultūros paveldą, siekiant tvaraus ir kolektyviai atsakingo požiūrio. Dokumentas grindžiamas piliečių teisėmis dalyvauti kultūriniame gyvenime, kaip tai apibrėžta Visuotinėje žmogaus teisių deklaracijoje.

2.18. **Vandenų srities plėtros 2017–2023 metų programos įgyvendinimo veiksmų planu**

III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	Užtikrinti, kad ūkinė veikla jūroje nedarytų didelio neigiamo poveikio jūros dugno buveinėms, būtų išvengta jų nykimo ir būklės prastėjimo. Mažinti pavojingų cheminių medžiagų patekimą į jūros aplinką.

2.19. **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2000/60/EB**

III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	Valstybės narės imasi visų atitinkamų veiksmų, kad jūros vandenų tarša nedidėtų. Panaikinti prioritetines kenksmingas medžiagas ir padėti pasiekti, kad gamtoje pasitaikančių medžiagų koncentracijos jūros aplinkoje priartėtų prie foninių verčių.

2.20. **Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/56/EB**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.7. Tvariai naudojami ištekliai	Bendrojoje žuvininkystės politikoje, įskaitant jos ateities reformą, turėtų būti atsižvelgta į žvejybos poveikį aplinkai ir į šios direktyvos tikslus.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	Siekdamos nustatyti ir įgyvendinti jūrų strategijas, valstybės narės kiek įmanoma remiasi tinkamomis esamomis programomis ir veikla, vystomomis pagal vadovaujantis tarptautiniais susitarimais (pvz., regioninėmis jūrų konvencijomis) įsteigtas struktūras. Bendrijos institucijos turėtų įvertinti didelį susirūpinimą keliančias ekologines problemas, ypač atsiradusias dėl klimato kaitos, susijusias su Arkties

	vandenimis, Bendrijai ypač svarbia kaimynine jūrų aplinka, ir galėtų paraginti imtis veiksmų Arkties aplinkos apsaugai užtikrinti.

2.21. **Nacionaline energetinės nepriklausomybės strategija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
3. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.7. Tvariai naudojami ištekliai	LR BP integruoja iškeltus tikslus ir uždavinius, susijusius su energijos vartojimo efektyvumo didinimu, platesnio AEI naudojimo skatinimu.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	„25.1.3. Elektros energijos gamyba iš vėjo energijos Baltijos jūroje po 2020 metų vykdoma atsižvelgiant į: 25.1.3.1. atliktus tyrimus ir kitus veiksmus, reikalingus sprendimui dėl teritorijų, kuriose tikslinga organizuoti konkursus, priimti ir elektrinių įrengtajai galiai nustatyti; 25.1.3.2. Lietuvos elektros energetikos sistemos galių adekvatumo užtikrinimą, atsižvelgus į Lietuvos elektros energetikos sistemos sinchronizaciją su Europos elektros energetikos sistema; 25.1.3.3. sąnaudų ir naudos analizės rezultatus.“
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.2. Infrastruktūra ir ištekliai	Numatomi 2050 m. bendri tikslai energijos naudojimo iš atsinaujinančių energijos išteklių mastui – siekiama 80 proc. bendros suvartojamos elektros, šilumos ir vėsumos energijos bei energijos transporto sektoriuje išgauti iš atsinaujinančių energijos šaltinių, todėl bendrajame plane vertinami ir numatomi atsinaujinančios energijos vartojimo krovinių ir keleivių logistikoje galimybių principai.

2.22. **Nacionaline klimato kaitos valdymo politikos strategija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.7. Tvariai naudojami ištekliai	BP integruoja iškeltus tikslus ir uždavinius, susijusius su energijos vartojimo efektyvumo didinimu, platesnio AEI naudojimo skatinimu.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.2. Infrastruktūra ir ištekliai	LR BP integruoja iškeltus tikslus ir uždavinius, susijusius su energetikos sistemų (gamtinių dujų, elektros energijos) susijungimu su žemynine Europa, SGD plėtra, platesnio AEI naudojimo skatinimu.

2.23. **Naująja miestų darbotvarke**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.1. Kompaktiškų miestų formavimas	„Įsipareigojame skatinti miestų sistemų plėtrą, įskaitant miestų planavimą ir dizaino priemones, kurios remia darnų valdymą ir gamtinių išteklių bei žemės naudojimą, tinkamą kompaktiškumą ir tankį, daugiacentriškumą ir mišrų naudojimą esamose teritorijose, ar planuojant miestų plėtros strategijas, kurios padėtų sukelti masto ekonomiją ir aglomeraciją, stiprinti maisto sistemų planavimą, gerinti išteklių efektyvumą, miestų atsparumą ir aplinkos darnumą.“ „Skatiname erdvių plėtotės strategijas, kuriose kaip tinkama atsižvelgiama į poreikį valdyti miestų plėtrą nustatant miestų atsinaujinimo prioritetus, užtikrinant prieinamą ir gerai išvystytą infrastruktūrą ir paslaugas, planuojant tinkamą gyventojų tankį, kompaktiškumą, naujus rajonus integruojant į miesto sistemą ir šitaip užkertant kelią miestų driekai ir susiskaidymui.“ „Įsipareigojame skatinti saugias, įtraukias, prieinamas žaliąsias ir kokybiškas viešąsias erdves kaip socialinio ir ekonominio vystymosi veiksnius, darniai panaudoti jų potencialą kurti didesnę socialinę ir ekonominę vertę, įskaitant nuosavybės vertę, ir skatinti verslą, viešąsias ir privačiąsias investicijas bei pragyvenimą visiems tolygiai.“

2.24. **UNESCO konvencija dėl kultūrinės raiškos įvairovės apsaugos ir stiprinimo**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Siekiama apsaugoti ir skatinti kultūrų įvairovę, kuri suprantama kaip neatsiejama darnaus vystymosi dalis. Konvencijoje teigiama, kad turi būti sudarytos sąlygos klestėti įvairioms kultūroms. Taip pat teigiama, kad kiekviena skirtinga šalis turėtų patvirtinti priemones, kurios būtų tinkamos tos šalies situacijai ir kontekstui, ir taip geriausiai skatintų tos šalies kultūrų įvairovę.

2.25. **Jungtinių Tautų HABITAT tarptautinėmis miestų ir teritorijų planavimo rekomendacijomis**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Šiame dokumente teigiama, kad miestų planavimas negali būti atsiejamas nuo kultūrinių ir socialinių tikslų. Taip pat tvirtinama, kad planavimas turėtų netgi įgalinti socialinius ryšius ir skirtingų kultūrų įvairovę. Miestų planavimas neatsiejamai susijęs su

	gyvenimo kokybe ir sėkmingais globalizacijos procesais, atsižvelgiant į kultūros paveldą ir kultūrų įvairovę. Akcentuojamas vietinės valdžios vaidmuo užtikrinant kultūros gyvybingumą bei prieinamumą ir skatinant kultūrines veiklas tiek kultūros įstaigose, tiek viešosiose erdvėse, taip pat rūpinantis ir vertinant kultūros paveldą ir jo objektus.

2.26. **Urbanistine darbotvarke Europos Sąjungai „Amsterdamo paktas“**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Šiame dokumente pabrėžiama miestų svarba pasaulyje. Miestų planavimas ir miestų vaidmuo suprantamas kaip itin sudėtinga ir kompleksiška sistema. Darbotvarkėje teigiama, kad, norint kurti kokybišką gyvenimą miestuose, reikia įtraukti skirtingus sektorius ir skirtingo lygmens valdžias. Pabrėžiamas šių sektorių ir suinteresuotų šalių bendradarbiavimas.

2.27. **Pasaulio miestų ataskaita 2016 „Urbanizacija ir vystymasis: ateities galimybės“**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Pastebima, kad miestai formuoja daugiakultūriškumo centrus ir įvairovės galimybes, tačiau kartu miestuose auga atskirtis tarp skirtingų socialinių sluoksnių ar grupių. Teigiama, kad, norint spręsti socialines problemas miestuose, reikia atsižvelgti į kontekstą, įtraukti vietos bendruomenes ir savivaldą. Akcentuojami skirtingi regionų bruožai ir tai, jog gerosios praktikos turi būti perduodamos adaptuojant jas pagal vietinį kontekstą ir kultūras. Miestai turi užtikrinti skirtingų kultūrų ir socialinių grupių įtraukimą į sprendimų priėmimus.

2.28. **Romos viešųjų erdvių chartija, 2013**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Chartijoje pabrėžiamas kultūros vaidmuo formuojant viešąsias erdves ir užtikrinant jų prieinamumą visoms socialinėms grupėms ir kultūroms. Viešosios erdvės turi turėti aiškų savo identitetą ir integraliai jungtis su aplinka. Viešosios erdvės turi funkcionuoti kaip socialinės sanglaudos užtikrinimo galimybės bei vietinės kultūros reiškimosi vietos.

2.29. **Baltąja knyga (Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas)**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Rengiamame bendrajame plane akcentuojama žemės naudojimo ir planavimo darnos samprata (ypač urbanistiniuose centruose) ir įtaka judumo įpročių formavimuisi bei viešojo transporto efektyvių paslaugų, bevariklio transporto integracijos susisiekimo sistemoje svarba bei alternatyvios energijos transporto sistemoje vartojimas.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	Iki 2050 m., palyginti su 2005 m., Europos Sąjungos jūrų transporto sektoriuje CO_2 turėtų būti išmetama 40 proc. mažiau (jei įmanoma, 50 proc.), įskaitant bunkerinį kurą. Užtikrinti, kad visi pagrindiniai jūrų uostai būtų tinkamai sujungti su krovinių vežimo geležinkeliais tinklu ir, kur įmanoma, su vidaus vandens kelių tinklu.
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.2. Infrastruktūra ir ištekliai	Sprendžiant tarptautiniais dokumentais nustatytus uždavinius, kurie gali būti įgyvendinami remiantis rengiamu bendruoju planu, akcentuojamas atitinkamų priemonių būtinumas, leisiantis siekti vizionieriškų tarptautiniu mastu bendrai siekiamų tikslų. Viena iš bendros Europos transporto sistemos kūrimo strategijų numato baltoji knyga (Bendros Europos transporto erdvės kūrimo planas. Konkurencingos efektyviu išteklių naudojimu grindžiamos transporto sistemos kūrimas), kurioje bendriems tikslams įgyvendinti numatomi uždaviniai atsispindi ir rengiamo bendrojo plano koncepcijoje. Bendrajame plane akcentuojama oro, jūrų uostų ir sausumos transporto (ypač didelį dėmesį skiriant geležinkelio transportui) sąveikos svarba, perspektyvinis geležinkelio vaidmuo krovinių ir keleivių logistikoje, daugiarūšio transporto tinklas bei konsolidavimo procesas krovinių ir keleivių logistikoje.

2.30. **Energetikos veiksmų planu iki 2050 metų (*Energy Roadmap*)**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose)	Numatomas uždavinys, skatinantis keisti elgseną ir efektyvesnių transporto priemonių naudojimą. Šiam uždaviniui įgyvendinti bendrajame plane siūlomi

	bendrieji skatinimo efektyviau vartoti energiją keleivių ir krovinių transporto logistikos procesuose veiksmai.
1.6. Tvariai naudojami ištekliai	Rengiamame bendrajame plane akcentuojami perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, AEI platesnio naudojimo, energijos vartojimo efektyvumo didinimo, perėjimo prie žiedinės ekonomikos aspektai.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.6. Mobilumas	Siekiama paskatinti esminius visuomenės pokyčius ir sudaryti sąlygas formuotis kūrybingai, atsakingai ir atvirai asmenybei. Kūrybiškumas akcentuojamas kaip visuomenės pagrindas, generuojant vertingas idėjas ir jas įgyvendinant, iššūkius vertinant kaip naujas galimybes savo sėkmei kurti. Numatomas uždavinys, skatinantis keisti elgseną ir efektyvesnių transporto priemonių naudojimą. Šiam uždaviniui įgyvendinti bendrajame plane siūlomi bendrieji skatinimo veiksmai, efektyviau energiją naudojančio transporto (geležinkelio, kelių viešojo transporto paslaugos efektyvinimo keleiviams vežti, krovinių logistikos procesams) naudojimo veiksmai.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.2. Infrastruktūra ir ištekliai	Rengiamame bendrajame plane akcentuojami perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, AEI platesnio naudojimo, energijos vartojimo efektyvumo didinimo, perėjimo prie žiedinės ekonomikos aspektai.

2.31. **ES žiedinės ekonomikos veiksmų planu, konkurencingos mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos sukūrimo iki 2050 m. planu (angl. *Roadmap for moving to a competitive low carbon economy in 2050*; *A Clean Planet for all. A European strategic long-term vision for a prosperous, modern, competitive and climate neutral economy)***

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.6. Tvariai naudojami ištekliai	Rengiamame bendrajame plane akcentuojami perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, AEI platesnio naudojimo, energijos vartojimo efektyvumo didinimo, perėjimo prie žiedinės ekonomikos aspektai.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
3.2. Infrastruktūra ir ištekliai	Rengiamame bendrajame plane akcentuojami perėjimo prie mažo anglies dioksido kiekio technologijų ekonomikos, AEI platesnio naudojimo, energijos vartojimo efektyvumo didinimo, perėjimo prie žiedinės ekonomikos aspektai.

2.32. **Darnaus vystymosi strategija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
1.3. Visavertės gyvenimo sąlygos	Vienas iš suformuluotų tikslų – siekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. Iki 2030 metų suteikti galimybę naudotis saugiomis, prieinamomis, pasiekiamomis ir darniomis transporto sistemomis visiems, gerinant kelių eismo saugumą, ypač plečiant viešąjį transportą, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamų asmenų, moterų, vaikų, neįgalių asmenų ir pagyvenusių žmonių poreikiams. Rengiamame bendrajame plane numatomi visiems prieinamo, efektyvaus, patogaus ir patikimo viešojo transporto, bevariklio transporto vystymo principai, teritorijų planavimo pėsčiųjų eismo sąlygoms gerinti, paslaugų sąlygų gerinimo principai.
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.6. Mobilumas	Vienas iš suformuluotų tikslų – pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. Iki 2030 metų suteikti galimybę naudotis saugiomis, prieinamomis, pasiekiamomis ir darniomis transporto sistemomis visiems, gerinant kelių eismo saugumą, ypač plečiant viešąjį transportą, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamų asmenų, moterų, vaikų, neįgalių asmenų ir pagyvenusių žmonių poreikiams. Rengiamame bendrajame plane numatomi visiems prieinamo, efektyvaus ir patogaus, patikimo viešojo, bevariklio transporto naudojimo principai, teritorijų planavimo pėsčiųjų eismo sąlygoms gerinti, paslaugų pasiūlos principai.

2.33. **Darnaus vystymosi tikslų 2030 darbotvarke**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.5. Tvari agrarinė ekonomika	„2 tikslas. Panaikinti badą, užtikrinti apsirūpinimą maistu ir geresnę mitybą, skatinti darnų žemės ūkį. 2.4. Iki 2030 metų užtikrinti darnias maisto gamybos sistemas ir įdiegti lanksčią žemės ūkio praktiką, kuri didintų produktyvumą ir gamybą. 8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą.“
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	„14 tikslas. Išsaugoti ir tausiai naudoti vandenynus, jūras ir jūrų išteklius darniam vystymuisi. 14.2. Iki 2020 metų tausiai valdyti ir saugoti jūrų ir pakrančių ekosistemas, siekiant išvengti didelio

	neigiamo poveikio, įskaitant jų atsparumo didinimą, ir imtis veiksmų joms atkurti, siekiant užtikrinti, kad vandenynai būtų sveiki ir produktyvūs. 14.3. Kuo labiau sumažinti ir spręsti vandenynų rūgštėjimo poveikio problemą, įskaitant ir glaudesnį mokslinį bendradarbiavimą visais lygiais. 14.5. Iki 2020 metų išsaugoti bent 10 proc. pakrantės ir jūros zonų vadovaujantis nacionaliniais ir tarptautiniais įstatymais ir geriausia turima moksline informacija. 14a. Gilinti mokslines žinias, plėtoti mokslinių tyrimų pajėgumus ir perduoti jūrų technologijas, atsižvelgiant į Tarpvyriausybinės okeanografijos komisijos kriterijus ir Jūrų technologijų perdavimo gaires, siekiant pagerinti vandenynų sveikatą ir didinti jūrinės biologinės įvairovės indėlį į besivystančių šalių vystymąsi, pirmiausia mažose besivystančiose salų valstybėse ir mažiausiai išsivysčiusiose šalyse.“
Specialiųjų temų vystymas	
1. Stiprus Lietuvos teritorinis identitetas	
	Akcentuojamas vietinių kultūrų, tradicinių užsiėmimų išlaikymas, puoselėjimas ir perdavimas kaip galimybė užtikrinti tvarią ateitį. Šiuo atžvilgiu Lietuvos regioninė politika galėtų sekti darnaus vystymosi tikslų darbotvarkėje iškeltus uždavinius.
3. Konkurencinga valstybė	
	„8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą. 8.1. Palaikyti ekonomikos augimą vienam gyventojui pagal nacionalines aplinkybes ir pirmiausia – bent 7 proc. bendrojo vidaus produkto augimą per metus mažiausiai išsivysčiusiose šalyse. 8.2. Pasiekti aukštesnį ekonomikos našumo lygį užtikrinant įvairinimą, technologijų modernizavimą ir naujoves, įskaitant dėmesio sutelkimą į didelės pridėtinės vertės ir darbui imlius sektorius. 8.3. Skatinti į vystymąsi orientuotą politiką, remiančią gamybinę veiklą, deramų darbo vietų kūrimą, verslumą, kūrybingumą ir naujoves, remti labai mažų įmonių, mažųjų ir vidutinių įmonių formalizavimą ir augimą, įskaitant galimybę gauti finansines paslaugas. 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse. 10.1. Iki 2030 metų palaipsniui pasiekti ir išlaikyti neturtingiausių 40 proc. gyventojų pajamų augimą, kuris viršytų nacionalinį vidurkį.“
3.6. Palankios verslo sąlygos ir efektyvus reguliavimas	Deklaruotas siekis „skatinti į vystymąsi orientuotą politiką, remiančią gamybinę veiklą, deramų darbo vietų kūrimą, verslumą, kūrybingumą ir naujoves ir

	remti labai mažų įmonių, mažųjų ir vidutinių įmonių formalizavimą ir augimą, įskaitant galimybę gauti finansines paslaugas.“

2.34. **Pasaulio kultūros ir gamtos paveldo apsaugos konvencija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.3. Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės (taip pat miesteliai ir maži miestai)	Nustatyti bendrąją politiką, kuria būtų siekiama kultūros ir gamtos paveldui suteikti tam tikrą vaidmenį bendruomenės gyvenime ir integruoti to paveldo apsaugą į visa apimančias planavimo programas.

2.35. **Europos architektūros paveldo apsaugos konvencija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.3. Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės (taip pat miesteliai ir maži miestai)	„Architektūros paveldo apsaugą apibrėžti kaip esminį miesto ir kaimo vietovių planavimo tikslą ir užtikrinti, kad į tai būtų atsižvelgiama visuose etapuose – tiek sudarant plėtros planus, tiek suteikiant leidimus vykdyti darbus. Kai įmanoma, miesto ir kaimo vietovių planavimo procese įgalinti konservuoti ir panaudoti tam tikrus pastatus, kurie patys savaime nėra saugotini pagal šios Konvencijos 3 straipsnio 1 paragrafą, tačiau kurie yra vertingi dėl jų padėties miesto ar kaimo aplinkoje ir dėl gyvenimo kokybės sumetimų.“

2.36. **Ministrų komiteto rekomendacija valstybėms narėms dėl Europos kultūros paveldo strategijos XXI amžiuje**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.3. Gyvybingos kaimo gyvenamosios vietovės (taip pat miesteliai ir maži miestai)	Įgyvendinti integralaus išsaugojimo principus. Užtikrinti, kad europiečiai galėtų mėgautis aukšta gyvenimo kokybe harmoningai su kultūrine ir gamtine aplinka. Užtikrinti, kad į paveldą būtų atsižvelgiama kuriant tvaraus erdvinio vystymo strategijas ir programas. Vystyti viešąsias paslaugas, skirtas tvarios erdvinės plėtros problemoms spręsti, gerinant paveldo panaudą. Išsaugoti ir vystyti viešųjų paslaugų potencialą sprendžiant paveldo problemas.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
1. Stiprus Lietuvos teritorinis identitetas	
1.1. Vietos identitetas	„Materialiojo ir nematerialiojo kultūros paveldo puoselėjimas, ypač nauji naratyvai, grįsti nematerialiu paveldu (vietos savivalda, amatais, tradicinių įgūdžių produktais, šventėmis ir papročiais), prisideda prie ekonomikos, siūlant turistams autentišką kultūrinę patirtį ir stiprinant

	vietos identitetą bei vietos gyventojų jausmą, kad jų šaknys yra šiame regione.“

2.37. **2018 m. Davoso deklaracija (Kultūros ministrų konferencija, 2018 m. sausio 20–22 d.)**

III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
1. Stiprus Lietuvos teritorinis identitetas	
1.3. Šalies identitetas	Teigiama, kad kultūra užtikrina ir skatina ekonominį, socialinį ir aplinkos tvarumą, nes ji formuoja mūsų tapatumą ir apibrėžia mūsų palikimą. Kultūrinio identiteto išlaikymas ir puoselėjimas labai svarbus formuojant aukštos kokybės vadinamąją *Baukultur* (sukurta aplinka ir jos kūrimo procesai). Akcentuojama ne trumpalaikė ekonominė nauda, bet kultūros vertybių iškėlimas.

2.38. **Regionų kultūros plėtros 2012–2020 m. programa**

III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
1. Stiprus Lietuvos teritorinis identitetas	
1.2. Regioninis identitetas	Įvardijama, kad kultūros paveldas yra labai svarbus regiono kultūriniam tapatumui ir patrauklumui, taip pat būtinas pagrindas kultūrinio turizmo plėtrai bei kultūrinėmis iniciatyvomis, atspindinčioms regioninės kultūros ypatumus. Šia programa skatinama bendruomenių meninė kūrybinė saviraiška, įprasminama mėgėjų meno veikloje, taip pat regioninės kultūros iniciatyvos ir kūrybinė raiška, didinanti socialinį ir kultūrinį kapitalą regionuose, plėtojanti bendruomeniškumą, pilietiškumą ir socialinę sanglaudą.

2.39. **Baltijos jūros regiono ilgalaikio vystymo perspektyva iki 2030 m. (angl. *VASAB Long-Term Perspective for the Territorial Development of the Baltic Sea Region*)**

III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
	Baltijos jūros regiono ilgalaikio vystymo perspektyvoje numatyta, kad 2030 m. Baltijos jūros regionas bus gerai integruotas ir nuoseklus makroregionas. Jame gerai subalansuota metropolinių centrų sistema, o mažieji ir vidutinio dydžio miestai veikia užtikrindami aukštą gyventojų gyvenimo kokybę tiek miesto, tiek kaimo vietovėse. Pažymėtina, kad Vilnius su Kaunu bei Šiauliai su Panevėžiu išreikšti kaip dvipolinės struktūros.

2.40. **ESPON (mokslinių tyrimų programa, kuria siekiama remti teritorinės plėtros politikos formavimą Europoje)**

III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Specialiųjų temų vystymas	
3. Konkurencinga valstybė	
	ESPON pateikiami įvairūs ir sistemingi duomenys apie teritorines tendencijas, susijusias su įvairiais ekonominiais, socialiniais ir aplinkosaugos aspektais, siekiant nustatyti regionų, miestų ir didesnių teritorijų potencialą bei ekonominius iššūkius, su kuriais jie susiduria.

2.41. **Europos kraštovaizdžio konvencija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.7. Tvariai naudojami ištekliai	Integruoti kraštovaizdį kaip reiškinį į savo teritorijų ir miestų planavimo politiką bei savo kultūros, aplinkos, žemės ūkio, socialinę ir ekonominę politiką, taip pat į kiekvieną kitą politikos sritį, galinčią turėti poveikio kraštovaizdžiui. Rengiamame bendrajame plane į žemės ūkio veiklų krypčių ir intensyvumo teritorijoje erdvinį pagrindimą yra integruojamas kraštovaizdžio principas. Žemės ūkio veiklos teritorinė diferenciacija grindžiama skirtingiems kraštovaizdžio tipologiniams vienetams būdingu skirtingu geoekologiniu potencialu asimiliuoti ūkinės veiklos poveikį.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	Deklaruojami siekiai „integruoti kraštovaizdį kaip reiškinį į savo teritorijų ir miestų planavimo politiką bei savo kultūros, aplinkos, žemės ūkio, socialinę ir ekonominę politiką, taip pat į kiekvieną kitą politikos sritį, galinčią turėti poveikio kraštovaizdžiui.“

2.42. **ES dirvožemio apsaugos temine strategija**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
2. Tvarus žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės	
2.7. Tvariai naudojami ištekliai	„3.1. Tausus dirvožemio naudojimas: 1) apsaugoti dirvožemį ir tausiai jį naudoti remiantis tokiais pagrindiniais principais: neleisti toliau degraduoti dirvožemiui ir išsaugoti jo funkcijas: kai dirvožemiu ir jo funkcijomis naudojamasi, reikia gerinti dirvožemio naudojimą ir valdymo būdus; kai dirvožemis yra gamtos reiškinių ar žmogaus veiklos padarinių recipientas, reikia imtis priemonių ten, kur yra žalos ištakos; 2) atkurti degradavusius dirvožemius bent tiek, kad

	atitiktų esamus ir numatomus naudojimo poreikius, taip pat atsižvelgiant į dirvožemio atgaivinimo išlaidas.“ Rengiamame bendrajame plane akcentuojama tai, kad žemės ūkio veiklos valdymo priemonės nukreiptos į pagrindinio jų ištekliaus – dirvožemio – degradacijos stabdymą, organinės anglies sankaupų jame didinimą ir prielaidų dirvožemio kokybei bei našumui didėti sudarymą.

2.43. **Efektyvaus išteklių naudojimo Europos planu**

III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	Deklaruojami siekiai: „Jūros išteklių naudojimo efektyvumo didinimas, jūros teritorijoje naudojant erdvinio planavimo priemones.“ „Remti tvarų jūros išteklių naudojimą, nustatant inovatyvaus verslo galimybes jūros ir pakrančių ekonomikoje.“ „Įgyvendinti Jūrų strategijos pagrindų direktyvą ir nustatyti saugomas jūrų teritorijas.“

2.44. **Nacionaline miškų ūkio sektoriaus plėtros 2012–2020 m. programa**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
4. Ekosistemos – geoekologinio kompensavimo sistema	
4.1. Gamtinis karkasas	„7.1. Išsaugoti ir gausinti Lietuvos miškus ir jų išteklius. 7.2.1. Didinti šalies miškingumą – įveisti mišką nenaudojamoje ir žemės ūkiui netinkamoje žemėje, taip pat finansiškai skatinti įveisti miškus privačioje ir valstybinėje žemėje. 7.7. Išsaugoti ir didinti miško ekosistemų tvarumą atsižvelgiant į jų ekologinį ir socialinį vaidmenį, klimato kaitos įtaką. 7.8.1. Didinti miško ekosistemų ekologinį ir kraštovaizdžio stabilumą.“ Rengiamame bendrajame plane miškų ištekliai bei jų ekologinė vertė laikomi vienu iš esminių kraštovaizdžio komponentų, užtikrinančių gamtinio karkaso ekologinio kompensavimo funkcijų patikimumą. Šių funkcijų užtikrinimas siejamas su miškų brandumo palaikymu ir su tuo susijusio ekosisteminio tvarumo didinimu. Todėl miškų išteklių gausinimas ir jų brandumo didinimas laikomas vienu iš prioritetų, įgyvendinant LR BP gamtinio karkaso vystymo sprendinius.
5. Išteklių sistema	
5.4. Bioprodukciniai miškų ištekliai	„7.1. Išsaugoti ir gausinti Lietuvos miškus ir jų išteklius. 7.2.1. Didinti šalies miškingumą – įveisti mišką

	nenaudojamoje ir žemės ūkiui netinkamoje žemėje, taip pat finansiškai skatinti įveisti miškus privačioje ir valstybinėje žemėje. 7.2.2. Plėtoti miškų atkūrimą genetiniu-ekologiniu pagrindu selekciškai vertinga ir kokybiška miško dauginamąja medžiaga, optimizuoti miško dauginamosios medžiagos auginimą, siekiant ilgalaikėje perspektyvoje aprūpinti rinką kokybiškais miško sodmenimis. 7.2.3. Didinti šalies ąžuolynų plotus. 7.3. Užtikrinti racionalų Lietuvos miškų išteklių naudojimą ir didinti medynų produktyvumą. 7.8.2. Skatinti rekreacinių miško funkcijų plėtrą, rekreacinės infrastruktūros objektų miškuose įrengimą ir tvarkymą.“ Rengiamame bendrajame plane akcentuojamas miškų daugiafunkciškumas, t. y. į juos žvelgiama ne tik kaip į bioprodukcinius išteklius, tačiau ir kaip į kraštovaizdžio tvarumą bei gamtinį rekreacinį potencialą, generuojantį aplinkos komponentus. Todėl LR BP koncepcijos miškų išteklių sprendiniai orientuoti į jų gausinimą ir ilgalaikį tvarumą.

2.45. **Lietuvos turizmo plėtros 2014–2022 m. programa**

II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
3. Susisiekimo sistema / mobilumas	
3.1.5. Rekreacinės paskirties susisiekimo infrastruktūra	„16. Plėtoti turizmo infrastruktūrą ir gerinti paslaugų kokybę. 30. Plėtoti patrauklius turistinius maršrutus. 31. Gerinti Lietuvos pasiekiamumą.“ Rengiamo bendrojo plano koncepcijoje Lietuvos rekreacinių išteklių naudojimas skatinamas plėtojant rekreacinės infrastruktūros sistemą, užtikrinant regioninius ryšius tarp skirtingu rekreaciniu potencialu pasižyminčių regionų ir tarptautinius – didinant rekreacinių išteklių naudojimo tarptautiškumą. Numatyta vystyti rekreacinių parkų sistemą ir tobulinti esamus valstybinius parkus. Tai siejasi su žaliojo (ekologinio) turizmo plėtojimu ir jo teritorinės sistemos kūrimu.
5. Išteklių sistema	
5.5. Rekreaciniai ištekliai	Rekreaciniai ištekliai dėl savo išskirtinumo, savitumo ir pasiskirstymo netolygumo diferencijuojami į atskirus rekreacinius regionus. „20. Plėtoti kultūrinio turizmo, verslo turizmo, sveikatos turizmo ir žaliojo (ekologinio) turizmo viešąją ir privačią infrastruktūrą prioritetiniuose turizmo plėtros regionuose. 25. Didžiausio turistinio potencialo teritorijos, kuriose prioritetas teikiamas sveikatos turizmo plėtrai, numatytos kurortuose (Druskininkuose,

	Palangoje, Birštone ir Neringoje), kurortinėse teritorijose (Anykščiuose ir Trakuose) ir trijuose didžiuosiuose Lietuvos miestuose (Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje).“ Rengiamo bendrojo plano koncepcijoje numatytas įvairiapusis rekreacinių išteklių naudojimas, diferencijuojant rekreacinius centrus pagal jų svarbą, išskiriant kultūrinius regionus ir juos tarpusavyje siejant rekreacinės infrastruktūros ryšiais, taip užtikrinant integralų ir įvairų išteklių naudojimą bei tarptautiškumo didinimą.

2.46. **1992 m. Helsinkio konvencija dėl Baltijos jūros baseino jūrinės aplinkos apsaugos**

III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė	
4.5. Specializuotos jūros teritorijos struktūros	Konvencijos šalys atskirai ar kartu imasi visų reikiamų įstatyminių, administracinių ar kitų atitinkamų priemonių siekdamos sustabdyti ir panaikinti taršą, paremti Baltijos jūros baseino aplinkos atkūrimą bei palaikyti jos ekologinę pusiausvyrą.

_____

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano valstybės teritorijos erdvinio vystymo krypčių ir teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų
3 priedas

LIETUVOS RESPUBLIKOS TERITORIJOS BENDROJO PLANO SĄSAJOS SU DARNAUS VYSTYMOSI TIKSLAIS

LR BP tikslai	DVT
II dalis. Erdvinių sistemų vystymas	
1. Urbanistinė sistema	
– Optimizuoti valstybinę urbanistinę struktūrą. – Formuoti ir įtvirtinti Lietuvos hierarchinį daugiacentrį gyvenamųjų vietovių tinklą, užtikrinantį palankiausias socialinio, ekonominio ir ekologinio šalies vystymo sąlygas ir sukurti aukštos žmonių gyvenimo kokybės prielaidas. – Skatinti regionus ir miestus (formuojant funkcinius ryšius) išnaudoti bendras stipriąsias puses ir atskleisti galimus pranašumus, kurie sąveikaudami suteikia papildomą vertę, kurios, veikiant atskirai, negalima būtų pasiekti.	4 tikslas. Užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. 9 tikslas. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves. 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse. 11 tikslas. Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs.
2. Erdvinės ekonominės sistemos	
Tvarus ekonomikos augimas ir konkurencingas valstybės ūkio vystymasis. Tam būtina: – užtikrinti darbo rinkos paklausą atitinkančios kvalifikuotos darbo jėgos kiekybinius ir kokybinius poreikius; – užtikrinti aukštus gyvenimo kokybės standartus, saugumą, teises ir laisves; – užtikrinti patogią kelių, oro ir vandens transporto bei efektyvią energetikos infrastruktūrą; – efektyviai naudoti gamtinius ir iškastinius išteklius; – pasiruošti IV pramonės revoliucijos iššūkiams plėtojant modernią skaitmeninę infrastruktūrą; – užtikrinti palankias verslo sąlygas (teisinę, reguliavimo ir mokestinę aplinką, aukštus saugumo ir skaidrumo standartus, efektyvius finansų rinką ir viešąjį administravimą).	8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą. 9 tikslas. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves. 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse.
3. Susisiekimo sistema	
– Pervežant keleivius užtikrinti maksimalią	8 tikslas.

gyvenimo kokybę nepriklausomai nuo teritorijos morfotipo. – Pervežant keleivius ir krovinius užtikrinti ekonominę naudą ir konkurencinį pranašumą tarptautiniu lygmeniu. – Pervežant keleivius ir krovinius užtikrinti daugiarūšiškumą (įvairiarūšiškumą) tarptautiniu (ir vietiniu) lygmeniu. – Planuojant ir įgyvendinant susisiekimo sistemos koncepciją siekti maksimalaus efektyvumo. – Planuojant ir įgyvendinant susisiekimo sistemos koncepciją siekti maksimalios darnos.	Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą. 9 tikslas. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves. 11 tikslas. Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. 15 tikslas. Saugoti, atkurti ir skatinti darnų sausumos ekosistemų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės būklės blogėjimą ir pakeisti šį procesą priešinga kryptimi bei sustabdyti biologinės įvairovės praradimą.
4. Ekosistemos – geoekologinio kompensavimo sistema	
– Užtikrinti ekosistemų gyvybingumą palaikant natūralias vystymosi sąlygas. – Sudaryti sąlygas natūraliai formuotis antropogeniniam poveikiui atspariai ir funkcionaliai gamtinio karkaso (GK) sistemai, sukurti prielaidas visavertėms biologinės įvairovės funkcionavimo sąlygoms palaikyti bei ekologinio kompensavimo funkcijoms atlikti skirtingos antropogeninės apkrovos teritoriniuose dariniuose (santykinai natūraliose ekosistemose, agroekosistemose, urboekosistemose). – Suformuoti teritoriškai diferencijuotą ekosistemų ir jose esančių išteklių naudojimo intensyvumo modelį atsižvelgiant į jų geoekologinį potencialą ir atsparumą antropogeninei apkrovai. – Užtikrinti degraduotų ir įvairiu laipsniu pažeistų gamtinio karkaso dalių atkūrimą dirbtinėmis ar natūraliomis priemonėmis siekiant didinti jų geoekologinį potencialą ir funkcionalumą.	15 tikslas. Saugoti, atkurti ir skatinti darnų sausumos ekosistemų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės būklės blogėjimą ir pakeisti šį procesą priešinga kryptimi bei sustabdyti biologinės įvairovės praradimą.
5. Išteklių sistema	
– Optimizuoti atsinaujinančių ir neatsinaujinančių išteklių naudojimo intensyvumą siekiant racionaliai naudoti teritorijas bei išsaugoti jų regeneracinį ir geoekologinį potencialą. – Užtikrinti teritorijos geoekologiniu potencialu ir atsparumu antropogeninei apkrovai pagrįstų teritorinių resursinių vienetų formavimą. – Suformuoti teisines ir fizines prielaidas	2 tikslas. Panaikinti badą, užtikrinti apsirūpinimą maistu ir geresnę mitybą, skatinti darnų žemės ūkį. 6 tikslas. Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją. 8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą

tausojamai naudoti skirtingų teritorijų geoekologinio potencialo privalumus išlaikant gamtinės aplinkos kokybinius parametrus.	darbą.
6. Inžinerinės sistemos	
– Lietuvos valstybės, jos gyventojų ir verslo energetikos, geriamojo vandens, elektroninių ryšių bei pašto poreikių užtikrinimas, nuotekų ir atliekų tvarkymo paslaugų užtikrinimas.	6 tikslas. Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją. 7 tikslas. Užtikrinti visiems galimybę naudotis prieinama, patikima, darnia ir modernia energija. 9 tikslas. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves. 11 tikslas. Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. 12 tikslas. Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius.
III dalis. Vystymo kryptys ir prioritetai	
Teritorinių temų vystymas	
1. Sėkmingi, socialūs ir tvarūs miestai	
– Kompaktiškų miestų formavimas – Nekilnojamojo kultūros paveldo išsaugojimas ir įveiklinimas miestuose. – Visavertės gyvenimo sąlygos (miestuose ir priemiesčiuose) (tvariai išplėtotas švietimo infrastruktūros tinklas, modernus ir prieinamas sveikatos paslaugų infrastruktūros tinklas, sąlygos aktyviam senėjimui, įtrauki kultūra, švarus miestų oras, efektyvi kritulių vandens tvarkymo sistema, biologiškai skaidžių atliekų tvarkymo sistemos formavimas). – Tvari miestų ekonomika. – Mobilumas. – Tvariai naudojami ištekliai. – Gyvybinga gamtinė aplinka. – Optimali kraštovaizdžio struktūra.	1 tikslas. Panaikinti visų formų skurdą visose šalyse. 3 tikslas. Užtikrinti sveiką gyvenseną ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę. 4 tikslas. Užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi. 6 tikslas. Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją. 7 tikslas. Užtikrinti visiems galimybę naudotis prieinama, patikima, darnia ir modernia energija. 8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą. 9 tikslas. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves. 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse.

	11 tikslas. Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. 12 tikslas. Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius. 13 tikslas. Imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos poveikiu veiksmų.
Uždaviniai	
1 tikslas. Panaikinti visų formų skurdą visose šalyse. 1.3. Įgyvendinti nacionaliniu lygmeniu tinkamas socialinės apsaugos sistemas ir priemones, skirtas visiems, įskaitant žemiausias ribas, ir iki 2030 metų apimti didelę neturtingiausių ir pažeidžiamiausių žmonių dalį. 1.3.1. Valstybiniu socialiniu draudimu apdraustų ir socialinę paramą gaunančių gyventojų dalis; Apdraustieji valstybiniu socialiniu draudimu, palyginti su visais gyventojais; Asmenys gaunantys socialinę paramą, palyginti su visais gyventojais; palyginti su asmenimis, gaunančiais socialinę paramą: nėščios moterys; naujagimiai; bedarbiai, kuriems skiriamos nedarbo socialinio draudimo išmokos, palyginti su visais registruotais bedarbiais proc. 1.4. Iki 2030 m. užtikrinti, kad visi vyrai ir moterys, ypač neturtingi ir pažeidžiami, turėtų lygias teises į ekonominius išteklius ir galimybę gauti būtiniausias paslaugas, taip pat į žemės ir kitų formų turto nuosavybę ir kontrolę, paveldėjimą, gamtos išteklius, tinkamas naujas technologijas ir finansines paslaugas, įskaitant mikrofinansus. 1.4.1. Namų ūkių, kuriems labai lengva ar lengva naudotis paslaugomis (atsižvelgiant į namų ūkio narių fizines galimybes, atstumą iki teikiamų paslaugų vietos, įstaigų darbo laiką); maisto ir kitų būtiniausių prekių parduotuvių paslaugos; banko paslaugos; pašto paslaugos; viešojo transporto paslaugos Pirminės sveikatos priežiūros paslaugos Bendrojo ugdymo mokyklos lankymas mokiniams iki 16 metų amžiaus. 1.4.2. Valstybinę žemę nuomojančių 18 metų ir vyresnių gyventojų dalis, palyginti su bendru šio amžiaus gyventojų skaičiumi; vyrai; moterys, proc. 3 tikslas. Užtikrinti sveiką gyvenseną ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę. 3.4. Iki 2030 metų trečdaliu sumažinti priešlaikinį mirtingumą nuo neužkrečiamųjų ligų taikant prevenciją ir gydymą bei skatinti psichinę sveikatą ir gerovę. 3.4.1. Mirtingumas dėl kraujotakos sistemos, vėžio, cukrinio diabeto, kvėpavimo sistemos ligų. 3.8. Pasiekti visuotinę sveikatos priežiūros paslaugų aprėptį, įskaitant apsaugą nuo finansinės rizikos, galimybę gauti kokybiškas būtiniausias sveikatos priežiūros paslaugas bei saugius, veiksmingus, kokybiškus ir pasiekiamus būtiniausius vaistus ir vakcinas. 3.8.1. Būtiniausių sveikatos priežiūros paslaugų aprėptis (vidutinė būtiniausių paslaugų aprėptis nustatoma pagal reprezentatyvias procedūras, apimančias reprodukcinės, motinų, naujagimių ir vaikų sveikatos apsaugą, infekcinių ir neinfekcinių ligų gydymą, paslaugų mastus ir prieinamumą visiems ir neturtingiausiems gyventojams). Indeksas 3.8.2. Apdraustųjų skaičius, palyginti su draudžiamaisiais, proc. 3.9. Iki 2030 metų reikšmingai sumažinti mirčių ir ligų, kurias sukėlė pavojingi chemikalai,	

oro, vandens ir dirvožemio tarša ir užterštumas, skaičių.
4 tikslas.
Užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi
4.2. Iki 2030 m. užtikrinti, kad visos mergaitės ir berniukai gautų kokybišką ankstyvąjį ugdymą, priežiūrą ir ikimokyklinį išsilavinimą ir būtų pasirengę pradiniam ugdymui.
4.3. Iki 2030 m. užtikrinti vienodas galimybes visoms moterims ir vyrams įgyti prieinamą ir kokybišką techninį, profesinį ir aukštąjį išsilavinimą, įskaitant universitetinį.
4.3.1. Mokymosi visą gyvenimą lygis (25–64 metų amžiaus gyventojų, per keturias savaites dalyvavusių formaliajame arba neformaliajame ugdyme, ir to paties amžiaus visų gyventojų santykis), proc.
moterys, proc.
vyrai, proc.
6 tikslas.
Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją
6.1. Iki 2030 m. pasiekti, kad visiems būtų užtikrintos visuotinės ir lygiateisės galimybės gauti saugų ir prieinamą geriamąjį vandenį.
6.1.1. Gyventojai, aprūpinami centralizuotai tiekiamu vandeniu, palyginti su visais šalies gyventojais, proc.
6.3. Iki 2030 m. pagerinti vandens kokybę, mažinant taršą, naikinant sąvartynus ir kuo labiau sumažinant pavojingų chemikalų ir medžiagų išskyrimą, per pusę sumažinant nevalytų nuotekų kiekį ir labai padidinant atliekų perdirbimą ir saugų pakartotinį naudojimą pasauliniu mastu.
6.3.1. Gyventojai, aprūpinami centralizuotai teikiamomis nuotekų tvarkymo paslaugomis, palyginti su visais gyventojais, proc.
6.4. Iki 2030 m. labai padidinti vandens naudojimo veiksmingumą visuose sektoriuose ir užtikrinti tausų gėlo vandens paėmimą ir tiekimą, siekiant išspręsti vandens stygiaus problemą ir labai sumažinti žmonių, kenčiančių dėl vandens stygiaus, skaičių.
6.1.1. Gyventojai, aprūpinami centralizuotai tiekiamu vandeniu, palyginti su visais šalies gyventojais, proc.
7 tikslas.
Užtikrinti visiems galimybę naudotis prieinama, patikima, darnia ir modernia energija
7.1. Iki 2030 metų užtikrinti visuotinę galimybę gauti prieinamas, patikimas ir modernias energetikos paslaugas.
7.1.1. Gyventojų, turinčių galimybę naudotis elektra, dalis;
7.1.2. Gyventojų, naudojančių daugiausia švarų kurą ir technologijas, dalis;
7.2. Iki 2030 m. labai padidinti atsinaujinančios energijos dalį pasaulinės energijos rūšių derinyje.
7.2.1. Atsinaujinančių išteklių energijos dalis, palyginti su bendruoju galutiniu energijos suvartojimu.
7.3. Iki 2030 m. padvigubinti pasaulinį energijos vartojimo efektyvumo padidinimo rodiklį.
7.3.1. Energijos intensyvumas, vertinamas kaip pirminės energijos suvartojimo ir BVP santykis.
8 tikslas.
Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą
8.1. Palaikyti ekonomikos augimą vienam gyventojui pagal nacionalines aplinkybes ir pirmiausia bent 7 proc. bendrojo vidaus produkto augimą per metus mažiausiai išsivysčiusiose šalyse.
8.1.1. Realaus BVP per capita augimas, proc.
8.2. Pasiekti aukštesnį ekonomikos našumo lygį užtikrinant įvairinimą, technologijų modernizavimą ir naujoves, įskaitant dėmesio sutelkimą į didelės pridėtinės vertės ir darbui imlius sektorius.

8.3. Skatinti į vystymąsi orientuotą politiką, remiančią gamybinę veiklą, deramų darbo vietų kūrimą, verslumą, kūrybingumą ir naujoves, ir remti labai mažų įmonių, mažųjų ir vidutinių įmonių formalizavimą ir augimą, įskaitant galimybę gauti finansines paslaugas.
8.4. 2030 m. palaipsniui gerinti veiksmingą pasaulinių išteklių naudojimą vartojimo srityje ir gamyboje ir stengtis atskirti ekonomikos augimą nuo aplinkos būklės blogėjimo laikantis dešimties metų trukmės darnaus vartojimo ir gamybos programų sistemos, vadovaujant išsivysčiusioms šalims.
8.4.1. Medžiagų pėdsakas, tenkantis vienam gyventojui, pagal žaliavos rūšį, tonos vienam gyventojui.
9 tikslas.
Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir naujoves.
9.1. Kurti kokybišką, patikimą, tvarią ir atsparią infrastruktūrą, įskaitant regioninę ir tarpvalstybinę infrastruktūrą, skirtą ekonominei plėtrai ir žmonių gerovei didinti, sutelkiant dėmesį į prieinamą ir lygiateisę galimybę ja naudotis visiems.
9.1.1. Kaimo gyventojų, gyvenančių 2 km spinduliu nuo visus metus funkcionuojančio kelio, dalis, proc.
9.1.2. Keleivių vežimas visų rūšių transportu, tūkst.
Geležinkelių transportas, tūkst.;
Kelių transportas, tūkst.;
Vandens transportas, tūkst.;
Oro transportas, tūkst.
9.1.2. Krovinių vežimas visų rūšių transportu, tūkst. tonų
Geležinkelių transportas, tūkst. tonų;
Kelių transportas, tūkst. tonų;
Vandens transportas, tūkst. tonų;
Oro transportas, tūkst. tonų;
Naftotiekis, tūkst. tonų.
9.2. Skatinti visa apimančią ir darnią industrializaciją ir iki 2030 m. smarkiai padidinti pramonės sektoriaus dalį, atsižvelgiant į užimtumo ir bendrojo vidaus produkto rodiklius, atitinkamai pagal nacionalines aplinkybes, ir padvigubinti jo dalį mažiausiai išsivysčiusiose šalyse.
9.2.1. Apdirbamosios gamybos sektoriuje sukurta pridėtinė vertė, palyginti su BVP ir tenkanti vienam gyventojui (augimas)
9.4.1. CO_2 išlakos, tenkančios pridėtinės vertės vienetui;
9.4.1. Energetikos sektoriaus CO_2 išlakos, tenkančios pridėtinės vertės vienetui, kilotonos/mln. eurų BPV.
9.4. Iki 2030 metų modernizuoti infrastruktūrą ir aprūpinti naujais įrenginiais pramonės sektorius, kad jie taptų tvaresni, padėtų pagerinti išteklių naudojimo veiksmingumą ir taikytų daugiau švarių ir aplinkai nekenksmingų technologijų ir gamybos procesų, visoms šalims imantis veiksmų pagal jų atitinkamus pajėgumus.
9.4.1. CO_2 išlakos, tenkančios pridėtinės vertės vienetui.
10 tikslas.
Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse.
10.1. Iki 2030 m. palaipsniui pasiekti ir išlaikyti neturtingiausių 40 proc. gyventojų pajamų augimą, kuris viršytų nacionalinį vidurkį.
10.1.1. Neturtingiausių 40 proc. ir visų gyventojų namų ūkių pajamų / išlaidų, tenkančių vienam gyventojui, augimo tempai.
10.2. Iki 2030 m. suteikti galimybę ir skatinti socialinę, ekonominę ir politinę visų žmonių įtrauktį, neatsižvelgiant į jų amžių, lytį, negalią, rasę, etniškumą, kilmę, religiją, ekonominę ar kitą padėtį.
10.2.1. Skurdo rizikos lygis (gyventojų, gyvenančių žemiau 50 proc. pajamų medianos, dalis), proc.

10.3.1. Gyventojų, teigiančių, kad per paskutinius 12 mėn. asmeniškai susidūrė su diskriminacija arba priekabiavimu, uždraustais pagal tarptautinę žmogaus teisių teisę, dalis.
11 tikslas.
Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs.
11.1. Iki 2030 m. užtikrinti visiems galimybes turėti tinkamą, saugų ir prieinamą būstą ir naudotis būtiniausiomis paslaugomis, taip pat atnaujinti lūšnynus.
11.1.1. Benamių skaičius, palyginti su nuolatiniais gyventojais (2011 m. visuotinio gyventojų ir būsto surašymo duomenimis), proc.
11.2. Iki 2030 m. suteikti galimybę naudotis saugiomis, prieinamomis, pasiekiamomis ir darniomis transporto sistemomis visiems, gerinant kelių eismo saugumą, ypač plečiant viešąjį transportą, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamų asmenų, moterų, vaikų, asmenų su negalia ir pagyvenusių žmonių poreikiams.
11.2.1. Namų ūkių, kuriems labai lengva ar lengva naudotis viešojo transporto paslaugomis, dalis, proc.
11.3. Iki 2030 m. didinti įtraukią ir darnią urbanizaciją bei visų dalyvavimu pagrįsto, kompleksinio ir darnaus gyvenviečių planavimo ir valdymo gebėjimus visose šalyse.
11.4. Didinti pastangas apsaugoti ir išsaugoti pasaulio kultūros ir gamtos paveldą.
11.6. Iki 2030 m. sumažinti vienam gyventojui tenkantį neigiamą miestų poveikį aplinkai, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui.
11.6.2. Vidutinė metinė smulkių kietųjų dalelių koncentracija 4 miestuose (perskaičiuota atsižvelgiant į gyventojų skaičių), vidutinė metinė, $\mu g/m^3$.
11.7. Iki 2030 metų suteikti visuotinę galimybę naudotis saugiomis, įtraukiomis ir prieinamomis žaliosiomis ir viešomis erdvėmis, pirmiausia moterims ir vaikams, pagyvenusiems ir neįgaliems žmonėms.
11a. Remti teigiamus ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšius stiprinant nacionalinės ir regioninės plėtros planavimą.
11a.1. Mažuose ir vidutinio dydžio miestuose (iki 100 tūkst. gyventojų), įgyvendinančiuose miestų ir regionų vystymo planus, kuriuose atsižvelgiama į gyventojų skaičiaus prognozes ir išteklių poreikius, gyvenančių gyventojų dalis, proc.
Didžiuosiuose miestuose (nuo 100 tūkst. gyventojų), įgyvendinančiuose miestų ir regionų vystymo planus, kuriuose atsižvelgiama į gyventojų skaičiaus prognozes ir išteklių poreikius, gyvenančių gyventojų dalis, proc.
12 tikslas.
Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius.
12.2. Iki 2030 m. pasiekti darnų gamtos išteklių valdymą ir veiksmingą jų naudojimą.
12.4. Iki 2020 m. užtikrinti aplinkai nekenksmingą chemikalų ir visų atliekų tvarkymą per jų gyvavimo ciklą, laikantis suderintų tarptautinių programų, ir labai sumažinti jų išmetimą į orą, vandenį ir dirvožemį, kad kuo labiau sumažėtų neigiamas jų poveikis žmogaus sveikatai ir aplinkai.
12.5. Iki 2030 m. labai sumažinti atliekų susidarymą, taikant prevenciją, mažinimą, perdirbimą ir pakartotinį panaudojimą.
12.5.1. Nacionalinis perdirbimo rodiklis, tonomis perdirbtų medžiagų.
12c. Racionalizuoti neveiksmingas iškastinio kuro subsidijas, skatinančias eikvojantį vartojimą, pašalinant rinkos iškraipymus remiantis nacionalinėmis aplinkybėmis, įskaitant mokesčių pertvarkymą ir laipsnišką šių žalingų subsidijų nutraukimą ten, kur jos teikiamos, siekiant atspindėti jų poveikį aplinkai, visapusiškai atsižvelgiant į ypatingus besivystančių šalių poreikius ir sąlygas, taip pat kuo labiau sumažinti galimą neigiamą poveikį jų vystymuisi neturtingas ir paveiktas bendruomenes apsaugančiu būdu.
12c.1. Subsidijų iškastiniam kurui suma, tenkanti BVP vienetui (gamyba ir vartojimas) ir palyginti su bendromis šalies išlaidomis iškastiniam kurui.
13 tikslas.
Imtis skubių kovos su klimato kaita ir jos poveikiu veiksmų.

<table>
<tr><td colspan="2">13.1. Stiprinti visose šalyse atsparumą su klimatu susijusiems pavojams ir gaivalinėms nelaimėms bei gebėjimą prisitaikyti prie jų padarinių.</td></tr>
<tr><td colspan="2">2. Ekologiškas, ekonomiškas žemės ūkis ir gyvybingos kaimo vietovės</td></tr>
<tr><td>→ Švarus oras ir vanduo, sveikas ir našus dirvožemis;
→ Tausojamasis dirvožemio naudojimas atsižvelgiant į jo geoekologinį potencialą, palaikant ir didinant jo našumą;
→ Įdiegtos mažiau taršios technologijos;
→ Funkcionalios ir sveikos, socialiai ir ekonomiškai patrauklios kaimo vietovės</td><td>2 tikslas.
Panaikinti badą, užtikrinti apsirūpinimą maistu ir geresnę mitybą, skatinti darnų žemės ūkį.
3 tikslas.
Užtikrinti sveiką gyvenseną ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
4 tikslas.
Užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi.
6 tikslas.
Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją.
11 tikslas.
Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs.
15 tikslas.
Saugoti, atkurti ir skatinti darnų sausumos ekosistemų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės būklės blogėjimą ir pakeisti šį procesą priešinga kryptimi bei sustabdyti biologinės įvairovės praradimą.</td></tr>
<tr><td colspan="2">Uždaviniai</td></tr>
<tr><td colspan="2">2 tikslas.
Panaikinti badą, užtikrinti apsirūpinimą maistu ir geresnę mitybą, skatinti darnų žemės ūkį
2.4. Iki 2030 m. užtikrinti darnias maisto gamybos sistemas ir įdiegti lanksčią žemės ūkio praktiką, kuri didintų produktyvumą ir gamybą, padėtų išsaugoti ekosistemas, stiprintų gebėjimus prisitaikyti prie klimato kaitos, ekstremalių oro sąlygų, sausros, potvynių ir kitų gaivalinių nelaimių bei palaipsniui gerintų žemės ir dirvos kokybę.
3 tikslas.
Užtikrinti sveiką gyvenseną ir skatinti visų amžiaus grupių gerovę.
3.4. Iki 2030 m. trečdaliu sumažinti priešlaikinį mirtingumą nuo neužkrečiamųjų ligų taikant prevenciją ir gydymą bei skatinti psichinę sveikatą ir gerovę.
3.8. Pasiekti visuotinę sveikatos priežiūros paslaugų aprėptį, įskaitant apsaugą nuo finansinės rizikos, galimybę gauti kokybiškas būtiniausias sveikatos priežiūros paslaugas bei saugius, veiksmingus, kokybiškus ir pasiekiamus būtiniausius vaistus ir vakcinas.
4 tikslas.
Užtikrinti visa apimantį ir lygiavertį kokybišką švietimą ir skatinti visą gyvenimą trunkantį mokymąsi.
4.2. Iki 2030 m. užtikrinti, kad visos mergaitės ir berniukai gautų kokybišką ankstyvąjį ugdymą, priežiūrą ir ikimokyklinį išsilavinimą ir būtų pasirengę pradiniam ugdymui.
4.3. Iki 2030 m. užtikrinti vienodas galimybes visoms moterims ir vyrams įgyti prieinamą ir kokybišką techninį, profesinį ir aukštąjį išsilavinimą, įskaitant universitetinį.
6 tikslas.
Užtikrinti visiems vandens prieinamumą, darnų valdymą ir sanitariją.
6.1. Iki 2030 m. pasiekti, kad visiems būtų užtikrintos visuotinės ir lygiateisės galimybės gauti saugų ir prieinamą geriamąjį vandenį.</td></tr>
</table>

6.3. Iki 2030 m. pagerinti vandens kokybę, mažinant taršą, naikinant sąvartynus ir kuo labiau sumažinant pavojingų chemikalų ir medžiagų išskyrimą, per pusę sumažinant nevalytų nuotekų kiekį ir labai padidinant atliekų perdirbimą ir saugų pakartotinį naudojimą pasauliniu mastu. 6.6. Iki 2020 m. apsaugoti ir atkurti su vandeniu susijusias ekosistemas, įskaitant kalnus, miškus, pelkes, upes, vandeninguosius sluoksnius ir ežerus. 11 tikslas. Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. 11.6. Iki 2030 m. sumažinti vienam gyventojui tenkantį neigiamą miestų poveikį aplinkai, ypatingą dėmesį skiriant oro kokybei bei komunalinių ir kitų atliekų tvarkymui. 11.6.2. Vidutinė metinė smulkių kietųjų dalelių koncentracija 4 miestuose (perskaičiuota atsižvelgiant į gyventojų skaičių), $\mu g/m^3$. 12 tikslas. Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius. 12.4. Iki 2020 m. užtikrinti aplinkai nekenksmingą chemikalų ir visų atliekų tvarkymą per jų gyvavimo ciklą, laikantis suderintų tarptautinių programų, ir labai sumažinti jų išmetimą į orą, vandenį ir dirvožemį, kad kuo labiau sumažėtų neigiamas jų poveikis žmogaus sveikatai ir aplinkai. 15 tikslas. Saugoti, atkurti ir skatinti darnų sausumos ekosistemų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės būklės blogėjimą ir pakeisti šį procesą priešinga kryptimi bei sustabdyti biologinės įvairovės praradimą. 15.1. Iki 2020 m. užtikrinti sausumos ir vidaus gėlo vandens ekosistemų ir jų paslaugų, pirmiausia miškų, pelkių, kalnų ir sausumų, išsaugojimą, atkūrimą ir tausų naudojimą laikantis tarptautinėse sutartyse nustatytų įsipareigojimų. 15.2. Iki 2020 m. skatinti visų rūšių miškų darnaus valdymo įgyvendinimą, stabdyti miškų kirtimą, atkurti išnykusius miškus ir labai padidinti miškų želdinimą pasauliniu lygiu. 15.3. Iki 2030 m. kovoti su dykumėjimu, atkurti nykstančią žemę ir dirvožemį, įskaitant žemę, paveiktą dykumėjimo, sausros ir potvynių, ir siekti, kad žemės būklė neblogėtų visame pasaulyje.
3. Gamtinės teritorijos – ekologinio balanso pagrindas

Biologinės įvairovės išsaugojimas ir gausinimas užtikrinant jos racionalų naudojimą Kraštovaizdžio raidos stabilumo užtikrinimas	11 tikslas. Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. 15 tikslas. Saugoti, atkurti ir skatinti darnų sausumos ekosistemų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės būklės blogėjimą ir pakeisti šį procesą priešinga kryptimi bei sustabdyti biologinės įvairovės praradimą.

Uždaviniai
11 tikslas. Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. 11.4. Didinti pastangas apsaugoti ir išsaugoti pasaulio kultūros ir gamtos paveldą. 15 tikslas. Saugoti, atkurti ir skatinti darnų sausumos ekosistemų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės būklės blogėjimą ir pakeisti šį procesą priešinga kryptimi bei sustabdyti biologinės įvairovės praradimą. 15.5. Imtis skubių ir reikšmingų veiksmų, siekiant sumažinti gamtos buveinių būklės blogėjimą, sustabdyti biologinės įvairovės praradimą ir iki 2020 m. apsaugoti nykstančias

rūšis ir užkirsti kelią jų išnykimui.
15.6. Skatinti sąžiningą ir lygiateisį dalijimąsi genetinių išteklių teikiama nauda ir suteikti galimybes naudotis tokiais ištekliais, kaip susitarta tarptautiniu lygmeniu.
15.7. Imtis neatidėliotinų veiksmų, siekiant sustabdyti neleistiną saugomų augalijos ir gyvūnijos rūšių naikinimą ir neteisėtą prekybą jais bei išspręsti neteisėtos laukinės floros ir faunos pasiūlos ir paklausos klausimus.
15.8. Iki 2020 m. įdiegti priemones, skirtas užkirsti kelią svetimų invazinių rūšių platinimui, ir labai sumažinti jų poveikį žemės ir vandens ekosistemoms, taip pat kontroliuoti arba sunaikinti tokias pirmenybines rūšis.
15.9. Iki 2020 metų įtraukti ekosistemų ir biologinės įvairovės vertybes į nacionalinį ir vietinį planavimą, vystymosi procesus, skurdo mažinimo strategijas ir ataskaitas.

4. Atsakingai naudojama jūra ir pakrantė

Tvari energijos gamyba ir naudojimas (atsinaujinantys energijos šaltiniai, energetinė nepriklausomybė) Tvariai naudoti jūrą ir pakrantę (taip pat valdoma urbanizacija, rekreacija ir turizmas gelmių naudojimas, kultūros paveldas, žuvininkystė) ir kt. Būtinoji infrastruktūra (uostai, susisiekimas sausumoje) Valstybės saugos ir saugumo užtikrinimas	7 tikslas. Užtikrinti visiems galimybę naudotis prieinama, patikima, darnia ir modernia energija. 8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą. 9 tikslas. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves. 12 tikslas. Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius. 14 tikslas. Išsaugoti ir tausiai naudoti vandenynus, jūras ir jūrų išteklius darniam vystymuisi.

Uždaviniai

7 tikslas.
Užtikrinti visiems galimybę naudotis prieinama, patikima, darnia ir modernia energija.
7.2. Iki 2030 m. labai padidinti atsinaujinančios energijos dalį pasaulinės energijos rūšių derinyje.
7.2.1. Atsinaujinančių išteklių energijos dalis, palyginti su bendruoju galutiniu energijos suvartojimu proc.
7.3. Iki 2030 m. padvigubinti pasaulinį energijos vartojimo efektyvumo padidinimo rodiklį.
7.3.1. Galutinės energijos intensyvumas, vertinamas kaip galutinės energijos suvartojimo ir BVP santykis. Tona naftos ekvivalentu (TNE) milijonui eurų sukurto BVP.
8 tikslas.
Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą.
8.4. 2030 m. palaipsniui gerinti veiksmingą pasaulinių išteklių naudojimą vartojimo srityje ir gamyboje ir stengtis atskirti ekonomikos augimą nuo aplinkos būklės blogėjimo laikantis dešimties metų trukmės darnaus vartojimo ir gamybos programų sistemos, vadovaujant išsivysčiusioms šalims.
8.4.1. Medžiagų pėdsakas, tenkantis vienam gyventojui, pagal žaliavos rūšį. Tonos vienam gyventojui.
9 tikslas.
Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves.
9.4.1. CO_2 išlakos, tenkančios pridėtinės vertės vienetui.

<table>
<tr><td colspan="2">9.4.1. Energetikos sektoriaus CO_2 išlakos, tenkančios pridėtinės vertės vienetui. Kilotonos/mln. eurų BPV.
12 tikslas.
Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius.
12.2. Iki 2030 m. pasiekti darnų gamtos išteklių valdymą ir veiksmingą jų naudojimą.
12.2.1. Medžiagų pėdsakas, tenkantis vienam gyventojui, pagal žaliavos rūšį. Tonos vienam gyventojui.
14 tikslas.
Išsaugoti ir tausiai naudoti vandenynus, jūras ir jūrų išteklius darniam vystymuisi.
14.2. Iki 2020 m. tausiai valdyti ir saugoti jūrų ir pakrančių ekosistemas, siekiant išvengti didelio neigiamo poveikio, įskaitant jų atsparumo didinimą, ir imtis veiksmų joms atkurti, siekiant užtikrinti, kad vandenynai būtų sveiki ir produktyvūs.
14.2.1. Pajūrio juostos plotis nuo jūros iki apsauginio paplūdimio kopagūbrio, m</td></tr>
<tr><td colspan="2">Specialiųjų temų vystymas</td></tr>
<tr><td colspan="2">1. Stiprus teritorinis identitetas</td></tr>
<tr><td>Vystyti vietos identitetą kuriant stiprius ryšius tarp skirtingų sektorių, savivaldos ir vietinių bendruomenių bei atsižvelgiant į teritorijos socialinę, kultūrinę ir istorinę sanklodą.
Puoselėti materialųjį ir nematerialųjį kultūros paveldą, kurti naujus vietos naratyvus, grįstus regioniniu išskirtinumu.
Išsaugoti ir aktualizuoti šalies istoriją, kuriant ir stiprinant daugiakultūrės Lietuvos tapatybę ir tradicijas.
Užtikrinti saugomų teritorijų vertybių apsaugą ir sistemos vystymą.
Puoselėti išskirtinės vertės kultūrinį kraštovaizdį.</td><td>8 tikslas.
Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą.
11 tikslas.
Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs.
12 tikslas.
Užtikrinti darnius vartojimo ir gamybos modelius.
16 tikslas.
Skatinti taikias ir įtraukias visuomenes darniam vystymuisi, suteikti visiems galimybes reikalauti teisingumo ir kurti veiksmingas, atsakingas ir įtraukias institucijas visais lygiais.</td></tr>
<tr><td colspan="2">2. Lietuvos strateginiai objektai</td></tr>
<tr><td>– Prisidėti prie kitų sistemų tikslų įgyvendinimo</td><td>Visi tikslai, nurodyti prie visų kitų sistemų</td></tr>
<tr><td colspan="2">3. Konkurencinga valstybė</td></tr>
<tr><td>Šalies metropolinių struktūrų, matomų Europos lygmeniu, stiprinimas (Vilnius, Kaunas, Klaipėda).
Susisiekimo ryšių su užsienio valstybėmis užtikrinimas – patraukli logistikai šalis.
Lanksti, greitai prie ūkio subjektų poreikių pritaikoma planavimo dokumentų, procedūrų sistema (teritoriniai sprendiniai, leidžiantys greitą planavimo procedūrų ir sprendinių pritaikymą ūkio subjektų poreikiams).
Esamų kultūrinių ir gamtinių vertybių potencialo išnaudojimas (Lietuva – žalioji oazė).</td><td>8 tikslas.
Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą.
9 tikslas.
Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves.
10 tikslas.
Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse.
11 tikslas.
Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs.
17 tikslas.
Stiprinti įgyvendinimo priemones ir atgaivinti pasaulinę darnaus vystymosi</td></tr>
</table>

	partnerystę.
Uždaviniai	
8 tikslas. Skatinti tvarų, įtraukų ir darnų ekonomikos augimą, produktyvų įdarbinimą ir deramą darbą 8.9. Iki 2030 m. sukurti ir įgyvendinti politiką, skirtą darniam turizmui, kuris padeda sukurti darbo vietas, taip pat pristatyti vietos kultūrą ir produktus, plėtoti. 8.9.1. Turizmo srityje sukurta pridėtinė vertė, palyginti su bendrąja pridėtine verte. 8.9.2. Užimtieji turizmo sektoriuje (neįskaitant valstybės sektoriaus), palyginti su visais užimtaisiais. 9 tikslas. Kurti atsparią infrastruktūrą, skatinti visa apimančią industrializaciją ir skatinti naujoves. 9.1. Kurti kokybišką, patikimą, tvarią ir atsparią infrastruktūrą, įskaitant regioninę ir tarpvalstybinę infrastruktūrą, skirtą ekonominei plėtrai ir žmonių gerovei didinti, sutelkiant dėmesį į prieinamą ir lygiateisę galimybę ja naudotis visiems. 9.1.1. Keleivių vežimas visų rūšių transportu. 9.1.2. Krovinių vežimas visų rūšių transportu. 10 tikslas. Mažinti nelygybę tarp šalių ir pačiose šalyse. 10.2. Iki 2030 m. suteikti galimybę ir skatinti socialinę, ekonominę ir politinę visų žmonių įtrauktį, neatsižvelgiant į jų amžių, lytį, negalią, rasę, etniškumą, kilmę, religiją, ekonominę ar kitą padėtį. 10.2.1. Skurdo rizikos lygis (gyventojų, gyvenančių žemiau 60 proc. pajamų medianos, dalis). 11 tikslas. Pasiekti, kad miestai ir gyvenvietės taptų įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs. 11.3. Iki 2030 m. didinti įtraukią ir darnią urbanizaciją bei visų dalyvavimu pagrįsto, kompleksinio ir darnaus gyvenviečių planavimo ir valdymo gebėjimus visose šalyse. 11.3.2. Gyventojų, kurie per paskutinius 12 mėnesių dalyvavo sprendžiant vietos viešuosius reikalus, dalis. 11.4. Didinti pastangas apsaugoti ir išsaugoti pasaulio kultūros ir gamtos paveldą. 11.4.1. Kultūros paveldui išsaugoti iš valstybės ir savivaldybių biudžeto skirtos lėšos. 11a. Remti teigiamus ekonominius, socialinius ir aplinkosauginius miesto, priemiesčių ir kaimo vietovių ryšius stiprinant nacionalinės ir regioninės plėtros planavimą. 11a.1. Mažuose ir vidutinio dydžio miestuose (iki 100 tūkst. gyventojų), įgyvendinančiuose miestų ir regionų vystymo planus, kuriuose atsižvelgiama į gyventojų skaičiaus prognozes ir išteklių poreikius, gyvenančių gyventojų dalis, proc. 11a.2. Didžiuosiuose miestuose (nuo 100 tūkst. gyventojų), įgyvendinančiuose miestų ir regionų vystymo planus, kuriuose atsižvelgiama į gyventojų skaičiaus prognozes ir išteklių poreikius, gyvenančių gyventojų dalis. 15 tikslas. Saugoti, atkurti ir skatinti darnų sausumos ekosistemų naudojimą, darniai valdyti miškus, kovoti su dykumėjimu, sustabdyti žemės būklės blogėjimą ir pakeisti šį procesą priešinga kryptimi bei sustabdyti biologinės įvairovės praradimą. 15.1. Iki 2020 metų užtikrinti sausumos ir vidaus gėlo vandens ekosistemų ir jų paslaugų, pirmiausia miškų, pelkių, kalnų ir sausumų, išsaugojimą, atkūrimą ir tausų naudojimą laikantis tarptautinėse sutartyse nustatytų įsipareigojimų. 15.1.1. Miškingumas (FAO skaičiavimo metodu). 15.1.2. Saugomų gamtos teritorijų plotas, palyginti su šalies plotu. 15.5. Imtis skubių ir reikšmingų veiksmų, siekiant sumažinti gamtos buveinių būklės blogėjimą, sustabdyti biologinės įvairovės praradimą ir iki 2020 m. apsaugoti nykstančias rūšis ir užkirsti kelią jų išnykimui. 15.5.1. Raudonosios knygos indeksas.	

16 tikslas.
Skatinti taikias ir įtraukias visuomenes darniam vystymuisi, suteikti visiems galimybes reikalauti teisingumo ir kurti veiksmingas, atsakingas ir įtraukias institucijas visais.
16.5. Labai sumažinti visų formų korupciją ir kyšininkavimą.
16.5.1. Gyventojų, per paskutinius 12 mėn. bent kartą bendravusių su valstybės pareigūnu ir davusių jam kyšį arba jo paprašytų duoti kyšį, dalis.
16.5.2. Įmonių, per paskutinius 12 mėn. bent kartą bendravusių su valstybės pareigūnu ir davusių jam kyšį arba jo paprašytų duoti kyšį, dalis.
17 tikslas.
Stiprinti įgyvendinimo priemones ir atgaivinti pasaulinę darnaus vystymosi partnerystę.
17.6. Stiprinti šiaurės–pietų ir pietų–pietų krypčių bei trišalį regioninį ir tarptautinį bendradarbiavimą ir galimybę naudotis mokslo, technologijų ir naujovių teikiamais laimėjimais, didinti dalijimąsi žiniomis tarpusavyje suderintomis sąlygomis, įskaitant geresnį esamų mechanizmų koordinavimą, pirmiausia Jungtinių Tautų lygmeniu, ir pasitelkiant pasaulinį technologijų perdavimo palengvinimo mechanizmą.
17.6.1. Tarpvalstybinių susitarimų mokslo ir technologijų srityje skaičius.

_____

Lietuvos Respublikos teritorijos bendrojo plano valstybės teritorijos erdvinio vystymo krypčių ir teritorijos naudojimo funkcinių prioritetų
4 priedas

PASIŪLYMAI DĖL LIETUVOS URBANISTINĖS POLITIKOS, LIETUVOS URBANISTINĖS POLITIKOS KRYPTYS

PIRMASIS SKYRIUS
BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Lietuvos urbanistinės politikos krypčių tikslas – tapti vertybiniu pagrindu įtraukių, saugių, atsparių ir tvarių miestų ir gyvenviečių planavimui Lietuvoje.

2. Lietuvos urbanistinės politikos kryptimis siekiama socialiai ir ekonomiškai teisingo ir aplinką tausojančio urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymosi, jų dermės ir sąveikos. Nustatytomis kryptimis rekomenduojama vadovautis vystant valstybės, savivaldybės ir vietovės lygmens urbanistines struktūras ir jų elementus.

3. Lietuvos urbanistinės politikos kryptys taikomos urbanizuotoms ir urbanizuojamoms teritorijoms, miestams ir su jais susijusioms teritorijoms.

4. Numatomos keturios Lietuvos urbanistinės politikos kryptys:

4.1. urbanizuotų teritorijų klimato kaitos poveikio švelninimas (mažinimas) ir atsparumo ekstremaliems klimato reiškiniams didinimas;

4.2. valstybės, savivaldybių, vietos lygmens partneryščių kūrimas, urbanizuotų ir neurbanizuotų teritorijų sąveikos (sinergijos) sukūrimas ir ryšių stiprinimas;

4.3. visuomenės ir vietos bendruomenių reikšmė planuojant urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas;

4.4. darnus urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymas.

ANTRASIS SKYRIUS
KLIMATO KAITOS POVEIKIO ŠVELNINIMAS IR ATSPARUMAS EKSTREMALIEMS KLIMATO REIŠKINIAMS

5. Vis ryškėjant klimato kaitos reiškiniams, būtina imtis veiksmų, mažinančių klimato kaitos neigiamas pasekmes. Užtikrinant tinkamą gyvenimo kokybę ir prisidedant prie klimato

kaitos poveikio švelninimo (mažinimo), veiksmų turi būti imtasi valstybės, savivaldybių ir vietos lygmenimis.

6. Rekomenduojama:

6.1. siekti klimato kaitos poveikio švelninimo (mažinimo) ir didinti urbanizuotų teritorijų atsparumą klimato kaitos pasekmėms, ypatingą dėmesį skiriant pažeidžiamiausioms teritorijoms;

6.2. kurti ir įgyvendinti veiksmingas urbanistines struktūras, jų vystymo modelius, kurie padėtų mažinti anglies dioksido išsiskyrimą į aplinką, didintų energijos vartojimo efektyvumą ir skatintų atsinaujinančių išteklių energijos naudojimą;

6.3. įvertinti tvariąsias energetikos paslaugas, kurias pasitelkus būtų didinamas švarios energijos vartojimas, mažinamas iškastinio kuro vartojimas ir skatinama energetinė įvairovė ir jos plėtra, taip pat energetinis pastatų, pramonės ir daugiarūšio transporto paslaugų efektyvumas;

6.4. įvertinti klimato kaitos poveikį ir galimus jo padarinius, pasirengti pagrindinių aptarnavimo funkcijų užtikrinimui įvykus nelaimėms ar krizėms;

6.5. išsaugoti esamus ir, pasitelkiant technines priemones, formuoti naujus urbanizuotų teritorijų žaliosios infrastruktūros – gamtinio karkaso želdynus, kurie, atlikdami mikroklimato reguliavimo funkciją, mažintų miesto kaip „šiluminės salos“ efektą ir, be pagrindinės aplinkosauginės (antropogeninio poveikio neutralizavimo) funkcijos, taip pat efektyviai prisidėtų prie estetinių ir rekreacinių poreikių tenkinimo;

6.6. spręsti lietaus poplūdžių ir potvynių teritorijų valdymo (vandens sutelkimo) klausimus.

TREČIASIS SKYRIUS
VALSTYBĖS, SAVIVALDYBIŲ, VIETOS LYGMENS PARTNERYSČIŲ KŪRIMAS, URBANIZUOTŲ IR NEURBANIZUOTŲ TERITORIJŲ SĄVEIKOS (SINERGIJOS) SUKŪRIMAS IR RYŠIŲ STIPRINIMAS

7. Valstybės sisteminiam valdymui reikalingos erdvinio planavimo priemonės, užtikrinančios šalies išteklių ir investicijų racionalų, optimalų ir tikslingą naudojimą.

8. Kuriama valstybės erdvinė urbanistinė struktūra turi stiprinti regionus ir savivaldybes, suteikti laisvę jiems veikti, kurti partnerystes, skatinti konkurencingumą.

9. Dėl didėjančios taršos, augančio energijos poreikio, gyvenamųjų teritorijų išskydimo, socialinių ir ekonominių skirtumų regionuose Lietuvai ypač svarbi valstybės, regionų, savivaldybių, visuomenės bei atskirų jos bendruomenių sutelktis siekiant urbanizuoto ir neurbanizuoto kraštovaizdžio sąveikos, gamtinio ir nekilnojamojo kultūros paveldo apsaugos, tolygaus ir tvaraus vystymosi visoje šalies teritorijoje.

10. Miestai šalies mastu yra atsakingi už urbanizuotų teritorijų ekologinio pėdsako didėjimą, kuris turi reikšmingą poveikį visos šalies ekologiniam stabilumui. Šalies ekonomika, kurios pagrindiniai centrai įsikūrę urbanizuotose teritorijose, susijusi su neurbanizuotu kraštovaizdžiu, ekosistemomis, gamtiniais ištekliais.

11. Rekomenduojama:

11.1. optimizuoti valstybės išteklių naudojimą, planavimo ir investicijų planavimo priemonėmis, kreipti ir koncentruoti valstybės investicijas į efektyviausias sritis ir teritorijas, duodančias didžiausią naudą (pridėtinę vertę);

11.2. siekiant efektyviai veikiančios valstybės erdvinės urbanistinės struktūros, stiprinti regionus ir savivaldybes, suteikiant laisvę jiems veikti, vystyti partnerystes, išryškinti specifines gerąsias savybes, kartu sukurti prielaidas teritorijų bendradarbiavimui ir sinergijai;

11.3. stiprinti urbanizuotų ir neurbanizuotų teritorijų ryšius ir sąveikos sistemas, planuoti urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas atsižvelgiant į regioninę politiką, siekiant užtikrinti teritorinę sanglaudą regionų centruose, įskaitant pasienio regionus, bendradarbiavimą funkcinėse urbanizuotose teritorijose (funkcinių ryšių zonose) nepaisant savivaldybių administracinių ribų;

11.4. skatinti ir remti bendradarbiavimą urbanizuotose ir urbanizuojamose teritorijose, užtikrinant išteklių sutelkimą ir jų tausų naudojimą;

11.5. sudaryti sąlygas žiedinės ekonomikos principams įgyvendinti, inovacijoms kurti ir taikyti visais gyvavimo ciklo etapais (nuo žaliavų išgavimo, gamybos, vartojimo iki atliekų tvarkymo);

11.6. gerinti urbanizuotų ir neurbanizuotų teritorijų išteklių ir paslaugų pasiūlos tarpusavio papildomumą ir vietinę maisto gamybą;

11.7. mažinti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų ekologinį pėdsaką;

11.8. formuojant urbanistines struktūras siekti architektūros, urbanistinės (teritorijų planavimo) kokybės, gamtinio ir kultūrinio kraštovaizdžio dermės.

KETVIRTASIS SKYRIUS
VISUOMENĖS IR VIETOS BENDRUOMENIŲ REIKŠMĖ PLANUOJANT TERITORIJAS

12. Vietos bendruomenių gyvybingumas yra būtina sąlyga siekiant užtikrinti darnų Lietuvos vystymąsi. Aktyvi ir susitelkusi vietos bendruomenė užtikrina socialinius ryšius, teritorijų vystymosi prioritetų atitiktį viešajam interesui, humanistinį požiūrį, efektyvų viešųjų išteklių valdymą ir naudojimą.

13. Rekomenduojama:

13.1. mažinti socialinę, ekonominę, kultūrinę atskirtį, numatyti darbo vietų kūrimą, nustatyti kokybiško gyvenimo standartą visiems gyventojams, užtikrinant darbą visiems darbingo amžiaus gyventojams, atsižvelgiant į pažeidžiamiausių visuomenės grupių poreikius;

13.2. planuojant urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas integruoti vietos poreikiais ir potencialu grįstas vietos ekonomikos plėtros koncepcijas, skatinančias individualias ir privačias iniciatyvas, didinančias užimtumo galimybes;

13.3. skatinti ir sudaryti sąlygas vietos ekonomikos vystymuisi, socialiniam verslui, darbo vietų kūrimui vietos bendruomeninėse organizacijose, kooperatyvuose, mažose įmonėse, mikroįmonėse, pramonės šakų ir paslaugų optimaliam pasiskirstymui teritorijoje;

13.4. siekti, kad nekilnojamojo turto rinkos vystytojų veiksmai nekenktų mažas pajamas gaunantiems namų ūkiams ir mažoms įmonėms;

13.5. skatinti kultūrinę veiklą tiek patalpose (muziejuose, teatruose, kino teatruose, koncertų salėse, švietimo įstaigose, bendruomenių namuose ir kt.), tiek lauke (gatvės meno, muzikinių projektų ir kt.), pripažįstant, kad urbanistinėje struktūroje kultūros plėtra ir pagarba socialinei ir kultūrinei įvairovei yra socialinio vystymosi dalis ir svarbi erdviniu aspektu;

13.6. siekti išlaikyti socialinę, kultūrinę pusiausvyrą miestuose ir aplink juos, užtikrinant kultūros įvairovę ir aukštą miestų planavimo, architektūros ir gyvenamosios aplinkos lygį;

13.7. puoselėti nekilnojamąjį kultūros paveldą, tradicines ir istorines gyvenvietes, religinius ir istorinius paminklus, archeologines vietoves ir kultūrinius kraštovaizdžius ir jų ryšius;

13.8. skatinti nekilnojamojo kultūros ir gamtos paveldo identifikavimo, išsaugojimo ir vystymo integraciją planuojant urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas.

PENKTASIS SKYRIUS
DARNUS URBANIZUOTŲ IR URBANIZUOJAMŲ TERITORIJŲ VYSTYMAS

14. Lietuvos urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų nepakankamai koordinuota ir kompleksiška plėtra lėmė, kad šios teritorijos ir turimi ištekliai, infrastruktūra naudojami nepakankamai racionaliai ir efektyviai, aplinkosaugos priemonės ne visada apsaugo gyventojus nuo neigiamo urbanizacijos poveikio; vykdomi pokyčiai urbanizuotose teritorijose dažnai turi neigiamą poveikį fizinei, socialinei, kultūrinei ir ekonominei aplinkai, o nekoordinuota plėtra, prastos gyvenamosios aplinkos sąlygos daro neigiamą įtaką gyventojų sveikatai, užimtumui ir veiklos plėtojimui.

15. Rekomenduojama:

15.1. skatinti kompaktišką urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymą, reguliuoti urbanizuotų teritorijų plėtrą, naudojant tankinimo ir antrinio naudojimo strategijas, nustatant galimą plėtros mastą, užtikrinantį aukštą gyvenamosios aplinkos kokybę;

15.2. užtikrinti kompleksišką urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymą ir tvarkymą, siekiant jų išbaigtumo, sukuriant veikiančias gyvybingas daugiafunkces erdvines struktūras, užtikrinančias kokybiškas gyvenimo, darbo ir poilsio sąlygas;

15.3. užtikrinti optimalų ir efektyvų urbanizuotų teritorijų išteklių (žemės, infrastruktūros) naudojimą, mažinti susisiekimo ir inžinerinės infrastruktūros poreikį, jos išlaikymo sąnaudas ir asmeninio transporto naudojimo paklausą;

15.4. riboti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų ekologinį pėdsaką, mažinant poveikį aplinkai ir siekiant veiksmingai spręsti klimato kaitos problemas;

15.5. nustatyti teritorijas, turinčias prastą urbanistinę kokybę, skatinti jų atnaujinimą, išnaudojant šių teritorijų išteklius, atsižvelgiant į vietos kontekstą, formuojant fizinį ir socialinį kaimynystės charakterį, stiprinant vietos tapatybę;

15.6. didinti urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų estetinę vertę ir patrauklumą, išlaikyti ir vystyti unikalias urbanistines struktūras, architektūros elementus, siekti architektūros kokybės ir efektyvios statybos darnos;

15.7. kurti geresnį darnaus vystymosi reglamentavimą, kuris skatintų socialinę įvairovę, daugiafunkcį zonavimą, siekiant užtikrinti kokybiškų ir lengvai pasiekiamų paslaugų, būsto ir darbo vietų pasiekiamumą;

15.8. kurti ir naudoti pažangias planuojamų teritorijų funkcinio zonavimo ir erdvinio vystymo priemones;

15.9. užtikrinti, kad teritorijos, kuriose yra didelė mažas pajamas gaunančių gyventojų koncentracija, būtų integruojamos į urbanizuotos teritorijos erdvinę struktūrą, siekiant pagerinti gyvenimo kokybę, užtikrinti gerą susisiekimą su kitomis urbanizuotos teritorijos dalimis;

15.10. planuojant viešąsias erdves ir paslaugas taikyti universalaus dizaino principus, atsižvelgiant į visų visuomenės grupių poreikius;

15.11. užtikrinti ekonominės veiklos paskirstymą ir koordinavimą, skatinant aglomeracijos ekonomiją, ryšius, gerą susisiekimą ir komunikaciją, taip prisidedant prie didesnio našumo, konkurencingumo ir gerovės;

15.12. gerinti būsto prieinamumą ir jo kokybę;

15.13. strategiškai planuoti būsto ir darbo vietų plėtrą, susisiekimo sistemą, taikant daugiafunkcį teritorijos naudojimą;

15.14. užtikrinti greitą ir kokybišką susisiekimą saugiomis, patogiomis, prieinamomis, patikimomis ir mažą poveikį aplinkos kokybei turinčiomis transporto sistemomis;

15.15. skatinti socialinę ir erdvinę integraciją, ypatingą dėmesį skiriant visų teritorijų pasiekiamumui, užtikrinant, kad kiekvienas gyventojas turėtų vienodas galimybes naudotis urbanizuotų teritorijų teikiamomis socioekonominėmis galimybėmis, paslaugomis ir viešosiomis erdvėmis ir taip prisidėti prie urbanizuotų teritorijų socialinio ir kultūrinio gyvenimo;

15.16. sukurti saugų, patogų ir veiksmingą susisiekimo komunikacijų tinklą, leidžiantį užtikrinti aukštą susisiekimo lygį ir skatinti nemotorizuotą transportą, siekiant padidinti ekonominį našumą ir remti vietos ekonomiką;

15.17. tolygiai planuoti inžinerinių komunikacijų paslaugas, numatyti veiksmų planą, kuriuo siekiama kiekvienam gyventojui užtikrinti teisę į vandenį ir sanitarines paslaugas, mažinti oro taršą ir netaupiai naudojamo vandens kiekį;

15.18. planuojant urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas skatinti vystyti žiedinę ekonomiką (atliekas perdirbančią ekonomiką – atliekų susidarymo (sąvartynų) vengimą, atliekų tvarkymą, perdirbimą, vertimą ištekliais);

15.19. atsižvelgti ir skatinti gamta paremtus sprendimus kaip alternatyvą tradicinei infrastruktūrai, pavyzdžiui, tokiose srityse kaip lietaus vandens sulaikymas ir absorbcija, mikroklimato reguliavimas, kartu prisidedant prie kraštovaizdžio, biologinės įvairovės ir ekosistemų bei jų teikiamų paslaugų palaikymo, įskaitant klimato kaitos švelninimą ir prisitaikymą, ir sudarant galimybes gyventojų laisvalaikiui ir rekreacijai;

15.20. planuojant viešąsias (žaliąsias) erdves, atgaivinti, apsaugoti ir kurti aukštos architektūrinės kokybės viešąsias erdves ir želdynus, kitus vertingus kraštovaizdžio elementus, turinčius ekologinę ir (ar) kultūrinę reikšmę;

15.21. į viešųjų ir žaliųjų erdvių kūrimą ir atnaujinimą įtraukti privatų sektorių ir pilietinę visuomenę, užtikrinant kokybišką viešųjų erdvių sistemos plėtrą, vientisumą ir architektūrinę kokybę;

15.22. užtikrinti viešųjų erdvių ir želdynų saugumą, atsižvelgiant į visų visuomenės grupių poreikius ir galimybes visavertiškai naudotis erdvėmis ir jas pasiekti.

ŠEŠTASIS SKYRIUS
INTERESŲ GRUPĖS, DALYVAUJANČIOS ĮGYVENDINANT REKOMENDACIJAS, IR JŲ VAIDMENYS

16. Rekomendacijoms įgyvendinti būtinas nacionalinės valdžios, vietos savivaldos institucijų ir nevyriausybinio sektoriaus bendradarbiavimas ir įtrauktimi grįstas sprendimų priėmimas. Svarbu urbanistinį vystymą suvokti visapusiškai, nepaisant savivaldybių administracinių ribų ir siekiant sisteminių pokyčių, reikalingų rekomendacijoms įgyvendinti.

17. Išskiriamos penkios interesų grupės:

17.1. valstybės institucijos;

17.2. savivaldybių institucijos;

17.3. pilietinė visuomenė: piliečiai, privačių žemių ir miškų savininkai, nevyriausybinės organizacijos, vietos bendruomenės ir jų asociacijos;

17.4. profesionalai ir juos vienijančios organizacijos;

17.5. akademinė bendruomenė.

18. Visos interesų grupės turi tiesioginę ar netiesioginę įtaką šalies teritorijos urbanistiniam vystymuisi ir jų dalyvavimas bei tarpusavio bendradarbiavimas yra būtinas veiksnys rekomendacijoms įgyvendinti.

19. Valstybės institucijos, bendradarbiaudamos su kitomis interesų grupėmis:

19.1. skatina darnaus vystymosi procesus ir pagal savo kompetenciją vadovaujasi rekomendacijomis;

19.2. pagal kompetenciją įgyvendina ir atnaujina rekomendacijas, parengia jų įgyvendinimo gaires;

19.3. skatina darnų urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų sistemos vystymą, gamtinių išteklių tausų naudojimą ir apsaugą nuo žalos aplinkai;

19.4. kuria teisinius urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo pagrindus;

19.5. formuoja, įgyvendina ir stebi decentralizacijos ir subsidiarumo principais paremtą urbanistinę politiką, įtraukia savivaldybių institucijas, stiprina savivaldybių institucijų vaidmenį, atsakomybę, planavimo gebėjimus ir skiria išteklius;

19.6. skatina savivaldybių tarpusavio bendradarbiavimą, daugiapakopio valdymo sistemas ir teisiniu reguliavimu ir (ar) finansinėmis paskatomis remia kelių savivaldybių kartu įgyvendinamas iniciatyvas, įskaitant bendradarbiavimą funkcinėse urbanizuotose teritorijose (funkcinėse zonose);

19.7. teisiniu reguliavimu nustato pagrindus, suteikiančius savivaldybėms įgaliojimus, kad su teritorijų planavimu ir vystymu susijusios teisinio reguliavimo priemonės būtų įgyvendintos ir veiktų veiksmingai;

19.8. numato tinkamas finansines paskatas ir tikslines subsidijas sustiprinti savivaldybių institucijų finansinio valdymo gebėjimus, siekiant suteikti savivaldybių institucijoms įgaliojimus ir užtikrinti, kad urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimas mažintų socialinę atskirtį ir skatintų kultūrinę įvairovę, keltų architektūros kokybę ir gerintų urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų aplinką;

19.9. bendradarbiauja su teritorijų planavimo dokumentų rengėjais, moksliniais tyrimų institutais ir bendruomeninėmis organizacijomis, kuriant teritorijų planavimo teisinį reguliavimą,

metodus, modelius ir patirties (arba kitų panašių priemonių) stebėjimo platformas, siekiant dokumentuoti, įvertinti ir apibendrinti šalies patirtį, vykdyti ir dalytis konkrečiais tyrimais, teikti visuomenei informaciją ir prireikus teikti pagalbą savivaldybių institucijoms;

19.10. bendradarbiauja su savivaldybių institucijomis, užtikrindamos ypatingos valstybinės svarbos projektais pripažintų valstybei svarbių ekonominių ar strateginę reikšmę nacionaliniam saugumui turinčių energetikos infrastruktūros, transporto infrastruktūros ar krašto apsaugos sričių projektų įgyvendinimą.

20. Savivaldybių institucijos, bendradarbiaudamos su kitomis interesų grupėmis:

20.1. siekia, kad būtų:

20.1.1. tarpusavyje suderinti teritorijų, strateginio ir finansinio planavimo dokumentai;

20.1.2. tinkamai suplanuoti ir valdomi įtraukūs, saugūs, atsparūs ir darnūs miestai, puoselėjantys unikalias kultūros ir architektūros bei gamtinio kraštovaizdžio savybes;

20.1.3. siekiama sutarimo dėl vietinių urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymo vizijų, kurios papildytų šias rekomendacijas;

20.2. nuolat vykdo jų kompetencijai priskirtų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimo ir prireikus jų atnaujinimo stebėseną;

20.3. įgalina savivaldybių vyriausiuosius architektus, atliekančius nustatytas funkcijas architektūros, teritorijų planavimo ir statybos srityse, siekti architektūros ir urbanistinės kokybės, atvirumo, skaidrumo ir visuomenės įtraukties į teritorijų planavimo procesus, ilgalaikių kraštovaizdžio erdvinio vystymo tikslų ir Lietuvos urbanistinės politikos krypčių įgyvendinimo;

20.4. užtikrina, kad architektūriniu, urbanistiniu, valstybiniu ar viešojo intereso požiūriu reikšmingų objektų planavimo, ar projektavimo atvejais būtų rengiami architektūriniai, urbanistiniai konkursai, kuriais siekiama architektūros ir urbanistinės kokybės, atviro, skaidraus ir įtraukaus proceso, atitinkančio Lietuvos urbanistinės politikos krypčių nuostatas ir siekius, darnaus vystymo principus, vystant architektūrines ir (ar) urbanistines idėjas (koncepcijas);

20.5. tarpusavyje ir daugiapakope forma bendradarbiauja su kitomis savivaldybėmis kuriant ir finansuojant būstą, infrastruktūrą ir paslaugas, esant pagrįstam poreikiui bendradarbiauja funkcinėse urbanizuotose teritorijose (funkcinėse zonose) peržengdamas savivaldybių administracines ribas;

20.6. užtikrina, kad būtų siejamas teritorijų planavimas ir valdymas, užtikrintas nuoseklus teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimas, ilgalaikių tikslų, vystymo programų, trumpalaikių valdymo projektų nuoseklumas;

20.7. stebi teritorijų planavimo dokumentų rengėjus, su kuriais sudaromos sutartys dėl teritorijų planavimo dokumentų rengimo, veiklą, užtikrina šių planavimo dokumentų

suderinamumą su vietos politine vizija, valstybine politika ir tarptautiniais darnaus vystymo principais;

20.8. įgyvendina su teritorijų planavimu ir vystymu susijusias teisinio reguliavimo priemones, kad jos veiktų veiksmingai, būtų išvengta neteisėtos plėtros, ypač atkreipdamos dėmesį į rizikos teritorijas, turinčias istorinę, kraštovaizdžio estetinę, aplinkosauginę ar žemės ūkio vertę;

20.9. kuria stebėsenos, vertinimo ir atskaitomybės mechanizmus, įraukdamos skirtingas interesų grupes, siekdamos skaidriai įvertinti teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimą ir teikti grįžtamąjį ryšį ir informaciją apie jų koregavimą, keitimą, kitus veiksmus;

20.10. dalijasi teritorijų planavimo patirtimi su kitų savivaldybių institucijomis, bendradarbiauja tarpusavyje, skatindamos politinį dialogą ir gebėjimų ugdymą, įtraukdamos jas į urbanistinės politikos formavimą ir planavimą valstybės ir savivaldybės lygmeniu;

20.11. palaiko bendruomenių iniciatyvas, kuriomis siekiama gerinti socialinę sanglaudą ir įtrauktį;

20.12. siekia, kad būtų palaikomas suinteresuotų grupių, ypač bendruomeninių, pilietinės visuomenės, nevyriausybinių organizacijų ir privataus sektoriaus veiksmingas ir teisėtumu grįstas dalyvavimas planuojant ir įgyvendinant urbanizuotas ir urbanizuojamas teritorijas (nuo pradinio etapo), nustatant tinkamus dalyvavimo mechanizmus ir įtraukiant visuomenės atstovus, ypač pažeidžiamiausias visuomenės grupes, užtikrinant, kad į jų poreikius būtų atsižvelgta;

20.13. skiria reikiamą dėmesį už teritorijų planavimą ir žemėtvarką atsakingam savivaldybės padaliniui ir vyriausiajam architektui, skiriant lėšas ir administracinius išteklius teritorijoms planuoti, teritorijų planavimo dokumentų įgyvendinimo stebėsenai, darbui su bendruomenėmis, architektūrinių ir urbanistinių konkursų organizavimui, tarpinstituciniam bendradarbiavimui;

20.14. stiprina savivaldybių institucijų darbuotojų organizacinių ir administracinių gebėjimų ugdymą, siekdamos įtraukaus ir darnaus urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų valdymo.

21. Pilietinė visuomenė, bendradarbiaudama su kitomis interesų grupėmis:

21.1. dalyvauja teritorijų planavimo procese įgyvendinant ir stebint urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo dokumentų sprendinių įgyvendinimą;

21.2. teikia pasiūlymus savivaldybių institucijoms nustatant teritorijos vystymo poreikius, tendencijas, prioritetus, teisės aktų nustatyta tvarka naudojasi savo teise konsultuotis;

21.3. prisideda prie gyventojų sutelkimo ir atstovavimo viešosiose konsultacijose dėl urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo, įtraukiant ypač mažas pajamas gaunančias ir

pažeidžiamiausias visuomenės grupes, siekiant skatinti teritorijų vystymąsi, socialinius santykius ir teikti pirmenybę infrastruktūros ir paslaugų plėtrai mažiau išsivysčiusiose teritorijose;

21.4. sudaro sąlygas visoms visuomenės grupėms, ypač mažas pajamas gaunančioms ir pažeidžiamiausioms visuomenės grupėms, dalyvauti bendruomenių forumuose ir planavimo iniciatyvose, bendradarbiauti su savivaldybių institucijomis kaimynystės gerinimo programose;

21.5. didina visuomenės informuotumą ir sutelkia viešąją nuomonę, siekdama užkirsti kelią neteisėtiems veiksmams, kurie galimai pažeidžia ekosistemų stabilumą, sunaikina gamtos, kraštovaizdžio, nekilnojamojo kultūros paveldo vertybes, teršia aplinką, neužtikrina tvaraus išteklių naudojimo, kitaip trukdo siekti darnaus vystymosi tikslų arba išstumti mažas pajamas gaunančias ir pažeidžiamiausias visuomenės grupes;

21.6. padeda užtikrinti teritorijų planavimo dokumentų ilgalaikių tikslų tęstinumą politinių pokyčių ar trumpalaikių kliūčių metu.

22. Profesionalai ir juos vienijančios organizacijos, bendradarbiaudami su kitomis interesų grupėmis:

22.1. siekia, kad urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo procesas būtų sklandus, tam pasitelkdami savo ir susijusių interesų grupių žinias ir patirtį;

22.2. dalyvauja urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimo ir projektavimo procesuose, skatindami įtraukų vystymąsi, kurį užtikrina visuomenės dalyvavimas;

22.3. prisideda prie moksliniais tyrimais grįstų žinių apie urbanistinę plėtrą sklaidos ir, siekdami didinti visuomenės informuotumą, organizuoja seminarus, konsultacinius forumus;

22.4. bendradarbiauja su mokslo ir studijų institucijomis, peržiūrėdami ir kurdami universitetines, profesines mokymo ir kvalifikacijos kėlimo programas, susijusias su urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimu, darnaus miestų vystymosi idėjomis, technologijomis ir naujovėmis, atsižvelgdami į rekomendacijas.

23. Akademinė bendruomenė, bendradarbiaudama su kitomis interesų grupėmis:

23.1. kuria ir tobulina studijų programas, dalyvauja rengiant kvalifikacijos tobulinimo programas, susijusias su urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimu, darnaus miestų vystymosi technologijomis ir naujovėmis, atsižvelgdama į rekomendacijas;

23.2. diegia tarpdisciplininį požiūrį į darnų vystymąsi visose studijų srityse, pasitelkdama sisteminį mąstymą ir skatindama inovacijas;

23.3. dalyvauja tarptautinėje mokslinėje veikloje ir taiko tarptautinę patirtį akademinėje veikloje, taip pat konsultuoja visuomenę darnaus vystymosi klausimais.

SEPTNTASIS SKYRIUS
REKOMENDACIJŲ ĮGYVENDINIMAS

24. Urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų planavimas turi skatinti ir palaikyti darnų ir įtraukų ekonominį vystymąsi, sudaryti sąlygas naujajai ir žiedinei ekonomikai, didinti žemės ir būsto rinkų prieinamumą, sukurti tinkamą susisiekimo ir inžinerinių paslaugų infrastruktūrą.

25. Vykdant nuolatinę teritorijų planavimo dokumentų ir jų įgyvendinimo stebėseną, siūloma, remiantis Lietuvos Respublikos bendrojo plano rodikliais, sukurti reikiamas priemones: kokybinių ir kiekybinių rodiklių sistemą teritorijų planavimo dokumentų sprendinių darnumo atitikties Jungtinių Tautų darnaus vystymosi tikslams matavimui ir vertinimui. Gauti stebėsenos rezultatai turėtų būti viešai prieinami, aptariami su interesų grupėmis, nustatomos probleminės sritys, kurias svarbu spręsti bendromis jėgomis, ar geroji praktika, iš kurios galima semtis patirties.

26. Rekomendacijoms įgyvendinti būtinas atvirumas, informacijos sklaida ir suinteresuotų grupių įtrauktis.

27. Rekomendacijų įgyvendinimo priemonės:

27.1. valstybės teritorijų planavimo sistemos dokumentų, apimant visus lygmenis, analizė ir pasekmių vertinimas;

27.2. teritorijų planavimo teisinės bazės pertvarka, siekiant darnaus urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų vystymo;

27.3. valstybės ir savivaldos institucijų, prisidedančių prie teritorijų planavimo, kompetencijų ir atsakomybės pertvarka;

27.4. partneryščių, formuojant iš esmės naują teritorijų planavimo ir įgyvendinimo sistemą, nustatymas ir kūrimas;

27.5. visuomenės ir vietos bendruomenių dalyvavimas planavimo ir įgyvendinimo procese;

27.6. planavimo proceso dalyvių ir interesų grupių kompetencijų sistema.

28. Rekomendacijoms įgyvendinti siūloma kurti savanorišku įsitraukimu grįstas partnerystes tarp skirtingų interesų grupių, kurių tikslas – bendradarbiauti, siūlant sprendimus konkrečia tema, dalytis patirtimi, rinkti informaciją, inicijuoti bandomuosius projektus.

29. Siūlomos partneryščių temos:

29.1. miestų partnerystė;

29.2. savivaldybių partnerystė;

29.3. viešojo ir privataus sektorių partnerystė;

29.4. būstas;

29.5. aukšta architektūros kokybė, estetiška aplinka;

29.6. sveika aplinka;

29.7. darnus judumas;

29.8. kokybiškos, estetiškos viešosios erdvės;

29.9. urbanizuotų teritorijų ryšių stiprinimas;

29.10. inovacijų taikymas miesto valdymui ir vystymo stebėsenai;

29.11. urbanizuotų teritorijų regeneracija;

29.12. įtrauktis ir atvirumas planuojant ir vystant teritorijas;

29.13. pasiruošimas naujajai ir žiedinei ekonomikai;

29.14. klimato kaitos poveikio mažinimas ir prisitaikymas prie klimato kaitos;

29.15. novatoriški ir atsakingi viešieji pirkimai;

29.16. darnus urbanizuotų teritorijų plėtros mažinimas;

29.17. kultūra ir nekilnojamasis kultūros paveldas;

29.18. žmogui patrauklaus, estetiško kraštovaizdžio formavimas.

30. Partnerysčių tikslas – operatyviai reaguoti į specifinius urbanizuotų ir urbanizuojamų teritorijų iššūkius, dalytis patirtimi, kelti kvalifikaciją, teikti pasiūlymus dėl rekomendacijų, teisės aktų tobulinimo.

_____